

Załącznik do uchwały Nr XLI/693/13 Sejmiku
Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia
21 października 2013 r.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+



Województwo Kujawsko-Pomorskie
PLAN MODERNIZACJI 2020+

Toruń, 21 października 2013

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
METODOLOGIA PRAC.....	4
WNIOSKI Z DIAGNOZY	6
WOJEWÓDZTWO U PROGU NOWYCH WYZWAŃ ROZWOJOWYCH	7
MISJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DO ROKU 2020	15
PRIORYTETY ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DO ROKU 2020.....	15
PLAN MODERNIZACJI WOJEWÓDZTWA.....	22
REALIZACJA USTALEŃ STRATEGII	65
MONITOROWANIE REALIZACJI USTALEŃ STRATEGII.....	94

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK 1	ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO Z DOKUMENTAMI KRAJOWYMI.....	110
ZAŁĄCZNIK 2	ZAŁOŻENIA REALIZACJI POLITYKI TERYTORIALNEJ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO	112
ZAŁĄCZNIK 3	OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	115
ZAŁĄCZNIK 4	USTALENIA STRATEGII W ODNIESIENIU DO WYBRANYCH ASPEKTÓW FUNKCJONOWANIA WOJEWÓDZTWA.....	121
ZAŁĄCZNIK 5	ZAŁOŻENIA OPRACOWANIA KUJAWSKO-POMORSKICH PROGRAMÓW ROZWOJU	129
ZAŁĄCZNIK 6	LISTA POTENCJALNYCH MARKOWYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO	144

WSTĘP

Rozpoczynając w listopadzie 2011 roku budowę nowej Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego stanęliśmy jako region przed dylematem wyboru wartości, o które chcemy oprzeć jego rozwój. Dotychczasowa obserwacja obnażyła istnienie słabych więzi społecznych pomiędzy mieszkańcami województwa oraz problem utożsamiania się jego mieszkańców z miejscem w którym mieszkają, z którego pochodzą, z mającym krótką historię województwem kujawsko-pomorskim jako odrębną jednostką samorządową. Problemy te mogą być wynikiem braku wzajemnego zaufania oraz współpracy, które są kluczem do stworzenia konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki, sprawniejszego rządzenia i administrowania regionem, w tym bardziej efektywnej absorpcji środków unijnych, a przede wszystkim do większej satysfakcji z życia w województwie kujawsko-pomorskim. Osiągnięcie tego możliwe będzie dzięki zbudowaniu nowego modelu mówiącego językiem szans i korzyści, a nie wzajemnej konkurencji. Niezbędnym warunkiem współpracy jest sprawna komunikacja oraz umiejętność wzajemnego działania.

Pełna, wrażliwa, empatyczna komunikacja, na każdym poziomie życia społecznego daje poczucie dumy i satysfakcję z bycia razem, eliminuje uprzedzenia i negatywne stereotypy. Poprawa komunikacji między ludźmi zaczyna się od obdarzenia się wzajemnym szacunkiem i godnością. Tego powinniśmy uczyć się od przedszkola, a lokalni liderzy powinni dawać dobry przykład na co dzień.

Sfera wartości, nasza tożsamość, sfera szeroko rozumianej kultury, wreszcie jakość kapitału ludzkiego i społecznego zdecydują również o możliwości budowania silnego województwa i poprawie jego konkurencyjności. Region bowiem to wspólnota posiadająca swoją duszę (tożsamość), swój rozum i inteligencję (ośrodki i środowiska opiniotwórcze), swój kręgosłup (sprawny układ komunikacyjny) oraz swoje mięśnie (dynamiczne i innowacyjne jednostki gospodarcze, pozarządowe i publiczne), wykorzystująca potencjał działań zbiorowych.

W katalogu wartości, na których chcemy oprzeć Strategię nie może zabraknąć tych, które otwierają nasze województwo szerzej na świat. Globalizacja i rosnąca konkurencja pomiędzy metropoliami i regionami decydują o rozwoju, zmieniają kontekst i punkt odniesienia naszych aspiracji i marzeń. Oznacza to, iż jako wspólnota i przestrzeń będziemy skuteczni i atrakcyjni wtedy, gdy udoskonalimy umiejętności międzynarodowej konkurencji i współpracy, wprowadzimy nasze produkty i usługi na rynki zagraniczne, skutecznie zachęcimy studentów, turystów oraz inwestorów do odwiedzenia, studiowania i prowadzenia biznesu w naszym regionie.

Najważniejszym więc filarem budowy silnego regionu jest zbudowanie silnej wspólnoty wyposażonej w odpowiednie kompetencje cywilizacyjne.

METODOLOGIA PRAC

Ustalenia Strategii zostały sformułowane na podstawie klasycznego toku postępowania w planowaniu strategicznym, polegającego na (1) identyfikacji potrzeb oraz (2) określeniu optymalnych sposobów realizacji tych potrzeb przy uwzględnieniu wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji. Określając optymalną drogę realizacji zidentyfikowanych potrzeb kierowano się nadrzędną zasadą dążenia do modernizacji województwa (wyjaśnienie idei modernizacji województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się w rozdziale pt. *Województwo u progu nowych wyzwań rozwojowych*), co oznacza, że w Strategii uwzględnia się wszystkie zagadnienia istotne dla rozwoju województwa ale ustalenia wobec nich formułuje się tak, by realizowały ideę modernizacji.

Prace, które doprowadziły do sformułowania ustaleń Strategii, polegały w szczególności na:

- Przeprowadzeniu wieloaspektowej diagnozy stanu oraz uwarunkowań rozwoju województwa
- Dokonaniu analizy prognoz rozwojowych (zwłaszcza analizy prognozy demograficznej)
- Przeprowadzeniu bardzo szerokich konsultacji społecznych (zarówno w przekroju terytorialnym, jak i w przekroju środowiskowym), które pozwoliły na rozpoznanie regionalnych aspiracji.

Przeprowadzone analizy pozwoliły na identyfikację „wyzwań rozwojowych województwa” czyli ogółu prognozowanych uwarunkowań. Wyzwania rozwojowe należy rozumieć jako „problemy do rozwiązania/sytuacje z którymi się spotkamy w przyszłości zarządzając województwem”. Wyzwania mogą wynikać z diagnozy stanu (zwłaszcza gdy identyfikuje się bariery, które trzeba będzie przezwyciężyć) lub z analizy prognoz (gdy prognozy wskazują na wystąpienie w przyszłości uwarunkowania tak ważnego, że zmusza do podejmowania szczególnych działań) lub też mogą wynikać z aspiracji władz i mieszkańców (czyli świadomej woli zmiany stanu obecnego na inny – pożądany z powodów uznanych za ważne). Przyjęto założenie, że zidentyfikowanych wyzwań się nie ranguje, ponieważ każde z nich odpowiada za nieco inny – ale bardzo ważny – aspekt funkcjonowania województwa. Wyzwania mają podstawowe znaczenie dla programowania rozwoju – są „uwarunkowaniem” przyszłego rozwoju województwa.

Wyzwania rozwojowe były podstawą dla identyfikacji najważniejszych potrzeb województwa. W zapisie ustaleń Strategii nadrzędny charakter mają **priorytety**. Priorytet należy rozumieć jako najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebę rozwojową” województwa.

Priorytety są realizowane za pomocą **celów strategicznych**. Cele strategiczne należy rozumieć jako „pakiety działań” – czyli kompleksowe działania mające na celu realizację założeń modernizacji i rozwiązywania problemów województwa w ramach autonomicznych zagadnień („pól modernizacji” sformułowanych jako nazwy celów strategicznych). Jest to odejście od tradycyjnego spojrzenia branżowego na rzecz działań kompleksowych i operacyjnych (nie chcemy „działać w określonej sferze” ale chcemy „rozwiązać konkretny problem, wykonać konkretnie określone zadanie”).

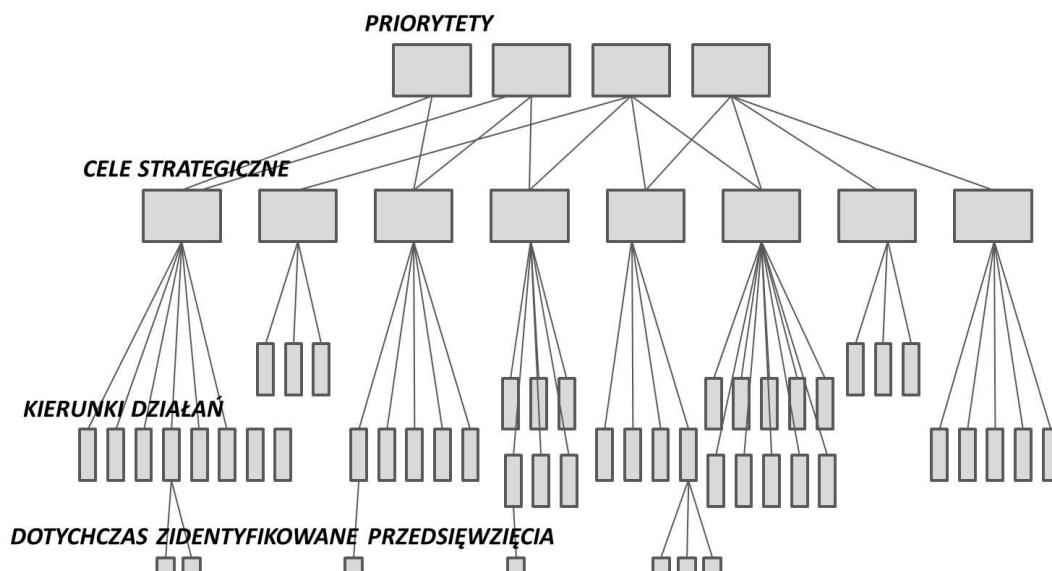
W kontekście relacji pomiędzy priorytetami a celami strategicznymi, należy podkreślić, że każdy z priorytetów może być realizowany za pomocą kilku celów strategicznych (najczęściej za pomocą kilku celów).

Cele strategiczne są realizowane za pomocą **kierunków działań**. Na poziomie formułowania ustaleń w ramach kierunków działań obowiązują następujące zasady: kompleksowości ustaleń – co oznacza, że kierunki muszą obejmować całość zagadnień istotnych dla danego celu (kierunki muszą więc obejmować wszystkie działania istotne dla przeprowadzenia modernizacji w ramach danego zagadnienia) oraz rozłączności ustaleń – co oznacza, że kierunki muszą być sformułowane w sposób, który umożliwi jednoznaczną kwalifikację każdego z realizowanych w przyszłości przedsięwzięć do tylko jednego kierunku. Z powyższych zasad (a także z założenia autonomiczności poszczególnych celów strategicznych) wynika także, że każdy z kierunków działań może być przypisany do tylko jednego celu strategicznego (co oznacza, że każdy z kierunków działań realizuje zagadnienia tylko jednego celu strategicznego).

W ramach celów strategicznych wskazuje się także **dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia** – są to już obecnie skonkretyzowane zamierzenia dotyczące realizacji konkretnego przedsięwzięcia (o charakterze inwestycyjnym lub nieinwestycyjnym). Przedsięwzięcia te wynikają z kierunków działań (jest to jedno z konkretnych działań, które zamierza się zrealizować w ramach danego kierunku działań). Identyfikacja przedsięwzięć, oprócz wskazania ich wagi dla rozwoju województwa, pełni także funkcję informacyjną i popularyzatorską – uszczegóławia i indywidualizuje dokument Strategii (strategie rozwoju różnych województw

w zakresie ogólnych celów rozwoju mogą cechować się podobieństwem ustaleń – identyfikacja przedsięwzięć wskazuje specyfikę województwa). Podkreślić należy, że nie jest to pełna, a tym bardziej zamknięta lista przedsięwzięć, które zamierza się realizować. Są to tylko te przedsięwzięcia, które zostały sprecyzowane już na etapie prac projektowych nad Strategią – ale oczywiste jest, że w kolejnych latach pojawiać się będą kolejne skonkretyzowane idee, realizujące ustalenia Strategii. Podkreślić także należy, że lista przedsięwzięć nie ma charakteru hierarchicznego i nie świadczy o zamiarze ich realizacji wg wskazanej kolejności.

RAMOWY SCHEMAT „DRZEWA USTALEŃ”



Identyfikacja wyzwań rozwojowych województwa - 2014-2020



Rozwój gospodarki

Radykalne ograniczenie bezrobocia

Rozwój regionu uwzględniający solidarność międzypokoleniową

Rozwój społeczny

Modernizacja obszarów wiejskich

Polityka miejska

Silna metropolia – rozwój Bydgoszczy i Torunia jako realnych krajowych ośrodków rozwoju

Rozwój infrastruktury o znaczeniu strategicznym

Budowa tożsamości i promocja województwa

WNIOSKI Z DIAGNOZY

Diagnoza stanu oraz uwarunkowań województwa uwzględniała kilka płaszczyzn analiz, które zostały opublikowane w postaci czterech autonomicznych tomów:

- Pierwszy poświęcony był analizie ogólnych – bardzo podstawowych uwarunkowań rozwoju, w tym wizerunkowi województwa w opracowaniach zewnętrznych
- Drugi podejmował zagadnienia uwarunkowań zewnętrznych („tła rozwoju województwa”), oceniał rolę, pozycję, specjalizację województwa na tle kraju, przedstawiał prognozy i trendy oraz identyfikował potencjały endogeniczne województwa
- Trzeci tom poświęcony jest analizie różnic rozwoju występujących pomiędzy poszczególnymi powiatami. Powiat jest odpowiednim poziomem odniesienia, ponieważ ze względów administracyjnych tu właśnie kształtują się bardzo ważne uwarunkowania rozwoju (związane z zadaniami własnymi samorządów). Podstawą analiz było ok. 20 najważniejszych cech determinujących zróżnicowania stanu i uwarunkowań rozwoju powiatów (tzw. „markery” stanu rozwoju)
- Czwarty tom przedstawiał analizę zmian zróżnicowań wewnętrznych rozwoju społeczno-gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego w I dekadzie XXI wieku. Celem jest tu zarówno pokazanie dysproporcji pomiędzy stanem rozwoju „skrajnych” powiatów, ale także ogólnej dynamiki procesów rozwojowych

Najbardziej ogólne wyniki analizy uwarunkowań przedstawiono w tabeli – w formie analizy SWOT.

Tabela. Analiza SWOT dla województwa kujawsko-pomorskiego

Mocne strony	Słabe strony
• zróżnicowany profil funkcjonalny oraz stosunkowo dobry stan rozwoju wszystkich podstawowych dziedzin gospodarki, w tym osiągnięcie w niektórych dziedzinach wysokiej specjalizacji w skali kraju – zagadnienie to obejmuje w szczególności potencjał przemysłowy, rolniczy, uzdrowiskowy, turystyczny • unikatowy w skali kraju kształt sieci osadniczej (gęsta, równomiernie rozwinięta sieć osadnicza i centralne położenie ośrodków centralnych – zagadnienie to dotyczy każdego poziomu hierarchicznego, w tym w największym stopniu – obydwu stolic województwa) stwarzający bardzo sprzyjające warunki obsługi ludności na każdym poziomie hierarchicznym i funkcjonalnym • dośrodkowy układ sieci transportowych umożliwiający stworzenie efektywnego systemu regionalnego transportu publicznego	• trwale wysoki poziom bezrobocia • słabo rozwinięta przedsiębiorczość • bardzo słaba dostępność transportowa w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych • niski stan rozwoju i słabe powiązanie sektora B+R z gospodarką (relatywnie niski poziom większości regionalnych uczelni, niska innowacyjność przedsiębiorstw, niski poziom nakładów na działalność badawczo-rozwojową) • jeden z najniższych w kraju i obiektywnie bardzo niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego • brak ukształtowanego, rozpoznawalnego pozytywnego wizerunku województwa • nieefektywny system transportu publicznego (utrudniona dostępność z większości obszaru województwa do Bydgoszczy i Torunia oraz z większości gmin do siedzib powiatów) • wysoki poziom nierównomierności rozwoju społeczno-gospodarczego w ujęciu podregionalnym • ogólnie niski poziom „nasycenia infrastrukturalnego” – rozumianego jako gęstość występowania i dostępność do sieci transportu, łączności (w tym sieci szerokopasmowych), zaopatrzenia w energię (produkcja energii i dystrybucja energii – zwłaszcza słaby rozwój sieci gazociągów), podstawowej obsługi wodno-kanalizacyjnej (wciąż niewystarczający poziom zaopatrzenia w wodę oraz niski poziom obsługi w zakresie oczyszczania ścieków) • w aspekcie wizerunkowym – brak ośrodka metropolitalnego w regionie uwzględnionego w europejskich rankingach ESPON

Szanse	Zagrożenia
- postrzeganie Bydgoszczy i Torunia w polityce rozwoju kraju jako ośrodków metropolii sieciowej - kompleksowe zagospodarowanie doliny Wisły i wykorzystanie potencjału Wisły - rozwój sektora rolno-spożywczego zwłaszcza przy ukierunkowaniu produkcji na rynki poza granice województwa kujawsko-pomorskiego, - znaczny potencjał dla rozwoju energetyki odnawialnej (w tym zwłaszcza powiązanej z produkcją rolą) - rozwój sektora turystyki zdrowotnej (medycyny estetycznej, rehabilitacyjnej, wellness, odnowy biologicznej) - rozwój sektorów związanych z e-gospodarką	- niewystarczająca współpraca Bydgoszczy i Torunia w zakresie działań rozwojowych, zwłaszcza związanych z rozwojem potencjału metropolitalnego - utrzymywanie stanu marginalizacji województwa przez rząd w zakresie realizacji inwestycji i instytucji krajowych – dotyczy to przede wszystkim realizacji przedsięwzięć z zakresu transportu - niekorzystne zmiany demograficzne – starzenie się społeczeństwa oraz wzrost liczby osób niepełnosprawnych biologicznie - względna bliskość dużych i silnych aglomeracji (Poznań, Trójmiasto, Łódź, Warszawa) – zagrażających drenażem intelektualnym - brak rozwoju i w konsekwencji spadek znaczenia i konkurencyjności Portu Lotniczego w Bydgoszczy - obniżenie konkurencyjności przemysłu związane z polityką klimatyczno-energetyczną UE - osłabienie potencjału rolnictwa i przetwórstwa spożywczego wynikające ze zmian klimatycznych

WOJEWÓDZTWO U PROGU NOWYCH WYZWAŃ ROZWOJOWYCH

Prezentowana Strategia jest trzecią w historii samorządowego województwa kujawsko-pomorskiego. Ideą pierwszej była integracja dotychczasowych trzech województw, które w roku 1999 utworzyły kujawsko-pomorskie, ideą drugiej – wyrównanie poziomu rozwoju województwa poprzez nadrobienie zaległości rozwojowych. Cechą pierwszej strategii, z roku 1999, było więc dążenie do likwidacji barier przestrzennych i społecznych, w warunkach przebudowy ustroju państwa i „nauki” funkcjonowania w całkowicie nowych warunkach zarządzania przestrzenią (oprócz samorządowych województw, w roku 1999 powstały także samorządowe powiaty), mających podstawowe znaczenie na przykład dla funkcjonowania sfery usług publicznych, ale także w warunkach głębokiego kryzysu gospodarczego w kraju (podwojenie stopy bezrobocia pomiędzy rokiem 1997 a 2002). Druga strategia (z roku 2005) powstawała w okresie akcesji Polski do Unii Europejskiej i jej zadaniem było zapewnienie możliwości absorpcji środków w ramach pierwszego regionalnego programu operacyjnego – było to tak silne uwarunkowanie metodologiczne, że strategia miała charakter bardziej „techniczny”, niż „wizjonerski” (tzn. skupiała się na instrumentach dystrybucji dostępnych środków, a nie na określeniu docelowych – optymalnych: struktury i charakteru regionu).

Obecnie z pełnym przekonaniem można stwierdzić, że założenia metodologiczne obydwu strategii (z roku 1999 i z roku 2005), w panujących wówczas uwarunkowaniach były prawidłowe – i uwzględniając ówczesną sytuację społeczno-gospodarczą, uwarunkowania zewnętrzne oraz prognozy rozwojowe – były to strategie wykonane właściwie. Niestety, ze względu na niesprzyjające uwarunkowania zewnętrzne założenia obydwu strategii nie zostały zrealizowane w pełni (w zakresie niektórych aspektów – tylko w części) – stąd przestrzeń województwa wciąż pozostaje niespójna, a poszczególne części województwa są silnie zdywersyfikowane pod względem ogólnego stanu rozwoju, przekładającego się na jakość życia mieszkańców i atrakcyjność dla prowadzenia działalności gospodarczych. Zróżnicowanie wewnętrzne regionu jest całkowicie naturalne, jednak w znacznie większym niż dotychczas stopniu powinno być wykorzystywane do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego – zarówno rejonów słabiej, jak i lepiej rozwiniętych (co jest zgodne z nową tendencją w prowadzeniu polityki regionalnej w kraju oraz jest jednym z założeń obecnie prezentowanej Strategii).

Osią przewodnią obecnej Strategii jest modernizacja województwa, rozumiana jako zdecydowane działania skoncentrowane na wybranych dziedzinach, szczególnie ważnych dla jakości życia mieszkańców i konkurencyjności województwa (takie założenie leżało u podstaw prac, choć w toku formułowania szczegółowych ustaleń i w wyniku konsultacji społecznych, w Strategii zawarto także ustalenia nie dotyczące bezpośrednio i ściśle modernizacji województwa). Celem Strategii jest zasadnicza poprawa sytuacji w tych właśnie wybranych dziedzinach, poprzez przełamanie dotychczasowych barier oraz przygotowanie społeczeństwa i przestrzeni województwa do nowych wyzwań rozwojowych, które zaistnieją w III dekadzie XXI wieku. Prognozowane zmiany przewartością dotychczasowe uwarunkowania i walory konkurencyjności regionalnej, a jednocześnie będą stanowiły tak istotne determinanty rozwoju, że jest uzasadnione podejmowanie działań mających na celu ich wykorzystanie lub dostosowanie się do nich – już obecnie. Jednym

z wyzwań będzie zaostrzająca się konkurencyjność międzynarodowa, która powoduje, iż dynamicznie rozwijać się będą te regiony, które wykształcą instytucje, kadry i zasoby zdolne do rywalizacji i kooperacji wykraczającej poza granice kraju a nawet Europy. Zamierza się zapewnić wysoką jakość życia oraz wysoką konkurencyjność gospodarki województwa poprzez działania podejmowane w innych niż dotąd dziedzinach lub też poprzez działania w „tradycyjnych” dziedzinach, ale realizowane innymi instrumentami.

Podkreślić należy, że proces modernizacji województwa ma charakter złożony i długotrwały, a do roku 2020 (a więc w okresie zaledwie kilku lat) nie będzie możliwe osiągnięcie zasadniczej poprawy makroekonomicznych wskaźników społeczno-gospodarczych – zwłaszcza wskaźników bezrobocia oraz wykształcenia, których niekorzystne wartości są wynikiem zaszłości sięgających wielu dekad i wymagają sukcesywnych zmian trwających dłużej niż dekadę. Celem niniejszej strategii jest „modernizacja strukturalna” – to znaczy zasadnicza zmiana w zakresie tych zagadnień, które leżą u podstaw tego niekorzystnego stanu. Działania programowane w Strategii są zbiorem różnego rodzaju działań składających się na modernizację społeczeństwa, modernizację gospodarki i modernizację przestrzeni regionu. Zakłada się, że w wyniku tej interwencji, sytuacja na rynku pracy zacznie się trwale poprawiać w połowie następnej dekady, a więc w okresie do roku 2020 zamierza się monitorować, czy stosowane narzędzia przynoszą spodziewane efekty w mikroskali, a dopiero po roku 2020 (a nawet po 2025) możliwe będzie monitorowanie, czy ich synergiczny efekt przyniósł spodziewane efekty w makroskali. Podkreślić jednak należy, że w likwidacji przyczyn niskiego ogólnego stanu rozwoju województwa nie ma „dróg na skróty”, a okres 10-12 lat systematycznych działań wydaje się minimalny dla osiągnięcia zauważalnej, trwałej poprawy stanu.

Jest oczywiste, że oprócz zagadnień fundamentalnych dla modernizacji województwa, Strategia uwzględnia także zadania bardzo podstawowe, związane z codziennym funkcjonowaniem regionu lub realizacją zadań, którą są „niezbędnym tłem” dla procesów modernizacji. Jest też całkowicie zrozumiałe, że w toku wyjątkowo szerokich konsultacji społecznych zgłaszane są postulaty, które odzwierciedlają interesy różnych grup – bądź terytorialnych, bądź branżowych – które nie zawsze są stricte powiązane z ideą modernizacji. Niektóre z nich zostały w dokumencie uwzględnione, gdyż uznano, że już zapoczątkowany podczas prac nad Strategią proces integracji tych środowisk wokół realizacji wspólnych interesów, jest wartością dodaną, która zaprocentuje w przyszłości. W przypadku regionu wykazującego potrzeby dużych zmian i wymagającego dużego wysiłku całej społeczności dla realizacji zidentyfikowanych priorytetów, osiągnięcie konsensusu i szerokiej akceptacji dla ustaleń Strategii jest równie ważne, jak określenie optymalnego modelu modernizacji. W zakresie niektórych ustaleń proponowana Strategia jest więc kompromisem pomiędzy pragmatyzmem, a akceptacją społeczną.

W kontekście powyższego, wyjątkowo ważna będzie rola regionalnych programów rozwoju – jako instrumentów wdrażania założeń Strategii w poszczególnych aspektach, uznanych za szczególnie ważne dla rozwoju województwa. Programy rozwoju identyfikować będą zakres konkretnych działań, wraz z określeniem ich ram organizacyjnych, finansowych, czasowych, podmiotów odpowiedzialnych. Programy będą więc uszczegółowieniem, skonkretyzowaniem, a przede wszystkim – operacjonalizowaniem ustaleń Strategii.

Celem niniejszej Strategii jest więc przede wszystkim wyprowadzenie województwa ze strukturalnych ograniczeń rozwoju, które od początku transformacji systemowej skutecznie uniemożliwiają rozwiązanie najważniejszego problemu rozwoju województwa – wysokiego poziomu bezrobocia (jako skutku niskiej konkurencyjności gospodarki) oraz hamują realizację ambitnych celów związanych przede wszystkim z rozwojem nowoczesnego sektora rolno-spożywczego i powszechną innowacyjnością. Te strukturalne ograniczenia wynikają ze zbyt wysokiego (w stosunku do struktury agrarnej) uzależnienia ekonomicznego ludności wiejskiej od rolnictwa, połączonego z niskim poziomem przedsiębiorczości pozarolniczej oraz niedostosowaniem struktury wykształcenia do oczekiwań rynku pracy. Problemy te implikują szereg negatywnych konsekwencji w różnych sferach życia, z których najważniejszym jest bardzo trudna sytuacja materialna znacznej części ludności wiejskiej oraz kryzys małych miast, których baza ekonomiczna jest ściśle powiązana z kondycją finansową ludności wiejskiej. Strategia jest więc ukierunkowana na stworzenie stabilnych podstaw dla trwałego, harmonijnego rozwoju, dużo bardziej niż obecnie odpornego na wahania koniunkturalne gospodarki, opierającego się na znacznie większej niż dotąd aktywności gospodarczej mieszkańców, a przede wszystkim na wykształceniu pożądanых postaw społecznych – poszanowaniu roli wykształcenia, zaradności na rynku pracy, zaangażowania społecznego, innowacyjności, zdolności do adaptacji do nowych warunków, otwartości, dbałości o własne zdrowie.

Modernizację województwa należy rozumieć jako zasadniczą interwencję w kilku dziedzinach – kluczowych dla jakości życia mieszkańców oraz konkurencyjności gospodarki. Powyższy cel zamierza się osiągnąć poprzez działania skoncentrowane, zaprogramowane na osiągnięcie sukcesu (i jednocześnie na tyle silne, by dawały

realną szansę odniesienia tego sukcesu). Najważniejszym obszarem modernizacji jest wspomniany wcześniej rozwój społeczny – mający na celu zmianę mentalności polegającą na wykształceniu pożądanych postaw (w tej sferze notuje się największe deficyty – straty konkurencyjne wobec innych regionów; poziom rozwoju społecznego będzie w kolejnych latach coraz bardziej decydującym czynnikiem atrakcyjności danego regionu). Wszystkie programy realizowane w ramach Strategii będą oparte na zasadzie budowania województwa kujawsko-pomorskiego bez barier, w którym wprowadzone rozwiązania będą zmierzały do równości dostępu do dóbr, usług i praw oraz niwelowania barier, które uniemożliwiają powszechne korzystanie z potencjału i zasobów regionu. Niezwykle ważna jest tu nowa rola usług publicznych oraz wykształcenie powszechnych postaw proinnowacyjnych. Innym obszarem modernizacji jest nadanie nowych impulsów rozwoju gospodarczego – w oparciu o sektor rolno-spożywczy, innowacyjność, rozwój terenów inwestycyjnych i rozwój otoczenia biznesu. Trzecią płaszczyzną jest zapewnienie spójności przestrzeni województwa. Powyższe „pola modernizacji” są wzajemnie powiązane – muszą być realizowane równolegle, ale jednocześnie gwarantują uzyskanie efektu synergicznego. Równocześnie prowadzony będzie proces umiędzynarodowienia jako działanie horyzontalne we wszystkich obszarach modernizacji, tak aby impulsy rozwojowe uwzględniały rosnącą konkurencyjność międzynarodową regionów i metropolii.

Modernizacja doprowadzi więc do przebudowy – zmiany profilu społeczno-gospodarczego regionu i zasadniczego przyspieszenia rozwoju, a poprzez wydobywanie walorów dotąd słabo eksponowanych, potencjałów endogenicznych, które staną się „lokomotywy rozwoju” – pozwoli na wykreowanie nowej marki i korzystnego wizerunku województwa.

Oczywiście tylko wybrane dziedziny mają kluczowe znaczenie dla tak definiowanego procesu modernizacji, jednak prezentowana Strategia dotyczy wszystkich zagadnień istotnych dla prawidłowego funkcjonowania województwa. Zakłada się bowiem, że ustalenia dotyczące każdego z zagadnień są formułowane w sposób podporządkowany procesowi modernizacji – każda ze sfer funkcjonowania województwa staje się „instrumentem” jego modernizacji.

Odnosząc się do poziomu konkurencyjności województwa kujawsko-pomorskiego, należy zauważyć że określony potencjał naturalny – wynikający z zajmowanej powierzchni i liczby mieszkańców dosyć wyraźnie pozycjonuje województwo w krajowych rankingach w zagadnieniach ściśle powiązanych z tymi aspektami – jest to poziom 10. miejsca w kraju z udziałami w potencjale krajowym rzędu 5-6%. Ale aspiracją samorządu województwa jest, aby w aspektach „jakościowych” (zwłaszcza związanych z jakością funkcjonowania usług publicznych i w mierzalnych aspektach rozwoju społecznego), pozycja województwa była znacznie wyższa – np. lokowała kujawsko-pomorskie wśród kilku najlepiej rozwiniętych regionów w kraju. Należy przy okazji wspomnieć, iż coraz częściej regiony i metropolie pozycjonują swój potencjał w rankingach europejskich i światowych: ECM – European Cities Monitor, GAWC – Globalization and World Cities, ESPON – European Spatial Planning Observation Network. To oznacza, iż poszerza się pole analiz porównawczych oraz aspiracji poszczególnych regionów, które identyfikują wyzwania i szanse rozwojowe w oparciu o trendy oraz potencjały konkurentów.

Niekwestionowane pierwszorzędne znaczenie w programie modernizacji województwa ma stworzenie stabilnych podstaw dla trwałego, prawidłowego rozwoju. Pomimo wykazywania często niekorzystnych pozycji na tle innych regionów – podstawowym celem modernizacji województwa nie jest „ściganie się z innymi regionami”, czyli poprawa pozycji w rankingach, na tle innych regionów. Oczywiście wskaźników tych nie powinno się bagatelizować, bo pozycja województwa w poszczególnych dziedzinach ma znaczenie wizerunkowe (jest zewnętrzną miarą atrakcyjności województwa – istotną dla ogólnej oceny konkurencyjności) oraz jest istotna dla systemu monitoringu – oceny kierunków i tempa rozwoju województwa. Jeżeli województwa o podobnym charakterze i uwarunkowaniach rozwoju w zakresie poszczególnych zagadnień wykazują znacząco korzystniejszy stan ich rozwoju, stanowi to cenną wskazówkę, iż aspiracje województwa w tej dziedzinie mogą być wyższe. Planu modernizacji nie tworzy się jednak dla poprawy wskaźników, tylko dla rozwiązania istotnych problemów województwa, choć naturalną konsekwencją poprawy sytuacji, będzie także „statystyczny awans”, czyli poprawa pozycji w rankingach, na tle innych regionów.

W ostatnich latach polityka państwa polskiego doprowadziła do istotnych zmian konkurencyjności poszczególnych regionów. Inwestycje budżetu centralnego nadały wybranym regionom znaczących impulsów rozwojowych, dywersyfikując stan rozwoju województw oraz stawiając je na zupełnie różnych pozycjach. Inwestycje te w największym stopniu związane były z rozwojem infrastruktury transportowej (rozbudowa sieci dróg najwyższych rang oraz modernizacja linii kolejowych), ale także z organizacją piłkarskich mistrzostw Europy (EURO 2012). Nie można także zapominać, iż 5 województw objętych jest interwencją w ramach

programu Polska Wschodnia (warto zauważyć, że w wielu aspektach sytuacja społeczno-gospodarcza tych województw nie jest gorsza niż kujawsko-pomorskiego). Niestety w zakresie wszystkich tych działań kujawsko-pomorskie jest marginalizowane, wskutek czego atrakcyjność województwa zarówno jako miejsca zamieszkania, jak i miejsca inwestowania, jest obecnie relatywnie niższa – zarówno w odniesieniu do okresów poprzednich (np. sprzed dekady), jak i do regionów, które w ramach inwestycji rządowych zyskały największe wsparcie. Bardzo niepokojący jest także fakt, że także ustalenia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 są dla kujawsko-pomorskiego niekorzystne i pozwalają przypuszczać, że dystans powodowany nierównym wsparciem rozwoju poszczególnych województw w ramach polityki państwa polskiego – będzie się pogłębiał. Ma tu miejsce podwójna peryferyzacja województwa – nie tylko Polska wykazuje niedorozwój infrastruktury służącej szybkiej komunikacji międzyregionalnej na tle Europy, ale województwo kujawsko-pomorskie wykazuje taki niedorozwój na tle kraju. Bardzo niekorzystny dla województwa jest też fakt konsekwentnego pomijania w dokumentach krajowych możliwości szerszego rozwoju i upowszechniania transportu wodnego – jest to jeden z potencjałów kujawsko-pomorskiego, jednak nie może być wykorzystany bez kompleksowych działań w skali kraju. Wszystkie te uwarunkowania leżały u podstaw wyeksponowania w Strategii czynników endogenicznych – to znaczy zagadnień, które nie są zależne od polityki państwa polskiego względem kujawsko-pomorskiego i mogą być z powodzeniem realizowane nawet przy postępującym marginalizowaniu kujawsko-pomorskiego. Podmiotami bezpośrednio lub pośrednio odpowiedzialnymi za powodzenie planowanej modernizacji są przede wszystkim samorządy wszystkich szczebli, działające na terenie województwa. Oczywiście nie oznacza to rezygnacji z zabiegania o inwestycje rządowe, zwłaszcza w sektorze powiązań transportowych najwyższych rang, które są niezbędne dla rozwoju kujawsko-pomorskiego i dla zachowania spójności w ramach przestrzeni państwa polskiego. Strategia ma w tym zakresie być także „instrumentem wywierania nacisku” – bowiem poprzez zidentyfikowanie niezbędnych zadań rządowych jednoznacznie wskazuje, jak duża jest skala potrzeb i jak bardzo rozwój regionalny zależy od decyzji na poziomie krajowym. Mogą być one zarówno impulsem jak i blokadą rozwoju całego regionu, bądź jego części. Oczekiwanie „równego traktowania” jest bardzo ważne dla kształtowania konkurencyjności międzyregionalnej. Jednak wobec możliwej i prawdopodobnej dalszej marginalizacji województwa w działaniach administracji rządowej (przesłankami dla takiego założenia są między innymi opóźnienia w realizacji inwestycji transportowych, czy wręcz „przesuwanie” zadań, których realizację deklarowano już w przeszłości), uwzględniony jest także wariant poprawy konkurencyjności województwa w oparciu przede wszystkim o wykorzystanie aspektów endogenicznych i przez budowę „przewag jakościowych” w dziedzinach zależnych od regionalnych i lokalnych decydentów. Bardzo duże nadzieje pokłada się w dalszym rozwoju Portu Lotniczego w Bydgoszczy oraz otwarciu polskich linii kolejowych dla przewoźników zewnętrznych, bowiem przy braku połączeń infrastrukturalnych z polskimi metropoliami, pozwolą one na budowanie relacji województwa z aglomeracjami europejskimi.

Czynnikiem wzmacniającym konkurencyjność województwa będzie zwiększona aktywność w sferze międzynarodowej rozumiana jako proces zmierzający do pozyskania kapitału, inwestorów, studentów, turystów, mieszkańców, organizacji międzynarodowych wydarzeń, projektów, festiwali oraz wprowadzenia produktów i usług na rynek zagraniczny. Skuteczność w tej dziedzinie zależy nie tylko od decyzji i współpracy z administracją centralną (choć jest bardzo pożądana) ile od zdolności do identyfikowania rynków i operowania na nich, umiejętności tworzenia konsorcjów i pozyskiwania dotacji z instytucji międzynarodowych.

Wprawdzie formalnie prezentowana Strategia jest dokumentem średniookresowym i ma określony horyzont czasowy na rok 2020, jednak jednym z jej podstawowych zadań, jest przygotowanie województwa do prognozowanych wyzwań rozwojowych – uwarunkowań, które będą kształtowały rozwój województwa w trzeciej i kolejnych dekadach XXI wieku. Będą to uwarunkowania bardzo istotne, ale jednocześnie odmienne od panujących obecnie – dlatego zakłada się, że dobre przygotowanie województwa do funkcjonowania w tych warunkach może znacznie poprawić poziom konkurencyjności kujawsko-pomorskiego (przewagi konkurencyjne kujawsko-pomorskiego mogą wynikać z bardzo dobrego „dostosowania się” do nowych uwarunkowań).

Identyfikuje się następujące wyzwania o charakterze powszechnym – typowe dla wszystkich polskich regionów:

- prognozę demograficzną zakładającą przyspieszony proces starzenia społeczeństwa. O ile w roku 2011 grupa w wieku 65+ liczyła 273,2 tys. osób i stanowiła 13,0% ogółu mieszkańców województwa, to w roku 2025 wartości te wyniosą odpowiednio 416,6 tys. i 20,7% (udział grupy wiekowej 75+ wzrośnie do roku 2030 z 6,0% do 10,4%). Powyższe zmiany będą implikować bardzo poważne konsekwencje w funkcjonowaniu usług publicznych, zwłaszcza należących do zadań własnych gmin – bowiem znacznie zmieni się zapotrzebowanie (pod względem ilościowym i jakościowym) w sektorze opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, kultury, edukacji, transportu publicznego, ale w szerszym kontekście wpłynie na

ogół zagadnień związanych z zarządzaniem przestrzenią i organizacją usług, zwłaszcza w największych miastach, gdzie wzrost udziału osób starszych będzie jeszcze wyższy (w Toruniu w roku 2025 udział grupy 65+ wyniesie 22,5%, a w Bydgoszczy – 24,2%);

- powszechne przekonanie o wiodącej roli innowacyjności i kreatywności w kształtowaniu wszelkich procesów społeczno-gospodarczych, a zwłaszcza w budowaniu konkurencyjności gospodarki i poprawy jej efektywności. Innowacyjność i kreatywność dotyczy szeregu płaszczyzn: rozwoju kapitału intelektualnego, budowy relacji między biznesem, nauką, administracją, zdolnością do wytwarzania oraz absorpcji nowoczesnych rozwiązań i technologii. Szczególna rola przypada tu sektorowi naukowo-badawczemu oraz placówkom edukacji na każdym poziomie – bowiem nieodłącznym warunkiem rozwoju innowacyjności jest wysoki poziom wykształcenia oraz upowszechnienie modelu kształcenia przez całe życie. Innowacyjność należy postrzegać wieloaspektowo – w tym także jako zdolność do wykorzystywania nowoczesnych technologii w codziennym życiu – jako narzędzi komunikacji, dostępu do wiedzy, załatwiania codziennych potrzeb (z tym zagadnieniem wiąże się kwestia likwidacji wykluczeń cyfrowych). Regiony, które będą wykazywały wysoki poziom innowacyjności nie tylko będą notowały znacznie wyższą konkurencyjność gospodarki i możliwość kreowania trendów globalnych, ale przede wszystkim będą cechowały się dużo stabilniejszą gospodarką i jej wyższą odpornością na wahania koniunkturalne. W kontekście opisanego wyzwania obecnie prezentowany potencjał województwa kujawsko-pomorskiego należy do najsłabszych w kraju;
- postępujące usieciowienie wszelkich procesów społeczno-gospodarczych. Proces ten można określić mianem „zaawansowanej globalizacji”. O ile dotąd pojęcie globalizacji w rozwoju regionalnym było najczęściej wiązane z międzynarodowymi powiązaniami kapitałowymi (i np. tworzeniem miejsc pracy przez globalne koncerny), to w kolejnych latach coraz większego znaczenia nabierać będzie aspekt powiązań społecznych – masowych przepływów związanych z podróżami, pracą za granicą, wymianą kulturalną, edukacyjną, przyjmowaniem globalnych wzorców w zakresie zachowań, ale także oczekiwań co do jakości życia. W rozwoju regionalnym usieciowienie wiązać się będzie także z dużo większą codzienną mobilnością. Zagadnienie to wiąże się bezpośrednio z rozwojem infrastruktury służącej powiązaniom wewnątrzregionalnym (spójności wewnętrznej województwa – czyli zapewnieniu zdolności do codziennej mobilności wewnątrzwojewódzkiej dla realizacji potrzeb zawodowych, edukacyjnych, kulturalnych, komercyjnych, itp.), międzyregionalnym i międzynarodowym, ale także z rozwojem społecznym w kierunku otwartości i tolerancji, akceptacji mobilności oraz zdolności do adaptacyjności;
- dominującą rolę metropolii w kształtowaniu rozwoju regionów. Poprzednio opisane uwarunkowania związane z rosnącą rolą innowacyjności oraz globalizacji, ogniskują się w ośrodkach metropolitalnych. To właśnie metropolie koncentrują zdecydowaną większość potencjału odpowiedzialnego za kreowanie innowacyjności, poziom wykształcenia mieszkańców, jakość i rozpoznawalność kultury, stan zdrowia mieszkańców, obsługę biznesu, dostępność zewnętrzną, a nawet symbolikę i tożsamość regionów. Metropolie są więc ogniwami światowych powiązań sieciowych – wykazują potencjał generujący powiązania, a za pomocą sieci komunikacyjnych są w stanie uczestniczyć w przepływach idei, ludności, kapitału, usług. Jeśli za paradygmat rozwoju regionalnego przyjmuje się model dyfuzyjno-polaryzacyjny to w największym stopniu dotyczy on poziomu stolic województw, które koncentrują i wzmacniają funkcje metropolitalne, by móc jak najskuteczniej dyfundować je na teren całego województwa. Wiaże się to z powszechnie przypisywaną im rolą „lokomotywu rozwoju” regionów. Tak więc od potencjału stolicy regionu zależy jego zdolność do samodzielnego kreowania kapitału intelektualnego (jako sumy kapitałów: ludzkiego, społecznego, strukturalnego i relacyjnego) oraz aktywizacji gospodarki regionalnej. Jest to podstawowa racja stanu wyznaczająca relacje wobec sąsiednich regionów – będą to więc albo relacje równorzędne, gdy stolice regionów są zdolne do obsługi własnego zaplecza albo relacje podrzędności, gdy deficyty stolicy regionu powodują objęcie regionu strefą wpływów stolicy sąsiedniego województwa. W realiach województwa kujawsko-pomorskiego opisane procesy wiążą się bezpośrednio z potencjałem Bydgoszczy i Torunia. Stan rozwoju funkcji metropolitalnych tych miast będzie determinował ich rolę i pozycję w stosunku do ośrodków krajowych i europejskich. Bez względu, czy potencjał obydwu miast pozwoli obydwu ośrodkom w większym stopniu tworzyć, czy tylko dyfundować rozwiązania globalne, niezbędne jest trwałe umiejscowienie duopolu bydgosko-toruńskiego wśród ośrodków krajowej metropolii sieciowej oraz docelowo umiejscowienie duopolu w rankingach europejskich i światowych. Brak zdolności do kreowania impulsów rozwojowych lub wdrażania na poziomie regionalnym impulsów adaptowanych z

innych metropolii, spowoduje trwałe podporządkowanie funkcjonalne województwa stolicom sąsiednich regionów.

Oprócz opisanych powyżej wyzwań, obiektywnych – wynikających z ogólnych trendów rozwoju regionalnego i typowych dla wszystkich polskich województw, należy wskazać także wyzwania specyficzne dla kujawsko-pomorskiego, wynikające z problemów tego regionu. Są to:

- konieczność radykalnego ograniczenia bezrobocia połączona z szeroko rozumianym rozwojem gospodarki województwa – jest to niezbędny warunek likwidacji sfery ubóstwa oraz pełnego wykorzystania potencjałów endogenicznych wynikających z zasobów naturalnych. Problem trwale wysokiego bezrobocia dotyczy niemal wszystkich powiatów położonych poza ściśle centralną częścią województwa, w większości tych powiatów niskie są wskaźniki przedsiębiorczości;
- konieczność zasadniczej poprawy warunków życia ludności wiejskiej – problem w największym stopniu wiąże się z wysokim poziomem bezrobocia oraz zbyt dużą liczbą osób powiązanych ekonomicznie z rolnictwem (co obniża efektywność produkcji rolniczej), ale nie bez znaczenia jest także niewłaściwie funkcjonujący system transportu publicznego (peryferyjność obszarów wiejskich wobec stolic województwa, a nawet siedzib powiatów i wykluczenie znacznej części mieszkańców z możliwości korzystania z usług publicznych dostępnych w tych miastach), ogólnie niski poziom rozwoju społecznego oraz wysoki poziom wykluczenia cyfrowego. Inwestycje poczynione w ostatniej dekadzie bardzo skutecznie zniwelowały różnice w rozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz rozwinęły sieć instytucji usług publicznych, ale nie przekłada się to jeszcze na wzrost efektywności gospodarki czy jakość kapitału społecznego – obecnie w większym stopniu niezbędne są działania organizacyjne, przy dalszym prowadzeniu działań inwestycyjnych;
- nadanie impulsów rozwojowych wschodniej części województwa – w tym zwłaszcza miastom Włocławek oraz Grudziądz, które pełnią szczególną rolę w stymulowaniu rozwoju społecznego i gospodarczego otaczających powiatów. Jako obszar problemowy – wymagający szczególnego wsparcia – identyfikuje się powiaty: grudziądzki, wąbrzeski, golubsko-dobrzyński, brodnicki, rypiński, lipnowski, włocławski i radziejowski oraz miasta Włocławek i Grudziądz. We wschodniej części województwa trudna sytuacja społeczna i gospodarcza doprowadziła do przerwania naturalnych więzi pomiędzy dużymi miastami, a obszarami otaczającymi. W modelowym układzie miasto czerpie impulsy z funkcji egzogenicznych, a otaczające obszary mają zapewniony dostęp do szerokich rynków pracy i wysokiej jakości usług ponadlokalnych. Aktualnie potencjał Włocławka i Grudziądza jest zbyt słaby, by generować impulsy rozwojowe dla obszarów otaczających (poziom bezrobocia w miastach jest porównywalny z poziomem bezrobocia w otaczających powiatach), a złożona sytuacja społeczna tych obszarów powoduje, że nie jest możliwe wykorzystanie w pełni ich potencjałów endogenicznych. Narasta więc skala ubóstwa i rosną dysproporcje wobec powiatów rozwijających się w sposób bardziej harmonijny. Rozwiązywanie problemowej sytuacji może nastąpić poprzez działania na czterech płaszczyznach (stanowiących model interwencji regionalnej na rzecz szczególnego wsparcia kujawsko-pomorskiej „ściany wschodniej”). Pierwszą powinny być działania horyzontalne z dziedziny rozwoju społecznego, mające na celu przede wszystkim poprawę zdolności mieszkańców do radzenia sobie na rynkach pracy (w tej części województwa potrzeby są największe, dlatego w bieżącej polityce regionalnej interwencja wobec tej części województwa powinna być szczególnie skoncentrowana i silna). Drugą powinien być rozwój przedsiębiorczości na bazie potencjałów endogenicznych – zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym oraz na bazie przestrzeni inwestycyjnych w rejonie węzłów autostradowych. Trzecią powinien być rozwój systemu regionalnego transportu publicznego, który zapewni swobodny dostęp do ośrodków wojewódzkich (dla wschodniej części województwa będzie to przede wszystkim Toruń – integracja z Toruniem jest zgodna także z oczekiwaniami społecznymi wyrażanymi podczas konsultacji społecznych). Czwartą – powinny być działania stymulujące rozwój funkcji społecznych i (przede wszystkim) gospodarczych Włocławka oraz Grudziądza, z jednej strony mający na celu tworzenie miejsc pracy, ale jednocześnie eksponujący i wykorzystujący unikatowe walory tych miast, o dużym znaczeniu wizerunkowym. Aczkolwiek interwencja na rzecz stymulowania rozwoju gospodarczego powinna objąć zarówno Włocławek, jak i Grudziądz, to jako priorytetowe wskazuje się działania na rzecz Włocławka, gdyż skala problemów jest tu większa (dotyczy znacznie większej liczby mieszkańców), a więc też znacznie większe będą korzyści społeczne interwencji. Włocławek jest miastem o wyraźnie większym potencjale, bardziej zróżnicowanej bazie ekonomicznej i profilu funkcjonalnym, jak też szerszym terytorium oddziaływania. Powiaty leżące w strefie oddziaływań Grudziądza nie wykazują tak jednolitej niekorzystnej sytuacji – niezbędna interwencja

jest tu więc mniejsza - tak pod względem zasięgu terytorialnego (i liczby mieszkańców), jak i skali (natężenia) działań. Szczególne wsparcie dla powiatów wschodniej części województwa w polityce regionalnej nie powinno się więc opierać na stosowaniu szczególnych instrumentów rozwoju – odmiennych od planowanych do użycia dla rozwiązywania problemów innych części województwa, ale na priorytetowym zastosowaniu tych instrumentów wobec tej części województwa. Przyjęcie tej zasady będzie wymagało konsensusu na poziomie wszystkich samorządów, bowiem będzie oznaczało faworyzowanie pewnej części regionu;

- określenie założeń polityki miejskiej – czyli stymulowanie rozwoju każdej z kategorii funkcjonalnych miast, stosownie do ich roli w sieci osadniczej województwa. Polityka miejska jest elementem szerszej polityki terytorialnej województwa i jej celem jest określenie „pakietów wsparcia” wobec poszczególnych kategorii miast. W szczególnym kryzysie znajdują się lokalne ośrodki rozwoju – czyli małe miasta powiązane funkcjonalnie z otaczającymi obszarami wiejskimi (zwłaszcza jeśli nie rozwinęły funkcji niszowych, więc ich baza ekonomiczna opiera się wyłącznie na obsłudze obszarów rolniczych), ale także miasta średnie (czyli Włocławek, Grudziądz i Inowrocław), których przyszłością jest rozwój specjalizacji gospodarczych o znaczeniu krajowym (co pozwoli im pełnić rolę silnych podregionalnych rynków pracy);
- zbudowanie tożsamości i marki regionalnej – złożona przeszłość i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe regionu oraz podział funkcji regionalnych pomiędzy dwa ośrodki, powodują, że oś historyczno-kulturowa lub tradycyjne ciężenia do głównego ośrodka miejskiego, które są podstawą budowania tożsamości wielu regionów, nie mogą mieć w tym celu zastosowania w kujawsko-pomorskim. Mieszkańcy województwa nie stanowią wciąż zintegrowanej wspólnoty – nad poczuciem więzi regionalnej, przeważa poczucie więzi lokalnej lub podregionalnej. Wyzwaniem jest więc identyfikacja walorów wspólnych dla społeczności całego regionu i wykorzystanie ich do budowy regionalnej tożsamości – jako wspólnoty interesów społeczno-gospodarczych. Niezbędne jest także ukształtowanie marki regionu – wizerunku województwa.

Rozwój województwa zamierza się stymulować przy wykorzystaniu potencjałów endogenicznych – czyli przewag konkurencyjnych wynikających z wyjątkowo sprzyjających specyficznych uwarunkowań województwa. Część z nich już obecnie jest uznawana za inteligentną specjalizację województwa, inne mają szansę na rozwinięcie i nabranie znaczenia w kolejnych latach. Są to:

- Wyspecjalizowane funkcje przemysłowe
- Specyficzną dziedziną przemysłu, o wyjątkowo dużym potencjale jest rozwój branży narzędziowej i przetwórstwa tworzyw sztucznych
- Wysoki potencjał rolnictwa
- Sieć osadnicza i struktura przestrzenna województwa jako uwarunkowanie kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców
- Uzdrowiska Ciechocinek, Inowrocław, Wieniec-Zdrój oraz potencjalne uzdrowisko Marusza
- Rozwój regionalnej platformy multimodalnej
- Obszary przywęzłowe (aktywizacja w strefie węzłów autostrady i dróg ekspresowych)
- Unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe (w tym obiekt wpisany na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO - średniowieczny zespół miejski Torunia oraz zaliczony do światowych rezerwatów biosfery - Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie) stanowiące podstawę dla rozwoju specjalistycznej oferty turystycznej
- Produkcja energii odnawialnej na bazie płodów rolnych
- Realizacja zapory i zbiornik na Wiśle poniżej Włocławka
- Zagospodarowanie Zbiornika Włocławskiego
- Rozwój dróg wodnych (zwłaszcza w aspekcie turystycznym)
- Potencjalna eksploatacja gazu z łupków oraz eksploatacja kopalin

W porównaniu z innymi województwami należy wskazać na dwa wyjątkowo sprzyjające uwarunkowania rozwoju województwa – które szczególnie zamierza się wykorzystać przy realizacji ustaleń niniejszej Strategii. Są to:

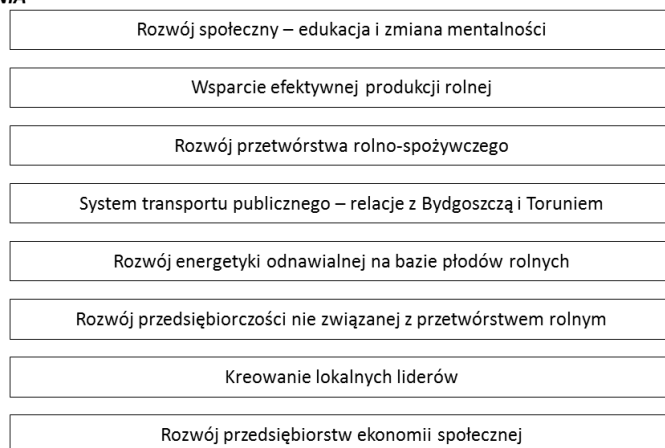
- charakter sieci osadniczej – polegający na centralnym położeniu obydwu siedzib, przy jednocześnie niedużej powierzchni, regularnym kształcie województwa, równinnej rzeźbie terenu i braku istotnych dla dostępności obydwu miast regionalnych przeszkód terenowych (odległość z Bydgoszczy lub Torunia do najdalej położonych miejscowości nie przekracza 90 km). W połączeniu z wybitnie dośrodkowym układem głównych dróg i linii kolejowych, stwarza to unikatową w skali kraju możliwość rozwoju transportu publicznego, zapewniającego swobodną dostępność obydwu miast stołecznych z terenu całego województwa. Powyższe uwarunkowania leżały u podstaw rozwinętej w Strategii propozycji regionalnego systemu transportu publicznego – zakładającego, iż z każdego z ośrodków powiatowych do Bydgoszczy i/lub Torunia będzie można w transporcie publicznym dostać się w maksymalnie 60 minut, a z dowolnej miejscowości na terenie województwa – w 90 minut. Takie założenia pozwolą na swobodne korzystanie z usług regionalnych skoncentrowanych w Bydgoszczy i Toruniu (a więc zrealizują postulat równego dostępu do infrastruktury) oraz wpłyną na regionalny rynek pracy (prognozuje się możliwość znacznej redukcji bezrobocia w ciągu 10 lat wskutek umożliwienia swobodnych dojazdów z powiatów peryferyjnych do centrum województwa – ponieważ liczba ludności w wieku produkcyjnym w centralnej części województwa zmniejszy się o około 50 tys.);

Model modernizacji obszarów wiejskich

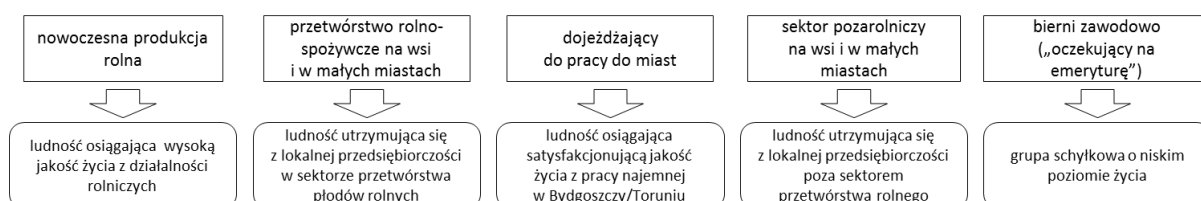
STAN WYJŚCIOWY



PLANOWANE DZIAŁANIA



STAN DOCELOWY



- bardzo duży potencjał produkcji rolnej, który zamierza się wykorzystać do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego oraz rozwoju sektora energetyki odnawialnej bazującej na surowcach okołorolniczych. Kujawsko-pomorskie należy do czołowych producentów rolnych w Polsce – co wiąże się z dobrymi warunkami rozwoju rolnictwa, dużymi powierzchniami użytków rolnych oraz wysoką kulturą rolną. Jednak dotąd wielkość podstawowej produkcji rolniczej była wyraźnie wyższa niż produktów rolno-spożywczych. Oznacza to deficyt przetwórstwa, który zamierza się niwelować za pomocą kompleksowych działań na rzecz rozwoju sektora rolno-spożywczego, jako jednej z najsilniejszych inteligentnych specjalizacji województwa. Wzrost gospodarczy w tym sektorze będzie się odbywał zarówno poprzez wspieranie tradycyjnie pojmowanej przedsiębiorczości, jak i wsparcie różnego rodzaju liderów oraz rozwój przedsiębiorstw ekonomii społecznej. Działania te są elementem szerszego planu modernizacji obszarów wiejskich – pośrednio mają wpłynąć na efektywność rolnictwa

poprzez zdjęcie obciążeń ekonomicznych w postaci bezrobocia jawnego i ukrytego (poprawa struktury agrarnej).

Przedstawione założenia zakładają zasadniczą przebudowę profilu i struktur społeczno-gospodarczych województwa. Niezbędnym warunkiem trwałej poprawy sytuacji jest rozwój społeczny. Osiągnięcie zasadniczej poprawy w tej dziedzinie będzie procesem długotrwałym i jest oczywiste, że pierwsze rezultaty interwencji nastąpią w perspektywie dekady. Jest jednak poza wszelką dyskusją, że interwencję tego typu należy podjąć – bo tylko konsekwentne działania na rzecz poprawy wykształcenia, innowacyjności, promocji pracy, zaangażowania w rozwój lokalny i regionalny mogą zasadniczo przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności regionalnej gospodarki i uniezależnienia jej, w większym niż obecnie stopniu, od wahań koniunktury. Umożliwi to rozwiązanie problemu wysokiego bezrobocia i spowoduje poprawę jakości życia mieszkańców.

MISJA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DO ROKU 2020

Misja rozwoju województwa ma oddawać charakter zamierzeń rozwojowych – służy więc głównie promocji Strategii – tak wśród mieszkańców województwa, jak i poza nim. W bardzo skondensowanej formie zawiera główne idee zawarte w Strategii – pełni rolę swoistego motta tegoż dokumentu, jest syntetyczną deklaracją czemu mają służyć i do czego mają doprowadzić działania zaprogramowane w Strategii.

Przyjęto następującą misję rozwoju województwa:

Kujawsko-pomorskie – człowiek, rodzina, społeczeństwo

Misja rozwoju województwa była przedmiotem dyskusji podczas konsultacji społecznych – jej wybór miał na celu pobudzenie dyskusji na temat przyszłości województwa – i jest ona efektem tych konsultacji.

PRIORYTETY ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DO ROKU 2020

Przeprowadzone analizy uwarunkowań i stanu rozwoju województwa oraz prognoz rozwoju województwa, jak też zgłaszanych podczas konsultacji społecznych aspiracji różnych środowisk, pozwoliły na identyfikację priorytetów rozwoju województwa. Priorytet należy rozumieć jako najważniejszą i najpilniejszą do realizacji „potrzebę rozwojową” województwa – stąd też przy przyjętej metodologii prac, w zapisie ustaleń Strategii priorytety mają charakter nadrzędny w stosunku do pozostałych ustaleń.

Wyróżniono następujące priorytety:

- Konkurencyjna gospodarka
- Modernizacja przestrzeni wsi i miast
- Silna metropolia
- Nowoczesne społeczeństwo

Za najważniejszy należy uznać priorytet „Konkurencyjna gospodarka”, mający bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, dochody samorządów wszystkich szczebli (a więc także ich zdolność do inwestowania), rolę i pozycję województwa w gospodarce narodowej. Gospodarka stanowi zasadniczą oś rozwoju województwa i jest powiązana (wpływa) na wszystkie pozostałe aspekty rozwoju. Działania sprzyjające szeroko rozumianemu rozwojowi gospodarczemu powinny więc być szczególnie eksponowane, a w działaniach nie stymulujących bezpośrednio gospodarki należy poszukiwać i wzmacniać aspekty oddziałujące pośrednio na tworzenie miejsc pracy i generowanie dochodów. Wobec niskiego poziomu rozwoju społecznego oraz niedorozwoju sfery infrastrukturalnej, realne jest zagrożenie, że sfery te będą stanowić bariery dla rozwoju gospodarki. Dlatego też realizacja pozostałych priorytetów powinna być traktowana jako działania wspomagające rozwój gospodarki – modernizacja przestrzeni wsi i miast, kształtowanie nowoczesnego społeczeństwa oraz rozwój potencjału metropolii są niezbędnymi warunkami rozwoju gospodarczego. Podkreślić należy, że szczególna rola gospodarki dla rozwoju regionu powinna być uwzględniona w działaniach operacyjnych, mających na celu realizację ustaleń Strategii, a więc zwłaszcza przy programowaniu rozwoju. Szczególna pozycja priorytetu „Konkurencyjna gospodarka” wymaga jednak powszechnego zaangażowania wszystkich podmiotów (w tym jednostek samorządu terytorialnego, które w głównym stopniu będą odpowiadały za wydatkowanie środków, w tym unijnych) w jego realizację – oznacza to, że uwzględnienie aspektów rozwoju gospodarczego będzie kluczowe przy udzielaniu z poziomu regionalnego szeroko rozumianego wsparcia dla poszczególnych przedsięwzięć.

Priorytet: Konkurencyjna gospodarka

Bezpośrednią podstawą identyfikacji priorytetu „Konkurencyjna gospodarka” jest dążenie do unowocześnienia gospodarki, skutkującego znacznym zwiększeniem liczby miejsc pracy na terenie województwa. Priorytet ten jest wskazywany jako najważniejszy, ze względu na bardzo silne i trwałe społeczne i ekonomiczne skutki niskiego poziomu konkurencyjności gospodarki. Od początku funkcjonowania województwa notuje się trwale wysokie bezrobocie, będące konsekwencją niskiej konkurencyjności gospodarki. W sferze społecznej wysokie bezrobocie skutkuje przede wszystkim rosnącą skalą ubóstwa. W sferze gospodarczej niska konkurencyjność ogranicza możliwości wykorzystania potencjałów rozwojowych oraz utrudnia przebieg procesów typowych dla gospodarek lepiej rozwiniętych (jak na przykład innowacyjność, sieciowanie, ekspansja terytorialna). Niska konkurencyjność gospodarki wynika w dużej mierze z niedostosowania poziomu wykształcenia i kwalifikacji do potrzeb rynku pracy oraz prezentowanych postaw społecznych wobec rynku pracy.

Stopa bezrobocia w ostatniej dekadzie lokuje kujawsko-pomorskie na 13-14 pozycji w kraju i jest corocznie 1,8-2,1 razy wyższa, niż w województwie o najkorzystniejszym stanie, co oznacza że nawet duże różnice w koniunkturze gospodarczej nie są w stanie wpłynąć na pozycję województwa i jego relacje do najlepszych regionów.

W okresie 2000-2011 liczba podmiotów gospodarczych na terenie województwa zwiększyła się zaledwie o 9% podczas gdy aż 12 regionów w kraju notowało dynamikę na poziomie powyżej 15%, a liderzy – ok. 30%. Wśród regionów o dużej dynamice, są województwa wykazujące podobieństwa pod względem profilu społeczno-gospodarczego do województwa kujawsko-pomorskiego, co pozwala przypuszczać że także w naszym regionie istnieją niewykorzystane rezerwy rozwojowe.

Tabela. Pozycja kujawsko-pomorskiego na tle kraju w zakresie wybranych wskaźników społeczno-gospodarczych

Cecha	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Stopa bezrobocia	13	13	14	14	14	14	14	14
Wskaźnik przedsiębiorczości	9	9	9	10	9	10	11	11
Wskaźnik korzystających z pomocy społecznej	1	3	2	2	2	2	2	2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS

Pod względem wskaźnika przedsiębiorczości, kujawsko-pomorskie lokuje się w ostatnich latach na 10-11 pozycji i notuje około 70% wskaźnika województwa najlepszego. W obydwu tych parametrach sytuacja województwa w stosunku do roku 2000 wyraźnie się pogorszyła.

Pochodną rozwoju gospodarczego będzie także poprawa sytuacji w dziedzinach ściśle z nim powiązanych – sytuacji materialnej ludności (w okresie 2006-2011 kujawsko-pomorskie notuje drugi najwyższy wskaźnik korzystających z pomocy społecznej), sytuacji budżetów gmin, szeroko rozumianym rozwoju społecznym, wielkości regionalnego PKB i udziału województwa w krajowej produkcji sprzedanej.

Priorytet „Konkurencyjna gospodarka” ma także na celu pełne wykorzystanie do celów aktywizacji gospodarczej potencjałów endogenicznych – czyli atutów, w zakresie których pozycja i rola województwa w gospodarce krajowej mogą być ponadprzeciętnie wysokie, a szansa odniesienia sukcesu gospodarczego jest bardzo duża. Dotyczy to zarówno dziedzin już obecnie dobrze rozwiniętych, wymagających działań na rzecz utrzymania tego wysokiego poziomu rozwoju – jak sektor uzdrowiskowy, ale także dziedzin, w których duży potencjał nie jest w pełni wykorzystany – jak produkcja żywności i turystyka oraz dziedzin, w których duży potencjał jest obecnie w bardzo małym stopniu zagospodarowany – jak produkcja energii na bazie źródeł odnawialnych (zwłaszcza w aspekcie wykorzystania biomasy). Ponadto priorytet ten ma na celu zwiększenie potencjału regionalnej gospodarki, tak aby efektywnie konkurowała na rynkach międzynarodowych, np.: wzrostu liczby podmiotów eksportujących swoje produkty i usługi, wzrostu liczby powiązań instytucjonalnych, wzrostu liczby projektów międzynarodowych dotyczących gospodarki, wzrostu liczby inwestorów zagranicznych, wzrostu liczby usług, wydarzeń i imprez adresowanych do odbiorców zagranicznych.

Priorytet: Modernizacja przestrzeni wsi i miast

Bezpośrednią podstawą identyfikacji priorytetu „Modernizacja przestrzeni wsi i miast” jest dążenie do znacznego przyśpieszenia rozwoju obszarów wiejskich oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej miast przy uwzględnieniu ich pozycji w sieci osadniczej i dostosowaniu potencjału do oczekiwań stawianych przed nimi w zakresie stymulowania rozwoju regionu, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego

Przestrzeń województwa kujawsko-pomorskiego pod względem hierarchicznym i funkcjonalnym dzieli się na następujące poziomy:

- Bydgoszcz i Toruń – ośrodki regionalne wzmacniające potencjał metropolitalny – mające decydujące znaczenie dla rozwoju społecznego i gospodarczego województwa i z tego względu zidentyfikowane jako odrębny priorytet rozwoju województwa. Poziom metropolitalny odpowiedzialny jest za funkcjonowanie regionu w sieci powiązań międzynarodowych.
- Włocławek, Grudziądz, Inowrocław – miasta średnie o dużym potencjale gospodarczym, istotne dla rozwoju gospodarczego kraju, a jednocześnie predestynowane do pełnienia roli centrów rozwoju gospodarczego województwa. Poziom miast średnich odpowiedzialny jest za bilansowanie rynków pracy i podstawowym kierunkiem działań wobec tej kategorii jest tworzenie warunków rozwoju gospodarczego. Zgodnie z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Włocławek i Grudziądz są ośrodkami regionalnymi uzupełniającymi Bydgoszcz i Toruń w kwestiach dotyczących obsługi ludności i aktywizacji gospodarczej o znaczeniu regionalnym. Wymagają priorytetowych działań w zakresie aktywizacji społecznej i gospodarczej, co pozwoli na uzyskanie w relatywnie krótkim okresie korzystnych efektów społecznych i ekonomicznych dla znacznej liczby mieszkańców województwa.
- Pozostałe miasta powiatowe oraz wybrane ośrodki koncentrujące funkcje powiatowe – których podstawowym zadaniem jest właściwa realizacja zadań własnych szczebla powiatowego, mających kluczowe znaczenie dla rozwoju społecznego i modernizacji regionu w aspekcie zapewnienia wysokiego poziomu wykształcenia dla potrzeb rynku pracy (zagadnienie to jest podstawowym kierunkiem interwencji wobec tej kategorii miast). Poziom miast powiatowych odpowiedzialny jest więc przede wszystkim za rozwój społeczny (w aspektach zadań własnych powiatów).
- Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju – małe miasta i wiejskie siedziby gmin) – o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczebla gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

Przedstawiona powyżej kategoryzacja wg kryteriów funkcjonalnych jest podstawą założeń polityki terytorialnej województwa. Nadrzędną ideą polityki terytorialnej jest różnicowanie działań wobec każdej z grup na podstawie ich oczekiwanej roli i znaczenia w systemie społeczno-gospodarczym województwa. Wspierane będą te działalności, które realizować będą zakładane oczekiwania. W ustaleniach Strategii zakłada się koncentrację działań adekwatnie do roli poszczególnych kategorii ośrodków.

Pierwszą kategorię stanowi obszar delimitowany na podstawie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego jako Obszar Funkcjonalny Bydgoszczy i Torunia. Jest to ścisła strefa podmiejska Bydgoszczy i Torunia – obszar cechujący się najwyższą urbanizacją i największą aktywnością procesów społeczno-gospodarczych. Drugą kategorię funkcjonalną stanowią obszary funkcjonalne miast o znaczeniu regionalnym, do których zaliczono Włocławek, Grudziądz i Inowrocław. Trzecią kategorię funkcjonalną stanowią obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych, utożsamiane z obszarami powiatów ziemskich – jako strefą realizacji zadań własnych samorządów powiatowych. Choć poziom ten powszechnie utożsamiany jest z siedzibami powiatów, to należy podkreślić, że na terenie województwa funkcje powiatowe dobrze wykształcone są także w kilku miastach uzupełniających siedziby powiatów, stąd działania na rzecz tej kategorii funkcjonalnej nie muszą być koncentrowane w siedzibach powiatów, a mogą być adresowane także do ośrodków uzupełniających siedziby powiatów – adekwatnie do pełnionych funkcji powiatowych. Czwarty

poziom funkcjonalny stanowią obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju – czyli pozostałymi małymi miastami i siedzibami gmin wiejskich). W zakresie niektórych funkcji wykazują one powiązania wykraczające poza granice gmin, ale w zasadzie dominują tu zadania realizowane wobec obszaru gminy. Zgodnie z podstawowymi zasadami hierarchiczności sieci osadniczej, ośrodki stołeczne województwa oraz ośrodki regionalne (miasta zaliczone do pierwszej i drugiej kategorii) pełnią równocześnie funkcje ośrodków powiatowych oraz ośrodków lokalnych, a ośrodki powiatowe – funkcje ośrodków lokalnych. Dlatego też w polityce terytorialnej województwa dopuszcza się realizację przez ośrodki wyższego poziomu hierarchicznego, zadań należących do niższych poziomów hierarchicznych. Dla realizacji założeń polityki terytorialnej w Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-20 wyznaczono dwie osie priorytetowe.

Tabela. Podstawowe założenia polityki terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego

Kategoria polityki terytorialnej	Oczekiwana rola i znaczenie w rozwoju województwa	Miasta zakwalifikowane dla danej kategorii	Podstawowy instrument interwencji
obszar funkcjonalny ośrodków stołecznych województwa	wysoka sprawność w realizacji funkcji regionalnych oraz kształtowanie konkurencyjności gospodarki województwa	Bydgoszcz, Toruń	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (oparte o budżet krajowy)
obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnego	aktywizacja gospodarcza dla stymulowania podregionalnych rynków pracy	Włocławek, Grudziądz, Inowrocław	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (oparte o budżet regionalny)
obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych	prawidłowa realizacja zadań własnych powiatów – mająca podstawowe znaczenie dla jakości życia mieszkańców w kontekście specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz wykształcenia istotnego dla powodzenia na rynkach pracy	Aleksandrów Kujawski, Brodnica, Chełmno, Golub-Dobrzyń, Lipno, Mogilno, Nakło n. Notecią, Radziejów, Rypin, Sępólno Krajeńskie, Świecie, Tuchola, Wąbrzeźno, Żnin ośrodki uzupełniające siedziby powiatów: Chełmża, Łasin, Nowe, Strzelno, Szubin, Więcbork	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (oparte o budżet regionalny)
obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju)	aktywizacja społeczno-gospodarcza na poziomie lokalnym	Barcin, Brześć Kujawski, Chodecz, Ciechocinek, Dobrzyń nad Wisłą, Gniewkowo, Górzno, Izbica Kujawska, Jabłonowo Pomorskie, Janikowo, Janowiec Wielkopolski, Kamień Krajeński, Kcynia, Koronowo, Kowal, Kowalewo Pomorskie, Kruszwica, Lubień Kujawski, Lubraniec, Łabiszyn, Mroczka, Nieszawa, Pakość, Piotrków Kujawski, Radzyń Chełmiński, Skępe, Solec Kujawski oraz 92 siedziby gmin wiejskich	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (budżet krajowy i regionalny)

Obszary wiejskie województwa zamieszkuje ponad 830 tys. osób i jest to społeczność bardzo zróżnicowana, gdyż aż 1/5 zamieszkuje silnie zurbanizowane obszary podmiejskie Bydgoszczy i Torunia cechujące się relatywnie najlepszą sytuacją gospodarczą w województwie. Suburbanizacja dużych obszarowo terenów podmiejskich powoduje jednak w pewnych przypadkach chaos przestrzenny, złą funkcjonalnie strukturę zagospodarowania i nieekonomiczne wydatkowanie środków na infrastrukturę. W sektorze rolniczym pracuje ok. 110 tys. osób. Aż 1/4 obszarów wiejskich zajmują lasy (które w niektórych rejonach są podstawą dobrze rozwiniętych działalności przetwórczych), a 1/3 – tereny chronione. Modernizacja obszarów wiejskich polegać będzie na dostosowaniu w sposób indywidualny dla specyfiki danej części województwa działań mających na celu zapewnienie efektywnej gospodarki i wysokiej jakości życia mieszkańców.

W ujęciu wewnątrzregionalnym do obszarów cechujących się szczególną złożonością sytuacji problemowych należą obszary wiejskie wschodniej części województwa, gdzie kumulują się problemy wysokiego bezrobocia, uzależnienia bazy ekonomicznej od rolnictwa przy jednocześnie zbyt dużej liczbie osób utrzymujących się z

rolnictwa, niskiego poziomu wykształcenia, dużego uzależnienia od systemu pomocy społecznej, słabszej dostępności do usług publicznych. Powiaty: lipnowski, grudziądzki, włocławski i sępoleński w ostatnich latach corocznie notują stopę bezrobocia wynoszącą ponad 150% średniej wojewódzkiej – jest to wskaźnik 3-4-krotnie wyższy, niż w rejonach o najkorzystniejszym wskaźniku. W powiatach włocławskim, radziejowskim i lipnowskim ponad 45% bezrobotnych pozostaje bez pracy ponad rok. W kilku powiatach udział ludności w wieku produkcyjnym korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej przekracza 15%, a w lipnowskim – sięga 21%.

Instrumentem stymulowania rozwoju obszarów najuboższych, będzie „Fundusz Wsparcia”. Idea ta, realizowana w województwie kujawsko-pomorskim od wielu lat, będzie rozwijana dla zwiększenia elastyczności interwencji, jeszcze trafniejszej identyfikacji potrzeb i większej skuteczności oddziaływania (niezbędne jest zweryfikowanie założeń Funduszu w celu dostosowania do nowego zakresu interwencji).

Działania na rzecz modernizacji obszarów wiejskich powinny dotyczyć:

- Zapewnienia jak najlepszych warunków rozwoju społecznego (funkcjonowanie usług publicznych)
- Rozwoju przedsiębiorczości lokalnej związanej z wykorzystaniem potencjałów endogenicznych (zwłaszcza przetwórstwa rolno-spożywczego, ale także przetwórstwa leśnego, eksploatacji kopalin, potencjału turystycznego, rozwoju energetyki odnawialnej w oparciu o produkcję rolniczą oraz energię słoneczną)
- Zapewnienia swobodnej dostępności do Bydgoszczy i Torunia – jako dużych rynków pracy i ośrodków realizacji usług regionalnych

Priorytet: Silna metropolia

Potrzebę rozwoju ośrodków stołecznych w zakresie usług wyższego rzędu oraz katalizowania rozwoju gospodarczego podkreślają wszystkie dokumenty strategiczne szczebla krajowego – począwszy od KSRR, przez KPZK, ŚSRK po DSRK. Następne dekady będą bez wątpienia okresem dominacji największych miast – jako ośrodków generujących impulsy rozwojowe i budujących konkurencyjność regionów. To metropolie będą miały największy wpływ na realizację celów Strategii Europa 2020 – zwłaszcza w aspekcie rozwoju innowacyjności. Już teraz polskie metropolie analizują swój potencjał w rankingach europejskich i światowych, a wnioski płynące z badań porównawczych są szybko przekładane na plany rozwojowe zwiększające międzynarodową atrakcyjność i konkurencyjność metropolii.

Kształtujący się obszar metropolitalny Bydgoszczy i Torunia jest wskazywany w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jako element krajowej metropolii sieciowej, a więc zaliczony do grupy ośrodków najważniejszych nie tylko dla rozwoju województwa, ale całego kraju. Jednak taką kwalifikację metropolii bydgosko-toruńskiej należy odbierać wyłącznie jako szansę rozwoju daną z poziomu centralnego obydwu miastom – tylko skoordynowane działania samorządów obydwu miast oraz województwa mogą doprowadzić do uzyskania statusu rzeczywistej metropolii – czyli osiągnięcie przez obydwa miasta poziomu ośrodków niekwestionowanych co do potencjału i obszaru oddziaływania. Obecnie potencjał Bydgoszczy i Torunia jest zbyt mały pod względem zakresu oferty i zbyt słaby pod względem jakości tej oferty – nie tylko, by metropolia bydgosko-toruńska mogła efektywnie współpracować w sieci metropolii, ale także by na oczekiwanym poziomie obsłużyć mieszkańców województwa (stąd np. znaczna część młodzieży zaspokaja swoje potrzeby edukacyjne w uczelniach sąsiednich ośrodków regionalnych). Dystans (rozumiany jako instytucjonalny poziom ukonstytuowania metropolii) jaki dzieli Bydgoszcz i Toruń od pozostałych metropolii wymaga nie tylko szybkiej konsolidacji potencjałów, ale i efektywnej współpracy na rzecz wprowadzenia metropolii jako jednostki statystycznej w rankingach i porównaniach międzynarodowych, w tym szczególnie w badaniach programu ESPON analizującego i klasyfikującego jednostki MEGA – Europejskie Metropolitalne Obszary Wzrostu (Metropolitan European Growth Areas).

Bydgoszcz i Toruń mają pełnić funkcję „lokomotyw rozwoju” województwa, a docelowo w pełni rozwinąć funkcje o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym, będąc miastami atrakcyjnymi dla zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczych oraz zdolnych do kooperowania a jednocześnie konkurowania w tych dziedzinach z innymi krajowymi i europejskimi metropoliami. Te działania mają doprowadzić do sklasyfikowania duopolu bydgosko-toruńskiego jako metropolii europejskich IV rzędu (tzw. weak MEGA) z potencjałem rozwoju i perspektywą osiągnięcia po 2020 roku kategorii III MEGA (potential MEGA). W związku z powyższym ważne będą działania na rzecz przyciągania i koncentracji w tym obszarze działalności zaawansowanych technologicznie oraz opartych na nowoczesnych usługach – istotna będzie współpraca podmiotów gospodarczych oraz sektora badawczo-rozwojowego mająca na celu wdrażanie innowacyjnych

rozwiązań. Najważniejsze dziedziny niezbędnych interwencji to: rozwój działalności badawczo-rozwojowych, nauki, tworzenie i wdrażanie innowacyjności, rozwój otoczenia biznesu, rozwój kultury oraz wszelkich form wymiany aktywności społecznej, wzmacnianie funkcji bramowych, jakość i różnorodność oferty szkolnictwa wyższego, kreowanie funkcji symbolicznych, stymulowanie rozwoju gospodarczego (metropolia jako największy rynek pracy w regionie). Szczególnie istotne będzie powołanie i rozwinięcie instytucji, których zadania przyczynią się do wzmocnienia międzynarodowej pozycji i usieciowienia metropolii. Dotyczy to np. następujących zadań:

- prowadzenie monitoringu krajowych, europejskich i światowych trendów rozwojowych oraz analizowanie działań organów zarządzających rozwojem metropolii pod kątem ich wdrożenia,
- przygotowanie programu uczestnictwa w sieciach międzynarodowych metropolii np.: METREX, UCLG, Metropolis oraz zdynamizowanie członkostwa w sieciach już funkcjonujących,
- przygotowanie programu zachęcającego imigrantów oraz przedstawicieli Polonii do osiedlenia się, studiowania i podjęcia działalności gospodarczej poprzez np. utworzenie metropolitalnego talent hub oraz centrum międzynarodowych usług okołostudenckich,
- zachęcanie podmiotów międzynarodowych (publicznych, pozarządowych, komercyjnych) do otwierania swoich siedzib i oddziałów na terenie metropolii,
- opracowanie i wdrożenie zasad i założeń internacjonalizacji uczelni wyższych,
- utworzenie think tanku jako metropolitalnego centrum analiz i rekomendacji rozwojowych,
- utworzenie centrum międzynarodowego transferu know-how i agendy demokratyzacyjnej,
- organizacja i promowanie międzynarodowych kongresów, seminariów i konferencji oraz monitorowanie segmentu turystyki biznesowej, naukowej, kongresowej,
- prowadzenie lobbingu na rzecz rozwoju metropolii w instytucjach krajowych, europejskich i światowych.

Z perspektywy rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, rozwój potencjału funkcji metropolitalnych Bydgoszczy i Torunia jest więc niezbędny dla:

- Zapewnienia wysokiego poziomu obsługi ludności całego województwa w usługi wyższego rzędu (warunki dla rozwoju społecznego)
- Zapewnienia warunków rozwoju gospodarczego
- Zapewnienia dostępności w komunikacji międzyregionalnej i międzynarodowej

Prawidłowa realizacja zadań w tych aspektach ma zapobiec drenażowi intelektualnemu z terenu województwa do bardziej konkurencyjnych ośrodków. Jest bowiem oczywiste, że niska jakość oferty funkcji regionalnych Bydgoszczy i Torunia będzie skutkować zaspokajaniem tych potrzeb w sąsiednich ośrodkach wojewódzkich, co poszerzy i utrwali strefy wpływów tych miast na terenie kujawsko-pomorskiego. Doprowadzi to do dezintegracji funkcjonalnej województwa (różne części województwa będą ciążyły do różnych ośrodków regionalnych), a Bydgoszcz i Toruń zostaną trwale zdegradowane do poziomu miast o znaczeniu zaledwie podregionalnym. Zaniechanie lub zaniedbanie działań na rzecz silnego obszaru metropolitalnego spowodowałoby znaczące obniżenie rangi i znaczenia województwa kujawsko-pomorskiego w kraju.

Na rzecz rozwoju metropolii niezbędny jest rozwój sześciu kategorii przedsięwzięć:

- funkcji metropolitalnych – czyli wzmacniania potencjału obydwu miast w dziedzinach generujących powiązania międzynarodowe i międzyregionalne,
- funkcji regionalnych – czyli wzmacniania potencjału obydwu miast w dziedzinach niezbędnych dla prawidłowej (co do zakresu i co do jakości) obsługi mieszkańców regionu (osiągnięcie samowystarczalności województwa w zakresie funkcji regionalnych),
- sieci i powiązań transportowych w relacjach międzyregionalnych i międzynarodowych (zapewnienie swobodnego dostępu w relacjach z innymi metropoliami),
- transportowej spójności wewnątrzregionalnej (zapewnienie swobodnego dostępu do Bydgoszczy i Torunia z terenu całego województwa),
- integracji transportowej Bydgoszczy i Torunia (zapewnienie swobodnego dostępu w relacjach pomiędzy obydwooma miastami),
- działań na rzecz poprawy potencjału ludnościowego metropolii – przede wszystkim przez przeciwdziałanie emigracji oraz tworzenie zachęt do napływu (z zewnątrz – spoza obszaru metropolitalnego) ludności – zwłaszcza do miast centralnych. Zachętą ku temu ma być także (oprócz

innych instrumentów kształtujących jakość życia i warunki rozwoju gospodarczego) znacznie bardziej aktywna polityka w zakresie wzmocnienia potencjału zasobu mieszkaniowego.

Priorytet: Nowoczesne społeczeństwo

Województwo cechuje się słabym poziomem rozwoju społecznego. Zagadnienie to jest wprawdzie zróżnicowane w ujęciu podregionalnym (głównie w relacjach wschód-zachód województwa) oraz wykazuje odmienny charakter w ujęciu wieś – miasta, jednak ogólne wskaźniki różnych aspektów rozwoju społecznego należą w kujawsko-pomorskim do niskich lub najniższych w kraju.

Geneza tego zjawiska jest bardzo złożona, niektóre aspekty mają podłoże historyczno-kulturowe, a inne wiążą się ze zbyt małym w ostatnich dekadach potencjałem Bydgoszczy i Torunia (poziom rozwoju społecznego jest w dużej mierze pochodną zdolności ośrodków wojewódzkich do kształtowania rozwoju społecznego). Jest to poważna bariera rozwojowa – w tej sferze notuje się największe deficyty (straty konkurencyjne) wobec innych regionów – przejawiająca się niskim poziomem aspiracji, zbyt małą zaradnością na rynku pracy oraz ograniczonymi możliwościami poszukiwania atrakcyjnej pracy, małą aktywnością i zaangażowaniem na rzecz poprawy warunków życia, niedostrzeganiem roli wykształcenia, brakiem dbałości o własne zdrowie, brakiem innowacyjności, co w życiu codziennym skutkuje mało efektywnym wykorzystaniem nowoczesnych technik i technologii. Społeczność województwa wykazuje mało cech społeczeństwa informacyjnego. Istnieje potrzeba zmiany mentalności w zakresie innego spojrzenia na osiągnięcie konkurencyjności województwa, w tym zmiany sposobu myślenia dotyczącego udziału społeczeństwa w planowaniu rozwoju. Niski poziom rozwoju społecznego jest jedną z najważniejszych przyczyn niskiej konkurencyjności gospodarki.

Województwo nie jest w stanie skutecznie poprawić wskaźników wykształcenia. W roku 2011 zajmuje dopiero 14. pozycję w kraju pod względem udziału ludności z wykształceniem wyższym i aż 4. pod względem udziału ludności z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub niższym. Wciąż utrzymuje bardzo wysoki wskaźnik udziału ludności z wykształceniem zasadniczym zawodowym (2. pozycja).

W roku 2011 szkoły wyższe w kujawsko-pomorskim opuściło ponad 23 tys. absolwentów. Jest to zaledwie 64% wzrost w stosunku do roku 2000 – ten wskaźnik dynamiki lokuje województwo na 14. pozycji – większość regionów podwoiła liczbę absolwentów, a najlepsze zanotowały wzrost o ponad 130%. W szkołach publicznych wzrost liczby absolwentów wyniósł tylko 25% (w aż 7 województwach – wzrósł co najmniej dwukrotnie). Aż 1/3 stanowią absolwenci szkół niepublicznych. O ile na początku poprzedniej dekady wskaźnik absolwentów szkół publicznych odniesiony do liczby mieszkańców lokował kujawsko-pomorskie na 2-4 pozycji, obecnie jest to 9-10 pozycja. Aż połowa wszystkich absolwentów ukończyła studia niestacjonarne (w szkołach niepublicznych – 89%). Aż 32% absolwentów studiów stacjonarnych ukończyło kierunki pedagogiczne i humanistyczne (3. najwyższy wskaźnik w kraju), a tylko 6,7% kierunki inżynierjno-techniczne (3. najniższa lokata w kraju – w odniesieniu do liczby mieszkańców jest to wskaźnik prawie 3-krotnie niższy od najlepszego województwa). Oprócz niekorzystnych wskaźników struktury kształcenia, kujawsko-pomorskie ma także jeden z najniższych wskaźników ludności studiującej – jednak ten wskaźnik w większym stopniu świadczy o niskiej atrakcyjności regionalnych uczelni (liczba studentów jest relatywnie niska także dlatego, że część młodzieży wybiera szkoły poza regionem, a mały jest napływ młodzieży spoza regionu). Wskaźnik liczby doktorantów jest ponad 3-krotnie niższy, niż w najlepszych regionach.

Zdawalność egzaminów gimnazjalnych, zarówno w części humanistycznej, jak i matematyczno-przyrodniczej oscyluje w ostatnich latach na poziomie 96-98% średnich wyników krajowych, co lokuje kujawsko-pomorskie w drugiej połowie województw, a w niektórych latach zapewnia dopiero 13-14 pozycję. Zauważalna jest dysproporcja w stosunku do kilku województw najlepszych, notujących niemal corocznie wyniki lepsze od przeciętnej krajowej o 3-6%.

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest w kujawsko-pomorskim bardzo niekorzystny zarówno w miastach (gdzie wynosi tylko 76%, co lokuje województwo na ostatniej pozycji, przy wskaźniku w kilku województwach przekraczającym 90%), jak i na obszarach wiejskich (zaledwie 41%, co lokuje województwo na 13. pozycji, a najlepsze regiony przekraczają poziom 65%). Warto tu zauważyć bardzo dużą pozytywną zmianę pomiędzy rokiem 2010 a 2011 – w roku 2010 te wskaźniki sytuowały kujawsko-pomorskie na poziomie niższym niż wiodące regiony na początku poprzedniej dekady. Jedną z miar rozwoju społecznego jest także uczestnictwo w wyborach. W ostatnich trzech wyborach do Sejmu RP, frekwencja w zachodniej części województwa (okręg nr 4) jest tylko nieznacznie niższa od przeciętnej krajowej, ale w części wschodniej (okręg nr 5) każdorazowo jest niższa o 5-6 pkt. procentowych. Innym aspektem małego zaangażowania jest stan

rozwoju fundacji i organizacji pożytku publicznego – liczba tego rodzaju podmiotów non-profit sięga zaledwie 2/3 tej, która byłaby adekwatna do liczby mieszkańców regionu.

Mała jest liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice i niskie jest uczestnictwo w tych imprezach – w ostatnich latach wskaźniki te lokują województwo na 11-15 pozycji; brak jest też zainteresowania zespołami artystycznymi. Jednym z aspektów działalności instytucji kultury jest też organizacja różnego rodzaju kursów – wskaźnik zainteresowania nimi odniesiony do liczby mieszkańców, lokuje kujawsko-pomorskie w ostatnich latach na 11-16 pozycji. Województwo wykazuje korzystne wskaźniki liczby oraz wyposażenia bibliotek, ale pod względem wskaźnika czytelników lokuje się dopiero na 13. pozycji.

Przeciętna długość dalszego trwania życia – obliczona w momencie narodzin – wynosi 72,2 lata dla mężczyzn oraz 80,1 lat dla kobiet. Obydwa wskaźniki lokują województwo wśród słabszych – jest to 10. pozycja w odniesieniu do czasu trwania życia mężczyzn i dopiero 14. w odniesieniu do czasu trwania życia kobiet. Niepokojące są dwa aspekty – pogarszanie pozycji województwa w stosunku do danych z roku 1995 (długość życia w województwie jest obecnie wyraźnie większa, ale w innych województwach zmiany pozytywne były silniejsze) oraz pogarszanie pozycji województwa wraz z wzrostem wieku – prognozy długości dalszego trwania życia dla ludności w średnim i starszym wieku są w kujawsko-pomorskim na tle innych województw zauważalnie gorsze, niż prognozy dla grup najmłodszych. Bardzo poważnym problemem województwa jest wysoka śmiertelność na nowotwory – wskaźnik liczby zgonów odniesiony do liczby mieszkańców lokuje region od wielu lat wśród najgorszych województw; nowotwory są przyczyną aż 28% wszystkich zgonów. Kujawsko-pomorskie prezentuje też jeden z najwyższych wskaźników samobójstw.

Statystycznie możliwa jest analiza tylko części aspektów rozwoju społecznego – ale nawet wybrane wskaźniki dowodzą, że niezbędna jest zarówno zmiana mentalności społeczeństwa, rozumianego jako obywatele, ale także podmioty, tj. jednostki publiczne, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe oraz wyrobienie właściwych postaw, w tym otwartość na zmianę przyzwyczajzeń w działaniach i sposobach funkcjonowania podmiotów, jak też rozwój infrastruktury służącej rozwojowi społecznemu (przede wszystkim umożliwiającą realizację zadań edukacyjnych, rozbudzanie aktywności oraz ochronę zdrowia na właściwym poziomie). Zarówno zmiany mentalne oraz rozwój infrastruktury uwzględniać będą przygotowanie zasobów ludzkich do szerokiego otwarcia na świat, do podjęcia międzynarodowej współpracy i konkurencji, do pełnego rozumienia procesów globalizacji i funkcjonowania w gospodarce sieciowej.

PLAN MODERNIZACJI WOJEWÓDZTWA

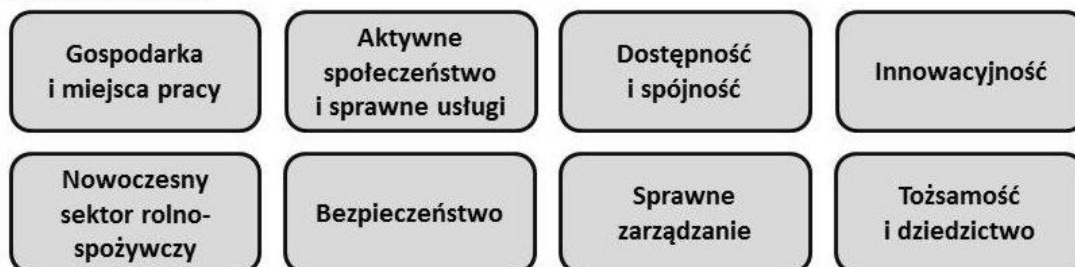
Najważniejszymi ustaleniami operacyjnymi Strategii są cele strategiczne – realizujące (w formie „pakietów działań” dla autonomicznych zagadnień) potrzeby zidentyfikowane w ramach priorytetów rozwoju.

KUJAWSKO-POMORSKIE. PLAN MODERNIZACJI 2020+

PRIORYTETY



CELE STRATEGICZNE



Zidentyfikowano osiem celów strategicznych:

- Gospodarka i miejsca pracy
- Dostępność i spójność
- Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
- Innowacyjność
- Nowoczesny sektor rolno-spożywczy
- Bezpieczeństwo
- Sprawne zarządzanie
- Tożsamość i dziedzictwo

Należy podkreślić, że każdy z priorytetów może być realizowany za pomocą kilku celów strategicznych (i najczęściej jest realizowany za pomocą większości wyżej wskazanych celów).

Cel strategiczny: Gospodarka i miejsca pracy

Podstawowym i bezpośrednim celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Gospodarka i miejsca pracy” jest zwiększenie liczby miejsc pracy, a więc ograniczenie bezrobocia poprzez aktywne działania związane z poprawą warunków tworzenia miejsc pracy i zwiększania zatrudnienia, ale celem pośrednim jest także rozwój przedsiębiorczości, rozumiany zarówno jako zwiększanie liczby zarejestrowanych podmiotów, jak i zwiększanie potencjału podmiotów już funkcjonujących. Rozwój przedsiębiorczości oraz ograniczanie bezrobocia wpłyną też w sposób bezpośredni i pośredni na kondycję finansową gmin (zwiększenie dochodów i zmniejszenie obciążeń). Istotnym problemem rozwoju województwa jest wysoki poziom bezrobocia w średnich ośrodkach miejskich – Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu, które docelowo powinny pełnić rolę regionalnych/podregionalnych centrów aktywizacji gospodarczej. Zakłada się wsparcie w ramach polityki regionalnej rozwoju gospodarczego Włocławka, Grudziądza i Inowrocławia, w celu przezwyciężenia wysokiej nierównowagi na rynku pracy tych miast oraz obszarów je otaczających. Działania na rzecz Włocławka i Grudziądza będą traktowane priorytetowo (w stosunku do innych miast odpowiadających im poziomom hierarchicznym) ze względu na rolę tych miast w kształtowaniu podregionalnych rynków pracy.

Cel strategiczny Gospodarka i miejsca pracy realizuje zadania istotne dla wszystkich 4 priorytetów i, co należy podkreślić, ma szczególnie duże znaczenie dla realizacji każdego z priorytetów.

Działania związane z tworzeniem miejsc pracy i zwiększaniem poziomu przedsiębiorczości zamierza się realizować na kilku płaszczyznach. Pierwszą grupę działań stanowi tworzenie przestrzeni inwestycyjnej, czyli terenów rozwoju przedsiębiorczości. Oprócz tradycyjnie pojmowanych przestrzeni wyznaczanych w dokumentach planistycznych gmin, zwraca się uwagę także na zagospodarowanie na cele rozwoju działalności gospodarczych przestrzeni poprzemysłowych i powojaskowych, a na obszarach wiejskich - zagospodarowanie przestrzeni popegeerowskich. W tym drugim przypadku zaistnieje możliwość przywrócenia funkcji gospodarczych w wielu miejscowościach wiejskich, między innymi poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego. Obydwa wskazane działania wpływają w sposób oczywisty na ożywienie gospodarcze, ale także porządkują i poprawiają strukturę i ład przestrzenny. Zamierza się rozwinąć system zachęt dla inwestorów zainteresowanych przywracaniem funkcji gospodarczych na terenach, gdzie taka funkcja została porzucona, zwłaszcza jeśli będzie się to wiązać z kompleksową poprawą ładu przestrzennego i zagospodarowania (wśród szczegółowych działań należy wskazać zagospodarowanie terenów poprzemysłowych w Bydgoszczy – po zakładzie Zachem-Ciech oraz w Toruniu – po zakładach Elana). Do atrakcyjnych dla rozwoju gospodarczego lokalizacji należą także obszary przywęzłowe w sąsiedztwie dróg szybkiego ruchu (jako obszar przywęzłowy w kontekście wsparcia rozwoju gospodarczego należy rozumieć przestrzeń położoną w fizycznej bliskości węzła i jednocześnie posiadającą walor bardzo dobrej dostępności tego węzła, zwłaszcza jeśli dla zamierzanego rodzaju działalności dostępność komunikacyjna jest kluczowym czynnikiem atrakcyjności inwestycyjnej – nie ustala się tu granicznych wartości odległości, każda z potencjalnych lokalizacji powinna być rozpatrywana indywidualnie). Rozwój terenów inwestycyjnych w rejonach dobrze dostępnych komunikacyjnie (dotyczy to wszystkich rodzajów transportu) będzie realizacją idei „Kujawsko-Pomorskiego Obszaru Gospodarczego”, łączącego tereny inwestycyjne i infrastrukturę przeładunkową (platforma multimodalna, kolejowe platformy przeładunkowe, Airport City – tereny inwestycyjne przy porcie lotniczym w Bydgoszczy). Ogólnie przyjmuje się zasadę szczególnie wspierania rozwoju gospodarczego w rejonach dobrze dostępnych komunikacyjnie (za pomocą

dróg wysokich klas oraz za pomocą linii kolejowych; zwłaszcza w terenach przywęzłowych autostrady i dróg ekspresowych) wraz z dopuszczeniem wsparcia inwestycji komunikacyjnych służących ich obsłudze (to znaczy realizacji dróg dojazdowych, bocznic kolejowych, itp. służących włączeniu do układu nadrzędnego). Zakłada się – w określonych przypadkach – wsparcie rozwoju terenów inwestycyjnych także poprzez ich przygotowanie infrastrukturalne w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i zaopatrzenia w energię. Szczególnego wsparcia zamierza się udzielać tym przedsięwzięciom, które będą się wiązały z tworzeniem dużej liczby miejsc pracy, wykorzystaniem potencjałów endogenicznych oraz inteligentnych specjalizacji. W przypadku niektórych rodzajów działalności (zidentyfikowanych jako kluczowe dla rynków pracy lub dla profilu gospodarczego województwa) zamierza się tworzyć warunki dla pozyskiwania „taniej powierzchni” dla prowadzenia działalności gospodarczej. W dalszym ciągu zamierza się wspierać idee parków przemysłowych oraz specjalnych stref ekonomicznych – pod warunkiem gwarancji bezpośredniego lub pośredniego (poprzez kooperację) generowania znacznej liczby miejsc pracy. Specyficzną formą przestrzeni inwestycyjnej jest „przestrzeń biurowa”, niezbędna dla prowadzenia szeregu działalności o charakterze usługowym. Wszystkie miasta województwa cechują się jej brakiem, ale największe potrzeby wykazują Bydgoszcz i Toruń - ze względu na rolę obydwu miast w systemie gospodarczym województwa oraz powiązania zewnętrzne gospodarki. Podkreślić należy, że pomimo teoretycznie dosyć dużej dostępności lokali w centrach miast, nie spełniają one współczesnych wymagań w zakresie standardu wyposażenia, a poza tym uniemożliwiają prowadzenie działalności cechujących się dużym zatrudnieniem. Niezbędna jest więc budowa biurowców pod wynajem powierzchni – takie działalności mogą być formą rewitalizacji terenów poprzemysłowych. Szczegółową politykę rozwoju przestrzeni inwestycyjnej i założeń wsparcia wobec wskazanych powyżej terenów zamierza się określić w specjalistycznym programie rozwoju gospodarczego województwa.

Inną płaszczyzną wsparcia rozwoju gospodarczego jest rozwój sektora otoczenia biznesu. Szczególnie w tym zakresie zamierza się promować rozwiązania klastrowe, czyli sieciowanie przedsięwzięć działających w danej dziedzinie lub w ramach jednego łańcucha powiązań produkcyjnych. Zwraca się też uwagę na potrzebę wsparcia i integrację sektora instytucji otoczenia biznesu (sieć placówek powinna zostać rozbudowana) oraz integrację publicznych instytucji wsparcia finansowego (wszelkiego rodzaju funduszy pożyczkowych, gwarancyjnych, itp.), jak też instytucji targowo-wystawienniczych (dla rozwoju ich współpracy i „podziału” rynku – w miejsce konkurowania) oraz rozwój instrumentu funduszy poręczeniowych. Specyficzny charakter „usługowy” wobec działalności gospodarczych będą miały także nie należące do bezpośredniego sektora otoczenia biznesu działalności logistyczne oraz wsparcie eksportu. Dążyć się będzie do powołania na terenie województwa biura certyfikacji wyrobów, którego zadaniem będzie ocena zgodności wyrobów w kontekście spełniania zharmonizowanych norm europejskich – ułatwi to sprzedaż produktów regionalnych na rynkach zagranicznych.

Wspierana będzie również współpraca międzynarodowa klastrów oraz instytucji otoczenia biznesu, tak aby uzyskały i rozwijały zdolność realizowania projektów międzynarodowych finansowanych ze środków zewnętrznych, w tym UE. Dzięki temu zwiększy się ich konkurencyjność, zdolność do kooperacji z analogicznymi instytucjami w Europie i na świecie, a w konsekwencji wzmocniona zostanie oferta dla członków i beneficjentów tych organizacji.

Inną kategorią aktywizacji gospodarczej jest „przyciąganie” na teren województwa kapitału zagranicznego – zwłaszcza dużych i znanych firm, które nie tylko będą tworzyć miejsca pracy i powiązania z lokalnymi podmiotami, ale także będą wpływać na wizerunek gospodarki kujawsko-pomorskiego i zwiększać jej międzynarodowe powiązania. Strategię działań w kierunku pozyskania dla gospodarki województwa tych podmiotów będzie określał specjalistyczny program rozwoju gospodarczego województwa. Zakłada się powołanie wyspecjalizowanej instytucji (bądź powierzenie tego zadania podmiotowi wyłoniёнemu spośród istniejących instytucji otoczenia biznesu) zajmującej się pozyskiwaniem i obsługą „kluczowych inwestorów” dla województwa kujawsko-pomorskiego („kluczowych” - czyli inwestorów zapewniających szczególnie dużą liczbę miejsc pracy, lub generujących znaczące dochody, względnie - wyjątkowo prestiżowych dla gospodarki regionu).

Bardzo istotną kategorią działań jest zwiększanie liczby osób pracujących. W szczególności zwraca się uwagę na promocję pracy i zatrudniania osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy - w tym osób młodych, kobiet oraz osób w grupie wiekowej 50+. Bardzo dużo uwagi kwestiom dostosowania do potrzeb rynku prac poświęcono w ramach celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” – zwłaszcza w zakresie

edukacji na wszystkich poziomach, systemów stypendialnych, poradnictwa zawodowego i współpracy szkół z przedsiębiorcami.

W kierunkach działań wyróżniono kilka specyficznych dla kujawsko-pomorskiego rodzajów przedsiębiorczości, dla których na terenie województwa w najbliższych latach prognozuje się szczególnie korzystne warunki rozwoju, lub też uznaje się je za istotny niewykorzystywany obecnie w pełni potencjał endogeniczny. Przede wszystkim wskazuje się na możliwość szerokiego rozwoju przedsiębiorczości związanej z sektorem odnawialnych źródeł energii – zwłaszcza w dziedzinie biomasy. Dostrzega się możliwość klastrowania łańcucha produkcyjnego obejmującego produkcję biomasy, jej przystosowanie do celów energetycznych, handel (zarówno paliwem, jak i systemami energetycznymi) oraz serwis urządzeń energetycznych. Ocenia się, że na terenach wiejskich przedsięwzięcia te mogą generować pewną liczbę miejsc pracy (lokalnie – istotną dla poprawy sytuacji na rynkach pracy), jednak niezbędne są działania uruchamiające wskazany powyżej system wzajemnego napędzania popytu i podaży w tej branży. Kujawsko-pomorskie posiada wyjątkowo duży potencjał w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego. Zamierza się go wykorzystać do stworzenia sektora gospodarki uzdrowiskowej, rozumianej jako ogół działalności gospodarczych, miejsc pracy oraz dochodów lokalnych związanych z obsługą kuracjuszy w uzdrowiskach. Z rozwojem uzdrowisk wiąże się także szansa realizacji przez przedsiębiorców prywatnych usług typu wellness, medycyny estetycznej czy rehabilitacji. W stosunku do istniejących uzdrowisk w Ciechocinku, Inowrocławiu i Więńcu Zdroju zamierza się opracować i wdrożyć indywidualnie dostosowane do specyfiki każdego z tych ośrodków pakiety działań - integrujących i koordynujących wszelkie dziedziny istotne dla ich funkcjonowania – tak w dziedzinie wzmacniania potencjału świadczenia usług medycznych (co jest przedmiotem działań określonych w ramach celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”), jak i zagospodarowania przestrzennego, rozwoju infrastrukturalnego i wsparcia przedsiębiorczości działającej w tej dziedzinie. Jest bardzo pożądane, by mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego – w miarę możliwości (jeśli względy medyczne nie będą stanowiły przeszkody) – kierowani byli na leczenie sanatoryjne do regionalnych uzdrowisk. Województwo posiada predyspozycje dla rozwoju „turystyki zdrowotnej” (czyli organizacji pobytów związanych z poprawą zdrowia) i wskazuje się tę dziedzinę do wsparcia jako nowej kategorii turystycznego produktu markowego, ale jednocześnie lokalnie potencjalnie ważnej dziedziny gospodarki (zwłaszcza, iż jest to jeden z nielicznych produktów turystycznych o charakterze całorocznym). W ramach działań programowanych w związku z rozwojem edukacji zakłada się kształcenie wykwalifikowanej kadry na potrzeby tego rodzaju działalności. Szczególny potencjał dla rozwoju turystyki zdrowotnej wykazują już funkcjonujące uzdrowiska oraz północna część województwa (Geotermia Grudziądz oraz – ze względu na walory przyrodnicze – Bory Tucholskie i Krajna, czyli powiaty świecki, tucholski i sępoleński; w tej części województwa wskazuje się na potencjał Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie). Zakłada się rozwój oferty Geotermii Grudziądz, poprzez opracowanie i wdrożenie pakietu działań na rzecz rozwoju turystyki rehabilitacyjno-zdrowotnej. Istotną dziedziną o rosnącym potencjale jest tzw. „srebrna gospodarka”, czyli ogół usług i produktów adresowanych dla ludności starszej. Będzie to sukcesywnie powiększająca się grupa konsumentów, charakteryzująca się specyficznymi potrzebami. Bardzo istotne – zarówno dla prawidłowej obsługi tej grupy, ale także dla zapobieżenia transferu środków do podmiotów działających poza województwem, jest odpowiednie przygotowanie regionalnych przedsiębiorców.

W dalszym ciągu zamierza się wspierać działalności turystyczne – ale wsparcie w zakresie rozwoju turystyki koncentrowane będzie na obszarach i produktach, które spełniać będą kryteria uznane za realizujące cele strategiczne województwa, a więc: wiązać się będą z generowaniem istotnej lokalnie liczby miejsc pracy, lub wiązać się będą z generowaniem istotnych dochodów lokalnych lub też będą mieć istotne znaczenie dla promocji lub kształtowania tożsamości województwa. W szczególności zamierza się wspierać produkty markowe oraz wszelkie nowe trendy w turystyce (spełniające wspomniane powyżej kryteria). Na większą skalę zamierza się gospodarczo i promocyjnie wykorzystać markę szlaków turystycznych i podążać za aktualnymi trendami w turystyce i rekreacji, czego wyrazem ma być rozwój turystyki militarnej, związanej z dziedzictwem przemysłowym, czy np. rozwój geocachingu (w tej dziedzinie województwo może pokusić się o rozwinięcie specjalizacji nawet w skali kraju). Zamierza się dokonać waloryzacji przestrzeni oraz produktów turystycznych regionu w celu określenia warunków wsparcia. W trakcie prac nad Strategią, w porozumieniu z samorządami powiatowymi stworzono listę potencjalnych markowych produktów (Załącznik nr 6), bazujących na walorach przyrodniczych i/lub kulturowych, które realizują wskazane wcześniej kryteria strategicznego znaczenia dla województwa, pozwalają na wykorzystanie potencjałów endogenicznych różnych części województwa, stwarzają impulsy rozwojowe dla całej przestrzeni regionu i zapobiegają wewnątrzwojewódzkiej rywalizacji o odbiorców oferty. Powyższa lista stanowi wyraz swoistego konsensusu pomiędzy samorządem województwa, a samorządami powiatowymi w zakresie identyfikacji przedsięwzięć kluczowych dla powiatów, a jednocześnie

realizujących interesy strategiczne województwa. Przedsięwzięcia umieszczone na powyższej liście będą objęte priorytetem we wsparciu w ramach środków publicznych, ale listy tej nie należy traktować jako zamkniętej – możliwy będzie rozwój także innych przedsięwzięć, jeśli uzasadniony zostanie ich strategiczny charakter.

Rozwojowi turystyki służyć będą także zmiany organizacyjne w sferze systemu promocji turystyki (w oparciu o model współpracy i zaangażowania Regionalnej Organizacji Turystycznej i Lokalnych Organizacji Turystycznych).

Internacjonalizacja gospodarki będzie prowadzona w sposób horyzontalny obejmując jak największą liczbę sektorów oraz podmiotów prowadzących bądź wspierających działalność gospodarczą. Wspieranie eksportu w tym zwłaszcza produktów powstałych w ramach inteligentnych specjalizacji, aplikacja produktów innowacyjnych na rynki zagraniczne, umiędzynarodowienie lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki będą szczegółowo zdefiniowane w programie strategicznym „Gospodarka”.

Tabela. Cel strategiczny Gospodarka i miejsca pracy - zakładane kategorie interwencji w ujęciu terytorialnym

Kategoria polityki terytorialnej	Zakładane kategorie interwencji			
obszar funkcjonalny ośrodków stołecznych województwa		rozwój funkcji konferencyjno-wystawienniczo-targowej	rozwój powierzchni biurowych w Bydgoszczy i Toruniu	
obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnego				pakiety działań dla uzdrowisk oraz turystyki zdrowotnej – Inowrocław, Wieniec-Zdrój, Marusza
obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych	przywrócenie funkcji gospodarczych w terenach postpgrowskich	rozwój sektora instytucji otoczenia biznesu		
obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju)	rozwój przestrzeni inwestycyjnych w terenach przywęzłowych			
	rozwój infrastruktury technicznej dla potrzeb rozwoju gospodarczego			
	rozwój gospodarczy w sektorze odnawialnych źródeł energii			

Uwaga – w tabeli przedstawiono zagadnienia, wobec których interwencja będzie różnicowana terytorialnie

Jednym z nowych instrumentów rozwoju gospodarczego jest idea tworzenia powiązań kooperacyjnych („łańcuchów powiązań produkcyjnych”) na bazie dużych regionalnych zakładów. Są to podmioty, których działalność opiera się na kooperacji z licznymi podmiotami - dostawcami surowców, produktów, usług, itp. Idea aktywizacji polega na angażowaniu kooperantów pochodzących z terenu województwa, co z jednej strony wiąże się z tworzeniem miejsc pracy, a z drugiej ogranicza środki transferowane do kooperantów poza granice województwa. Zakłada się, że proces poszukiwania kooperantów lub dostosowywania ich możliwości produkcyjnych do oczekiwań podmiotów wiodących może się odbywać przy wsparciu środków wojewódzkich. Idea ma szansę powodzenia zwłaszcza w zakresie działalności nie wymagających szczególnie wysokiego zaawansowania technologicznego lub daleko idącej specjalizacji. Dla realizacji tego zamierzenia niezbędna jest

współpraca dużych – „flagowych” – zakładów przemysłowych z terenu regionu, których technologia produkcji pozwala na tego typu zaangażowanie, a względy ekonomiczne i jakościowe nie będą powodowały przeszkód (jest oczywiste, że regionalni kooperanci muszą gwarantować konkurencyjne ceny oraz nie gorszą jakość niż kontrahenci dotychczasowi - wypierani przez regionalnych). Jest to forma regionalnej odpowiedzialności biznesu – a jednocześnie przykład bardzo pożądanej budowy tożsamości regionalnej poprzez powiązania gospodarcze.

Na dużo większą skalę, niż dotychczas zamierza się promować rozwiązania partnerstwa publiczno-prywatnego. Dotyczyć to może zwłaszcza działalności związanych z wyzwaniem społecznym i koniecznością rozwoju sektora usług publicznych. Potencjalnie interesującym obszarem działań może być także budownictwo mieszkaniowe, zwłaszcza w kontekście zgłaszanych przez miasta dużych potrzeb w sferze mieszkań socjalnych.

Istotnym problemem rozwoju województwa jest stosunkowo niski stan rozwoju e-handlu (sprzedaży realizowanej za pomocą sklepów internetowych). Niedorozwój tej dziedziny stanowi problem nie tylko ze względu na niewykorzystywane szanse dla zwiększania potencjału lokalnych przedsiębiorców, ale w obliczu rosnącego jej znaczenia dostrzega się także niepokojąco dużą skalę transferu środków mieszkańców województwa do podmiotów działających w innych regionach. Zamierza się odwracać ten trend poprzez szczególne wsparcie tej formy działalności handlowych (zarówno wobec podmiotów nowotworzonych jak i już działających).

Ze względu na złożoność i wieloaspektowość zagadnień związanych z rozwojem gospodarczym, niezbędne jest uszczegóławianie planowanych działań poprzez programy rozwoju gospodarczego, ściśle powiązane z działaniami na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego oraz innowacyjności.

Zagadnienia związane z rozwojem gospodarczym bazującym na obsłudze rolnictwa oraz rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego, zostały powiązane z celem „Nowoczesny sektor rolno-spożywczy”, bowiem traktuje się je jako immanentną część pakietu działań związanych z modernizacją obszarów wiejskich i małych miast.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Gospodarka i miejsca pracy”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Wzrost zatrudnienia
2. Rozwój przestrzeni inwestycyjnej
3. Rozwój infrastruktury technicznej dla potrzeb rozwoju gospodarczego
4. Rozwój potencjału logistycznego regionu
5. Rozwój powierzchni biurowych w Bydgoszczy i Toruniu
6. Rozwój sektora instytucji otoczenia biznesu
7. Rozwój organizacyjnych form współpracy podmiotów gospodarczych
8. Rozwój gospodarczy w sektorze odnawialnych źródeł energii
9. Rozwój uzdrowisk i sektora związanego z poprawą stanu zdrowia
10. Rozwój turystyki
11. Rozwój sektora „srebrnej gospodarki”
12. Rozwój nowoczesnego wzornictwa przemysłowego
13. Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu
14. Rozwój funkcji konferencyjno-wystawienniczo-targowej
15. Rozwój eksportu
16. Promocja gospodarcza regionu
17. Rozwój i wzmocnienie współpracy oraz konkurencyjności międzynarodowej

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Opracowanie programu rozwoju gospodarczego województwa jako podstawy kompleksowych działań na rzecz aktywizacji gospodarczej
2. Wykorzystanie obszarów zdegradowanych i terenów przemysłowych na cele tworzenia przestrzeni inwestycyjnych
3. Rozwój specjalnych stref ekonomicznych

4. Utworzenie biura certyfikacji wyrobów
5. Opracowanie i wdrożenie pakietu działań „Uzdrowisko Ciechocinek”
6. Opracowanie i wdrożenie pakietu działań „Uzdrowisko Inowrocław”
7. Opracowanie i wdrożenie pakietu działań „Uzdrowisko Wieniec-Zdrój”
8. Opracowanie i wdrożenie pakietu działań na rzecz rozwoju turystyki rehabilitacyjno-zdrowotnej w oparciu o zasoby Geotermii Grudziądz
9. Identyfikacja produktów turystycznych istotnych dla rozwoju gospodarczego województwa – jako podstawa dla wspierania ich rozwoju i promocji
10. Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne Zbiornika Włocławskiego i terenów z nim związanych
11. Integracja systemu promocji i rozwoju turystyki w województwie w oparciu o model Regionalnej i Lokalnych Organizacji Turystycznych (ROT i LOT) oraz rozwój LOTów i ROTu i zwiększenie roli tych podmiotów w kreowaniu rozwoju turystyki.
12. Ustanowienie reprezentacji (konsorcjum) województwa kujawsko-pomorskiego w Chinach z oddziaływaniem na rynki azjatyckie
13. Opracowanie i wdrożenie założeń internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw
14. Rozwój Parków Technologicznych i Przemysłowych, jako przygotowanej przestrzeni do rozwoju firmy
15. Inwentaryzacja zasobów turystycznych województwa wraz z przeprowadzeniem analizy SWOT i ustaleniem priorytetów interwencji
16. Powołanie wyspecjalizowanej instytucji zajmującej się pozyskiwaniem i obsługą „kluczowych inwestorów” dla województwa kujawsko-pomorskiego

Cel strategiczny: Dostępność i spójność

Podstawowym celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Dostępność i spójność” jest zapewnienie właściwej dostępności zewnętrznej i spójności wewnętrznej województwa – które pozwolą na prawidłową obsługę mieszkańców oraz prawidłową obsługę dla potrzeb rozwoju gospodarczego.

Cel strategiczny „Dostępność i spójność” dotyczy szkieletu transportowego województwa, a więc realizuje zadania istotne dla wszystkich 4 priorytetów.

Zapewnienie satysfakcjonującej dostępności i spójności zamierza się osiągnąć poprzez działania na kilku płaszczyznach obejmujących poprawę stanu sieci transportowych i infrastruktury towarzyszącej, ale także organizację transportu.

W zakresie dostępności międzyregionalnej podkreślić należy znaczenie dróg ekspresowych (S5 i S10) oraz linii kolejowych osadzających województwo w sieci obecnych lub potencjalnych połączeń kwalifikowanych (18, 131, 201 i 353), a także Portu Lotniczego w Bydgoszczy. Ważnym aspektem dostępności zewnętrznej jest zapewnienie powiązań układu wewnętrznego z węzłami autostradowymi i drogami ekspresowymi, a także modernizacja DK91, której znaczenie dla obsługi województwa, po realizacji autostrady A1, nie zmniejszy się. Sieć istniejących i planowanych dróg najwyższych rang pozwala na łatwy dostęp do nich z większości powiatów, ale niezbędnym warunkiem jest stworzenie technicznych możliwości połączeń zarówno dla ruchu osobowego, jak i towarowego – zakłada się więc zapewnienie dogodnego skomunikowania węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii (realizuje to także postulat dostępności całego regionu do korytarzy TEN-T). Jedną z najważniejszych potrzeb jest przebudowa układu dróg w rejonie Brześcia Kujawskiego w celu ich połączenia z węzłem Pikutkowo z wyprowadzeniem ruchu tranzytowego z Brześcia (realizacja obwodnicy Brześcia Kujawskiego w przebiegu DK62). Podtrzymuje się także dążenia do realizacji węzła autostradowego w Dźwierznie dla zapewnienia dostępności rejonu Chełmży, w tym terenów inwestycyjnych w tej gminie.

Działania na rzecz rozwoju Portu Lotniczego w Bydgoszczy mają dotyczyć trzech płaszczyzn. Pierwszą jest projekt kompleksowej modernizacji, związany między innymi z budową nowego terminalu pasażerskiego, nowej płyty postojowej, terminalu cargo, wydłużeniem drogi startowej oraz kompleksowej rozbudowy i przebudowy infrastruktury towarzyszącej – niezbędnej dla zapewnienia bezpieczeństwa, poprawy zdolności obsługi samolotów, komfortu i zwiększenia zdolności obsługi pasażerów. Drugą płaszczyzną działań na rzecz wzmocnienia konkurencyjności portu, jest przebudowa sieci kolejowej połączona z realizacją linii z Trzcińca do Solca Kujawskiego, wydatnie poprawiającej dostępność portu w międzyregionalnej komunikacji kolejowej.

Trzecią płaszczyzną są działania na rzecz rozbudowy siatki połączeń – w tym zwłaszcza zapewnienie regularnych połączeń z co najmniej dwoma dużymi portami przesiadkowymi (tzw. hubami).

W stosunku do głównych linii kolejowych, łączących kujawsko-pomorskie z Warszawą, Trójmiastem, Poznaniem i Szczecinem, będzie się dążyć do zapewnienia technicznej możliwości realizacji połączeń pasażerskich z prędkością co najmniej 160 km/h, co pozwoli na ustanowienie kwalifikowanych połączeń kolejowych z Bydgoszczą, Toruniem, Włocławką i Inowrocławiem do ośrodków metropolii sieciowej w Polsce oraz stworzy możliwość rozwoju szybkich połączeń zagranicznych – zwłaszcza zwiększenia liczby połączeń bezpośrednich z Berlinem. Prowadzone będą prace nad zasadnością elektryfikacji niektórych linii, istotnych dla realizacji połączeń regionalnych i międzyregionalnych. Ważnym zagadnieniem jest zapewnienie dostępności kolejowej Grudziądza w komunikacji dalekobieżnej (międzyregionalnej) – miasto leży poza przebiegiem linii służących do realizacji tego typu relacji, ale może być obsłużone za pomocą węzłów w Toruniu, Laskowicach Pomorskich oraz Jabłonowie Pomorskim. Zakłada się przebudowę linii kolejowej nr 208 na odcinku Laskowice Pomorskie – Grudziądz – Jabłonowo Pomorskie – dla zapewnienia dogodnej dostępności z Grudziądza do obydwu tych węzłów, a także Jabłonowo Pomorskie – Brodnica, dla zapewnienia dostępności Brodnicy w transporcie międzyregionalnym za pośrednictwem węzła w Jabłonowie Pomorskim. Nie wyklucza się podjęcia w przyszłości działań mających na celu reaktywację połączeń pasażerskich na niektórych liniach obecnie wyłączonych z ruchu. W szczególności dotyczy to linii w zachodniej części województwa (dostępność Kcyni, Sępólna Krajeńskiego, Więcborka, Mroczy, Janowca Wielkopolskiego) – zagadnienia te powinny być przedmiotem szczegółowych, indywidualnych analiz, uwzględniających nie tylko względy ekonomiczne, ale także społeczne. Szanse na reaktywację połączeń będą miały zwłaszcza te linie, które będą sprzyjały rozwojowi regionalnego systemu transportu publicznego.

Zwraca się także uwagę na zamiar wykorzystania – do celów biznesowych i turystycznych (a przy okazji także dla rozwoju sportów lotniczych, celów szkoleniowych, rekreacyjnych) – małych lotnisk lokalnych (w tym także rozwoju lotnisk działających obecnie na rzecz aeroklubów) – realizacja tego zamiaru będzie jednak zależna przede wszystkim od zainteresowania i zaangażowania inwestorów prywatnych (środowiska biznesowego) oraz samorządów zainteresowanych miast (dla których będzie to czynnik zwiększający konkurencyjność gospodarki). Powyższe dotyczy lotnisk w Toruniu, Włocławku-Kruszynie, Grudziądzu-Lisich Kątach i Inowrocławiu. W dłuższej perspektywie szanse rozwoju tego rodzaju ruchu należy oceniać pozytywnie. Inicjatywa ta wpisuje się w zgłaszane przez środowiska biznesowe oczekiwania rozwoju lotniska biznesowego w Toruniu (typu STOL-portu). Zamierza się opracować „konceptę rozwoju lotnisk aeroklubowych dla celów biznesowych i turystycznych” – będzie ona wypracowywała optymalny model ich funkcjonowania oraz zawierała elementy programu dalszego rozwoju.

Tabela. Założenia zapewnienia dostępności i spójności w ujęciu terytorialnym

Kategoria polityki terytorialnej	Zakładane kategorie interwencji
obszar funkcjonalny ośrodków stołecznych województwa	Zapewnienie dostępności międzyregionalnej i międzynarodowej (funkcja bramowa dla województwa) Zapewnienie spójności wewnętrznej z całym obszarem województwa (swobodny dostęp z terenu województwa zgodnie z założeniami systemu 60/90)
obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnego	Zapewnienie dostępności międzyregionalnej (dostępność ośrodków metropolii sieciowej) Zapewnienie dostępności do siedzib województwa (w czasie max. 60 minut) Zapewnienie spójności wewnętrznej z obszarami podregionów (powiatów powiązanych rynkami pracy i usług)
obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych	Zapewnienie dostępności do siedzib województwa (w czasie max. 60 minut) i ośrodka/ośrodków podregionalnych Zapewnienie spójności wewnętrznej z obszarem powiatu
obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju)	Zapewnienie swobodnej dostępności w relacji do co najmniej jednej siedziby województwa (w czasie max. 90 minut) oraz do siedziby powiatu.

Bardzo duży nacisk kładzie się na odtworzenie transportowego znaczenia dróg wodnych (zwłaszcza MDW E-40), ale także na ich wykorzystanie turystyczne (zwłaszcza MDW E-70, Wielka Pętla Wielkopolski, Kanał Notecki, Noteć powyżej Nakła). Rozwój transportu wodnego umożliwi rozwój w pełnym zakresie idei transportu multimodalnego, którego głównym węzłem powinien być terminal (platforma multimodalna) w rejonie Solca Kujawskiego – Bydgoszczy Łęgnowa. Pożądana jest współpraca samorządów Bydgoszczy i Solca Kujawskiego na rzecz wyboru optymalnej lokalizacji oraz optymalnych zasad funkcjonowania tego przedsięwzięcia, aby

zapewnić realizację interesów obydwu miast i zwiększyć szansę realizacji przedsięwzięcia. Na całej sieci kolejowej zamierza się podejmować działania mające na celu przystosowanie lub zwiększenie istniejącego potencjału wybranych stacji dla przeładunków towarów – ma to na celu budowę systemu transportu multimodalnego na rzecz przewozów towarowych. W Inowrocławiu oraz Laskowicach Pomorskich zamierza się zrealizować kolejowe platformy przeładunkowe – czyli stworzyć nowoczesną infrastrukturę przeładunkową dla rozwoju logistyki na linii kolejowej intensywnie wykorzystywanej dla celów transportowych. Obiekt w Laskowicach Pomorskich będzie miał na celu także obsługę gospodarczą Grudziądza, leżącego poza siecią najważniejszych linii kolejowych. Z zagadnieniem rozwoju dróg wodnych nierozzerwalnie związana jest kwestia powrotu do dyskusji nad koncepcją kompleksowego zagospodarowania doliny Dolnej Wisły (korzyści będą dotyczyły nie tylko sfery transportu, a więc tworzenia drogi wodnej o wysokich parametrach technicznych i tworzenia nowych przepraw przez Wisłę, ale także zapewnienia bezpieczeństwa powodziowego, produkcji energii elektrycznej, możliwości zagospodarowania turystycznego, możliwości nawodnień terenów rolniczych na Kujawach).

Istotnym zadaniem jest rozwiązywanie problemów transportowych największych miast województwa – Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądza i Inowrocławia oraz ich styku z obszarami podmiejskimi. Zagadnienie to dotyczy aspektu usprawnienia/uzupełnienia sieci drogowych, jak też inwestycji w miejski transport publiczny. W aspekcie rozwoju sieci istotne są zagadnienia usprawnienia tranzytu, jak też ruchu wewnątrzmiastowego, zwłaszcza zapewnienia szybkich i bezpiecznych połączeń pomiędzy różnymi częściami miast, zapewnienia dostępności centrów miast i zapewnienia bezpiecznej i sprawnej obsługi ruchu w relacjach miasto-obszary podmiejskie („wjazdy” do miast). W aspekcie transportu publicznego – zakupu taboru oraz rozbudowy sieci tramwajowych. W Bydgoszczy wśród najważniejszych potrzeb tego typu wskazuje się: zapewnienie dwujezdniowego tranzytu w relacji W-Z, budowę obwodnicy południowo-wschodniej na terenie miasta i gminy Osielsko, rozbudowę DW223 od węzła Białe Błota do granicy Bydgoszczy, przebudowę obecnej DK5 na terenie gminy Osielsko (od planowanego węzła Aleksandrowo do granic miasta), przebudowę ulicy Nowotoruńskiej do węzła Makowiska oraz rozbudowę sieci tramwajowej (między innymi w ulicy Kujawskiej oraz połączenie ul. Toruńskiej i Fordońskiej). W Toruniu najważniejsze potrzeby obejmują: przedłużenie trasy mostowej wschodniej (nowa przeprawa mostowa na Wiśle) na odcinku Placu Daszyńskiego do DK91 (ul. Grudziądzka) oraz przebudowę i rozbudowę ul. Łódzkiej – etap od ul. Lipnowskiej (z budową wiaduktu) do granicy miasta wraz z połączeniem budowanego węzła Czerniewice na autostradzie A1 z miastem, rozbudowę północnej trasy średnicowej (kontynuacja) – odcinek od ul. Grudziądzkiej do trasy wschodniej (dobudowa drugiej jezdni) oraz odcinek od Szosy Chełmińskiej do Szosy Bydgoskiej (do granic miasta), odnowę DK91 na odcinku w części pokrywającym się z przebiegiem DK80: od Placu Niepodległości do północnej trasy średnicowej, wraz z poprawą warunków bezpieczeństwa na podstawowych węzłach drogowych (z przebudową Placu Bp. Chrapka), budowę Trasy Staromostowej na całym południowym jej przebiegu (od połączenia z drogą S10 do Placu Armii Krajowej), jej przebudowę na odcinku od Placu Armii Krajowej do Placu Niepodległości oraz kontynuację jej przebudowy i budowy na odcinku od Placu Niepodległości do ul. Polnej, rozbudowę ul. Olsztyńskiej (DK15) do standardu drogi dwujezdniowej na odcinku od ul. Czekoladowej do granic miasta, podjęcie prac studialnych na rzecz realizacji kolejnej przeprawy mostowej przez Wisłę (zgodnie z ustaleniami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta – np. w tzw. "lokalizacji zachodniej"), przebudowę ul. Turystycznej, rozbudowę sieci tramwajowej, realizację północnej obwodnicy Torunia (łączącej węzeł Turzno na autostradzie A1 z DK80 w rejonie Górka). We Włocławku do najważniejszych potrzeb należy zapewnienie dwujezdniowego tranzytu w relacji W-Z – przebudowę DK62 na odcinku miejskim oraz granica miasta – planowany węzeł autostradowy „Pikutkowo”, przebudowę DK67 na całym odcinku z korytarzem obwodnicowym Lipna do DK10/S10, przebudowę DK1 na odcinku miejskim oraz granica miasta – węzeł autostradowy „Kowal” przebudowę DW252 na odcinku granica miasta – planowany węzeł autostradowy „Brzezie”, zakończenie budowy trasy średnicowej – Aleja Królowej Jadwigi, budowa nowej przeprawy przez Wisłę w okolicy Krzywej Góry. W Grudziądzu do najważniejszych potrzeb należy budowa ostatniego etapu trasy średnicowej (w klasie GP), budowa nowego odcinka ul. Konstytucji 3 Maja, przebudowa głównej arterii osiedla Rządź – ul. Sobieskiego oraz dalsza modernizacja sieci tramwajowej i głównych arterii komunikacyjnych miasta, a także realizacja obwodnicy miasta w ciągu DK16. W aspekcie rozwoju sieci drogowej Inowrocławia istotne są usprawnienia ruchu wewnątrzmiastowego, przede wszystkim zapewnienie bezpiecznych połączeń pomiędzy różnymi częściami miasta. Wśród najważniejszych potrzeb wskazuje się budowę łącznika ul. Wojska Polskiego od al. Niepodległości do ul. Stanisława Staszica wraz z przebudową skrzyżowania ulic: Stanisława Staszica – Poznańska – Górnicza; ponadto budowę drugiej jezdni ul. Wojska Polskiego (od ul. Szarych Szeregów do al. 800-lecia Inowrocławia), budowę ulicy dwujezdniowej łączącej al. Niepodległości z ul. Wojska Polskiego przy stacji kolejowej Inowrocław – Rąbinek, budowę drogi łączącej ul. Marulewską z ul. Szymborską i ul. Miechowicką, a

także budowę łącznika Toruńska – Jacewska – Św. Ducha i budowę drugiej jezdni al. Niepodległości i połączenia z ul. Wojska Polskiego.

W zakresie spójności wewnętrznej wychodzi się z założenia klasyfikacji funkcjonalnej, a nie własnościowej, infrastruktury. Przy podstawowym założeniu, że priorytetami są: zapewnienie dostępności z terenu całego regionu obydwu ośrodków stołecznych oraz zapewnienie dostępności do ośrodków powiatowych i dróg najwyższych rang, dla osiągnięcia właściwej spójności zamierza się wykorzystać nie tylko sieć dróg wojewódzkich, ale także odcinki dróg krajowych i powiatowych. Zakłada się działania na rzecz poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla spójności wewnątrzregionalnej, a w stosunku do sieci dróg wojewódzkich – wdrożenie systemu standaryzacji. Szczególnym wsparciem będzie objęta także infrastruktura transportowa uznana za niezbędną dla rozwoju gospodarczego – zwłaszcza służąca obsłudze terenów inwestycyjnych i przedsięwzięć gospodarczych powiązanych z potencjałami endogenicznymi, inteligentnymi specjalizacjami lub innymi przedsięwzięciami tworzącymi znaczącą liczbę miejsc pracy. Realizacja przeprawy na Wiśle w rejonie Solca Kujawskiego, w połączeniu z drogami krajowymi (zwłaszcza DK10 i DK80) i wojewódzkimi w rejonie Bydgoszczy i Torunia, utworzy „regionalną ósemkę” – charakterystyczną obwodnicę tych miast, wzmacniającą integrację obydwu siedzib województwa i ich gmin podmiejskich.

Tabela. Wykaz planowanych obwodnic na drogach wojewódzkich wskazywanych w projekcie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego

Numer drogi	Miejscowość
DW237	Gostycyn
DW239	Laskowice
DW240	Tuchola, Bładowo, Płazowo
DW241	Więcbork, Kcynia
DW254	Barcin, Szczepankowo
DW251, DW255	Pakość
DW255	Trląg
DW266	Radziejów, Aleksandrów Kujawski
DW269	Kowal
DW269, DW270	Izbica Kujawska
DW270	Lubraniec, Brześć Kujawski
DW534	Radzyń Chełmiński, Golub-Dobrzyń
DW548	Lisewo, Dębowa Łąka
DW551	Ostromecko, Unisław, Chełmża, Żelgno-Dźwierzno
DW554	Golub-Dobrzyń
DW559	Lipno
DW560	Rypin
DW560, DW544	Brodnica

Zamierza się podjąć działania na sieci dróg lokalnych (gminnych). Na terenie województwa jest bardzo wiele miejscowości, które są dostępne wyłącznie za pomocą dróg gminnych i wychodząc od kryterium funkcjonalnego, takie drogi gminne należy także zaliczyć do kategorii mających kluczowe znaczenie dla spójności wewnętrznej regionu (jest to zgodne z założeniami Umowy Partnerstwa – w której jest to jedyna kategoria dróg lokalnych wskazywana do wsparcia). Kluczowe znaczenie dla spójności będą miały także drogi zapewniające dostęp do węzłów przesiadkowych systemu „60/90”. W ramach wsparcia rozwoju gospodarczego zamierza się modernizować drogi lokalne obsługujące tereny inwestycyjne, a w rejonach intensywnego rozwoju rolnictwa dopuszcza się także uznanie za kluczowe odcinki dróg gminnych istotne dla produkcji rolnej i jej obsługi maszynowej. Powyższe kategorie dróg, pomimo lokalnego znaczenia są istotne dla realizacji celów strategicznych rozwoju województwa, bowiem odpowiadają na ważne potrzeby społeczne i gospodarcze. W stosunku do dróg lokalnych zakłada się, że pierwszym etapem interwencji będzie (przy współpracy ze środowiskami lokalnymi) identyfikacja sieci dróg kluczowych, drugim – wsparcie (w zależności od dostępności środków). Dla dostępności północnej i zachodniej części województwa duże znaczenie ma obecna droga powiatowa 1015C Tuchola-Tleń, która jest częścią połączenia autostrady A1 z Tucholą, Sępólnem Krajeńskim, Więcborkiem, Mroczą, Nakłem i Kcynią. Droga ta wymaga działań inwestycyjnych dla właściwej obsługi ruchu o dużym natężeniu, rozważone będą także zmiany organizacyjne (właścicielskie) wobec tej drogi.

Na sieci dróg krajowych oraz wojewódzkich wskazuje się konieczność realizacji obwodnic – dla zapewnienia bezpieczeństwa i płynności ruchu, a realizacja obwodnic na drogach powiatowych powinna uwzględniać także kompleksowe zagospodarowanie przyległych terenów, np. na cele inwestycyjne. Obwodnice będą realizowane na podstawie szczegółowych założeń wynikających z planów rozwoju sieci poszczególnych zarządców (w tym zakresie Strategia nie jest dokumentem decydującym).

Podkreślić należy działania na sieci drogowej planowane wobec Inowrocławia – największego miasta regionu leżącego poza siecią dróg najwyższych klas – przebudowę DK15 i DK25 do parametrów dróg dwujezdniowych (wraz z obwodnicą miasta), co ma zapewnić integrację komunikacyjną Inowrocławia (i zachodnich Kujaw) z Bydgoszczą i Toruniem oraz dobrą dostępność zewnętrzną. Przebudowa DK15 ma zapewnić również połączenie drogą dwujezdniową z drogami S5 i A2.

Lokalne znaczenie, ale istotne dla codziennej mobilności, ma rozwój dróg rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych – pozwalających na bezpieczne dojazdy do pracy, szkół i węzłów przesiadkowych transportu publicznego.

W kwestiach organizacyjnych zwraca się uwagę przede wszystkim na stworzenie systemów transportu publicznego – w wymiarze regionalnym (dla obsługi regionu jako całości) i w wymiarze aglomeracyjnym (dla obszarów podmiejskich pięciu największych miast). Idea regionalnego systemu transportu publicznego polega na stworzeniu systemu obsługującego obszar całego regionu w sposób zapewniający swobodne dojazdy w relacjach do Bydgoszczy i Torunia. Koncepcja „60/90” zakłada, że z każdego z ośrodków powiatowych do jednej (lub obydwu) stolic województwa czas dojazdu w komunikacji publicznej nie powinien przekroczyć 60 minut, a z dowolnej miejscowości na terenie województwa nie powinien przekroczyć 90 minut. Przy zastosowaniu odpowiednich rozwiązań technicznych i organizacyjnych, w strefie 60 minut znajdzie się większa część województwa. Zapewnienie swobodnej mobilności mieszkańców i łatwej dostępności siedzib województw ma na celu poprawę sytuacji na rynku pracy (Bydgoszcz i Toruń oraz powiat bydgoski cechują się trwale najlepszą, stabilną sytuacją na rynku pracy) oraz zapewnienie powszechnego dostępu do najwyższej jakości usług publicznych o charakterze regionalnym (Bydgoszcz i Toruń są jedynymi ośrodkami w województwie, które rozwinęły pełny zakres usług znaczenia regionalnego, a istniejąca tu infrastruktura z zakresu szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury, otoczenia biznesu i innych funkcji regionalnych, cechuje się najwyższymi w województwie potencjałem i jakością świadczonych usług. Stworzenie systemu transportu wyrówna dostęp do tych usług dla ludności całego województwa, a więc stworzy takie same szanse rozwoju społecznego). Uwarunkowaniami ewidentnie sprzyjającymi realizacji założenia regionalnego dośrodkowego systemu transportowego jest wybitnie centralne położenie obydwu ośrodków stołecznych, dośrodkowy układ najważniejszych dróg i linii kolejowych, regularny i zwarty kształt województwa oraz stosunkowo niewielka odległość od siedzib województwa do nawet najdalej położonych obszarów województwa. System będzie opierał się na maksymalnym wykorzystaniu kolei, jako transportu najszybszego i zapewniającego bezkolizyjną dostępność centrów miast. Uzupełniające znaczenie mieć będzie transport autobusowy, obsługujący kierunki, gdzie nie jest dostępny transport kolejowy. Bardzo ważną rolę pełnić będą węzły przesiadkowe (których powinno być kilkadziesiąt na terenie województwa) – system będzie „dwustopniowy” to znaczy opierał się będzie na układach lokalnych, z których pasażerowie będą dowożeni do węzła przesiadkowego oraz na sieci dośrodkowej, obsługującej ruch pomiędzy węzłami a Bydgoszczą/Toruniem. Zakłada się wypracowanie regionalnego modelu dla węzła przesiadkowego – będzie on uwzględniał (o ile uwarunkowania techniczne nie będą stanowiły przeszkody) unifikację rozwiązań w zakresie wyposażenia węzła. Niezbędne jest np. zapewnienie możliwości bezpiecznego pozostawienia własnych indywidualnych środków transportu oraz realizacja parkingów w bezpośrednim sąsiedztwie peronów (szybki transfer podróży). Na bazie węzłów przesiadkowych możliwy jest też rozwój drobnego handlu i usług. Dla wygody podróżnych dopuszcza się tworzenie całkowicie nowej infrastruktury – poza siecią istniejących stacji i przystanków, które nie zawsze były wyznaczane w sposób optymalny z punktu widzenia interesów ludności z nich korzystającej. Wśród infrastruktury służącej pasażerskiemu transportowi multimodalnemu w największych miastach, wskazuje się między innymi na potrzebę kompleksowej przebudowy zespołów dworcowych PKP i PKS we Włocławku i w Grudziądzu – w kierunku stworzenia węzłów multimodalnych dla obsługi komunikacji w relacjach miasto-obszary otaczające. Wykorzystanie „nowego dworca” jako czynnika centrotwórczego w mieście jest jednym z ważniejszych postulatów zgłaszanych do Strategii przez samorząd miasta Włocławka. Niezbędna jest specjalna polityka taryfowa („wspólna karta transportu publicznego w województwie”), która będzie realizować postulat „równego dostępu” (to znaczy koszt dojazdu nie powinien być ściśle związany z odległością). Zakłada się

maksymalne wykorzystanie dla realizacji systemu „60/90” jednostki samorządowej – Kujawsko-Pomorskiego Transportu Samochodowego. Będzie to wymagało dalszych zmian organizacyjnych i inwestycji np. w zakresie zakupu taboru niewielkich pojazdów dla obsługi linii o małym natężeniu ruchu. Założenie maksymalnego wykorzystania transportu kolejowego wymaga inwestycji w zakresie rozbudowy sieci oraz poprawy stanu sieci istniejącej. Wskazać tu należy zwłaszcza realizację projektu „BiT-City II” (inwestycje w modernizację i budowę nowych linii kolejowych celem zapewnienia spójności transportowej stolic regionu z ościennymi gminami oraz portem lotniczym w Bydgoszczy) oraz zamiar kompleksowego przystosowania linii Toruń – Skępe (zwiększenie prędkości, dostosowanie lokalizacji przystanków do zapotrzebowania), przywrócenia połączeń na linii Bydgoszcz – Szubin oraz rozpoczęcia prac studialnych na rzecz budowy linii Maksymilianowo – Koronowo (powrót do idei szybkiego połączenia kolejowego Bydgoszczy z Koronowem i Tucholą) oraz linii Szubin – Żnin (zapewnienie szybkiego połączenia kolejowego Bydgoszczy ze Żninem) (niektóre z tych zamierzeń mieszczą się w projekcie „BiT-City II”). Całość problematyki (zarówno kwestie inwestycyjne, jak i organizacyjne) będzie przedmiotem kompleksowego branżowego programu regionalnego.

System transportu aglomeracyjnego będzie „uszczegółowieniem” systemu regionalnego dla gmin wchodzących w skład czterech obszarów funkcjonalnych największych miast województwa, to znaczy: OF Bydgoszczy i Torunia, OF Włocławka, OF Grudziądz i OF Inowrocławia i będzie realizowany jako część pakietu działań polityki terytorialnej wobec obszarów funkcjonalnych największych miast (jako element pakietów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych). Główna idea systemu polega na włączeniu gmin podmiejskich w system miejskiej komunikacji publicznej tych miast poprzez działania techniczne i organizacyjne. Dla dalszej integracji komunikacyjnej obydwu siedzib województwa, rozpoczęte zostaną prace studialne mające na celu docelowe doprowadzenie do realizacji szybkiego połączenia szynowego (realizacja „regionalnego tramwaju”) obydwu miast na północ od Wisły. Włocławek i Grudziądz jako ośrodki o uzupełniającym znaczeniu dla aktywizacji społecznej i gospodarczej województwa oraz Inowrocław – ośrodek o znaczeniu podregionalnym w zakresie funkcji gospodarczych, powinny być powszechnie dostępne z terenu powiatów sąsiednich – zakłada się, że obszar dobrej dostępności powinien obejmować strefę w promieniu co najmniej 30 km. Niezależnie od dostępności z powiatów sąsiednich, funkcjonowanie powyższych ośrodków w sieci transportu wojewódzkiego, zapewni ich dostępność także z pozostałych części województwa, co jest ważnym uwarunkowaniem rozwoju funkcji regionalnych Włocławka i Grudziądz.

Istotnym zadaniem, znacznie usprawniającym korzystanie z transportu publicznego, jest realizacja regionalnego systemu informacji na temat rozkładów jazdy wszystkich przewoźników.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Dostępność i spójność”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Zapewnienie dostępności zewnętrznej województwa za pomocą dróg krajowych i wojewódzkich
2. Zapewnienie skomunikowania węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii
3. Realizacja regionalnego systemu transportu publicznego „60/90” dla zapewnienia spójności wewnętrznej województwa
4. Rozwój zintegrowanego systemu transportu publicznego w obszarze metropolitalnym
5. Rozwój sieci drogowych o podstawowym znaczeniu dla spójności wewnętrznej województwa
6. Tworzenie warunków dla budowy i modernizacji dróg lokalnych
7. Usprawnienie systemów transportowych największych miast i obszarów podmiejskich Bydgoszczy-Torunia, Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia.
8. Budowa obwodnic miejscowości w przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich
9. Poprawa dostępności kolejowej województwa w transporcie pasażerskim i towarowym
10. Poprawa infrastruktury stacji i przystanków kolejowych dla zdolności przeładunkowych
11. Poprawa infrastruktury stacji i przystanków kolejowych dla obsługi pasażerskiej oraz rozwój ich zdolności do pełnienia roli węzłów multimodalnych w transporcie pasażerskim
12. Rozwój Portu Lotniczego w Bydgoszczy
13. Wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju małych lotnisk dla celów biznesowych, sportowych, turystycznych w zakresie rozbudowy bazy noclegowej, szkoleniowej, hangarowej, sprzętowej
14. Rewitalizacja dróg wodnych dla celów transportowych i turystycznych

15. Budowa zintegrowanego systemu towarowego transportu multimodalnego
16. Rozwój sieci dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych o znaczeniu transportowym

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Realizacja drogi ekspresowej S5
2. Realizacja drogi ekspresowej S10
3. Przebudowa drogi krajowej nr 80
4. Przebudowa drogi krajowej nr 15, w tym: realizacja obwodnicy Inowrocławia, realizacja obwodnicy Brodnicy i obwodnicy Kowalewa Pomorskiego, podjęcie prac nad koncepcją całościowej realizacji drogi w standardzie GP2+2; jako priorytet wskazuje się realizację odcinka Inowrocław – Toruń z obwodnicą Inowrocławia
5. Przebudowa drogi krajowej nr 25
6. Przebudowa drogi krajowej nr 67 z realizacją obwodnicy Lipna i połączeniem z DK10/S10
7. Modernizacja drogi krajowej nr 91
8. Budowa obwodnicy Grudziądza w przebiegu DK16 oraz obwodnicy Łasina
9. Podjęcie prac na rzecz realizacji drogi ekspresowej S16
10. Podjęcie prac studialnych na rzecz realizacji przepraw drogowych w związku z kompleksowym zagospodarowaniem doliny Wisły – w pierwszym etapie wskazuje się przeprawy poniżej Włocławka oraz w rejonie Solca Kujawskiego
11. Realizacja obwodnicy Brześcia Kujawskiego w przebiegu drogi krajowej nr 62 i dróg wojewódzkich nr: 270, 265 i 268
12. Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Włocławek – Brześć Kujawski
13. Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Strzelno-Kobylniki wraz z realizacją obwodnicy Kruszwicy
14. Realizacja węzła autostradowego Dźwierzno
15. Opracowanie i wdrożenie programu poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla dostępności wewnątrzregionalnej
16. Wdrożenie systemu standaryzacji dróg wojewódzkich
17. Identyfikacja sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa
18. Budowa i modernizacja sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa
19. Poprawa dostępności północnej i zachodniej części województwa poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne wobec drogi powiatowej nr 1015C relacji Tuchola-Tleń
20. Realizacja projektu „BiT-City II”
21. Zapewnienie technicznej możliwości realizacji połączeń pasażerskich z prędkością co najmniej 160 km/h na liniach kolejowych nr: 18, 131, 353 i co najmniej 120 km/h na linii kolejowej nr 201
22. Przebudowa linii kolejowej nr 208 na odcinku Laskowice Pomorskie – Jabłonowo Pomorskie (I etap) oraz Jabłonowo Pomorskie – Brodnica (II etap)
23. Kompleksowa modernizacja i przywrócenie ruchu na linii kolejowej nr 356 (odcinek Bydgoszcz – Szubin) oraz rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Szubin – Żnin
24. Rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Maksymilianowo – Koronowo
25. Przebudowa linii kolejowej nr 27 na odcinku Toruń – Skępe
26. Budowa linii kolejowej Trzciniec – Solec Kujawski dla poprawy dostępności Portu Lotniczego w Bydgoszczy
27. Przywrócenie ruchu pasażerskiego na linii kolejowej Inowrocław-Żnin
28. Realizacja przedsięwzięć prowadzących do zwiększenia prędkości podróźnej na linii 207 Toruń – Malbork z możliwością elektryfikacji
29. Poprawa dostępności komunikacyjnej Ciechocinka poprzez zapewnienie komunikacji kolejowej na linii Aleksandrów Kujawski-Ciechocinek
30. Rewitalizacja oraz podjęcie starań na rzecz przywrócenia połączeń pasażerskich na linii kolejowej nr 356 na odcinku Kcynia – Gołańcz
31. Zakup nowoczesnego taboru kolejowego dla połączeń regionalnych na liniach zelektryfikowanych
32. Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Inowrocławiu.
33. Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Laskowicach Pomorskich
34. Realizacja projektu kompleksowej modernizacji Portu Lotniczego w Bydgoszczy, w tym budowa terminala cargo
35. Ustanowienie połączeń lotniczych Portu w Bydgoszczy z co najmniej dwoma portami lotniczymi pełniącymi rolę „hubów” przesiadkowych

36. Opracowanie koncepcji (z elementami programu) rozwoju lotnisk aeroklubowych dla celów biznesowych i turystycznych
37. Podjęcie działań na rzecz stworzenia technicznych możliwości dla transportowego i turystycznego wykorzystania drogi wodnej E-40 (rewitalizacja drogi E-40)
38. Stworzenie możliwości turystycznego wykorzystania oraz małego ruchu transportowego na drodze wodnej E-70 w ramach Wielkiej Pętli Wielkopolski (rewitalizacja drogi E-70)
39. Utworzenie platformy multimodalnej w rejonie Solca Kujawskiego – Bydgoszczy Łęgnowa
40. Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu regionalnego transportu publicznego
41. Przebudowa kompleksu dworcowego we Włocławku w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów
42. Przebudowa kompleksu dworcowego w Grudziądzu w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów
43. Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu funkcjonowania transportu podmiejskiego („transport aglomeracyjny”) w obszarach funkcjonalnych: Bydgoszczy-Torunia oraz Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia
44. Rozpoczęcie prac studialnych związanych z realizacją szybkiego połączenia szynowego Bydgoszczy i Torunia („tramwaj regionalny”)
45. Realizacja regionalnego systemu informacji na temat rozkładów jazdy wszystkich przewoźników

Cel strategiczny: Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Podstawowym celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” jest podniesienie kapitału ludzkiego i społecznego województwa, a także zapewnienie wysokiego standardu usług publicznych dla mieszkańców regionu. Rozwój społeczny jest jednym z największych wyzwań rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, a w Strategii modernizacji regionu odgrywa kluczową rolę, bowiem niezbędnymi warunkami jej powodzenia jest zasadnicza zmiana postaw społecznych mająca na celu zwiększenie poziomu kompetencji, wiedzy, umiejętności, zwiększenie poziomu aktywności i zaangażowania społecznego, poprawę stanu zdrowia. Całość ustaleń Strategii opiera się na fundamentalnym założeniu, że to mieszkańcy są największym walorem i bogactwem województwa, a przyszłość województwa zależna będzie od ich zaangażowania w stymulowanie jego rozwoju. Niezwykle duża odpowiedzialność w realizacji tych zamierzeń spoczywać będzie na sektorze usług publicznych, zwłaszcza lokalnych instytucjach kultury, które poprzez zmianę profilu działalności, staną się placówkami rozwoju społecznego i katalizować będą pozytywne zmiany, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w małych miastach. Ważnym zagadnieniem jest przystosowanie sfery usług publicznych do zmieniającej się struktury wieku, tak by były one dostępne i atrakcyjne dla wszystkich pokoleń. Rozwój społeczny jest, obok gospodarki, drugim podstawowym filarem dla rozwoju innowacyjności – wszelkie działania planowane w ramach tego celu zakładają rozwój innowacyjności w dwóch płaszczyznach – po pierwsze wykształcenie w społeczeństwie postaw proinnowacyjnych, czyli przekazanie umiejętności i wykształcenie zapotrzebowania na innowacje w życiu codziennym, a po drugie – maksymalne wykorzystanie nowoczesnych i innowacyjnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych w funkcjonowaniu usług, procesie edukacji, ochronie zdrowia (dla zapewnienia jak najwyższego poziomu ich funkcjonowania). Ogół podejmowanych działań ma sprzyjać osiągnięciu wysokiej jakości życia, adaptacyjności do szybko zmieniających się warunków otoczenia i pobudzaniu kreatywności mieszkańców, a także wzrostowi konkurencyjności gospodarki województwa na tle kraju, Europy oraz świata. Konieczność podniesienia poziomu kapitału ludzkiego i społecznego wynika również z kontekstu zewnętrznego, uwarunkowań cywilizacyjnych oraz rosnącego umiędzynarodowienia coraz większej liczby obszarów życia społecznego i gospodarczego. Modernizacja regionu wymaga zatem zasobów ludzkich posiadających kompetencje umożliwiające efektywną współpracę i rywalizację w przestrzeni międzynarodowej: znajomość języków obcych, tolerancja dla różnorodności etnicznej, narodowej i kulturowej, rozumienie procesów globalizacji, umiejętności identyfikacji korzyści płynących z otwarcia na świat. Wysoki poziom rozwoju społecznego jest także niezbędnym warunkiem powodzenia założenia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) – czyli promowanego w nadchodzącym okresie programowania – przejmowania odpowiedzialności za realizację części zadań przez lokalne społeczności. Zakłada się, że sektor pozarządowy będzie bardzo istotnym podmiotem w realizacji ustaleń Strategii (zwłaszcza w niektórych sferach działań) – na jego zaangażowaniu opierają się fundamenty polityki terytorialnej województwa dla szczebla lokalnego. Brak aktywności i zaangażowania będzie stanowił istotną przeszkodę w powodzeniu tego zamierzenia. Zakłada się więc bardzo duże zaangażowanie sektora

organizacji pozarządowych w realizację przedsięwzięć rozwojowych (zarówno w sferze stymulowania rozwoju społecznego, jak i w sferze „współprowadzenia” części zadań publicznych, ale także szerokiej koordynacji niektórych aspektów funkcjonowania społeczności lokalnych) oraz działania na rzecz wzmocnienia potencjału sektora NGO dla realizacji zadań z zakresu rozwoju lokalnego, w tym szerszy niż dotąd udział w edukacji i zmiany postaw lokalnej społeczności oraz udziału w partycypacyjnym planowaniu. Bardzo ważna jest organizacja współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi a sektorem NGO, a przede wszystkim zrozumienie, że przekazanie realizacji części zadań własnych służy wzmocnianiu interesów lokalnej społeczności i nie powinno być postrzegane jako konkurowanie samorządu gminnego z sektorem pozarządowym. W polityce terytorialnej województwa kujawsko-pomorskiego poziom interwencji „obszary wiejskie” jest dedykowany właśnie rozwiązaniom realizowanym w ramach idei RLKS.

Cel strategiczny „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” realizuje zadania ważne dla wszystkich czterech priorytetów, ale w największym stopniu służy wykształceniu „Nowoczesnego społeczeństwa”.

Dla zachowania przejrzystości ustaleń, w ramach celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” wyróżniono trzy sfery, dotyczące zagadnień: rozwoju społecznego i solidarności międzypokoleniowej, edukacji oraz ochrony zdrowia.

Działania w sferze rozwoju społecznego i solidarności międzypokoleniowej ukierunkowane będą na przejście społeczeństwa do stanu wyrażającego się przede wszystkim umiejętnością sprawnego współdziałania, przystosowania się do szybko zmieniającej się rzeczywistości oraz stworzenia wysokiej jakości warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa bez względu na miejsce zamieszkania. Warunkiem koniecznym podniesienia konkurencyjności województwa będzie zmiana społecznego myślenia, zarówno jednostek jak i wspólnoty. Wobec powyższego podejmowane będą działania na rzecz podniesienia poziomu kapitału społecznego, budowy społeczeństwa obywatelskiego, o zdrowych relacjach społecznych, opartych na zaufaniu. Szczególnie ważną rolę w kształtowaniu właściwych postaw społecznych oraz solidarności międzypokoleniowej odgrywa rodzina, z tego więc względu należy objąć ją specjalnym wsparciem. Skutecznym narzędziem włączenia społecznego osób i rodzin będą działania zawarte w programach na rzecz integracji środowisk wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania te będą sprzyjały komunikacji, współpracy, kreatywności i dbaniu o dobro wspólne (przygotowane zostaną założenia kształtowania postaw obywatelskich, dostępne dla placówek oświatowych i organizacji pozarządowych). Obok zwiększania stanu wiedzy i umiejętności społeczeństwa, bardzo ważne będzie wykształcenie odpowiednich postaw społecznych (w zakresie m.in.: kultury, zdrowia, sportu, przyrody – edukacji ekologicznej, edukacji patriotyczno-regionalnej, ładu przestrzennego, przedsiębiorczości, energetyki, osób starszych, ról społecznych i rodzinnych, wolontariatu, współdziałania), warunkujących określone potrzeby, chęci i co za tym idzie konkretne działania (np. zwiększenie posiadanych kwalifikacji, szanowanie środowiska przyrodniczego, angażowanie się w podejmowanie bezinteresownych działań na rzecz innych). Dostrzega się potrzebę kreowania i wspierania liderów na płaszczyźnie edukacji regionalnej – rolę takich liderów pełnić mogą nie tylko jednostki, ale także instytucje (np. szkoły, ośrodki kultury), które w ramach swojej działalności statutowej będą uwzględniać te aspekty. Popierana będzie idea solidarności międzypokoleniowej i międzyludzkiej, poprzez dążenie do zapewnienia takich samych warunków rozwoju dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku, sprawności. Działania będą dotyczyły poprawy dostępności i funkcjonalności usług bazy publicznych oraz przestrzeni publicznych, celem stworzenia przyjaznego otoczenia dla wszystkich, w tym także osób starszych, rodziców z dziećmi, niepełnosprawnych. Szczególny nacisk zostanie położony na wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach usług publicznych (przede wszystkim w kategorii swobodnego dostępu do usług).

Położony zostanie nacisk na promocję samorozwoju, celem aktywnego udziału w szeroko rozumianym życiu społecznym (prywatnym i zawodowym). W związku z tym konieczna będzie powszechna otwartość na nowości, poszerzanie wiedzy i rozwijanie ogólnych umiejętności, pozwalających na przystosowanie się do szybko zachodzących zmian w „cyfrowym”, globalizującym się świecie, by nie następowało zjawisko marginalizacji osób. Wspierane będzie nabywanie kompetencji: naukowo-technicznych, informatycznych, umiejętności uczenia się, społecznych, obywatelskich, przedsiębiorczości, świadomości i ekspresji kulturalnej, w zakresie dostępu do informacji przestrzennej i udziału społeczeństwa we wspólnym rozwoju przestrzennym najbliższego otoczenia. Ponadto, wspierane będą kompetencje sprzyjające aktywnemu uczestnictwu w świecie: znajomość języków obcych, rozumienie zjawisk różnorodności i wielokulturowości, procesów globalizacji, współpracy i konkurencyjności ponadnarodowej. Dzięki temu mieszkańcy zdobędą umiejętności i wiedzę, które pozwolą na

świadome podejmowanie działań w przestrzeni międzynarodowej sprzyjających partycypacji społecznej, wzrostowi wykształcenia oraz podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej.

Szczególnie duże zmiany dotyczyć będą funkcjonowania lokalnych placówek kultury (w tym rozbudowanej sieci świetlic wiejskich), które zamierza się przekształcić w lokalne placówki rozwoju społecznego („orliki kultury”). Zakłada się poszerzenie rodzaju prowadzonej przez nie działalności, tak by angażowały i integrowały większość lokalnych społeczności. Utrzyma się ich wysoką rolę w zakresie kultury, a poprzez wprowadzenie dodatkowej oferty umożliwiającej aktywizację społeczną (np. w zakresie edukacji obywatelskiej, edukacji w zakresie nowoczesnych technologii, wprowadzanie pewnych form usług opiekuńczych, prowadzenie zajęć pozalekcyjnych, prowadzenie bibliotek, przybliżanie historii i kultury regionu, a nawet – prowadzenie form opieki przedszkolnej), staną się one centrami rozwoju społecznego, „transferującymi” innowacyjność w życiu codziennym na poziomie lokalnym. Będą placówkami atrakcyjnymi dla wszystkich pokoleń, o charakterze działalności zmiennym w ciągu dnia, dla dostosowania oferty do różnych grup odbiorców. Taka idea pozwala na efektywne wykorzystanie rozbudowanej liczby placówek kulturalnych powstałych w ostatnich latach na obszarach wiejskich. W gminach, gdzie tego typu bazy brakuje, zakłada się jej rozwój, a realizacja poszczególnych obiektów będzie się odbywała na podstawie ujednoliconej formuły. Lokalne placówki rozwoju społecznego powinny także stanowić bazę lokalową dla funkcjonowania organizacji pozarządowych, a organizacje pozarządowe powinny być zaangażowane w realizację wspomnianych zadań (przejmowanie prowadzenia tych zadań od gmin lub współprowadzenie zadań z gminami).

Oprócz działań na rzecz rozwoju oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym, niezwykle istotnej dla rozwoju lokalnych społeczności, podjęte zostaną także działania na rzecz rozwoju oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. Ze względu na kreowanie przez nie tożsamości regionu i wizerunku województwa na zewnątrz, zostały zamieszczone w celu strategicznym „Tożsamość i dziedzictwo”.

W odpowiedzi na prognozowane wyzwania demograficzne, związane ze znacznym zwiększeniem liczby i udziału osób starszych, zamierza się podjąć działania służące stworzeniu jak najlepszych jej warunków życia oraz przeciwdziałanie jakimkolwiek formom jej wykluczenia poprzez tworzenie warunków zapewniających pełną partycypację w życiu społecznym. Wszystkie działania w tej dziedzinie określa się mianem „solidarności międzypokoleniowej”. Przede wszystkim zamierza się wzmocnić integrację międzypokoleniową, mającą na celu uświadomienie ogółowi społeczeństwa potrzeb starszych pokoleń oraz wykształcenie powszechnego szacunku dla seniorów. Służyć ma temu realizacja działań na rzecz promocji „solidarności międzypokoleniowej” oraz aktywizacji społecznej osób starszych. Ten drugi aspekt pozwala także na wykorzystanie życiowego doświadczenia seniorów przez młodsze pokolenia. Intensywne działania będą prowadzone na rzecz dostosowania funkcjonowania usług publicznych oraz przestrzeni publicznych do potrzeb wszystkich pokoleń oraz rozwoju form opieki nad ludnością starszą.

Zamierza się opracować i realizować Regionalny Model Usług Opiekuńczych – jako formę standaryzacji oferty o wysokiej jakości i dostosowanej do regionalnej specyfiki. W dłuższym okresie niezbędne będzie zwiększenie zatrudnienia w tym sektorze w związku z prognozowanym rosnącym zapotrzebowaniem. Zasadnym jest podjęcie wysiłku dla zbudowania zintegrowanego systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi, z tytułu wieku i choroby. Starzejące się społeczeństwo, ogólnospołeczne oczekiwania co do dożycia sędziwego wieku w dobrym zdrowiu powodują znacznie szersze zainteresowanie własnym stanem zdrowia, tak profilaktycznie, jak i w okresie po chorobie, ze szczególnym uwzględnieniem rehabilitacji. Naturalnie widoczna poprawa musi się odbyć ze znaczną poprawą finansowania sektora świadczeń rehabilitacyjnych ze strony Narodowego Funduszu Zdrowia, który jest praktycznie jedynym płatnikiem świadczeń zdrowotnych. W obecnym standardzie postępowania z osobami z zaburzeniami psychicznymi zwraca się szczególną uwagę na integrację chorych ze środowiskiem, jak również na nie rozdzielanie ich od pacjentów ze schorzeniami somatycznymi. Ma to szczególne znaczenie również ze względu na fakt, że osoby z zaburzeniami psychicznymi a szczególnie te wieku podeszłym chorują na kilka współistniejących chorób. W ramach szeroko pojętej opieki nad pacjentem niesamodzielnym ważnym byłoby stworzenie mechanizmu o charakterze wsparcia edukacyjnego, pozwalającego na przygotowanie rodzin i opiekunów pacjentów do prawidłowej opieki domowej. Szczególnie jest to ważne w opiece nad pacjentami z zaburzeniami otępiennymi, takimi jak choroba Alzheimera.

Dostrzega się potrzebę utworzenia Regionalnego Centrum Rehabilitacji i Wsparcia Osób z Zaburzeniami Psychicznymi – jako placówki uzupełniającej sieć instytucji opieki społecznej; które będzie pełniło funkcję

całodobowego domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz ośrodka metodycznego dla rodzin i opiekunów. Obecnie brak jest skutecznych standardów postępowania z osobami opuszczającymi oddziały szpitalne, które zgodnie ze współczesnymi standardami winny trafić niezwłocznie w sferę poszpitalnej opieki rehabilitacyjnej. Utworzenie centrum powinno pozwolić na poprawę istniejącego stanu. Niezbędna będzie również realizacja działań ukierunkowanych na rozwój i prowadzenie szeregu usług społecznych adresowanych do osób starszych i niepełnosprawnych wymagających opieki - w miejscu zamieszkania lub całodobowych placówkach pomocy społecznej. W tym miejscu konieczne jest zwrócenie uwagi na coraz poważniejszy problem zapewnienia wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, których stan zdrowia nie wymaga pobytu w placówkach leczniczych. Dla zwiększania ich zaradności i samodzielności życiowej, a także integracji społecznej ważny jest rozwój ośrodków wsparcia, w tym środowiskowych domów samopomocy.

Dla podniesienia jakości kapitału ludzkiego i kształtowania właściwych postaw, szczególne znaczenie mają umiejętności pełnienia przez mieszkańców szeregu ról społecznych i rodzinnych. Dlatego ważne są działania ukierunkowane na rozwój oferty poradnictwa dla rodzin na poziomie gmin i powiatów. Pozwolą one na zwiększenie dostępności do tego typu usług, wzmocnienie podstawowej komórki społecznej, jaką jest rodzina oraz przeciwdziałanie różnym jej dysfunkcjom, a często także wykluczeniu społecznemu. Wskazuje się tu cztery kategorie działań: wzmocnianie relacji i więzi społecznych jako podstawy solidarności wszystkich pokoleń, propagowanie postaw prozdrowotnych w rodzinie, propagowanie i wspieranie działań na rzecz aktywizacji społecznej seniorów, przeciwdziałanie dysfunkcjom życia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Istotnym elementem rozwoju społecznego będzie wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego (zagadnienie to jest przedmiotem celu „Sprawne zarządzanie”), postrzeganego nie tylko jako niezbędny warunek zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonowania rodzin, ale także jako narzędzie podnoszenia atrakcyjności regionu dla zamieszkania (w tym przeciwdziałanie emigracji). Szczególnego wsparcia wymaga rozwój mieszkalnictwa w największych miastach, gdzie będzie on łagodził skutki niekorzystnych zmian demograficznych.

Tabela. Cel strategiczny Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi - zakładane kategorie interwencji w ujęciu terytorialnym

Kategoria polityki terytorialnej	Zakładane kategorie interwencji			
obszar funkcjonalny ośrodków stołecznych województwa	wysoki poziom kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjach powszechna dostępność edukacji przedszkolnej	wysoki poziom kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych Środowiskowe Centra Innowacyjnej Edukacji	poprawa zdolności edukacyjnych szkół wyższych Środowiskowe Centra Edukacji Doświadczalnej („mini-Koperniki”)	rewitalizacja ukierunkowana na rozwój funkcji metropolitalnych (tworzenie przestrzeni publicznych oraz instytucji generujących powiązania międzyregionalne)
obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnego	sieć lokalnych placówek rozwoju społecznego powszechny dostęp do instytucji kultury zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego w zakresie opieki ogólnej	rozwój ponadgimnazjalnego o szkolnictwa zawodowego szkolnictwo zawodowe i szkolnictwo ustawiczne	zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego w zakresie opieki wyspecjalizowanej	rewitalizacja ukierunkowana na porządkowanie struktury miejskiej oraz rozwiązywanie problemów społecznych centrów miast
obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych	rozwój sektora NGO i kreowanie lokalnych liderów	zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego i rehabilitacji w zakresie opieki specjalistycznej		rewitalizacja ukierunkowana na rozwój przestrzeni publicznych istotnych dla integracji społeczności lokalnych

	wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych			
obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju)	dostosowanie bazy usług publicznych do potrzeb starzejącego się społeczeństwa			
	wsparcie dla rodzin			
	baza dla sportu amatorskiego i rekreacji			

Szczególnie ważne, z punktu widzenia rozwoju społecznego województwa, jest opracowanie i wdrożenie kompleksowych działań, których celem będzie wsparcie rodzin w pełnieniu ich funkcji społecznych. Rodzina stanowi podstawową wspólnotę w szerszym społeczeństwie i jest gwarancją rozwoju społeczeństwa (jej kondycja ma ogromny wpływ na społeczeństwo jako makrostrukturę). W rodzinie zaczyna się proces, który zapewnia ciągłość i trwałość społeczeństw. Kształtuje ona i określa jakość relacji międzyludzkich, buduje więzi międzypokoleniowe, system wartości oraz sposoby kreowania nowych jakości w życiu grupy oraz przezwyciężania trudności – wszystko to co najważniejsze dla budowy szerszych grup i społeczności. Współczesność rodzi wiele trudności i problemów, stawia większe wymagania a często przeszkody, które nie każda rodzina potrafi przezwyciężyć. Dlatego też tym bardziej konieczne jest podejmowanie długofalowych, kompleksowych działań wspierających rodziny w celu wzmocnienia ich pozytywnego wpływu na jakość wspólnoty regionalnej. Zapewnienie dobrych warunków, sprzyjających jej rozwojowi, zapewniających jej możliwości a także bezpieczeństwo może w części ograniczyć problemy demograficzne województwa (związane z procesami starzenia i małą liczbą urodzeń), stać się remedium na zmniejszającą się populację mieszkańców województwa. Zakłada się opracowanie – jako jednego z pierwszych regionalnych programów rozwoju – Programu Wspierania Rodzin, który koordynować będzie całokształt działań w tej dziedzinie. Program uwzględni będzie działania mające na celu poprawę sytuacji demograficznej województwa poprzez zachęty do posiadania dzieci (np. ułatwienia dla dużych rodzin, budowanie klimatu przyjaznego rodzinie, działania wobec rodzin w kryzysie, ułatwienia w dostępności mieszkań, itp.).

Wyrazem zainteresowania kwestiami zmian demograficznych i społecznych, jako kluczowego uwarunkowania rozwoju województwa, jest zamiar powołania Instytutu Badań nad Rodziną – placówki naukowo-badawczej o charakterze narodowym.

Ważnym aspektem aktywności społecznej jest aktywność fizyczna, będąca czynną formą zagospodarowania wolnego czasu, a jednocześnie promująca zachowania prozdrowotne. Zamierza się zachęcać do większej aktywności, poprzez uprawianie amatorskiego sportu i rekreacji. Służyć temu będzie rozbudowa małej infrastruktury rekreacyjno-sportowej dla potrzeb rekreacji, sportu masowego i amatorskiego. Do dzieci i młodzieży kierowane będą specjalne działania ukierunkowane na nabywanie właściwych postaw – współdziałania, uczciwej rywalizacji, tożsamości regionalnej - od najmłodszych lat. Opracowane zostaną, adresowane do szkół, działania na rzecz upowszechniania sportu i rekreacji poprzez edukację sportową, obejmującą także organizację regionalnych rozgrywek ligowych dla dzieci i młodzieży. W ramach edukacji sportowej doprowadzi się do odbudowy rangi zajęć wychowania fizycznego w szkołach i przedszkolach oraz pozalekcyjnych zajęć w ramach kółek sportowych, UKS, itp. Zamierza się upowszechnić naukę pływania dla uczniów szkół podstawowych. Wyeksponowaniu w procesie edukacji i wychowania dzieci i młodzieży ulegnie rola i pozycja trenerów oraz animatorów sportu jako niezbędnego ogniwa w sukcesie sportowym oraz prawidłowej realizacji zajęć wychowania fizycznego. Wskazane jest wykorzystanie istniejących zasobów przyrodniczych takich jak rzeki (kajakarstwo), jeziora i zalewy (żeglarstwo), tereny atrakcyjne krajobrazowo i przyrodniczo (aktywny wypoczynek i rekreacji) do propagowania aktywnego stylu życia połączonego z edukacją.

Istotna będzie także promocja idei ekonomii społecznej i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej, mającej za zadanie zdobyć umiejętności zorganizowania się i przez to samo zatrudnienia, a także promocja spółdzielczości. Ważna jest tu jednak przede wszystkim, dokonująca się w jednostce zmiana myślenia, a dalej zamiana chęci na działania w kierunku wyjścia ze swoich problemów (np. bezrobocia, przełamanie ograniczeń wynikających z niepełnosprawności) i ponownego włączenia do życia społecznego, pozwalającego na samorealizację i poczucie osiągnięcia pozytywnych efektów. Planuje się opracowanie i wdrożenie kompleksowych działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

Efektywna modernizacja sfery społecznej wymaga również stopniowego otwarcia zarówno instytucji jak i beneficjentów na programy i współpracę międzynarodową. Realizowane z sukcesem przez inne regiony projekty i przedsięwzięcia międzynarodowe w sferze rynku pracy, pomocy społecznej, ekonomii społecznej i sportu pokazują, iż działania ponadnarodowe znacząco przyspieszają rozwój, uaktualniają programy, pozwalają podnieść umiejętności i nabyć niezbędne kompetencje cywilizacyjne.

Wszelkie działania w sferze rozwoju społecznego uwzględniać będą zapewnienie warunków rozwoju społecznego osób niepełnosprawnych. W szczególności zamierza się opracować i wdrożyć regionalne standardy w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych, infrastruktury sportowej dla osób niepełnosprawnych – co ma być skutecznym instrumentem zapobiegającym wykluczeniom społecznym osób niepełnosprawnych. Ważne jest także wspieranie już istniejących placówek prowadzących rehabilitację zawodową i społeczną, z uwzględnieniem wprowadzenia i zastosowania nowoczesnych metod działania i sprzętu.

Mimo prowadzonych w minionych latach działań rewitalizacyjnych, w miastach nadal występują duże potrzeby w zakresie odnowy obszarów, na których ma miejsce nadmierna koncentracja negatywnych zjawisk. W związku z tym planuje się kontynuację wsparcia procesów rewitalizacji miast, prowadzącej przede wszystkim do pozytywnych efektów społecznych. W procesy odnowy zostaną także włączone społeczności wiejskie.

Omówione założenia rozwoju społecznego i budowy solidarności międzypokoleniowej, będą realizowane przez następujące kierunki działań i już obecnie zidentyfikowane przedsięwzięcia:

Kierunki działań

1. Wzmacnianie relacji i więzi społecznych
2. Promocja aktywności społecznej, samorozwoju i idei kształcenia przez całe życie
3. Kreowanie lokalnych liderów w dziedzinie społecznej i gospodarczej
4. Kształtowanie więzi międzypokoleniowej jako podstawy solidarności wszystkich pokoleń
5. Tworzenie warunków rozwoju społecznego osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i niesamodzielnych
6. Promocja i rozwój ekonomii i przedsiębiorczości społecznej oraz spółdzielczości
7. Promocja i wsparcie wolontariatu oraz działalności non-profit
8. Promocja aktywności fizycznej
9. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym
10. Rozwój lokalnych centrów rozwoju społecznego poprzez poszerzanie zakresu działalności istniejącej bazy usług
11. Dostosowanie funkcjonowania usług publicznych oraz przestrzeni publicznych do potrzeb wszystkich pokoleń
12. Rozwój form opieki dla realizacji potrzeb starzejącego się społeczeństwa i ludności niesamodzielnej
13. Realizacja infrastruktury dla rozwoju rekreacji, sportu masowego i amatorskiego
14. Rewitalizacja miast, wsi i obszarów zdegradowanych
15. Budowa systemu wspierania rodziny
16. Rozwój bazy i promocja wychowania żłobkowego
17. Rozwój współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych skierowany m.in. na przejmowanie przez obywateli i organizacje pozarządowe zadań publicznych
18. Wzrost zdolności sektora NGO do realizacji zadań z zakresu rozwoju lokalnego, współpracy międzynarodowej
19. Inicjowanie, realizacja i wspieranie działań sprzyjających zwiększeniu partycypacji społecznej poprzez rozbudowę wspomaganych elektronicznie systemów konsultacji społecznych

20. Promowanie filantropii jako niezinstytucjonalizowanej formy pomocy

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych
2. Opracowanie i wdrożenie regionalnego standardu funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzanie oferty gminnych instytucji kultury
3. Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń
4. Opracowanie Programu Wsparcia Rodziny
5. Powołanie Instytutu Badań nad Rodziną
6. Opracowanie i wdrożenie Regionalnego Modelu Usług Opiekuńczych
7. Utworzenie Regionalnego Centrum Rehabilitacji i Wsparcia Osób z Zaburzeniami Psychicznymi
8. Utworzenie i wsparcie Regionalnego Specjalistycznego Ośrodka Szkoleniowo-Rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych wymagających specjalistycznego programu szkolenia i rehabilitacji leczniczej i społecznej
9. Utworzenie „Ośrodka koordynacji ds. wsparcia rodziny w opiece nad osobami przewlekle chorymi i niesamodzielnymi”
10. Budowanie niepublicznej sieci wsparcia poradnictwa obywatelskiego
11. Budowa krytego lodowiska w Bydgoszczy
12. Utworzenie sieci osiedlowych przestrzeni integracji mieszkańców w Toruniu
13. Utworzenie Centrum Opiekuńczo-Terapeutycznego w ramach rozbudowy Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu

W obszarze edukacji głównym celem podejmowanych działań jest poprawa efektywności i jakości kształcenia, która wymaga podjęcia szeregu interwencji w aspektach zapewnienia wysokiego poziomu nauczania, zmiany organizacji procesu kształcenia i poprawy warunków jego realizacji, promocji wykształcenia oraz dostosowania kształcenia do szybko zmieniającej się rzeczywistości. Jakość kształcenia ma podstawowy wpływ na konkurencyjność gospodarki, ale od jakości funkcjonowania systemu edukacji zależy także zdolność do wytwarzania i implementowania innowacji.

Najistotniejszym zagadnieniem w analizowanym obszarze jest zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji. Działania związane z tą sferą podejmowane będą na kilku płaszczyznach. Pierwszą z nich będzie zapewnienie wysokiego standardu bazy oświatowej, głównie poprzez doposażenie szkół oraz ich wyposażenie w innowacyjne narzędzia i technologie, które uatrakcyjnią sposób prowadzenia zajęć oraz wzbogacą program nauczania w ciekawe dla uczniów treści edukacyjne (m.in. realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy pn. „Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej”). Poprawa standardu bazy dotyczy także rozwoju przyszłolnej infrastruktury sportowej – zwraca się także uwagę na jak najbardziej racjonalne wykorzystanie bazy sportowej (w tym „Orlików”). Możliwość efektywnego wykorzystywania nowoczesnych narzędzi i technologii wymaga przede wszystkim podniesienia „cyfrowych” kompetencji nauczycieli. Zwraca się również uwagę na konieczność podjęcia działań na rzecz podniesienia wiedzy i umiejętności kadr oświaty ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania nowoczesnych narzędzi ICT (nauczyciele nauczania wczesnoszkolnego, nauk matematyczno-przyrodniczych, języków obcych, dyrektorzy szkół wszystkich szczebli kształcenia, pracownicy nadzoru pedagogicznego, pracownicy organów prowadzących szkoły). Zamierza się utworzyć Centrum Doskonalenia Nauczycieli, którego głównym zadaniem będzie poprawa poziomu kwalifikacji kadry nauczycielskiej (ze szczególnym uwzględnieniem przełożenia jakości kształcenia na powodzenia na rynkach pracy).

Ze względu na ogólnie niski poziom wykształcenia mieszkańców województwa, zamierza się wprowadzić regionalne standardy nauczania – zakładające, że zakres kształcenia oraz poziom wymagań od ucznia, będą w województwie wyższe od określonych ustawowo. Bardzo duże znaczenie ma promocja kształcenia, kierowana przede wszystkim do rodziców dzieci i młodzieży – mająca na celu wyrobienie przekonania o potrzebie, roli i znaczeniu wykształcenia oraz samorozwoju. W szczególności zamierza się promować nauki ścisłe (matematyczno-przyrodnicze) jako mające podstawowe znaczenie dla dziedzin gospodarki istotnych dla regionu (w tym zaliczanych do inteligentnych specjalizacji), ale także uczących logicznego myślenia, wpływających na kreatywność w życiu codziennym i zawodowym oraz stwarzających większe szanse sukcesu na rynku pracy. Elementem poprawy procesu kształcenia, ale także promocji kształcenia, ma być sieć powiatowych

centrów wiedzy – wyspecjalizowanych i dobrze wyposażonych laboratoriów (Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji) dzięki którym nastąpi wyjście ucznia i nauczyciela z układu klasowo-lekcyjnego na rzecz nauczania doświadczalnego. W centrach planuje się również realizację części zajęć w ramach podstawy programowej związanej z naukami ścisłymi. Placówki te będą realizowane w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych prowadzonych na poziomie ośrodków powiatowych, natomiast na poziomie największych miast przewiduje się (w ramach ZIT dla tego poziomu) rozwój specjalistycznych centrów nauki – Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej („mini-Koperników”) (rozwój idei zapoczątkowanej przez toruńskie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy). Dla centrum w Bydgoszczy wskazuje się profil działalności związany z naukami o człowieku (ma to być placówka łącząca nauki biologiczne, medyczne i techniczne, której celem będzie promowanie innowacyjnych i interaktywnych metod nauczania o człowieku), natomiast dla centrów we Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu zakres działalności zostanie ustalony, przy założeniu, iż oferta centrów nie powinna być wobec siebie konkurencyjna, a komplementarna, a poszczególne centra powinny współpracować w przygotowywaniu oferty edukacyjnej.

Edukację doświadczalną, w ramach innowacyjnych programów nauczania, zamierza się rozwijać już od okresu przedszkolnego poprzez wspieranie idei uniwersytetów dziecięcych i innych przedsięwzięć o podobnym charakterze. Dla uczniów wszystkich poziomów kształcenia zamierza się rozwijać konkursy i olimpiady przedmiotowe oraz poszerzać obecnie funkcjonujący system stypendiów, a wszystkie pokolenia zachęcać się będzie do nauki języków obcych. Zamierza się kontynuować i rozwijać sferę zajęć dodatkowych dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych w ramach regionalnych kół przedmiotowych ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów ścisłych. Placówki oświatowe rozwijać będą współpracę międzynarodową mającą na celu wymianę doświadczeń, upowszechnianie dobrych praktyk oraz aktywną komunikację.

Problemem, który jest nadal aktualny i wymaga pilnego rozwiązania jest również nierówny dostęp do edukacji zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin, często zamieszkującej tereny wiejskie. Dla tej grupy uczniów – pochodzących z terenów wiejskich i małych miast – zamierza się wprowadzić pewne formy refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną oraz system pomocy stypendialnej, który zniweluje dysproporcje w dostępie do edukacji. W szczególności wskazuje się na stypendia umożliwiające zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin – obejmować mają zdolną młodzież, która w pobliżu miejsca swojego zamieszkania nie może realizować aspiracji edukacyjnych, ze względu na brak szkoły o określonym profilu lub wysokim poziomie nauczania, a sytuacja materialna ich rodzin uniemożliwia finansowanie im nauki w największych miastach regionu.

Edukacja nieformalna, prowadzona często przez organizacje pozarządowe, jest niezbędnym elementem nowoczesnego społeczeństwa. Dzięki edukacji nieformalnej wszystkie grupy wiekowe mogą zdobywać wiedzę w obszarach nieobjętych kształceniem formalnym (np.: podstawowe zagadnienia kultury, wielokulturowość, prawa człowieka, zrównoważony rozwój, partycypacja i prawa obywateli) oraz nabywać kompetencje prospołeczne: zdolność do pracy w grupie, umiejętność organizacji przedsięwzięć, budżetowania, pozyskiwania dotacji i sponsorów. Szczególnie istotne w nowej perspektywie finansowej UE jest ścisłe powiązanie edukacji nieformalnej z umiejętnościami zwiększającymi szanse na rynku pracy. W związku z tym na znaczeniu zyskują wszelkie formy wolontariatu i zaangażowania non-profit, w tym za granicą. Rozwijanie edukacji nieformalnej, jej promocja i wsparcie instytucjonalne będą istotnym elementem Strategii.

Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość wymaga by w krok za nią podążały również zmiany w procesie edukacji. Promowana będzie idea life long learning (uczenia się przez całe życie) oraz idea kształcenia „od przedszkola do doktora”. Bardzo duża odpowiedzialność spoczywa na funkcjonowaniu szkół ponadgimnazjalnych – zwłaszcza zawodowych. Decyzja o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej determinuje wybór kierunków studiów i/lub powodzenia na rynku pracy. Głównym źródłem wysoko wykwalifikowanych kadr są szkoły wyższe, dlatego też największym wyzwaniem dla regionalnych uczelni jest dostosowanie ich programu nauczania do potrzeb rynku pracy. Działania w tej sferze wymagają zaangażowania przedsiębiorców, którzy kreują popyt na absolwentów określonych specjalizacji (łagodzenie problemu „zawodów deficytowych” – braku specjalistów w określonych dziedzinach pomimo bardzo dużej podaży pracy). Zamierza się rozwijać współpracę szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami, co pozwoli na rozwój praktyk i staży – bardzo pożądaných zarówno ze strony przedsiębiorców, jak i samych studentów, będących formą zdobycia pierwszego praktycznego doświadczenia zawodowego. Zamierza się ustanowić system stypendialny

umożliwiający wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji (niezbędne są działania na rzecz zmiany kwalifikacji absolwentów w kierunkach, na które jest zapotrzebowanie). W kolejnych latach prognozuje się znaczący spadek liczby młodzieży w wieku studenckim, co będzie ważnym wyzwaniem dla regionalnych uczelni, wymuszającym działania dostosowujące – pozwalające na funkcjonowanie i rozwój w niesprzyjających warunkach mniejszego zapotrzebowania na ich ofertę. Dla uczelni bydgoskich i toruńskich proponuje się (i będzie się wspierać) model integracji, dla przeciwdziałania konkutowaniu, zwiększenia potencjału i poprawy jakości kształcenia. Integracja pozwoli na wykreowania całkowicie nowej tożsamości nauki kujawsko-pomorskiej i ma być instrumentem znaczącej poprawy jej pozycji na arenie krajowej i międzynarodowej. Dla uczelni włocławskich proponuje się (i będzie się wspierać) przekształcenia na rzecz rozwoju specjalizacji w kierunku szkolnictwa zawodowego – zakłada się, że szkoły wyższe w tym mieście powinny pełnić rolę dużego (być może docelowo wiodącego w województwie) ośrodka szkolnictwa zawodowego na poziomie wyższym (powiązanego z regionalnymi przedsiębiorcami dla osiągnięcia jak najlepszego powiązania z rynkami pracy), który przy osiągnięciu odpowiednio wysokiego poziomu kształcenia będzie atrakcyjny nie tylko dla mieszkańców województwa.

Należy rozważyć ustanowienie jednostki odpowiedzialnej (lub powierzenie tego zadania jednostce już funkcjonującej) za monitorowanie zapotrzebowania na pracowników w zawodach i specjalnościach pożądanym przez regionalną gospodarkę, w zakresie których brak jest możliwości zdobycia w polskich uczelniach wykształcenia na odpowiednio wysokim poziomie (dla zapewnienia konkurencyjności na rynkach światowych) oraz nawiązanie (w oparciu o wyniki monitoringu) bieżącej współpracy z uczelniami funkcjonującymi w krajach UE. Jednostka taka koordynowałaby i wspierała (w zakresie, który powinien być szczegółowo ustalony) możliwość zdobycia wykształcenia w tego typu kierunkach przez zdolną młodzież z terenu województwa (względnie – w przypadku stwierdzenia dużego zapotrzebowania - organizowałaby współpracę pomiędzy uczelniami regionalnymi i zagranicznymi dla zapewnienia możliwości kształcenia na terenie województwa).

W województwie zbyt mały nacisk przykładano na inkluzję w nauczaniu, która może być szansą dla wszystkich uczniów. Należy wspierać osoby o specjalnych lub zwiększonych potrzebach edukacyjnych. Powinno się położyć nacisk na rozwój bibliotek cyfrowych, większą współpracę na linii rodzic - poradnia psychologiczna - szkoła. Dostęp do edukacji jest powszechny, ale nie równy, związane jest to z niedostępnością m.in. placówek edukacyjnych, burs, internatów.

Zmieniająca się struktura demograficzna oraz rosnące umiędzynarodowienie gospodarki wymagają również zmian w ofercie regionalnych uczelni wyższych, prowadzenia większej liczby kierunków w językach obcych, dostosowania usług okołostudenckich do potrzeb obcokrajowców oraz aktywnego pozyskiwania przyszłych studentów za granicą. Opracowanie i wdrożenie kompleksowych programów internacjonalizacji uczelni wyższych zwiększy ich konkurencyjność na rynku usług edukacyjnych, pozwoli na pozyskanie nowych studentów i beneficjentów usług okołostudenckich, przygotuje absolwentów do poruszania się na rynku pracy w globalizującej się gospodarce.

W sferze edukacji zamierza się również położyć duży nacisk na rozwój szkolnictwa zawodowego, które obecnie cieszy się wciąż zbyt małą popularnością. Szczególnie należy rozwijać profile kształcenia związane z dziedzinami istotnymi dla gospodarki i rynków pracy regionu (kierunki odpowiadające rzeczywistemu zapotrzebowaniu przedsiębiorstw – instrumentem powinien być system kierunków „kształcenia zamawianego” na poziomie ponadgimnazjalnym). Niezbędne więc będzie powiązanie systemu kształcenia zawodowego z inteligentnymi specjalizacjami województwa kujawsko-pomorskiego, jak również uwzględnienie kwestii demograficznych i ekonomicznych, decydujących o zasadności działań. Na poziomie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zostanie opracowane i wdrożone wewnętrzne szkolne poradnictwo zawodowe dla uczniów. Warunkiem kluczowym dla elastycznego reagowania na wyzwania zmieniającego się rynku pracy jest stworzenie systemu powszechnego uczenia się przez całe życie. Umożliwiać on będzie nie tylko podwyższanie posiadanych już kwalifikacji, ale przede wszystkim otwierać będzie horyzonty na nową wiedzę i umiejętności, które nierzadko decydują o możliwościach pozostania aktywnym na rynku pracy w okresach dekonunktury. Dzięki wyposażeniu pracowni dydaktycznych uczniowie szkół zawodowych będą mieli możliwość realizacji praktycznych zajęć z wykorzystaniem nowoczesnego sprzętu oraz myśli technicznej dorównującej obecnie stosowanym rozwiązaniom w gospodarce. Ważnym elementem jest szkolenie zawodowe osób niepełnosprawnych, pozwalające na włączenie ich w rynek pracy.

Bardzo istotną sferą wymagającą wsparcia jest edukacja przedszkolna. Obecnie w województwie tą formą opieki objęta jest stosunkowo mała liczba dzieci, co z jednej strony wpływa na mniejszą aktywność zawodową

kobiet, z drugiej zaś – na cały proces edukacji, gdyż umiejętności nabyte w przedszkolu przekładają się na lepsze wyniki w szkole i sprawniejsze funkcjonowanie w dorosłym życiu. Dlatego też dostrzega się potrzebę podjęcia działań wspierających i promujących wykształcenie od najmłodszych lat.

Na wszystkich etapach edukacji formalnej, promowana i wspierana będzie współpraca międzynarodowa tzn. wymiana szkół partnerskich, projekty międzynarodowe realizowane przez jednostki edukacyjne ze środków zewnętrznych w tym UE, programy promujące wiedzę o świecie tj. edukacja globalna.

Ze względu na zmiany demograficzne, których konsekwencją będzie wzrost liczebności populacji osób starszych, bardzo istotne jest zwrócenie uwagi na potrzebę kształcenia kadr w kierunkach mających zaspokoić potrzeby tej części społeczeństwa, tj. w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej.

Regionalną specjalizacją może stać się turystyka zdrowotna, realizowana nie tylko na bazie walerów uzdrowiskowych, ale także w innych rejonach województwa wykazujących ku temu predyspozycje środowiskowe. Rozwój tej dziedziny gospodarki (który jest bardzo pożądanym, bo lokalnie może mieć duży wpływ na rynki pracy) wiązać się będzie z dużym zapotrzebowaniem na wykwalifikowaną kadrę – kształcenie w tej dziedzinie powinno być więc skoordynowane z zamiarem wsparcia tego typu przedsięwzięć gospodarczych. Wskazuje się także na potrzebę ścisłej współpracy szpitali oraz szkół wyższych w celu kształcenia w połączonych specjalnościach.

Powyższe założenia w sferze edukacji będą realizowane przez następujące kierunki działań i już obecnie zidentyfikowane przedsięwzięcia:

Kierunki działań:

21. Zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji
22. Zapewnienie wysokiego standardu bazy oświatowej
23. Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego
24. Rozwój i promocja edukacji nieformalnej
25. Rozwój edukacji przedszkolnej
26. Promocja wykształcenia
27. Rozwój edukacji doświadczałnej nauk ścisłych na wszystkich poziomach kształcenia
28. Rozwój zdolności edukacyjnych szkół wyższych
29. Wprowadzenie systemów stypendialnych
30. Kształcenie kadr dla opieki zdrowotnej dla potrzeb ludności starszej
31. Kształcenie kadr dla opieki społecznej dla potrzeb ludności starszej
32. Rozwój współpracy międzynarodowej instytucji edukacji formalnej i nieformalnej

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia:

14. Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów nauczania
15. Utworzenie Centrum Doskonalenia Nauczycieli
16. Wprowadzenie Systemu Regionalnych Kół Przedmiotowych
17. Utworzenie Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji
18. Realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy pn. „Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej”
19. Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój funkcji edukacyjnych Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy w Toruniu
20. Utworzenie Środowiskowego Centrum Edukacji Doświadczałnej – Centrum Nauki o Człowieku w Bydgoszczy
21. Utworzenie Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczałnej we Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu
22. Poszerzenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszej młodzieży
23. Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin
24. Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji
25. Opracowanie i wdrożenie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast

26. Opracowanie i wdrożenie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych
27. Opracowanie i wdrożenie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami

Zagadnienia związane z poprawą bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców województwa, zamierza się realizować zarówno poprzez działania infrastrukturalne, czyli odpowiednie do wymogów oraz potrzeb wyposażenie placówek ochrony zdrowia, jak również poprzez działania o charakterze organizacyjnym, usprawniające funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia.

Podstawowe znaczenie ma zapewnienie dobrej dostępności i wysokiej jakości opieki zdrowotnej. Przewiduje się stworzenie systemu cyklicznej oceny dostępności do świadczeń medycznych, która będzie podstawą do podejmowania działań o charakterze inwestycyjnym i organizacyjnym.

Instrumentem poprawy bezpieczeństwa zdrowotnego ma być utworzenie jednego, spójnego systemu usług medycznych w regionie składającego się z Specjalistycznych Zakładów Opieki Zdrowotnej oraz szpitali powiatowych. System będzie miał na celu skoordynowanie specjalizacji poszczególnych jednostek a jednostka koordynująca prowadzenie negocjacji z NFZ. Pozwoli to na konsolidację usług medycznych w regionie i zmniejszy konkurencję pomiędzy szpitalami, a ewentualne nadwyżki będą mogły być elastycznie przesuwane pomiędzy jednostkami.

W obliczu wzrostu liczby osób z zaburzeniami psychicznymi, dostrzega się konieczność rozwoju wszechstronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej, zwłaszcza prowadzonej w środowisku domowym oraz zapewnienia osobom potrzebującym odpowiedniego dostępu do leczenia psychiatrycznego. Istotną kwestią staje się również promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym, rozwój badań naukowych i upowszechnianie informacji z zakresu zdrowia psychicznego, zwłaszcza wśród rodzin osób chorych. Przyczyni się do tego realizacja Programu ochrony zdrowia psychicznego dla województwa kujawsko-pomorskiego.

Dostrzega się potrzebę rozwoju kompleksowej opieki medycznej i teleopieki nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi. Ma ona służyć objęciu opieką lekarską i pielęgniarską oraz rehabilitacją domową osób, które ze względu na niesamodzielną nie są w stanie korzystać z pomocy medycznej udzielanej w placówkach opieki zdrowotnej.

W obliczu starzenia się społeczeństwa regionu, dostrzega się konieczność dostosowania infrastruktury opieki medycznej oraz organizacji systemu ochrony zdrowia dla potrzeb coraz liczniejszej grupy osób starszych. Jest to jedno z najważniejszych wyzwań stojących przed wszystkimi rodzajami placówek ochrony zdrowia – obejmuje zarówno zwiększenie kadry pracowników ochrony zdrowia, jak i przystosowanie bazy placówek ochrony zdrowia, ale także zmiany organizacyjne w ich funkcjonowaniu.

Bardzo ważną płaszczyzną działań w zakresie poprawy stanu zdrowia jest rozwój profilaktyki zdrowotnej (głównie w zakresie chorób nowotworowych i sercowo-naczyniowych) oraz promocji zdrowia, które zamierza się realizować poprzez zaplanowaną długofalową działalność w szczególności w zakresie chorób cywilizacyjnych, na które w największym stopniu zapadają mieszkańcy województwa. Warto podkreślić, że promocja prozdrowotnych postaw leży u podstaw rozwoju małej infrastruktury dla rozwoju amatorskiego sportu i rekreacji. Zwraca się uwagę na potrzebę przeprowadzenia szerokiej akcji promocyjnej oraz ułatwienia mieszkańcom dostępu do badań profilaktycznych. Zachęcenie mieszkańców do systematycznych badań przyczyni się do szybszego wykrywania ewentualnych chorób, a więc łatwiejszego i skuteczniejszego ich leczenia. Zakłada się rozwój bazy służącej onkologii w strukturach organizacyjnych regionalnych szpitali specjalistycznych (oddziały onkologiczne, budowa zakładu radioterapii we Włocławku).

Ze względu na dużą rangę leczenia uzdrowiskowego w województwie, zwraca się uwagę na rozwój potencjału medycznego uzdrowisk, rozumiany jako zwiększenie zdolności do świadczenia usług zdrowotnych, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym (rozszerzenie oferty leczniczej oraz dalsza poprawa jakości leczenia). Działania o charakterze medycznym są niezbędnym warunkiem rozwoju sektora gospodarki uzdrowiskowej, a więc realizacji zamierzeń o charakterze gospodarczym (co jest przedmiotem działań określonych w ramach celu strategicznego „Gospodarka i miejsca pracy”).

W związku z coraz większym zapotrzebowaniem społeczeństwa na informację, leczenie i badanie osób z zespołami genetycznymi zamierza się wspierać utworzenie Genetycznego Centrum Opieki w Bydgoszczy, którego podstawowym zadaniem byłoby sprawowanie opieki nad pacjentami z różnymi zespołami genetycznymi (w tym chorobami rzadkimi) oraz ich rodzinami, prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych oraz badawczych.

W celu poprawy sprawności funkcjonowania opieki medycznej w województwie dostrzega się potrzebę dalszego rozwoju technologii telemedycznych, w ramach której jako kluczowe przedsięwzięcie wyróżniono stworzenie regionalnego systemu informacji medycznej (pełnej bazy danych o dostępności usług medycznych na terenie województwa, połączonej z możliwością rejestracji wizyt). Jednocześnie należy utrzymać pełną funkcjonalność szpitali powiatowych w miejscowościach znacznie oddalonych od Bydgoszczy i Torunia.

Przedstawione powyżej założenia poprawy stanu zdrowia mieszkańców będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

33. Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców województwa
34. Rozwój profilaktyki zdrowotnej
35. Promocja zdrowia
36. Rozwój technologii telemedycznych
37. Rozwój potencjału medycznego uzdrowisk
38. Dostosowanie systemu ochrony zdrowia dla potrzeb starzejącego się społeczeństwa

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

28. Stworzenie systemu cyklicznej oceny dostępności do świadczeń medycznych jako podstawy do podejmowania działań o charakterze inwestycyjnym i organizacyjnym
29. Opracowanie i wdrożenie programów zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych
30. Stworzenie regionalnego systemu informacji medycznej
31. Opracowanie i wdrożenie programu kompleksowej opieki medycznej i teleopieki nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi
32. Rozbudowa Centrum Onkologii w Bydgoszczy oraz powstanie oddziałów onkologicznych w regionalnych szpitalach specjalistycznych na terenie województwa
33. Utworzenie Genetycznego Centrum Opieki w Bydgoszczy
34. Budowa zakładu radioterapii przy ul. Łęskiej we Włocławku z uwzględnieniem planów rozwojowych Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki przy ul. Wienieckiej we Włocławku
35. Wzmocnienie potencjału regionalnego Szpitala Specjalistycznego im. Dr. W. Biegańskiego w Grudziądzu
36. Rozbudowa Szpitala Wojewódzkiego w Toruniu
37. Utworzenie Centrum Konsultacyjnego dla Seniorów i Osób Niepełnosprawnych w Toruniu

Cel strategiczny: Innowacyjność

Podstawowym celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Innowacyjność” jest wzrost innowacyjności województwa, mającej bezpośredni wpływ na konkurencyjność gospodarki oraz rozwój społeczny. Innowacje rozumiane są jako wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Oznacza to, że innowacyjności nie można rozważać jedynie w kwestii korzyści ekonomicznych. Pojęcie to nabrało o wiele szerszego znaczenia - nie chodzi już tylko o innowacje w rozumieniu produkcji towarów czy usług zapewniających przedsiębiorcom zwrot z inwestycji, ale także o takie działania o charakterze innowacyjnym, które zwiększałyby ogólnie pojęty dobrobyt społeczny oraz stymulowały rozwój społeczeństw. Innowacyjność jest więc pojęciem szerokim i dotyczy wielu dziedzin życia społeczeństwa, w tym szczególnie trzech sfer - nauki, gospodarki, edukacji. W ramach niniejszego celu skupiono się na nauce i gospodarce – zagadnienia innowacyjności w edukacji oraz kształtowania proinnowacyjnych zachowań społecznych są przedmiotem ustaleń w ramach celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”.

Cel strategiczny „Innowacyjność” realizuje bezpośrednio lub pośrednio zadania istotne dla wszystkich 4 priorytetów, ale w sposób szczególnie istotny dotyczy priorytetów „Konkurencyjna gospodarka” oraz „Nowoczesne społeczeństwo”.

Zapewnienie wzrostu innowacyjności w województwie kujawsko-pomorskim zamierza się osiągnąć poprzez różne rodzaje interwencji określonych w kilku płaszczyznach. Pierwsza płaszczyzna dotyczy rozwoju badań naukowych, które uważa się za źródło innowacyjności, ale także czynnik pozycjonujący regionalne ośrodki naukowe wśród ogółu tego typu placówek. Niezmiennie ważny jest wysoki poziom tych badań, dlatego tak istotna zdaje się być poprawa zdolności naukowo-badawczych wyższych uczelni oraz rozwój niezależnych instytucji badawczo-rozwojowych (tworzenie „kujawsko-pomorskiego obszaru badawczego” jako sumy procesów badawczych i wdrożeniowych). Innowacyjność w gospodarce ma się przekładać przede wszystkim na efekt wdrożeniowy – dlatego też niezbędne są zmiany w działalności szkół wyższych, mające na celu dostosowanie profili badań do potrzeb regionalnej gospodarki.

Wśród już dotąd zidentyfikowanych przedsięwzięć wskazuje się utworzenie Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius w gminie Osie w Borach Tucholskich ale także instytucji działających na rzecz ochrony zdrowia i badań medycznych: Uczelnianego Centrum Stomatologii, Uczelnianego Centrum Geriatrii i Uczelnianego Centrum Żywienia i Aktywności Fizycznej Człowieka (ich działalność będzie łączyć badania naukowe, działalność dydaktyczną oraz bezpośrednio przekładać ich wyniki na świadczenia medyczne dla ludności) oraz rozwój projektu ECO-FOOD-MED – czyli prowadzonego przez uczelnie kujawsko-pomorskie przy współpracy z uczelniami województwa warmińsko-mazurskiego i podlaskiego programu na rzecz zdrowej żywności. Dla wsparcia specjalizacji województwa w zakresie wykorzystania transportu wodnego zamierza się powołać Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych – placówkę łączącą działalność naukowo-badawczą z praktycznymi zastosowaniami na rzecz rozwoju transportu wodnego. Będzie to także jeden z instrumentów wzmocnienia „wodnej” specjalizacji województwa (a Bydgoszczy jako siedziby Centrum, w szczególności) i budowania wizerunku regionu promującego ten rodzaj transportu.

Niezwykle istotnym zagadnieniem jest rozwój łączy szerokopasmowych i upowszechnianie technologii informatycznych, w tym wszelkiego rodzaju e-usług, e-administracji oraz e-handlu. Cyfryzacja regionu będzie postępować w oparciu o Narodowy Plan Szerokopasmowy. Są to zagadnienia o kluczowym znaczeniu dla konkurencyjności, tymczasem kujawsko-pomorskie ma wciąż stosunkowo słabo rozwiniętą infrastrukturę, zwłaszcza w obszarach o niskiej gęstości zaludnienia, mało atrakcyjnych dla działalności komercyjnych w zakresie dostarczania usług internetowych. Równie ważny aspekt społeczny informatyzacji jest poruszony w celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi”.

Zakłada się podjęcie działań na rzecz integracji-konsolidacji uniwersytetów województwa kujawsko-pomorskiego – jest ona niezbędna dla poprawy konkurencyjności, zarówno w aspekcie edukacyjnym, jak i prowadzenia badań naukowych. Działania te mają na celu wykształcenie Zintegrowanego Kujawsko-Pomorskiego Obszaru Badawczego. Niezależnie od absolutnie niezbędnej poprawy zdolności regionalnych szkół wyższych w aspekcie kształcenia wykwalifikowanej kadry dla gospodarki regionu oraz potencjału naukowo-innowacyjnego, istotnym problemem wizerunkowym województwa są bardzo niskie lokaty zajmowane przez większość regionalnych szkół wyższych w rankingach jakości krajowych uczelni.

Innowacyjność zamierza się osiągnąć poprzez stymulację świata nauki do podejmowania wyzwań, narzucania sobie dalekosiężnych celów, kreowania nowatorskich dziedzin. Boddcem dla młodych naukowców ma być ułatwienie komercjalizacji ich badań naukowych. Druga płaszczyzna to zwiększenie transferu nowoczesnych rozwiązań (technologicznych, produktowych, organizacyjnych) do przedsiębiorstw i instytucji. Zamierza się to osiągnąć poprzez zbudowanie systemu współpracy między sferą naukowo-badawczą, przedsiębiorstwami i administracją warunkującego lepsze wykorzystanie infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki. Tylko współdziałanie i prawidłowe relacje sektora nauki i gospodarki może doprowadzić do wymiernych i długotrwałych efektów poprawy konkurencyjności gospodarki. Planuje się rozwój „Agencji Innowacyjności”, która wykorzystując m.in. instrumenty brokera innowacji oraz bonu na innowacje, będzie koordynować i stymulować współpracę pomiędzy tymi sektorami. Rozwój powiązań pomiędzy światem nauki i gospodarki jest równie ważny dla gospodarki jak i szkół wyższych – w obliczu prognozy demograficznej zakładającej znaczący spadek liczby studentów, wysoki poziom badań naukowych i ich aplikacyjność mogą być głównym atutem

uczelnii w walce o przetrwanie na rynku usług edukacyjnych. Niskokosztowym, a skutecznym katalizatorem współpracy będzie także internetowy mechanizm wymiany informacji (bazy danych) między jednostkami naukowo-badawczymi i przedsiębiorcami. O tempie wzrostu innowacyjności decydować także będzie trzecia płaszczyzna - czyli otwarcie regionu na pomysły i technologie wykorzystywane poza jego granicami. Dlatego tak ważna zdaje się być pomoc instytucjonalna, organizacyjna a także finansowa procesu wdrażania nowych technologii i nowoczesnych rozwiązań w przedsiębiorstwach. Zamierza się utworzyć fundusz na cele pozyskania (dla podmiotów gospodarczych działających na terenie województwa i działających w branżach kluczowych dla rozwoju regionu) patentów, technologii, usług doradczych – zakłada się, że ich pozyskanie będzie się odbywać na zasadzie gry rynkowej, co ma także zmobilizować regionalne placówki naukowo-badawcze do podejmowania prac w dziedzinach szczególnie istotnych dla gospodarki województwa. Instrumenty finansowe i organizacyjne mają niwelować koszty zazwyczaj podwyższone ryzykiem inwestycji związane z wytwarzaniem lub wprowadzaniem rozwiązań innowacyjnych. Pomoc mają zapewnić specjalistyczne instytucje otoczenia biznesu, które ukierunkowywane będą na obsługę przedsiębiorstw innowacyjnych. Ich zakres będzie się różnił i uzupełniał ofertę „typowych” instytucji otoczenia biznesu, obsługujących branże tradycyjne. Ważne jest również intensywniejsze wykorzystanie istniejących już systemów, organizacji i instytucji na rzecz innowacyjności, czego przykładem winna być idea inkubacji przedsiębiorstw innowacyjnych poprzez rezerwowanie dla nich przestrzeni w nowotworzonych strefach ekonomicznych, parkach przemysłowych, inkubatorach.

Istotnym elementem innowacyjności są „inteligentne specjalizacje”. Zakłada się, że przedsięwzięcia zaliczone do tej kategorii działalności, będą w stopniu większym od pozostałych wpływać na rozwój gospodarczy województwa oraz poziom jego nowoczesności, bowiem identyfikuje się dla nich obiektywnie korzystniejsze perspektywy rozwoju. Przedsięwzięcia zaliczane do inteligentnych specjalizacji będą objęte szczególnym wsparciem w zakresie rozwoju innowacyjnych aspektów i rozwiązań. Inteligentne specjalizacje należy postrzegać jako zespół działań i czynności, tj. współpracy różnych podmiotów w celu rozwoju nowoczesnych dziedzin gospodarki, opartych na endogenicznych zasobach regionu, którego głównymi aktorami są gospodarka, nauka, jednostki samorządu. Istotą inteligentnych specjalizacji jest także wysoka efektywność działań (mają one stanowić „dźwignie rozwojowe”) oraz bezpośredni wpływ na konkurencyjność gospodarki regionu. Dostrzegając rolę inteligentnych specjalizacji w rozwoju regionu, zamierza się opracować i wdrożyć program stymulowania przedsięwzięć zaliczanych do tej kategorii. Ponadto promowane i wspierane będą procesy ułatwiające aplikację produktów innowacyjnych do środowiska międzynarodowego, dzięki czemu staną się one towaram eksportowym regionu. Komercjalizacja i wprowadzenie na rynki zagraniczne produktów powstałych w ramach inteligentnych specjalizacji wpłynie pozytywnie na tworzenie nowych miejsc pracy, promocję regionu i jego umiędzynarodowienie. W związku z tym niezbędne jest, aby projektowanie usług i produktów w ramach inteligentnych specjalizacji zakładało na możliwie wczesnym etapie ich komercjalizację i aplikację w środowisku międzynarodowym. Dodatkowym elementem będzie prowadzenie współpracy międzynarodowej przez instytucje realizujące zadania w ramach celu strategicznego „Innowacyjność”. Pozwoli to na bieżący monitoring trendów i procesów rozwojowych, identyfikację rynków i odbiorców, realizację projektów ponadnarodowych współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych w tym UE.

Jednym z działań szczegółowych na rzecz rozwoju innowacyjności jest zamiar docelowego przekształcenia Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego w Bydgoski Park Naukowo-Technologiczny i Przemysłowy. W chwili obecnej Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny spełnia ograniczone funkcje zarówno terytorialne jak i transferu wiedzy oraz nowoczesnych technologii, jednak wielorodzajowa infrastruktura po likwidowanych zakładach chemicznych w sąsiedztwie Parku stwarza możliwości znacznego poszerzenia zakresu działalności, w tym adaptacji na cele badań naukowych i wdrożeń (zwłaszcza przy współpracy z regionalnymi uniwersytetami).

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Innowacyjność”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i dotąd zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Rozwój badań naukowych
2. Poprawa zdolności naukowo-badawczych szkół wyższych
3. Rozwój niezależnych instytucji badawczo-rozwojowych
4. Rozwój współpracy pomiędzy sektorem naukowo-badawczym a gospodarką
5. Stworzenie systemu finansowania badań naukowych

6. Rozwój Instytucji otoczenia biznesu (IOB) ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych
7. Rozwój innowacyjnych aspektów i rozwiązań w ramach inteligentnych specjalizacji
8. Pozyskiwanie dla gospodarki regionu przedsiębiorstw działających w sektorach wysokich technologii
9. Promocja postaw i rozwiązań innowacyjnych
10. Rozwój sieci szerokopasmowych służących rozwojowi technologii informatycznych
11. Wspieranie aplikacji produktów innowacyjnych do środowiska międzynarodowego
12. Wspieranie i promocja współpracy międzynarodowej instytucji naukowo-badawczych i szkół wyższych

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Utworzenie Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius w Borach Tucholskich
2. Podjęcie działań na rzecz i wypracowanie modelu integracji uniwersytetów województwa kujawsko-pomorskiego
3. Rozwój Kujawsko-Pomorskiej Agencji Innowacyjności pełniącej rolę centrum badań i transferu innowacji
4. Rozwój Bydgoskiego Klastra Przemysłowego zrzeszającego firmy branży narzędziowo-przetwórczej
5. Przekształcenie Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego w Bydgoski Park Naukowo-Technologiczny i Przemysłowy
6. Utworzenie Uczelnianego Centrum Stomatologii w Bydgoszczy
7. Utworzenie Uczelnianego Centrum Geriatrii w Bydgoszczy
8. Utworzenie Uczelnianego Centrum Żywienia i Aktywności Fizycznej Człowieka w Bydgoszczy
9. Utworzenie Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych w Bydgoszczy
10. Rozwój projektu EKO-FOOD-MED
11. Utworzenie funduszu na cele zakupów patentów, technologii, zakup usług doradczych związanych z zakupem patentów i technologii
12. Stworzenie internetowego mechanizmu wymiany informacji (bazy danych) między jednostkami naukowo-badawczymi i przedsiębiorcami
13. Utworzenie regionalnego funduszu „venture capital”
14. Utworzenie regionalnego inkubatora kreatywnych przemysłów
15. Rozwój Exea Data Center w Toruniu
16. Utworzenie Ośrodka Wspierania Innowacyjności w zakresie technologii ICT w Toruniu
17. Rozwój Toruńskiego Inkubatora Technologicznego

Cel strategiczny: Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Podstawowym celem działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Nowoczesny sektor rolno-spożywczy” jest kompleksowy rozwój sektora rolno-spożywczego, obejmującego zarówno działalność rolniczą, jak i przetwórczą – zarówno w aspekcie produkcji żywności, jak i wykorzystania produkcji rolniczej na inne cele (np. energetyczne). Służyć temu będą nowoczesne i innowacyjne rozwiązania w ramach całego łańcucha powiązań produkcyjnych ale także racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną, w tym ochrona jej najcenniejszych zasobów przed użytkowaniem pozarolniczym. Pośrednimi celami, które zostaną osiągnięte, są: stworzenie nowych miejsc pracy w sektorach pozarolniczych na bazie kooperacji z rolnictwem (a więc wzrost dobrobytu mieszkańców dzięki aktywizacji gospodarczej), wzmocnienie pozycji czołowego producenta żywności w Polsce, wykreowanie marki województwa w zakresie produkcji żywności oraz praktyczne wykorzystanie wyników badań naukowych w zakresie organizacji produkcji rolnej oraz przetwórstwa rolnego. Docelowo rozwój tego sektora ma służyć wykształceniu prężnej branży eksportowej w regionie i wprowadzeniu produktów rolno-spożywczych na rynki zewnętrzne, w tym pozaeuropejskie.

Cel strategiczny „Nowoczesny sektor rolno-spożywczy” łączy zagadnienia podejmowane w ramach innych celów, w tym zwłaszcza „Gospodarka i miejsca pracy” oraz „Innowacyjność”, jednak ze względu na szczególną rolę rolnictwa dla rozwoju województwa i bardzo duży potencjał wiązany z tą funkcją (jest to jeden z wiodących obszarów rozwojowych województwa), zasadne jest wyodrębnienie wszystkich aspektów pozwalających na kompleksowe planowanie rozwoju tej dziedziny.

Cel strategiczny „Nowoczesny sektor rolno-spożywczy” dotyczy z racji swej specyfiki przede wszystkim obszarów wiejskich i małych miast, a więc realizuje zadania istotne dla priorytetów „Konkurencyjna gospodarka” oraz „Modernizacja przestrzeni wsi i miast”.

Zapewnienie funkcjonowania nowoczesnego sektora rolno-spożywczego zamierza się osiągnąć poprzez kilka rodzajów interwencji, obejmujących złożony proces i powiązania produkcji rolnej, przetwórstwa, marketingu i sprzedaży oraz badań naukowych i doradztwa. W tym łańcuchu powiązań istnieją szczególnie korzystne warunki dla powiązań klastrowych, które z kolei mogą mieć bardzo duży wpływ na efektywność produkcji żywności. Zakłada się powstanie Kujawsko-Pomorskiego Klastra Produkcji Żywności Wysokiej Jakości, stanowiącego częściowo sformalizowaną sieć współpracy podmiotów realizujących wskazane wcześniej poszczególne etapy i aspekty produkcji żywności opartej na lokalnych zasobach.

Podkreślić należy, że dostrzegając specjalizacje poszczególnych rejonów województwa i bardzo duże znaczenie rolnictwa w gospodarce każdego powiatu, zakłada się wszechstronny rozwój produkcji i przetwórstwa, a więc zarówno działalności związanych z tradycyjnymi uprawami polowymi, produkcją warzywniczą i sadowniczą, ale także hodowlą zwierząt. Z uwagi na lokalnie dobre predyspozycje, dostrzega się możliwość zwiększenia znaczenia rybactwa śródlądowego w budowaniu potencjału gospodarczego regionu - w związku z czym przewidziano działania mające na celu wspieranie rozwoju sektora chowu i hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych (rozwój akwakultur), a tym samym również funkcjonowanie Lokalnych Grup Rybackich. Należy przy tym podkreślić konieczność kompleksowego podejścia do rybactwa, kierując działania nie tylko na rzecz zwiększania produkcji ryb, ochrony organizmów wodnych, reintrodukcji rzadkich gatunków ryb, itp. Rybactwo śródlądowe to dziedzina, w której kujawsko-pomorskie ma aspiracje na pozycję lidera w skali ogólnopolskiej, ze względu na już prezentowany potencjał i bardzo dobre predyspozycje dla dalszego rozwoju. Ponadto, dostrzega się szansę rozwoju całorocznej turystyki wędkarskiej, co będzie miało mniejsze znaczenie gospodarcze, ale istotne znaczenie promocyjne. Zwraca się również uwagę na rosnące znaczenie i bardzo duży potencjał produkcji rolniczej służącej przetwórstwu na cele energetyczne (zwłaszcza produkcja biomasy).

W zakresie produkcji rolnej kładzie się nacisk na rozwój badań oraz tworzenie wzajemnych powiązań nauki i biznesu (transfer nowoczesnych technologii rolniczych), co przyczyni się do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności sektora gospodarki żywnościowej. Planuje się w tym celu utworzenie Regionalnego Centrum Innowacyjności Wsi i Rolnictwa. Dostrzega się szczególną rolę regionalnego sektora naukowo-badawczego o dużych tradycjach w badaniach i wdrożeniach z zakresu rolnictwa. Transferowi innowacji sprzyjać ma wzrost aktywności i rozwój instytucji doradztwa rolniczego w zakresie specjalistycznego wsparcia edukacyjnego i doradczego, w tym zapewniania dostępu do nowoczesnych rozwiązań dla produkcji i przetwórstwa rolnego. Dostrzega się potrzebę zwiększenia znaczenia dotychczasowych ośrodków doradztwa rolniczego, przy jednoczesnym poszerzeniu zakresu ich działalności. W szczególności zmiana charakteru ich działalności polegać ma na podjęciu wysiłku animowania przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, zwłaszcza (ale nie tylko) w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego, dostosowanego do lokalnych uwarunkowań środowiskowych, ale także zaangażowanie w system monitorowania rozwoju obszarów wiejskich. Powodzenie tych działań mierzone efektami społecznymi i ekonomicznymi będzie podstawą dla rozwoju sieci „nowego” doradztwa rolniczego. Pożądanym jest więc rozwój współpracy ODR zarówno z uczelniami (zwłaszcza z Uniwersytecie Technologiczno-Przyrodniczym) jak i z Wojewódzkim (i powiatowymi) Urzędem Pracy oraz organizacjami pozarządowymi. Podnoszenie produktywności i efektywności działalności rolniczej zamierza się również osiągać poprzez promowanie wszelkich działań związanych z ideą spółdzielczości w rolnictwie. Bardzo duże znaczenie dla rozwoju sektora rolno-spożywczego będzie mieć wysoki poziom kształcenia w szkołach rolniczych w województwie połączony z systemem praktyk w nowoczesnych „modelowych” gospodarstwach rolnych, gdzie możliwa będzie praktyczna nauka zawodu. Jakość kształcenia to zagadnienie podejmowane w ramach celu „Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi” – należy mieć na uwadze, że szkoły rolnicze, jak i przygotowanie do zawodu rolnika, powinny być w sytuacji daleko posuniętej specjalizacji województwa w tej dziedzinie, traktowane jako element kształcenia zawodowego w branży o kluczowym znaczeniu dla województwa. Działania te pośrednio przyczynią się także do poprawy prestiżu zawodu rolnika, promocji gospodarstw i wsi tradycyjnych. Wśród konkretnych zgłaszanych potrzeb rozwoju bazy oświatowej w tym zakresie wskazać należy np. Zespół Szkół Nr 2 w Golubiu-Dobrzyniu.

W rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich, oprócz wsparcia instytucjonalnego realizowanego przez ośrodki doradztwa, bardzo istotna może być także działalność sektora pozarządowego (kolejne pole działań w

ramach idei RLKS), który może generować przedsiębiorczość poprzez animatorów („instruktorów”) - katalizujących zaangażowanie społeczne. Mogą i powinni oni pełnić funkcje szkoleniowe, doradcze, koordynujące (a więc pewne formy inkubacji przedsiębiorczości), do których powinni być przygotowywani w ramach szkoleń adresowanych do NGO (w ramach celu Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi zawarto kierunek działań pn. „Wzrost zdolności sektora NGO do realizacji zadań z zakresu rozwoju lokalnego” – przygotowanie sektora NGO do aktywizacji gospodarczej mieści się w ramach tego działania).

Wytwarzanie żywności wysokiej jakości wymaga jak najlepszych warunków przyrodniczych do realizacji działalności rolnej, dlatego istotnym jest rozwój systemów małej retencji i nawodnień. Z jednej strony jest to szczególnie ważne na terenach zagrożonych powodzią, gdzie lokalne podtopienia powodują straty w rolnictwie, z drugiej zaś strony na obszarach zagrożonych deficytem wody (głównie Pojezierze Kujawskie i Równina Inowrocławska). Celem działań melioracyjnych jest stworzenie takich warunków uwilgotnienia gleby, które w sposób optymalny odpowiadałyby wymaganiom wodnym uprawianych roślin. Dostrzega się tu związek z zamiarem realizacji zapory na Wiśle poniżej Włocławka, ponieważ powstały zbiornik wodny ma zostać wykorzystany także do zaopatrywania systemu nawodnień na Kujawach (ewentualne kompleksowe zagospodarowanie całej doliny Wisły w województwie może być podstawą dla rozbudowy systemu nawodnień także w innych częściach regionu). Niezbędna jest kontynuacja działań na rzecz małej retencji – system powinien być rozwijany w dużo szerszym zakresie, niż dotąd – wskazuje się potrzebę podejścia kompleksowego, na bazie koncepcji zakładającej ambitne cele. W rejonach występowania terenów o wysokiej przydatności dla rolnictwa konieczna jest ich ochrona jako nieodtworzalnego zasobu dla prowadzenia działalności gospodarczej, zarówno rolniczej, jak i pozarolniczej (ze szczególnym naciskiem na przetwórstwo żywności). Narzędziem w zakresie planowania przestrzennego, sprzyjającym zachowaniu zwartych obszarów gruntów rolnych, będzie identyfikacja strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Zakłada się działania na rzecz ochrony zasobu strategicznego przed zmianą przeznaczenia na cele nierolnicze, ale także zakłada się poprawę stanu infrastruktury wiejskiej w tym w szczególności dróg technologicznych, dostarczania wody, energii elektrycznej, gazu i Internetu szerokopasmowego jako elementów niezbędnych do funkcjonowania nowoczesnego rolnictwa.

Tabela. Cel strategiczny Nowoczesny sektor rolno-spożywczy - zakładane kategorie interwencji w ujęciu terytorialnym

Kategoria polityki terytorialnej	Zakładane kategorie interwencji			
obszar funkcjonalny ośrodków stołecznych województwa			rozwój szkolnictwa praktycznego dla stworzenia podstaw do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego	rozwój badań naukowych w zakresie produkcji rolnej
obszary funkcjonalne miast regionalnych i subregionalnego				rozwój badań naukowych w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego
obszary funkcjonalne ośrodków powiatowych				
obszary wiejskie (wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju)	poprawa przyrodniczych warunków realizacji produkcji rolnej	rozwój doradztwa rolniczego		
	ochrona rolniczej	rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolno-spożywczym		
		rozwój bazy przechowalnictwa		

	przestrzeni produkcyjnej	plodów rolnych		
	rozwój produkcji biomasy na cele energetyczne			
	rozwój produkcji żywności ekologicznej			
	rozwój rybactwa śródlądowego			
	promocja idei spółdzielczości w rolnictwie			

Istotną szansę rozwoju regionu upatruje się w wykreowaniu marki województwa jako czołowego producenta żywności w Polsce. Stworzenie rozpoznawalnej w skali kraju marki regionu wymaga skutecznej promocji regionalnych produktów żywnościowych. Działania promocyjne zostaną również skierowane do mieszkańców województwa, co służyć będzie pośrednio budowaniu tożsamości regionalnej. W tym celu zostanie opracowany i wdrożony znak towarowy dla żywności pochodzącej z województwa kujawsko-pomorskiego - producenci artykułów żywnościowych wytwarzanych na terenie województwa będą mogli oznaczać swoje produkty specjalnym logotypem, który dla mieszkańców województwa będzie stanowił informację o regionalnym pochodzeniu żywności. Rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolno-spożywczym będzie stymulowany przez menedżerów/animatorów wyspecjalizowanych w tym zakresie (mogą to być między innymi liderzy w ramach idei Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność). W ramach zorganizowanej produkcji rolno-spożywczej zwraca się również uwagę na potrzebę rozbudowy bazy przechowalnictwa plodów rolnych. Koniecznym wydaje się bowiem zapewnienie pionowej integracji pomiędzy sektorem rolnym i przetwórczym, by umożliwić dostawy odpowiednio dużych i jednorodnych partii surowców. W ramach programowanego w celu „Gospodarka i miejsca pracy” rozwoju przestrzeni inwestycyjnych zakłada się tworzenie specjalnych stref inwestycyjnych dla rolnictwa – pozwalających na koncentrację działalności powiązanych z obsługą rolnictwa i rozwojem przetwórstwa – jak na przykład zakładów przetwórczych, centrów logistycznych, instytucji otoczenia biznesu. Ponadto promowana i wspierana będzie współpraca międzynarodowa instytucji działających na rzecz nowoczesnego sektora rolno-spożywczego, w tym również organizacji pozarządowych działających na terenach wiejskich. Współpraca międzynarodowa ma się przyczynić do przeniesienia i adaptacji najlepszych praktyk sprzyjających wzrostowi produkcji, eksportu i promocji, a ponadto w wymiarze społecznym ma wzmocnić partycypację obywateli na terenach wiejskich poprzez min. wymianę młodzieży i promocję przedsiębiorczości poprzez wizyty studyjne, szkolenia i staże za granicą.

Z uwagi na predyspozycje znacznej części województwa do produkcji żywności ekologicznej przewiduje się wsparcie działań na rzecz rozwoju w tym kierunku. Szansę rozwoju upatruje się również w produkcji markowych regionalnych produktów żywnościowych, którym ze względu na ich unikatowość i najwyższą jakość nadawane będą certyfikaty. Z uwagi na węższą grupę odbiorców, do których adresowana jest żywność ekologiczna i markowa, działania województwa w tym zakresie będą ukierunkowane przede wszystkim na efekty promocyjne, w mniejszym zaś stopniu na wymierne rezultaty ekonomiczne.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Nowoczesny sektor rolno-spożywczy”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już dotąd zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Rozwój badań naukowych w zakresie produkcji rolnej
2. Rozwój badań naukowych w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego
3. Rozwój doradztwa rolniczego
4. Rozwój szkolnictwa praktycznego dla stworzenia podstaw do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego

5. Rozwój produkcji biomasy na cele energetyczne
6. Poprawa przyrodniczych warunków realizacji produkcji rolnej, w tym poprawa gospodarki wodnej w rolnictwie
7. Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej
8. Rozwój bazy przechowywania produktów rolnych
9. Promocja regionalnych produktów żywnościowych
10. Rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolno-spożywczym
11. Rozwój produkcji i eksportu żywności ekologicznej
12. Rozwój i promocja rybactwa śródlądowego
13. Promocja idei spółdzielczości w rolnictwie
14. Promocja i wspieranie współpracy międzynarodowej w sektorze rolno-spożywczym, szczególnie w celach eksportowych
15. Rozwój kształcenia ustawicznego, w tym szkolenia i staże za granicą dla przedsiębiorców branży rolno-spożywczej

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Opracowanie i wdrożenie znaku towarowego dla żywności wyprodukowanej na terenie województwa oraz przeprowadzenie kampanii promocyjnej regionalnej żywności wśród mieszkańców województwa
2. Opracowanie i wdrożenie zasad i oznakowania regionalnych markowych produktów żywnościowych
3. Identyfikacja strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz ustanowienie zasad jego ochrony
4. Stworzenie Kujawsko-Pomorskiego Klastra Produkcji Żywności Wysokiej Jakości
5. Utworzenie Regionalnego Centrum Innowacyjności Wsi i Rolnictwa dla rozwoju i transferu innowacji w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym
6. Rozwój systemów małej retencji
7. Rozwój i odbudowa sieci melioracji
8. Rozwój systemu praktyk zawodowych uczniów szkół rolniczych w nowoczesnych gospodarstwach rolnych.
9. Utworzenie Regionalnego Centrum Eksportu Bezpiecznej i Markowej Żywności

Cel strategiczny: Bezpieczeństwo

Cel strategiczny „Bezpieczeństwo” nie ma charakteru stricte rozwojowego, ale ustalenia Strategii rozwoju województwa w dziedzinie bezpieczeństwa mają za zadanie utrzymanie zdobyczy innych celów strategicznych, dając im stabilne podstawy do dalszego rozwoju i modernizacji, są też niezbędne dla realizacji wyzwań rozwojowych. Zagadnienia bezpieczeństwa są „tłem” ale jednocześnie niezbędnym warunkiem dla osiągnięcia wysokiej jakości życia oraz stabilności prowadzenia działalności gospodarczych – bezpieczeństwo, pozostając jedną z podstawowych potrzeb człowieka, odznaczającą się minimalizacją ryzyka utraty czegoś szczególnie cennego, staje się więc warunkiem koniecznym dla rozwoju województwa.

Cel strategiczny „Bezpieczeństwo” w największym stopniu dotyczy priorytetu „Nowoczesne społeczeństwo” ale w sposób pośredni silnie oddziałuje także na priorytet „Modernizacja przestrzeni wsi i miast”.

Kwestie bezpieczeństwa można podzielić na obszar bezpieczeństwa pasywnego lub prewencyjnego (takie przygotowanie środowiska, w którym funkcjonuje człowiek, aby minimalizować możliwość wystąpienia wcześniej zdiagnozowanego zagrożenia) oraz bezpieczeństwa aktywnego (system reagowania, likwidowania zaistniałych już zagrożeń oraz proces odbudowywania zniszczeń). Identyfikuje się następujące sfery szczególnie istotne w kontekście roli jaką ma pełnić bezpieczeństwo chroniące dynamiczny rozwój naszego regionu, są to: minimalizacja zagrożenia powodziowego i zagrożeń komunikacyjnych, rozwój infrastruktury systemów monitoringu, ostrzegania i alarmowania w sytuacjach kryzysowych oraz optymalizacja funkcjonowania służb publicznych odpowiedzialnych za wszystkie aspekty bezpieczeństwa. Podkreślić należy, że szereg aspektów kluczowych dla bezpieczeństwa życia i mienia jest realizowanych poprzez statutowe działania służb powołanych do tego celu i nie ma potrzeby wskazywania w Strategii szczególnych działań w ich zakresie. W ramach niniejszego celu zwraca się uwagę na aspekty „dodatkowe” wobec nich – czyli ponadstandardowe aspiracje i potrzeby.

W zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego wskazuje się na działania na wszystkich rzekach stwarzających tego typu zagrożenia, ale w szczególności na Wiśle, wobec której jako kierunek działań wskazuje się kompleksowe zagospodarowanie doliny, przy czym wskazywany do realizacji w ramach tych kompleksowych działań stopień poniżej Włocławka, został wskazany jako już dotąd zidentyfikowane przedsięwzięcie. Zagospodarowanie doliny Wisły przyniesie szereg korzyści o charakterze gospodarczym (i to na kilku płaszczyznach), energetycznym, transportowym – jednak aktualnie w warunkach województwa kujawsko-pomorskiego szczególnego znaczenia nabiera kwestia zabezpieczenia zapory we Włocławku przed katastrofą budowlaną oraz całej doliny Wisły poniżej Włocławka przed powodzią. Podczas konsultacji społecznych podkreślano rolę Wisły w funkcjonowaniu regionu, określając rzekę mianem „rdzenia województwa”. Dostrzega się powszechne oczekiwanie w kierunku zagospodarowania i gospodarczego wykorzystania rzeki. Różne środowiska zgłaszają potrzebę powrotu do koncepcji jej energetycznego i transportowego wykorzystania, dostrzegając w tym poważne impulsy rozwojowe dla regionu, w tym dla czterech największych miast województwa leżących nad Wisłą. Postrzeganie zagospodarowania doliny Wisły wyłącznie w kontekście bezpieczeństwa powodziowego budzi dosyć powszechny niedosyt.

Szczególnego znaczenia nabiera ogół działań związanych z prewencją przeciwpowodziową – czyli realizacja, modernizacja i utrzymywanie we właściwym stanie całości infrastruktury składającej się na system zabezpieczeń przed możliwością wystąpienia powodzi oraz reagowania na wypadek powodzi. Inwestycje w tym zakresie wiążą się z bardzo dużą skalą oszczędności wynikających z minimalizacji szkód powodziowych.

Kolejną płaszczyzną działań jest poprawa sprawności służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ludności i mienia – dostrzega się tu działania nakierowane na podniesienie potencjału ratowniczego i zachowania porządku publicznego (infrastruktura, wyposażenie, kadry, łączność, warunki lokalowe) oraz działania organizacyjne, jak identyfikowaną jako przedsięwzięcie do realizacji - sieć mobilnych posterunków wodnych na akwenach wykorzystywanych turystycznie (mobilnych punktów zabezpieczenia operacyjnego).

Istotnym aspektem jest rozwój inteligentnych systemów monitoringu, ostrzegania i reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego – wskazuje się tu zwłaszcza zamiar udoskonalenia i upowszechnienia systemu informatycznego powiadomienia ratunkowego. W zakresie bezpieczeństwa transportu zamierza się rozwijać inteligentne systemy transportowe (ITS) na terenie województwa oraz poprawę wyposażenia Inspektoratu Transportu Drogowego. Niezbędne jest podejmowanie inicjatyw i działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu na drogach publicznych województwa w tym w zakresie: segregacji ruchu pieszego i rowerowego, sterowania dopuszczalną prędkością pojazdów, ratownictwa medycznego, szkolenia uczestników ruchu oraz analiz stanu BRD. Kontynuowane będą działania edukacyjne i prewencyjne (zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży) prowadzone między innymi przez Wojewódzkie Ośrodki Ruchu Drogowego. Działania te są zgodne z Narodowym Programem Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020.

Immanentną częścią ogólnie rozumianego bezpieczeństwa, jest także wykształcanie odpowiednich postaw społecznych, przede wszystkim polegających na odpowiedzialności za kwestie bezpieczeństwa innych osób i stanu środowiska.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Bezpieczeństwo”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Kompleksowe zagospodarowanie doliny Wisły
2. Zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego
3. Rozwój systemów monitoringu, ostrzegania i reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego
4. Poprawa sprawności funkcjonowania służb ratownictwa medycznego, straży pożarnej, policji i innych służb publicznych i społecznych bezpieczeństwa życia i mienia
5. Poprawa bezpieczeństwa transportu
6. Wzmacnianie i promowanie postaw obywatelskich
7. Rozwój inteligentnych systemów transportowych (ITS)
8. Rozwój badań dotyczących opracowania innowacyjnych systemów identyfikacji zagrożeń i zarządzania bezpieczeństwem.

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Budowa Policyjnego Centrum Dowodzenia dla województwa kujawsko-pomorskiego
2. Budowa stopnia wodnego poniżej Włocławka
3. Przygotowanie dokumentacji dla realizacji stopni wodnych poniżej Torunia i w rejonie Chełmna
4. Budowa i modernizacja urządzeń zabezpieczających przed powodzią
5. Udoskonalenie i upowszechnienie systemu informatycznego powiadomienia ratunkowego
6. Stworzenie sieci mobilnych punktów zabezpieczenia operacyjnego akwenów wykorzystywanych turystycznie
7. Realizacja infrastruktury związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa i ratownictwa drogowego na terenie powiatu aleksandrowskiego
8. Realizacja projektu poprawy wyposażenia Inspektoratu Transportu Drogowego w sprzęt niezbędny dla realizacji zadań na rzecz ochrony dróg, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony środowiska w ruchu drogowym.

Cel strategiczny: Sprawne zarządzanie

Zasadniczym działaniem w ramach celu strategicznego „Sprawne zarządzanie” jest zapewnienie właściwego zarządzania na wszystkich szczeblach sektora publicznego w województwie w aspektach administracyjnych jak i przestrzennych. Cel łączy się bezpośrednio z ideą zrównoważonego rozwoju, która rozumiana jest jako racjonalne i oszczędne gospodarowanie zasobami ekonomicznymi i środowiskowymi, na rzecz przyszłych pokoleń. W aspekcie przestrzennym podstawą prowadzonych działań powinien być ład przestrzenny.

Powyższy cel strategiczny realizuje zadania istotne zwłaszcza dla priorytetów „Silna metropolia” i „Nowoczesne społeczeństwo”, ale poprawa sprawności funkcjonowania województwa pośrednio oddziałuje również na konkurencyjność gospodarki i katalizuje procesy modernizacji obszarów wiejskich i miast oraz wpływa na działania kształtujące tożsamość regionalną.

Zapewnienie sprawnego zarządzania planuje się uzyskać poprzez działania, które mają na celu usprawnienie zarządzania administracyjnego i przestrzennego czy polepszenie zewnętrznego wizerunku województwa. W zakresie poprawy funkcjonowania instytucji administracji publicznej zakłada się wzmocnienie kwalifikacji pracowników (celowe byłoby stworzenie systemu rozwoju zawodowego pracowników administracji publicznej oraz budowę regionalnej platformy wymiany dobrych praktyk w zakresie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego), wykorzystywanie technologii informatycznych i komunikacyjnych w celu udoskonalania zdalnego przekazu pomiędzy urzędem a mieszkańcem, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorców. Istotną rolę w tym procesie odgrywać będą narzędzia internetowe (portale, serwisy mapowe, internetowe skrzynki podawcze, elektroniczne dokumenty i in.), które skrócą czas obiegu dokumentów i usprawnią procedury administracyjne. Rozwiązania te będą również wykorzystywane wewnątrz urzędów, w celu zoptymalizowania procesów decyzyjnych. Dla poprawy jakości funkcjonowania instytucji administracji publicznej należy doprowadzić do standaryzacji usług e-administracji w sektorze publicznym.

Przedstawione tu działania mają istotne znaczenie w zakresie oddziaływania na przestrzeń. Zastosowanie interaktywnych narzędzi informatycznych, portali internetowych i wykorzystanie dla konsultacji oraz udziału partycypacyjnego lokalnych społeczności w planowaniu przestrzennym, a także dla współdziałania pomiędzy jednostkami administracji będzie znakiem czasu w dobie modernizacji województwa i przejścia na inny, innowacyjny poziom zarządzania zasobami i kapitałem społecznym. Sprawne zarządzanie mające na celu m. in. poprawę wizerunku a także atrakcyjności województwa, powinno być realizowane równolegle i wielowątkowo na różnych płaszczyznach w sferze materialnej i niematerialnej (w sferze świadomości). Szczególne istotne znaczenie sprawnego i właściwego zarządzania odnosi się do szeroko rozumianej przestrzeni zarówno w aspekcie jej odnowy jak i kreowania nowych wartości.

Wszelkie działania w przestrzeni na etapie planowania, programowania i wdrażania projektów (obejmujące ich finansowanie), muszą uwzględniać niezależnie od spełnienia wymaganych przepisami obowiązków, wpływ i optymalizację każdego zadania pod kątem zrównoważonego rozwoju i zapewnienia ładu w przestrzeni. W planowaniu działań w każdym programie należy mieć na uwadze horyzontalne cele i dążyć do synergii celów społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Ogół działań modernizacyjnych, zwłaszcza o charakterze inwestycyjnym oraz organizacyjnym, ale także w dziedzinie zmian postaw społecznych, powinien więc uwzględniać szereg zasad, w tym zasadę zrównoważonego rozwoju oraz inne zasady horyzontalne, z których część wynika z obowiązujących przepisów, inne stanowią przykład „dobrych praktyk”, a jeszcze inne są odpowiedzią na potrzeby naszego województwa. W szczególności dotyczy to zasad:

- zwiększenia efektywności energetycznej i pozyskania energii z niskoemisyjnych źródeł – szczególnie istotne są tu kwestie rozwoju energooszczędnego budownictwa oraz spełnianie minimalnych wymogów takich jak: efektywność energetyczna i oszczędność energii, zwłaszcza w odniesieniu do wszelkich projektów infrastrukturalnych gdzie przewidziana jest budowa i modernizacja budynków oraz zapewnienie realnych mechanizmów preferencji dla projektów, maksymalizując oszczędność energii i efektywność energetyczną, co pobudza rozwój sektora budowlanego, zwiększa bezpieczeństwo energetyczne, zmniejsza emisję gazów cieplarnianych poprzez odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów,
- upowszechniania nowych rozwiązań z zakresu budownictwa, architektury i urbanistyki - wskazuje się tu szczególnie na stosowanie nowoczesnych technologii budownictwa pasywnego, termomodernizacji i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii,
- rozwoju niskoemisyjnego i zrównoważonego transportu,
- planowania przestrzennego i inwestycji infrastrukturalnych z uwzględnieniem konieczności adaptacji do zmian klimatu, a także ochrony środowiska co obejmuje także ograniczenie zjawiska „rozlewania się miast”,
- bardzo świadomego podejmowania działalności inwestycyjnych na terenach zagrożonych,
- zwiększenia rangi planowania przestrzennego w procesie zarządzania rozwojem i adaptacji działań planistycznych uwzględniających ryzyko powodziowe,
- powstrzymywania żywiołowego rozlewania się miast, zapobiegania rozpraszaniu się rozbudowy i pogłębianiu chaosu przestrzennego,
- kształtowania w maksymalnie możliwym zakresie przestrzeni publicznych przyjaznych dla mieszkańców i sprzyjających zachowaniom niskoemisyjnym,
- realizacji przestrzeni publicznych w oparciu o rozwiązania wynikające z konkursów na ich zagospodarowanie – zagadnienie to dotyczy także praktycznego wykorzystania prac magisterskich i doktorskich na kierunkach związanych z architekturą, urbanistyką i planowaniem przestrzennym,
- preferowania ponownego wykorzystania terenu i wypełniania zabudowy zamiast ekspansji na tereny niezabudowane (priorytet „brown-field” ponad „green-field”),
- troski o estetykę poszczególnych przedsięwzięć i ich dopasowania do otoczenia z poszanowaniem kontekstu przyrodniczego, kulturowego i społecznego,
- zarządzanie i finansowanie inwestycji ze środków publicznych powinno być poprzedzone analizami foresight’owymi i koncepcjami urbanistyczno-architektonicznymi,
- planowanie rozwoju na obszarach funkcjonalnych obejmujących więcej niż jeden samorząd, powinno być poprzedzone opracowaniem spójnej wizji i koncepcji rozwoju przestrzennego takiego obszaru.

Jedną z podstawowych zasad modernizacji województwa jest zapewnienie rzeczywistej i wykraczającej poza wymagania określone prawnie w procedurze inwestycyjnej szerokiej partycypacji społecznej w procesach planowania przestrzennego i przygotowania inwestycji. Służyć temu ma nie tylko uświadamianie społeczeństwa w zakresie przysługujących mu praw, chroniących jakość życia i warunki zamieszkania, ale także wykształcanie właściwych postaw w dziedzinie estetyki i funkcjonalności, poszanowania ładu przestrzennego i zasad zrównoważonego rozwoju (zamierza się utworzyć portal „Przyjazna przestrzeń” służący tym celom). Instrumentami tego będą promowanie, upowszechnianie i nagradzanie pożądanых zachowań w zakresie ładu przestrzennego, organizowanie konkursów architektonicznych i urbanistycznych skierowanych na innowacje wskazujących najlepsze wariantowe rozwiązania, podnoszenie świadomości w zakresie krajobrazu kulturowego przy wykorzystaniu innowacyjnych narzędzi, a w skali lokalnej - organizowanie konkursów dotyczących przestrzeni publicznych i najbliższego otoczenia, aktywizacja młodzieży szkolnej i studenckiej poprzez udział w przedsięwzięciach dotyczących konkursów i warsztatów z zakresu m.in. zagospodarowania przestrzeni publicznej, propagowanie kultury budowania zgodnie z zasadami zachowania ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju oraz w nawiązaniu do lokalnych tradycji oraz praktyczne wykorzystanie prac magisterskich i doktorskich w zakresie promowania ładu przestrzennego.

Choć brakuje instrumentów prawnych dla zastosowania tego modelu, a w praktyce planistycznej często decydujące znaczenie ma minimalizacja kosztów procesu inwestycyjnego, za optymalne wskazuje się prowadzenie działań, zwłaszcza tych realizowanych w ramach współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego w oparciu o dobre praktyki kształtowania ładu przestrzennego. Podstawą inicjowanych przedsięwzięć, a przede wszystkim tych o charakterze inwestycyjnym, powinny być wariantowe analizy przestrzenne i wizualizacje różnych scenariuszy zagospodarowania przestrzennego. Proponowana byłaby forma współpracy pomiędzy gminami, powiatami i województwem, polegająca na rozwinięciu współpracy w rozwiązywaniu przestrzennych i strategicznych problemów w formie warsztatów. W obliczu bardzo słabego potencjału regionalnych szkół wyższych w zakresie architektury, urbanistyki i planowania przestrzennego wskazuje się konieczność powołania platformy współpracy, łączącej wszystkie środowiska i regionalne autorytety, stanowiącej załączek rozwoju silnego ośrodka uczelnianego w tej dziedzinie, w ramach projektu „Zintegrowane Działania Planistyczne w Przestrzeni” (ZDPP). Projekt ten powinien mieć na celu m.in. prowadzenie prac studialnych w kierunku aplikacji w codziennej praktyce planistycznej, wskazanych powyżej dobrych praktyk i pożądanych zasad zagospodarowania i rozwoju.

Praktycznym wymiarem tego działania (ZDPP) będzie przełożenie na język porozumień pomiędzy samorządami jst i wielopłaszczyznowa współpraca jednego szczebla z wykorzystaniem wypracowanego przez projekt narzędzia do stymulowania rozwoju danego obszaru. Zintegrowane działania będą polegały na przyjęciu zasad, że dla zarządzania i finansowania pewnych inwestycji w obszarach funkcjonalnych mogą być wymagane wyprzedzające opracowania (analizy foresightowe, studia, koncepcje urbanistyczno-architektoniczne) w zależności od potrzeb (wielkość inwestycji – skala finansowa, czasu realizacji – perspektywa czasowa, etapowanie). W przypadku angażowania środków publicznych dla realizacji zabudowy i zagospodarowania, powszechnie stosowana powinna być zasada konkursów architektonicznych przed formą realizacji „Projektuj i wybuduj”.

Wskazane powyżej pożądane rozwiązania z zakresu zagospodarowania przestrzeni i kształtowania ładu przestrzennego będą (w miarę możliwości prawnych) w adekwatny sposób uwzględniane w zasadach i kryteriach wyboru projektów współfinansowanych ze środków publicznych.

Inną przewidzianą do interwencji dziedziną zarządzania jest promowanie i rozwój współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego różnych szczebli (gminy, powiaty, województwo), realizowana m.in. przez tworzenie związków i porozumień międzygminnych oraz kontynuowanie i rozwijanie już nawiązanych sieci współpracy. Celem takich związków jest wykonywanie zadań publicznych i rozwiązywanie problemów, które bardzo często wykraczają poza granice pojedynczej jednostki administracyjnej. Współpraca w tym zakresie jest niezbędna, a zaowocuje korzyściami ekonomicznymi (np. efekt skali przy zamówieniach publicznych bądź negocjacjach z gestorem sieci) czy minimalizacją konfliktów (np. planowanie przestrzenne uwzględniające zagospodarowanie gmin sąsiednich). Celem jest również dalszy rozwój finansowych mechanizmów wsparcia (system wzajemnej pomocy) jednostek samorządu terytorialnego (gmin) w zakresie likwidacji i ograniczania skutków zdarzeń żywiołowych – na wzór działającego stowarzyszenia Salutaris lub poprzez jego rozbudowę.

Wymiarem tej współpracy będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS), realizujące również wymiar terytorialny (silnie powiązany z danym terytorium – jego problemami i potencjałami) polityki rozwoju. W efekcie, poza zakresem zrealizowanych inwestycji i przedsięwzięć, dojdzie do pogłębienia współpracy i integracji w obszarach funkcjonalnych miast oraz obszarach wiejskich. W ramach szeroko pojętej współpracy między jednostkami terytorialnymi zachęca się samorządy, aby zapoznawały się z dokumentami planistycznymi i strategicznymi gmin lub strategiami powiatów w celu wypracowania wspólnych, zintegrowanych projektów, służących mieszkańcom więcej niż jednej gminy. Wspierane i promowane będą inicjatywy wspólnej realizacji przedsięwzięć przez samorządy sąsiednich jednostek – zwłaszcza mające na celu aktywizację gospodarczą lub społeczną lub rozwiązywanie ważnych problemów infrastrukturalnych (gospodarka wodno-ściekowa, zaopatrzenie w energię, gospodarka odpadami).

Bardzo istotnym celem jest współpraca na szczeblu ponadregionalnym i międzynarodowym. Potrzeba włączenia coraz większej liczby obszarów i podmiotów w działania międzynarodowe wynika zarówno z rosnącej konkurencyjności terytorialnej, a także z możliwości jakie oferuje środowisko międzynarodowe:

pozyskania nowych inwestorów, kapitału, wprowadzenia produktów i usług na rynki zewnętrzne, pozyskania turystów, studentów, mieszkańców, przedsiębiorców wreszcie organizacji międzynarodowych imprez.

Należy wyraźnie zaznaczyć, iż skuteczny samorząd to ten który potrafi efektywnie powiązać rozwój ze współpracą międzynarodową, dzięki przemyślanym interwencjom międzynarodowym rozwiązać swoje problemy i generować wzrost gospodarczy, pozyskiwać dotacje i budować partnerstwa. Efektywna współpraca międzynarodowa to także zwiększona partycypacja obywateli: wymiany szkolne i młodzieżowe, wymiany sportowe, wspólnie organizowane festiwale, prezentacje i wydarzenia kulturalne. To podejście wymaga nie tylko zaangażowania administracji publicznej, ale i wsparcia innych podmiotów w regionie do podjęcia współpracy poza granicami kraju: organizacji pozarządowych, podmiotów gospodarczych i instytucji otoczenia biznesu, uczelni i instytucji edukacyjnych, instytucji kultury i sportu, etc. Dzięki temu rośnie efektywność, rozpoznawalność regionu, kreowana jest marka województwa a dotacje pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych wzmacniają gospodarki lokalne. Współpraca międzynarodowa, funkcjonowanie w sieciach globalnych jest niezbędnym czynnikiem rozwoju przyszłej metropolii, a rozpoznanie i skuteczne wejście na rynki zewnętrzne decyduje o potencjale eksportowym regionu.

Nowe podejście do współpracy międzynarodowej w Strategii rozwoju województwa oznacza już nie tylko aktywność administracji publicznej, ale stopniowe wdrażanie procesu internacjonalizacji obejmującego coraz więcej podmiotów i sektorów z naciskiem na pozyskiwanie dotacji zewnętrznych w tym z UE. W szczególności należy podkreślić dążenie do aktywnej promocji regionu i partnerskiej realizacji zadań rozwojowych. Do tego typu współdziałania należy zaliczyć współpracę na rzecz rewitalizacji Międzynarodowych Dróg Wodnych E40 i E70 przebiegających przez województwo kujawsko-pomorskie. Działania te zapewnią stworzenie nowoczesnej infrastruktury będącej stymulatorem rozwoju społeczno-gospodarczego oraz rozwoju turystyki na terenach położonych wzdłuż szlaku, a także mogą się przyczynić do poszerzenia współpracy między regionami, przy których drogi wodne mają swój bieg. Znaczącą rolę w realizacji tych celów może odegrać Zarząd Dorzecza Wisły. Dlatego dostrzega się potrzebę przekonania władz centralnych do umiejscowienia jej siedziby w Bydgoszczy. Dostrzega się potrzebę zwiększenia aktywności na tym polu, poprzez udział w konferencjach, konsultacjach, seminariach, targach i in. okolicznościach, gdzie decyduje się o interesie województwa.

Istotną rolę w ramach współpracy z administracją publiczną odgrywają organizacje pozarządowe. Takie współdziałanie służy budowie społeczeństwa obywatelskiego na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie. W nowej polityce spójności Unii Europejskiej duży nacisk położony jest na rozwój kierowany przez lokalną społeczność. Organizacje sektora pozarządowego uzupełniają działania administracji w realizacji wielu zadań publicznych, będąc ściśle i trwale powiązanymi z problemami i potrzebami danych środowisk lokalnych. NGO w społeczeństwie obywatelskim pełnią także inne istotne role: rzecznika lokalnych społeczności (ew. rzecznika konkretnych grup społecznych) oraz „strażnika” poprawności i efektywności funkcjonowania administracji publicznej. Dlatego też celem jest, aby organizacje te były silne, sprawne i zdolne do coraz większej odpowiedzialności za społeczności lokalne (również w rozumieniu ilości i skali realizowanych projektów). Organizacje pozarządowe są również aktywnym podmiotem współpracy międzynarodowej przyczyniając się do m.in.: partycypacji społecznej, spójności społecznej, pomocy rozwojowej dla krajów rozwijających się. Dzięki aktywności NGOs przyjeżdżają zagraniczni wolontariusze podejmując prace non-profit i stając się ambasadorami naszego regionu. Zakłada się więc wsparcie finansowe czy pomoc w organizowaniu warunków lokalowych tego typu organizacji. Pokrewną temu zagadnieniu formą działań jest promowanie liderów wśród lokalnej społeczności. Zakłada się wyłonienie animatorów, którzy zajmą się sprawami lokalnymi i tym samym wpłyną na rozwój społeczno – gospodarczy danego obszaru. Rolę taką pełnić mogą na przykład przedsiębiorcy zatrudniający mieszkańców danej gminy w swoim zakładzie pracy. Ważna jest rola samorządu, który zaakceptuje przyjęte kierunki działań i umocni partnerstwo z liderami.

Niezwykle istotnym aspektem zarządzania rozwojem jest racjonalne zarządzanie przestrzenią zgodnie z szeroko pojętą ideą ładu przestrzennego. Jedną z potrzeb w tym zakresie jest konieczność weryfikacji granic i zasad funkcjonowania obszarów chronionych (parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu) w celu zwiększenia ich funkcjonalności (poszerzenie o tereny cenne przyrodniczo, wyłączenie z ochrony terenów o małych walorach środowiskowych, predysponowanych do innych funkcji, np. rolniczej bądź gospodarczej, dostosowanie zasad ochrony do charakteru poszczególnych walorów). Dopuszcza się – w wyniku przeprowadzonej kompleksowej inwentaryzacji i waloryzacji walorów przyrodniczych - zliberalizowanie zakazów obowiązujących na nie wymagających ich utrzymywania obszarowych formach ochrony (tam, gdzie nie

jest to uzasadnione stanem i charakterem zasobów przyrody), w uzasadnionych przypadkach zmianę granic i wyłączenia terenów (lokalnych enklaw gospodarczo-ekonomicznych) z granic chronionych obszarów, a niewykluczone, że w niektórych przypadkach nawet całkowita likwidacja danej formy ochrony przyrody (np. zdegradowanych obszarów chronionego krajobrazu).

Dostrzega się także potrzebę wsparcia rozwoju szeroko rozumianych przedsięwzięć proekologicznych w gminach objętych obszarowymi formami ochrony przyrody – inicjatywa ta wymaga ustalenia szczegółów dotyczących identyfikacji gmin do wsparcia oraz instrumentów tego wsparcia. Wsparcie będzie różnicowane także w zależności od ograniczeń powodowanych przez restrykcje wynikające z obowiązującego katalogu zakazów na obszarze ochrony przyrody lub na wydzielonych jego częściach. Instrument taki pozwoli na kompensację gminom ubytków w dochodach własnych wynikających z ograniczeń w możliwościach rozwojowych, a wynikających z obowiązujących na tych obszarach zakazów, ale także ułatwi realizację celów ochrony środowiska na obszarach chronionych i przyległych, w tym realizację inwestycji proekologicznych, innowacyjnych, stymulacyjnych dla pobudzenia gospodarczego (np. w sektorze rolno-spożywczym), edukacyjnych i promocyjnych oraz służących właściwemu kształtowaniu i ochronie krajobrazu.

Istotnym aspektem racjonalnego zarządzania przestrzenią jest także dążenie do konsolidacji lokalnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (w ramach współpracy jst), to znaczy zachęcanie i wspieranie wspólnych przedsięwzięć w tej dziedzinie w tych rejonach, gdzie jest to uzasadnione technicznie i ekonomicznie. Jest oczywiste, że systemy wodno-kanalizacyjne poszczególnych gmin mają charakter autonomiczny i każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie, a celem działań nie może być dążenie do integracji systemów za wszelką cenę, ale w wielu przypadkach taka konsolidacja może przynieść istotne korzyści środowiskowe, przy relatywnie niewielkiej skali niezbędnych inwestycji.

Istotnym aspektem działań na rzecz racjonalnego zarządzania przestrzenią jest także zapobieganie żywiołowej suburbanizacji. Jest ona wynikiem bardzo dużej presji na wyznaczanie atrakcyjnych terenów dla zabudowy podmiejskiej, ale prowadzi do szeregu skutków negatywnych – jak degradacja walorów środowiska, rozpraszanie zabudowy, dzielenie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, degradacja ładu przestrzennego. W efekcie - przekształcenia są znacznie szersze, niż wymaga tego racjonalne wyznaczenie terenów pod zabudowę. Podkreślić należy, że procesy osadnicze w obszarach podmiejskich odbywają się zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem z zakresu zagospodarowania przestrzennego i brak jest formalnych możliwości ich zahamowania, zmiany ich lokalizacji lub intensywności. Określanie przeznaczenia terenów jest kompetencją samorządów gminnych, które chętnie z niej korzystają dla pozyskiwania nowych mieszkańców. Przeciwdziałanie degradacji środowiska i dążenie do racjonalnego wykorzystania przestrzeni w obszarach podmiejskich z poziomu samorządu województwa może się odbywać przede wszystkim przez oferowanie zachęt do podejmowania lub zaniechania określonych działań lub stymulowanie współpracy między gminami, a zwłaszcza między gminami a miastem centralnym – przede wszystkim w zakresie transportu publicznego lub wspólnej realizacji zadań własnych gmin. Racjonalnego planowania rozwoju terenów mieszkaniowych wymagają także największe miasta, gdzie ciągle istnieje bardzo duże zapotrzebowanie na nową substancję mieszkaniową. Wspierać się będzie rozwój budownictwa mieszkaniowego różnych form własnościowych – wymaga to ustanowienia szczegółowych instrumentów, dostosowanych do lokalnych uwarunkowań poszczególnych gmin; Strategia wyraża tu przede wszystkim wolę samorządu województwa do podejmowania działań w tej tak ważnej dla rozwoju lokalnego, jak i regionalnego, sprawie. Samorządy miast zgłaszają duże potrzeby w zakresie budownictwa socjalnego (aczkolwiek samo zagadnienie rozwoju zasobu komunalnego nie jest działaniem strategicznym i bywa krytycznie oceniane jako nadmierna pomoc publiczna, hamująca dążenia do samodzielnego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych). Należy podkreślić, że już w okresie dekady prognozowane spadki liczby mieszkańców miast „uwolnią” duże zasoby mieszkaniowe – ale ich znaczna część będzie się cechowała niskim standardem i złym stanem technicznym. Są to najczęściej mieszkania w zasobach komunalnych – wymagające dużych nakładów na bieżące utrzymanie i remonty, często zlokalizowane w ścisłych centrach, gdzie wpływają na wizerunek miast. Prognozowane znaczące spadki liczby mieszkańców największych miast są dla nich bardzo dużym zagrożeniem – a więc działania na rzecz zatrzymania odpływu i pozyskania nowych mieszkańców mają strategiczne i kluczowe znaczenie z punktu widzenia interesu województwa. Zagadnienie ułatwienia pozyskania mieszkań w największych miastach, zwłaszcza przez młode rodziny, powinno być przedmiotem szczegółowej koncepcji (z elementami programu) lub elementem Programu Wspierania Rodzin – będzie to instrument powstrzymywania młodych ludzi przed emigracją poza granice regionu, także instrument przyciągania do największych miast województwa młodych ludzi z innych regionów, a więc także instrument łagodzenia skutków wyludniania się największych miast i prognozowanego gwałtownego

starzenia się ich społeczności. Szeroko rozumiane – i wymagające szczegółowych działań organizacyjnych - wsparcie dla budownictwa mieszkaniowego w Bydgoszczy i Toruniu jest postrzegane jako element wzmacniania ich potencjału metropolitalnego, ponieważ ma na celu wzmacnianie demograficzne tych ośrodków.

W obliczu intensywnych przemian stanu środowiska, niezbędnym staje się podjęcie działań z zakresu aktywnej ochrony przyrody, w szczególności w odniesieniu do gatunków zwierząt zmniejszających swą liczebność i narażonych na wyginięcie. W szczególności należy skupić uwagę na sytuacji gatunków zwierząt łownych, zaliczanych do zwierzyny drobnej, tj. zająca szaraka, kuropatwy i bażanta. Restytucja i reintrodukcja do środowiska naturalnego zwierząt pochodzących z hodowli, przyczyni się do utrzymania różnorodności przyrodniczej i stabilności ekosystemów w regionie kujawsko-pomorskim. Podejmie się działania na rzecz zwiększenia powierzchni siedlisk (np. poprzez wykup gruntów w celu utrzymania ciągłości ochrony tych siedlisk oraz poddanie ich rekultywacji) oraz odtwarzania siedlisk nieistniejących. Zasadne jest przywrócenie utraconych przez dziesięciolecia wartości i walorów przyrodniczo-krajobrazowych jezior.

Dostrzega się również potrzebę debaty samorządowej na temat potencjalnych korzyści z administracyjnej integracji niektórych gmin miejskich i otaczających ich gmin wiejskich, w celu usprawnienia zarządzania tymi obszarami, co przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz obniżenia kosztów realizacji zadań własnych gmin. Przykładem działania wspomagającego zarządzanie regionalne i lokalne jest cyfryzacja danych państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego, a także zasobów przestrzennych gmin i województwa oraz monitoring przestrzeni realizowany za pomocą zintegrowanego portalu „Przyjazna przestrzeń”, który będzie stanowił element koordynacji, partycypacji, konsultacji społecznych i wymiany dobrych praktyk. Portal będzie zasilany z systemu informacji przestrzennej. Zagadnienie to ma znaczenie informacyjne, promocyjne i integrujące społeczność regionu, ale szczególnie ważne jest dla efektywności planowania przestrzennego na poziomie lokalnym oraz ochrony i wzmacniania ładu przestrzennego. W tej dziedzinie zamierza się opracować regionalne standardy w zakresie ładu przestrzennego, które będą katalogiem dobrych praktyk dla samorządów lokalnych. Elementem ochrony przestrzeni województwa jest także opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń eksploatacji kopalni – zakłada się możliwie szerokie gospodarcze wykorzystanie różnego rodzaju kopalni, zwłaszcza jako ważnego czynnika rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, ale niezbędne jest ustalenie zasad porządkujących działania w tej dziedzinie oraz ochronę interesów przyszłych pokoleń.

W kolejnych latach coraz większego znaczenia nabierać będzie kwestia polityki energetycznej. Na poziomie regionalnym zagadnienie to jest istotne przede wszystkim w aspektach: promocji pozytywnych postaw i innowacyjnych rozwiązań związanych z efektywnością energetyczną, aktywizacji gospodarczej z wykorzystaniem sektora OZE oraz ochrony przestrzeni przed negatywnymi oddziaływaniami niektórych rodzajów energetyki odnawialnej. Województwa nie są zobligowane do prowadzenia typowej "polityki energetycznej" rozumianej jako zapewnienie bezpieczeństwa zasilania, natomiast mogą mieć duży wkład w realizację krajowych celów związanych z wdrażaniem "pakietu klimatycznego". Istotne jest także zabieganie o dalszy rozwój sieci szkieletowej gazociągów – umożliwiających zaopatrywanie w paliwo gazowe coraz większej liczby odbiorców, a zwłaszcza likwidacji „białych plam” czyli obszarów leżących w znacznej odległości od sieci zasilających (wskazuje się tu zwłaszcza obszary leżące w znacznych odległościach od istniejących sieci przesyłowych, gdzie rozwój linii zasilających nie może być realizowany siłami lokalnymi). Ma to duże znaczenie nie tylko dla jakości życia mieszkańców, ale także atrakcyjności dla inwestowania. Zakłada się opracowanie i realizację regionalnej koncepcji rozwoju sieci gazowych – czyli kompleksowej analizy stanu, możliwości i potrzeb w zakresie rozwoju sieci; na etapie realizacji ustaleń koncepcji dopuszcza się zaangażowanie środków publicznych w rozwój sieci na terenach, gdzie paliwo to może mieć znaczenie stymulujące dla gospodarki.

Dostrzega się potrzebę działań reelektryfikacyjnych, zwłaszcza na terenach wiejskich województwa. Jest to niezbędne dla stworzenia warunków rozwoju gospodarczego (zwłaszcza w energochłonnych branżach związanych z przechowywaniem i przetwórstwem rolno-spożywczym), względnie poprawy efektywności przedsięwzięć gospodarczych, dla których niezbędne jest osiągnięcie pewności i stabilności zasilania. W tym celu zamierza się zdiagnozować skalę potrzeb oraz opracować i zrealizować regionalną koncepcję reelektryfikacji terenów wiejskich.

Rozwój źródeł zasilania oraz linii przesyłowych jest istotną ingerencją w przestrzeń i może być kolizyjny z innymi funkcjami i celami rozwoju województwa. Dostrzega się więc potrzebę powołania jednostki, której zadaniem będzie koordynowanie ogółu zagadnień związanych z rozwojem energetyki i promocją technologii energooszczędnych.

Ważnym działaniem jest efektywniejsze wykorzystywanie energii, zarówno w zakresie funkcjonowania gospodarki, administracji, instytucji publicznych czy poszczególnych gospodarstw domowych. Istotnym zamierzeniem jest polepszenie efektu energetycznego w budynkach użyteczności publicznej np. w szkołach, biurach, zabytkach, obiektach sportowych w celu ograniczenia zużycia energii elektrycznej oraz obniżenia kosztów przez administrację publiczną. Zakłada się wdrażanie działań, które będą służyć poprawie efektywności energetycznej. Zalicza się do nich: przedsięwzięcia termomodernizacyjne, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii – np. energii słonecznej (kolektory słoneczne), wiatrowej (elektrownie wiatrowe), montaż pomp ciepła, rozwój technologii zgazowywania odpadów. Należy nadmienić, iż w tych działaniach ochrona środowiska jest celem priorytetowym, a efekty ekonomiczne powinny stać się drugorzędnymi – dlatego też zamierza się dokonać waloryzacji przestrzeni województwa poprzez opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju energetyki bazującej na źródłach odnawialnych („Przestrzeń dla OZE”) - jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa oraz wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych. Zamierza się rozwijać sieć dystrybucyjną gazu LNG, mającą na celu upowszechnienie tego ekologicznego paliwa w systemach transportu regionalnego.

Zamierza się również propagować ideę zrównoważonego „zielonego” budownictwa. Istotne w tymże budownictwie jest ograniczenie wpływu na środowisko naturalne i zdrowie człowieka oraz osiągnięcie korzyści ekonomicznych. Ekologiczne budownictwo polega na efektywnym wykorzystaniu energii, wody, „zielonych” materiałów budowlanych oraz na ograniczaniu odpadów i toksyn. Wsparcie może być realizowane w formie wojewódzkich konkursów architektonicznych. Należy zaznaczyć, iż Komisja Europejska zaliczyła zrównoważone budownictwo do tzw. sektorów wiodących, czyli takich, które mają bardzo duży potencjał innowacyjny oraz rosnące znaczenie dla rozwoju gospodarki.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Sprawne zarządzanie”, będą realizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Poprawa jakości funkcjonowania instytucji administracji publicznej
2. Rozwój współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego
3. Promocja i wspieranie współpracy międzynarodowej instytucji kultury, rynku pracy, pomocy społecznej, ekonomii społecznej oraz organizacji sportowych
4. Rozwój organizacji pozarządowych
5. Poprawa zarządzania przestrzenią województwa
6. Zwiększenie partycypacji społecznej w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego
7. Wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego
8. Poprawa dostępności mieszkań dla młodych rodzin w największych miastach
9. Rozwój współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej
10. Poprawa efektywności energetycznej
11. Propagowanie zrównoważonego „zielonego” budownictwa
12. Wspieranie rozwoju sieci gazowych istotnych dla zaopatrywania województwa
13. Poprawa jakości i ochrona wód powierzchniowych i podziemnych
14. Rekultywacja oraz renaturyzacja jezior
15. Odtwarzanie cennych siedlisk przyrodniczych, w tym nieistniejących i przekształconych
16. Restytucja rodzimych gatunków grzybów, roślin i zwierząt
17. Reintrodukcja i odtwarzanie populacji gatunków zwierząt łownych narażonych na wyginięcie
18. Rozwój całłościowego systemu selektywnego zbierania odpadów i recyklingu odpadów

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Budowa regionalnej platformy wymiany dobrych praktyk w zakresie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego
2. Promocja i wspieranie Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej w Toruniu i Bydgoszczy
3. Stworzenie i wdrożenie modelu pozyskania zasobów mieszkaniowych w największych miastach dla zapewnienia potrzeb mieszkaniowych młodych rodzin, przeciwdziałaniu ich emigracji i nakłaniania do imigracji z innych województw
4. Rozwój systemu stowarzyszeń wzajemnej pomocy JST w zakresie likwidacji i ograniczania negatywnych skutków zdarzeń żywiołowych (typu Salutaris)
5. Optymalizacja podziału administracyjnego

6. Wykonanie kompleksowej inwentaryzacji i waloryzacji zasobów przyrodniczych województwa
7. Weryfikacja granic i zasad funkcjonowania obszarów chronionego krajobrazu i parków krajobrazowych
8. Opracowanie projektu wsparcia rozwoju gmin położonych na terenach objętych obszarowymi formami ochrony przyrody w zakresie szeroko rozumianych inwestycji proekologicznych
9. „Nowe otwarcie Funduszu Wsparcia” - opracowanie i wdrożenie założeń Funduszu Wsparcia dostosowanego do nowych założeń interwencji.
10. Opracowanie i realizacja regionalnej koncepcji rozwoju sieci gazowych
11. Opracowanie i realizacja regionalnej koncepcji reelektryfikacji terenów wiejskich
12. Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w dziedzinie ładu przestrzennego
13. Opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń eksploatacji kopalin jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa
14. Opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju OZE („Przestrzeń dla OZE”) jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa oraz wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych
15. Wdrożenie projektu „Infostrada Kujaw i Pomorza”
16. Cyfryzacja danych państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego
17. Wykonanie diagnozy stanu ładu przestrzennego w województwie
18. Budowa regionalnego portalu informacji przestrzennej
19. Utworzenie portalu „Przyjazna przestrzeń”
20. Realizacja projektu „Zintegrowane Działania Planistyczne w Przestrzeni”
21. Budowa i modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, w tym mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów i recyklingu odpadów
22. Opracowanie projektu kompleksowego zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w celach energetycznych
23. Rozwój sieci dystrybucyjnej LNG na potrzeby zrównoważonego transportu regionalnego

Cel strategiczny: Tożsamość i dziedzictwo

Główną ideą działań projektowanych w ramach celu strategicznego „Tożsamość i dziedzictwo” jest zbudowanie identyfikacji regionalnej mieszkańców oraz rozpoznawalnego i pozytywnie postrzeganego wizerunku województwa na zewnątrz.

Cel strategiczny „Tożsamość i dziedzictwo” realizuje zadania ważne dla 3 priorytetów: modernizacja przestrzeni wsi i miast, silna metropolia i nowoczesne społeczeństwo.

Zaszczoły historyczne, a także zmiany podziału administracyjnego Polski wpłynęły na obecną rzeczywistość, w tym na relacje w społeczeństwie regionu. W efekcie województwo nie posiada spójnego, wyrazistego wizerunku na arenie krajowej, podobnie jak społeczność województwa nie wykazuje się tożsamością wykształconą na podstawie wspólnej dla całego województwa przeszłości historycznej. Nie sprzyja to konkurencyjności regionu, wymaga więc zmiany i podjęcia konkretnych działań na rzecz budowy marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego, w oparciu o szczegółowo przeprowadzone analizy, mające na celu identyfikację czynników jednoczących regionalną społeczność (wskazanie „osi tożsamości”) oraz identyfikację czynników będących podstawą kreacji marki województwa.

Elementy, które będą mogły być wykorzystane przy kreowaniu tożsamości i wizerunku regionu zostaną zidentyfikowane w toku prac nad specjalistycznym programem, ale mogą należeć do nich np. wspólne dziedzictwo materialne i niematerialne regionu kujawsko-pomorskiego, ale także wspólnota interesów społeczno-gospodarczych mieszkańców województwa, patriotyzm gospodarczy, silne związki z siedzibami województwa. Szczególnie ważnym czynnikiem integracji społeczeństwa jest kultura regionalna, która ze względu na prezentowany potencjał jest także bardzo dobrze predysponowana do pełnienia roli ambasadora województwa, a także budowy powiązań międzyregionalnych i międzynarodowych. Istotne będzie więc wykreowanie flagowych, rozpoznawalnych w kraju i za granicą wydarzeń kulturalnych województwa kujawsko-pomorskiego, kojarzonych z regionem jako wysokiej jakości, atrakcyjna oferta kulturalna, a w związku z tym warta uczestnictwa. Zamierza się utrzymać renomę takich imprez jak: Bydgoski Festiwal Muzyczny, Bydgoski Festiwal Operowy, Międzynarodowy Festiwal Teatralny KONTAKT, Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych Plus CAMERIMAGE, Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. I.J.Paderewskiego, Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina dla Dzieci i Młodzieży w Szafarni, Festiwal Prapremier, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek SPOTKANIA, Międzynarodowy Festiwal Filmowy Tofifest,

Międzynarodowy Festiwal Światła SKYWAY, Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy, Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich Probaltica, Toruń Blues Meeting, Afryka Reggae Festival, Jazz Odnowa Festival, Alternatywne Spotkania Teatralne Klamra, Finał Turnieju Poezji Śpiewanej, Wakacyjny Festiwal Teatrów Dziecięcych zza Granicy, Festiwal Orkiestr Dętych w Świeciu, organizowane na Zamku w Golubiu-Dobrzyniu turnieje rycerskie i konkursy krasomówcze, Festiwal Teatralny – Grudziądzka Wiosna Teatralna, Jarmark św. Mikołaja w Grudziądzu, Festiwal Lato na Starym Mieście w Grudziądzu, Pomorska Gala Światła i Energii w Grudziądzu.

Ponadto zakłada się działania na rzecz rozbudowy istniejących oraz tworzenia nowych instytucji kultury: budowę w Bydgoszczy na Placu Teatralnym nowego wielofunkcyjnego gmachu dla potrzeb kultury i funkcji wystawienniczych, konferencyjnych i dydaktycznych, budowę sali widowiskowej we Włocławku, budowę sali widowiskowej w Grudziądzu, rozbudowę i wzmocnienie roli Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni, rozwój Teatru Muzycznego w Toruniu i reaktywację sceny kameralnej w Bydgoszczy, utworzenie Muzeum Kina Niemego w Lipnie, utworzenie Muzeum Wojny Polsko-Sowieckiej 1920 roku we Włocławku, utworzenie Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Bydgoszczy, utworzenie Muzeum Ziemi Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy, utworzenie Muzeum Wsi Dobrzyńskiej w gminie Brzuze, utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze, utworzenie muzeum – interaktywnego centrum edukacji historycznej i regionalnej w Kruszwicy, rozwój Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy, rozwój Muzeum Techniki i Inżynierii Komunalnej Torunia, modernizację i rozbudowę gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy, rozbudowę i modernizację Teatru Polskiego w Bydgoszczy, rozbudowę Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce, realizację projektu badań archeologiczno-architektonicznych w miejscu dawnego grodziska i zamku w Bydgoszczy, zakończonych organizacją rezerwatu archeologicznego z pawilonem muzealnym, utworzenie Muzeum Jazdy Polskiej w Grudziądzu, utworzenie Muzeum Chleba w Spichlerzu w Grudziądzu, budowę nowego gmachu głównego Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku, rewitalizację, adaptację i rozbudowę gmachu głównego Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Rozwój wspomnianych placówek kultury stanowi także ważny wkład w rozwój dziedzictwa i wzmocnianie tożsamości regionalnej mieszkańców. Zakłada się również podjęcie działań zwiększających potencjał tych instytucji do realizacji projektów międzynarodowych, rozwijania turystyki kulturalnej w tym z udziałem turystów zagranicznych, prowadzenia profesjonalnych kampanii marketingowych wokół flagowych wydarzeń kulturalnych.

Wskazane powyżej działania planowane w sferze kultury w Bydgoszczy będą wzmacniały rolę i pozycję miasta jako ośrodka kultury muzycznej („Bydgoszcz miastem muzyki”).

Zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej – na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego – istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Niezbędne będą działania na rzecz integracji systemu zarządzania promocją w województwie, w tym zwłaszcza współpracy podmiotów zajmujących się promocją i tworzeniem spójnego wizerunku. Ważne będzie także zidentyfikowanie istniejących lub potencjalnych konfliktów, by już w fazie planowania aktywnie zapobiegać ich eskalacji, przekształcając je na inspirującą, twórczą rywalizację. Ocenia się, że osiągnięcie sukcesu w zakresie budowy marki regionu, będzie miało istotne znaczenie dla dalszego rozwoju województwa.

Budowanie tożsamości regionalnej to proces długofalowy, wymagający działań kompleksowych, skierowanych do wszystkich mieszkańców. Nieocenioną rolę w tym zakresie odgrywa edukacja, stąd wśród pierwszych działań będzie opracowanie i wdrożenie regionalnego programu służącego nabywaniu wiedzy o województwie, a także przygotowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego. Wśród działań bardzo szczegółowych planuje się na przykład przygotowanie i upowszechnienie form edukacyjnych sprzyjających budowie tożsamości regionalnej, np. gier związanych z województwem kujawsko-pomorskim (planszowych, elektronicznych, on-line) oraz budowę tożsamości poprzez sport (wybór regionalnych dyscyplin sportu, promowanych w szkołach i wspieranych w klubach sportowych, co pozwoli na osiągnięcie specjalizacji województwa).

Dziedzictwo naszego regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów

muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Ważną rolę w tym zakresie odegrać może Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie, wyróżniony przez UNESCO jako obszar łączący doskonale zachowane elementy dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego o światowej randze.

Ważną rolę będzie odgrywał rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej, której celem jest zachowanie i promocja dziedzictwa regionu w postaci cyfrowej. Konieczne będzie zachęcenie jak największej liczby podmiotów do udostępnienia swoich zbiorów (m.in. bibliotek, muzeów, osób prywatnych) i stworzenie możliwości ich digitalizacji. W efekcie miałyby powstać jeszcze bogatszy zbiór materiałów dotyczących regionu, których zaletą jest ich powszechna dostępność. Zachowaniu dziedzictwa kulturalnego posłuży także rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej z instalacją służącą do odkwaszania papieru.

Przedstawione powyżej założenia celu strategicznego „Tożsamość i dziedzictwo”, będą zrealizowane za pomocą następujących kierunków działań i już obecnie zidentyfikowanych przedsięwzięć:

Kierunki działań

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia

1. Podjęcie działań na rzecz upowszechniania wiedzy o województwie wśród jego mieszkańców
2. Rozwój projektu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej
3. Rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu z instalacją służącą do odkwaszania papieru
4. Modernizacja i rozbudowa gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy
5. Opracowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego
6. Rozbudowa i remont gmachu Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy
7. Utworzenie Muzeum Ziemi Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy
8. Utworzenie Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Bydgoszczy
9. Utworzenie Muzeum Kina Niemego w Lipnie
10. Utworzenie Muzeum Wojny Polsko-Sowieckiej 1920 roku we Włocławku
11. Utworzenie Muzeum Jazdy Polskiej w Grudziądzu
12. Utworzenie Muzeum Chleba w Spichlerzu w Grudziądzu
13. Utworzenie Muzeum Wsi Dobrzyńskiej w gminie Brzuze
14. Utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze
15. Utworzenie Muzeum Portu na Wiśle w Toruniu
16. Rozwój Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy
17. Rozwój Muzeum Techniki i Inżynierii Komunalnej Torunia
18. Budowa nowego gmachu głównego Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku
19. Realizacja muzeum – interaktywnego centrum edukacji historycznej i regionalnej w Kruszwicy
20. Rewitalizacja, adaptacja i rozbudowa gmachu głównego Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy
21. Realizacja projektu badań archeologiczno-architektonicznych w miejscu dawnego grodziska i zamku w Bydgoszczy, zakończonych organizacją rezerwatu archeologicznego z pawilonem muzealnym
22. Rozbudowa Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce

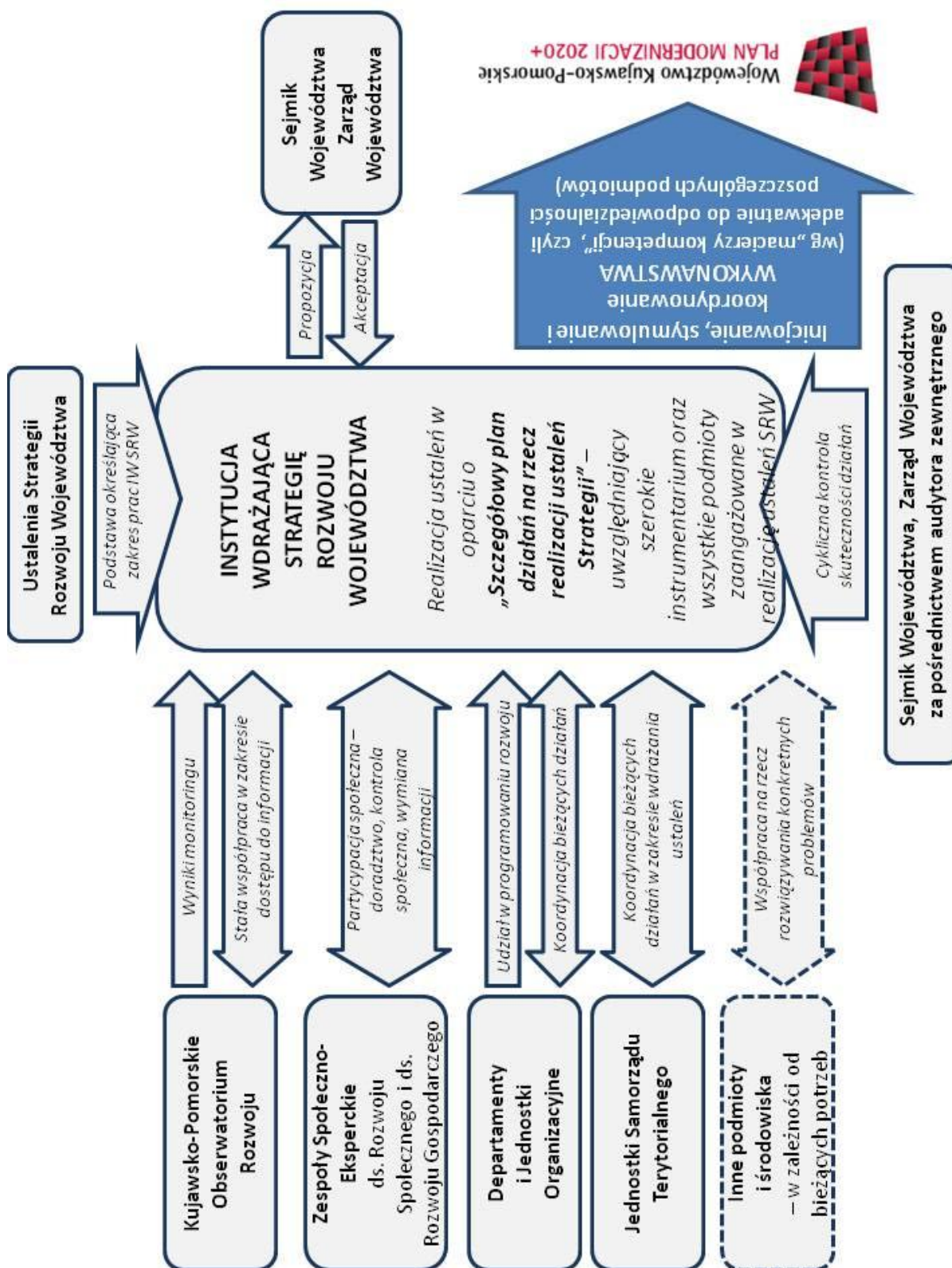
23. Rozbudowa Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni
24. „Europejski Szlak Megalitów” – rozwój Parku Kulturowego Wietrzychowice
25. Powołanie Regionalnego Centrum Zarządzania Informacją o Kulturze
26. Wykreowanie flagowych wydarzeń kulturalnych regionu
27. Budowa wielofunkcyjnego obiektu (łącznie funkcje kultury, wystawiennicze, konferencyjne i dydaktyczne) na Placu Teatralnym w Bydgoszczy
28. Utworzenie Teatru Kameralnego w Bydgoszczy
29. Rozbudowa i modernizacja Teatru Polskiego w Bydgoszczy
30. Budowa sali widowiskowej we Włocławku
31. Budowa sali widowiskowej w Grudziądzu łącząca funkcje targowo-wystawiennicze i sportowo-widowiskowe
32. Rozwój Teatru Muzycznego w Toruniu
33. Podjęcie działań na rzecz budowy marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego
34. Wsparcie działań na rzecz ochrony i promocji Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO
35. Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój nowych funkcji centrum kulturowo-kongresowego na Jordankach w Toruniu
36. Rewitalizacja XIX-wiecznego pierścienia fortecznego Twierdzy Toruń
37. Kontynuacja adaptacji historycznej fabryki Weesego na cele „Muzeum Toruńskiego Piernika” jako Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu

REALIZACJA USTALEŃ STRATEGII

Realizacja ustaleń Strategii będzie się odbywała wg następujących zasad:

1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego ma charakter „otwarty” w zakresie podmiotów wdrażających – co oznacza, że konstruując ustalenia nie ograniczano się wyłącznie do zadań należących do kompetencji samorządu województwa – Strategia zawiera wszystkie zagadnienia istotne dla rozwoju województwa bez względu na rodzaj i charakter podmiotu odpowiedzialnego za realizację.
2. Samorząd województwa jest podmiotem o dominującym znaczeniu w realizacji ustaleń Strategii, przy czym wskazuje się cztery płaszczyzny jego wpływu:
 - Płaszczyzna oddziaływań bezpośrednich – oddziaływanie samorządu województwa poprzez statutową działalność organów samorządu województwa (podczas realizacji zadań własnych jednostek województwa szczególnie uwzględnienia się ustalenia Strategii).
 - Płaszczyzna silnych oddziaływań pośrednich – oddziaływanie samorządu województwa poprzez instrumenty finansowe (określanie warunków dostępności środków rozwojowych) – w szczególności stymulowanie określonych działań samorządów powiatowych i gminnych, uczelni, przedsiębiorców, sektora NGO oraz innych podmiotów poprzez przeznaczanie środków na określone rodzaje działalności oraz ustalanie kryteriów konkursowych. Do kategorii silnych oddziaływań pośrednich należy także polityka przestrzenna wyrażana za pomocą ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego województwa.
 - Płaszczyzna oddziaływań pośrednich – oddziaływanie samorządu województwa poprzez inicjowanie współpracy i zaangażowanie jako partner w realizacji przedsięwzięć nie należących do kompetencji samorządu województwa; do tej kategorii zaliczyć należy także wszelkie formy współpracy samorządu województwa z innymi samorządami (w tym – samorządami województw sąsiednich).
 - Płaszczyzna pozostałych oddziaływań pośrednich - oddziaływanie samorządu województwa w dziedzinach, w których nie jest możliwa formalna ingerencja finansowa, organizacyjna, decyzyjna – realizowane przede wszystkim poprzez lobbowanie, propagowanie dobrych wzorców, ustanawianie regionalnych standardów, mobilizowanie partnerów zewnętrznych – czyli ogół działań mających na celu zachęcenie niezależnych podmiotów do podjęcia działań korzystnych dla realizacji ustaleń Strategii lub realizacji tych działań w sposób sprzyjający realizacji ustaleń Strategii. W tej kategorii szczególnie istotne jest lobbowanie na rzecz realizacji zadań rządowych z zakresu infrastruktury transportowej.

3. Dla realizacji ustaleń Strategii powołana zostanie odrębna jednostka organizacyjna – instytucja wdrażająca (IW SRW), która koordynować będzie całokształt polityki województwa w zakresie realizacji ustaleń Strategii. W szczególności zadaniem ww. jednostki będzie opracowanie (przy współpracy departamentów oraz jednostek organizacyjnych podległych Samorządowi Województwa) programów wojewódzkich oraz koordynowanie ich realizacji. Działalność jednostki ma gwarantować zgodność, spójność i komplementarność dokumentów rozwojowych, a więc optymalizację wydatkowania środków i osiągnięcie efektów synergii. Zadaniem IW SRW będzie także pośrednio monitorowanie stopnia realizacji poszczególnych programów regionalnych, przy ścisłej współpracy z Kujawsko-Pomorskim Obserwatorium Rozwoju.
4. Instytucja Wdrażająca współpracować będzie w bieżącej działalności z partnerami społecznymi, w tym zwłaszcza z przedstawicielami środowisk społecznych, gospodarczych, sektora pozarządowego, samorządami zawodowymi i branżowymi, itp.
5. Ostateczny kształt i szczegółowe założenia funkcjonowania Instytucji Wdrażającej zostaną określone w odrębnym dokumencie.
6. Działalność Instytucji Wdrażającej będzie wspierana przez Zespoły Społeczno-Ekspertyczne – ds. Rozwoju Gospodarczego oraz ds. Rozwoju Społecznego, które wywodzą się będą z zespołów społeczno-ekspertycznych powołanych w celu prac nad Strategią – to znaczy dla identyfikacji problemów rozwoju województwa i określania kierunków jego rozwoju. Zespoły Społeczno-Ekspertyczne będą realizować model partycypacyjny – czyli ideę szerokiej partycypacji społecznej w procesie rozwoju województwa – szczegółowy zakres ich działalności zostanie określony w odrębnym dokumencie, ale idea powołania Zespołów wywodzi się z zamiaru stworzenia ciał o charakterze doradczym i oceniającym („kontrolnym” – jednak nie w formalnym znaczeniu tego słowa, a w rozumieniu „kontroli społecznej” nad procesami rozwoju) w stosunku do Instytucji Wdrażającej, a jednocześnie zapewniających bieżącą łączność ze środowiskami reprezentowanymi w Zespołach (a więc także przepływ informacji do/od Społeczeństwa).
7. Instytucja Wdrażająca będzie ściśle współpracować z Kujawsko-Pomorskim Obserwatorium Rozwoju (KPOR), odpowiedzialnym za monitorowanie stanu rozwoju województwa, a KPOR będzie w planie pracy uwzględniać zapotrzebowanie Instytucji Wdrażającej na analizy niezbędne dla wdrażania ustaleń Strategii.
8. Ustala się zasadę corocznego kompleksowego raportowania stanu realizacji ustaleń Strategii. Dopuszcza się możliwość zaproponowania w tego typu raportach weryfikacji części ustaleń Strategii w odpowiedzi na zidentyfikowane uwarunkowania.
9. W bieżącej polityce regionalnej (zarządzaniu rozwojem województwa) podstawą wszelkich wyborów decyzyjnych będzie priorytet modernizacji województwa.
10. Zakłada się bardzo daleko posuniętą koncentrację środków i koncentrację działań na problematyce związanej ze zidentyfikowanymi priorytetami rozwoju województwa.
11. Podstawowym instrumentem realizacji ustaleń Strategii będą regionalne programy branżowe (Kujawsko-Pomorskie Programy Rozwoju). Do Kujawsko-Pomorskich Programów Rozwoju zalicza się zarówno programy obligatoryjne, które są wymagane odrębnymi przepisami prawa oraz programy nieobligatoryjne, które zamierza się sporządzić, gdyż uważa się je za niezbędne dla realizacji celów rozwojowych województwa.
12. Wśród Kujawsko-Pomorskich Programów Rozwoju wyróżnia się programy niezbędne dla realizacji celów rozwojowych województwa – do tej kategorii należą wszystkie programy nieobligatoryjne oraz wybrane programy obligatoryjne.



Założenia systemu realizacji ustaleń Strategii – rola i znaczenie Instytucji Wdrażającej

13. Dopuszcza się przystąpienie do opracowania programów innych, niż zidentyfikowane dotąd, jeśli uzna się, że są one istotne dla realizacji ważnych interesów rozwojowych województwa, pod warunkiem koordynowania ich przez IW SRW.
14. Przyjmuje się, że wraz z uchwaleniem Strategii następuje „nowe otwarcie” w zakresie regionalnych programów branżowych – to znaczy przystępuje się do sporządzenia programów uwzględniających ustalenia Strategii rozwoju województwa. Regionalne programy branżowe będą opracowywane w ramach trzech obszarów działań strategicznych, w ramach których opracuje się pakiety programów strategicznych:
- Pakiet programów strategicznych „Społeczeństwo”
 - Pakiet programów strategicznych „Gospodarka”
 - Pakiet programów strategicznych „Spójność”
15. W Załączniku nr 5 przedstawiono założenia opracowania Kujawsko-Pomorskich Programów Rozwoju.
16. Ponadto różne aspekty Strategii będą realizowane także poprzez inne instrumenty polityki regionalnej:
- Regionalny Program Operacyjny
 - Kontrakt Terytorialny
 - Politykę terytorialną województwa
 - Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

Tabela. Realizacja ustaleń Strategii – macierz kompetencji oraz zakładany termin realizacji zadań

Wyjaśnienia:

Jako „Samorządy lokalne” należy rozumieć samorządy powiatowe i gminne.

Rola „wykonawcza” oznacza, że samorząd województwa jest w dominującym bądź wyłącznym stopniu odpowiedzialny za realizację zadania.

Rola „wykonawcza w partnerstwie” oznacza, że samorząd województwa może uczestniczyć w realizacji zadania jako partner innego podmiotu, przy czym nie wskazuje to na wiodącą rolę którejkolwiek ze stron (będzie to zależne od specyfiki konkretnego zadania).

Rola „wspierająca” oznacza szeroko rozumiane wsparcie w realizacji zadania (uważanego za pożądane dla rozwoju województwa), zwłaszcza w sytuacji gdy (ze względu na posiadane kompetencje) ograniczona jest możliwość udziału finansowego lub innej bezpośredniej interwencji. Rodzaj wsparcia będzie indywidualnie ustalany w zależności od charakteru danego zadania.

Rola „inicjująca” oznacza podejmowanie przez samorząd województwa działań mających na celu skłonienie innych podmiotów do realizacji zadań pożądanych dla rozwoju województwa, a nie leżących w kompetencjach samorządu województwa.

W przypadku zadań, na których realizację samorząd województwa nie będzie miał decydującego wpływu, nie określa się „zakładanego okresu realizacji”

A. Ustalenia, za których realizację odpowiedzialna jest administracja rządowa

W przypadku wszystkich zadań, za realizację których odpowiedzialna jest administracja rządowa, nie wskazuje się terminu ich realizacji – będzie on zależny od planów działań podmiotów odpowiedzialnych.

Kierunki działań <i>Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia</i>	Uwagi
Zapewnienie dostępności zewnętrznej województwa za pomocą dróg krajowych i wojewódzkich	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie dróg krajowych możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Zapewnienie skomunikowania węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie dróg krajowych możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Rozwój sieci drogowych o podstawowym znaczeniu dla spójności wewnętrznej województwa	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie dróg krajowych

	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Usprawnienie systemów transportowych największych miast i obszarów podmiejskich Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie dróg krajowych możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Budowa obwodnic miejscowości w przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie dróg krajowych możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Poprawa dostępności kolejowej województwa w transporcie pasażerskim i towarowym	odpowiedzialność administracji rządowej - w aspekcie linii znaczenia państwowego możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Poprawa infrastruktury stacji i przystanków kolejowych dla zdolności przeładunkowych	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Poprawa infrastruktury stacji i przystanków kolejowych dla obsługi pasażerskiej oraz rozwój ich zdolności do pełnienia roli węzłów multimodalnych w transporcie pasażerskim	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Rewitalizacja dróg wodnych dla celów transportowych i turystycznych	
Kompleksowe zagospodarowanie doliny Wisły	przewidywany udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
Rozwój systemów monitoringu, ostrzegania i reagowania na zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Poprawa bezpieczeństwa transportu	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
<i>Realizacja drogi ekspresowej S5</i>	
<i>Realizacja drogi ekspresowej S10</i>	
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 80</i>	
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 15, w tym: realizacja obwodnicy Inowrocławia, realizacja obwodnicy Brodnicy i obwodnicy Kowalewa Pomorskiego, podjęcie prac nad koncepcją całościowej realizacji drogi w standardzie GP2+2; jako priorytet wskazuje się realizację odcinka Inowrocław-Toruń z obwodnicą Inowrocławia</i>	
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 25</i>	
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 67 z realizacją obwodnicy Lipna i połączeniem z DK10/S10</i>	
<i>Modernizacja drogi krajowej nr 91</i>	
<i>Podjęcie prac na rzecz realizacji drogi ekspresowej S16</i>	
<i>Budowa obwodnicy Grudziądz w przebiegu DK16 oraz obwodnicy Łasina</i>	
<i>Realizacja obwodnicy Brześcia Kujawskiego w przebiegu drogi krajowej nr 62 i dróg wojewódzkich nr 270, nr 265 i nr 268</i>	przewidywany udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Włocławek – Brześć Kujawski</i>	
<i>Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Strzelno-Kobylniki wraz z realizacją obwodnicy Kruszwicy</i>	
<i>Realizacja węzła autostradowego Dźwierzno</i>	
<i>Zapewnienie technicznej możliwości realizacji połączeń pasażerskich z prędkością co najmniej 160 km/h na liniach kolejowych: 18, 131, 353 i co najmniej 120 km/h na linii 201</i>	
<i>Przebudowa linii kolejowej nr 208 na odcinku Laskowice Pomorskie -</i>	możliwy udział samorządu województwa jako

<i>Jabłonowo Pomorskie (I etap) oraz Jabłonowo Pomorskie - Brodnica (II etap)</i>	wykonawcy w partnerstwie
<i>Kompleksowa modernizacja i przywrócenie ruchu na linii 356 (odcinek Bydgoszcz - Szubin) oraz rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Szubin - Żnin</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Przebudowa linii kolejowej nr 27 na odcinku Toruń - Skępe</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Budowa linii kolejowej Trzciniec - Solec Kujawski dla poprawy dostępności portu lotniczego w Bydgoszczy</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Realizacja przedsięwzięć prowadzących do zwiększenia prędkości podróży na linii 207 Toruń – Malbork z możliwością elektryfikacji</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Rewitalizacja oraz podjęcie starań na rzecz przywrócenia połączeń pasażerskich na linii kolejowej 356 na odcinku Kcynia - Gołańcz</i>	
<i>Podjęcie działań na rzecz stworzenia technicznych możliwości dla transportowego i turystycznego wykorzystania drogi wodnej E-40 (rewitalizacja drogi E-40)</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
Zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy niektórych zadań w partnerstwie
<i>Budowa Policyjnego Centrum Dowodzenia dla województwa kujawsko-pomorskiego</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie
<i>Optymalizacja podziału administracyjnego</i>	
<i>Realizacja projektu poprawy wyposażenia Inspektoratu Transportu Drogowego w sprzęt niezbędny dla realizacji zadań na rzecz ochrony dróg, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony środowiska w ruchu drogowym.</i>	możliwy udział samorządu województwa jako wykonawcy w partnerstwie

B. Ustalenia, za których realizację odpowiedzialna jest administracja samorządowa województwa oraz inne podmioty

Kierunki działań Dotychczas zidentyfikowane przedsięwzięcia	Podmioty odpowiedzialne	Rola samorządu województwa	Zakładany okres realizacji
Cel "Gospodarka i miejsca pracy"			
Wzrost zatrudnienia	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w zakresie wybranych zagadnień Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój przestrzeni inwestycyjnej	Samorządy lokalne Samorząd województwa Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	działanie ciągłe
Rozwój infrastruktury technicznej dla potrzeb rozwoju gospodarczego	Samorządy lokalne	Inicjująca i wspierająca w szczególnych przypadkach – wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
Rozwój potencjału logistycznego regionu	Inwestorzy prywatni Samorząd województwa Samorządy lokalne	Inicjująca i wspierająca w szczególnych przypadkach – wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe

Rozwój powierzchni biurowych w Bydgoszczy i Toruniu	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca w szczególnych przypadkach – wykonawcza w partnerstwie	do 2020
Rozwój sektora instytucji otoczenia biznesu	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Inicjująca i wspierająca w szczególnych przypadkach – wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
Rozwój organizacyjnych form współpracy podmiotów gospodarczych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w zakresie niektórych zadań	działanie ciągłe
Rozwój gospodarczy w sektorze odnawialnych źródeł energii	Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój uzdrowisk i sektora związanego z poprawą stanu zdrowia	Inwestorzy prywatni Samorządy lokalne Samorząd województwa	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	działanie ciągłe
Rozwój turystyki	Inwestorzy prywatni Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Samorząd województwa	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w partnerstwie w zakresie rozwoju markowych produktów turystycznych	działanie ciągłe rozwój markowych produktów turystyki do 2020
Rozwój sektora "srebrnej gospodarki"	Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój nowoczesnego wzornictwa przemysłowego	Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Promocja społecznej odpowiedzialności biznesu	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój funkcji konferencyjno-wystawienniczotargowej	Inwestorzy prywatni Samorząd województwa Samorządy lokalne Samorząd gospodarczy	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	działanie ciągłe
Rozwój eksportu	Inwestorzy prywatni Samorząd województwa Samorządy lokalne	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w zakresie promocji	działanie ciągłe

Promocja gospodarcza regionu	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Samorząd gospodarczy	Wykonawcza Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
Rozwój i wzmocnienie współpracy i konkurencyjności międzynarodowej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Wykonawcza Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
<i>Opracowanie programu rozwoju gospodarczego województwa jako podstawy kompleksowych działań na rzecz aktywizacji gospodarczej</i>	Samorząd województwa Samorząd gospodarczy	Wykonawcza	do 2020
<i>Wykorzystanie obszarów zdegradowanych i terenów poprzemysłowych na cele tworzenia przestrzeni inwestycyjnych</i>	Samorządy lokalne Samorząd województwa	Wykonawcza w partnerstwie Wspierająca	do 2020
<i>Rozwój specjalnych stref ekonomicznych</i>	Samorządy lokalne Samorząd województwa Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie Wspierająca	działanie ciągłe
<i>Utworzenie biura certyfikacji wyrobów</i>	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Ciechocinek"</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Inowrocław"</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zakresie opracowania - wykonawcza w partnerstwie W zakresie wdrożenia - inicjująca i wspierająca oraz wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Wieniec-Zdrój"</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zakresie opracowania - wykonawcza w partnerstwie W zakresie wdrożenia - inicjująca i wspierająca oraz wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie pakietu działań na rzecz rozwoju turystyki rehabilitacyjno-zdrowotnej w oparciu o zasoby Geotermii Grudziądz</i>	Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zakresie opracowania - wykonawcza w partnerstwie W zakresie wdrożenia -	do 2020

		inicjująca i wspierająca oraz wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	
<i>Identyfikacja produktów turystycznych istotnych dla rozwoju gospodarczego województwa - jako podstawa dla wspierania ich rozwoju i promocji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Integracja systemu promocji i rozwoju turystyki w województwie w oparciu o model Regionalnej i Lokalnych Organizacji Turystycznych (ROT i LOT) oraz rozwój LOTów i ROTu i zwiększenie roli tych podmiotów w kreowaniu rozwoju turystyki</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Samorząd gospodarczy	Wykonawcza	do 2020
<i>Ustanowienie reprezentacji (konsorcjum) województwa kujawsko-pomorskiego w Chinach z oddziaływaniem na rynki azjatyckie</i>	Samorząd województwa Samorząd gospodarczy	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie założeń internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw</i>	Samorząd województwa Samorząd gospodarczy	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Rozwój Parków Technologicznych i Przemysłowych, jako przygotowanej przestrzeni do rozwoju firmy</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Samorząd gospodarczy	Wykonawcza w partnerstwie lub inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
<i>Inwentaryzacja zasobów turystycznych województwa wraz z przeprowadzeniem analizy SWOT i ustaleniem priorytetów interwencji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Powołanie wyspecjalizowanej instytucji zajmującej się pozyskiwaniem i obsługą "kluczowych inwestorów" dla województwa kujawsko-pomorskiego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne Zbiornika Włocławskiego i terenów z nim związanych</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca w zakresie niektórych zadań wykonawcza w partnerstwie	do 2020
Cel "Dostępność i spójność"			
Zapewnienie dostępności zewnętrznej województwa za pomocą dróg krajowych i wojewódzkich (w aspektach innych niż wskazane jako zadania administracji rządowej)	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020 i po 2020 – zgodnie z harmonogramem wynikającym z opracowań zewnętrznych
Zapewnienie skomunikowania węzłów dróg ekspresowych i autostrady A1 z siecią dróg niższych kategorii (w aspektach innych, niż wskazane jako zadania administracji rządowej)	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie dróg wojewódzkich Możliwe partnerstwo w zakresie realizacji	do 2020 i po 2020

		dróg należących do innych zarządców	
Rozwój sieci drogowych o podstawowym znaczeniu dla spójności wewnętrznej województwa (w aspektach innych, niż wskazane jako zadania administracji rządowej)	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie dróg wojewódzkich Możliwe partnerstwo w zakresie realizacji dróg należących do innych zarządców	do 2020
Usprawnienie systemów transportowych największych miast i obszarów podmiejskich Bydgoszczy, Torunia, Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia (w aspektach innych, niż wskazane jako zadania administracji rządowej)	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie dróg wojewódzkich Możliwe partnerstwo w zakresie realizacji dróg należących do innych zarządców	do 2020
Budowa obwodnic miejscowości w przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich (w aspekcie dróg wojewódzkich)	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020 i po 2020 – zgodnie z harmonogramem wynikającym z opracowań zewnętrznych
Realizacja regionalnego systemu transportu publicznego "60/90" dla zapewnienia spójności wewnętrznej województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza	do 2020
Rozwój zintegrowanego systemu transportu publicznego w obszarze metropolitalnym	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza, ew. w partnerstwie z samorządami lokalnymi	do 2020
Tworzenie warunków dla budowy i modernizacji dróg lokalnych	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie określenia zasad wsparcia rozwoju. Zaangażowanie na etapie wykonawstwa w zależności od przyjętych rozwiązań	do 2020
Rozwój portu lotniczego w Bydgoszczy	Samorząd województwa Samorządy lokalne	W zależności od charakteru danego zadania - wykonawcza lub/i inicjująca i wspierająca	do 2020
Wsparcie inicjatyw na rzecz rozwoju małych lotnisk dla celów biznesowych, sportowych, turystycznych w zakresie rozbudowy bazy noclegowej, szkoleniowej, hangarowej, sprzętowej	Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Inicjująca Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne

Budowa zintegrowanego systemu towarowego transportu multimodalnego	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zależności od charakteru danego zadania - wykonawcza lub/i inicjująca	do 2020
Rozwój sieci dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych o znaczeniu transportowym	Samorząd województwa Samorządy lokalne	W zależności od charakteru danego zadania - wykonawcza lub/i inicjująca i wspierająca	do 2020 i po 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie programu poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla dostępności wewnątrzregionalnej</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	W zależności od charakteru danego zadania - wykonawcza (ew. wykonawcza w partnerstwie) lub/i inicjująca i wspierająca	do 2020
<i>Wdrożenie systemu standaryzacji dróg wojewódzkich</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Identyfikacja sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Budowa i modernizacja sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Poprawa dostępności północnej i zachodniej części województwa poprzez działania inwestycyjne i organizacyjne wobec drogi powiatowej 1015C relacji Tuchola - Tleń</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Realizacja projektu „BiT-City II”</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie ze stroną rządową	rozpoczęcie – do 2020
<i>Zakup nowoczesnego taboru kolejowego dla połączeń regionalnych na liniach zelektryfikowanych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020 i po 2020
<i>Przywrócenie ruchu pasażerskiego na linii kolejowej Inowrocław - Żnin</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Maksymilianowo - Koronowo</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Poprawa dostępności komunikacyjnej Ciechocinka poprzez zapewnienie komunikacji kolejowej na linii Aleksandrów Kujawski-Ciechocinek</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Inowrocławiu Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Laskowicach Pomorskich</i>	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	w zależności od uwarunkowań zewnętrznych – pożądane do 2020
<i>Realizacja projektu kompleksowej modernizacji Portu Lotniczego w Bydgoszczy, w tym budowa terminala cargo</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020

<i>Ustanowienie połączeń lotniczych Portu w Bydgoszczy z co najmniej dwoma portami lotniczymi pełniącymi rolę "hubów" przesiadkowych</i>	Port Lotniczy	Wspierająca	do 2020
<i>Opracowanie koncepcji (z elementami programu) rozwoju lotnisk aeroklubowych dla celów biznesowych i turystycznych</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w zakresie opracowanie koncepcji Wspierająca w zakresie realizacji koncepcji	do 2020
<i>Stworzenie możliwości turystycznego wykorzystania oraz małego ruchu transportowego na drodze wodnej E-70 w ramach Wielkiej Pętli Wielkopolski (rewitalizacja drogi E-70)</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zależności od charakteru danego zadania - wykonawcza (ew. wykonawcza w partnerstwie) lub/i inicjująca i wspierająca	do 2020
<i>Utworzenie platformy multimodalnej w rejonie Solca Kujawskiego - Bydgoszczy Łęgnowa</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie	w zależności od uwarunkowań zewnętrznych związanych z realizacją drogi E-40
<i>Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu regionalnego transportu publicznego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Przebudowa kompleksu dworcowego we Włocławku w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Przebudowa kompleksu dworcowego w Grudziądzu w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu funkcjonowania transportu podmiejskiego ("transport aglomeracyjny") w obszarach funkcjonalnych: Bydgoszczy-Torunia oraz Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Rozpoczęcie prac studialnych związanych z realizacją szybkiego połączenia szynowego Bydgoszczy i Torunia ("tramwaj regionalny")</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Realizacja regionalnego systemu informacji na temat rozkładów jazdy wszystkich przewoźników</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
Cel "Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi"			
Wzmacnianie relacji i więzi społecznych	Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Zaangażowanie samorządu	działanie ciągłe

Promocja aktywności społecznej, samorozwoju i idei kształcenia przez całe życie	Inwestorzy prywatni Samorząd województwa	województwa zależne od charakteru konkretnego zadania W przypadku większości zadań przewiduje się szeroko rozumiane role: inicjującą i wspierającą – w tym poprzez opracowywanie programów umożliwiających finansowanie części przedsięwzięć przy realizacji zadań zgodnie z ustanowionymi standardami Dla części zadań rola wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
Kreowanie lokalnych liderów w dziedzinie społecznej i gospodarczej			działanie ciągłe
Kształtowanie więzi międzypokoleniowej jako podstawy solidarności wszystkich pokoleń			działanie ciągłe
Tworzenie warunków rozwoju społecznego osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i niesamodzielnych			działanie ciągłe
Promocja i rozwój ekonomii i przedsiębiorczości społecznej oraz spółdzielczości			działanie ciągłe
Promocja i wsparcie wolontariatu oraz działalności non-profit			działanie ciągłe
Promocja aktywności fizycznej			działanie ciągłe
Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu lokalnym			działanie ciągłe
Rozwój lokalnych centrów rozwoju społecznego poprzez poszerzanie zakresu działalności istniejącej bazy usług			działanie ciągłe
Dostosowanie funkcjonowania usług publicznych oraz przestrzeni publicznych do potrzeb wszystkich pokoleń			działanie ciągłe
Rozwój form opieki dla realizacji potrzeb starzejącego się społeczeństwa i ludności niesamodzielnej			działanie ciągłe
Tworzenie warunków rozwoju społecznego osób niepełnosprawnych, przewlekle chorych i niesamodzielnych			działanie ciągłe
Realizacja infrastruktury dla rozwoju rekreacji, sportu masowego i amatorskiego			działanie ciągłe
Rewitalizacja miast, wsi i obszarów zdegradowanych			działanie ciągłe
Budowa systemu wspierania rodziny			działanie ciągłe
Rozwój bazy i promocja wychowania żłobkowego			działanie ciągłe

Rozwój współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych skierowany m.in. na przejmowanie przez obywateli i organizacje pozarządowe zadań publicznych			działanie ciągłe
Wzrost zdolności sektora NGO do realizacji zadań z zakresu rozwoju lokalnego współpracy międzynarodowej			działanie ciągłe
Inicjowanie, realizacja i wspieranie działań sprzyjających zwiększeniu partycypacji społecznej poprzez rozbudowę wspomaganych elektronicznie systemów konsultacji społecznych			działanie ciągłe
Promowanie filantropii jako niezinstytucjonalizowanej formy pomocy			działanie ciągłe
<i>Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych</i>		Wykonawcza w zakresie ustanowienia standardów	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie regionalnego standardu funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzanie oferty gminnych instytucji kultury</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie wdrożenia standardów w bazie należącej do zadań województwa	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń</i>		Inicjująca i wspierająca w zakresie wdrożenia standardów w pozostałych placówkach	do 2020
<i>Powołanie Regionalnego Centrum Zarządzania Informacją o Kulturze</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie Programu Wspierania Rodzin</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie Regionalnego Modelu Usług Opiekuńczych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Regionalnego Centrum Rehabilitacji i Wsparcia Osób z Zaburzeniami Psychicznymi</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie i wsparcie Regionalnego Specjalistycznego Ośrodka Szkoleniowo-Rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych wymagających specjalistycznego programu szkolenia i rehabilitacji leczniczej i społecznej</i>	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Inwestorzy prywatni	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020

<i>Utworzenie "Ośrodka koordynacji ds. Wsparcia rodziny w opiece nad osobami przewlekle chorymi i niesamodzielnymi"</i>	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Inwestorzy prywatni	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Budowanie niepublicznej sieci wsparcia poradnictwa obywatelskiego</i>	Organizacje pozarządowe Samorząd województwa	Inicjująca i wspierająca Wykonawcza w partnerstwie w zakresie niektórych zadań	działanie ciągłe
<i>Powołanie Instytutu Badań nad Rodziną</i>	Samorząd województwa Uczelnie wyższe	W zależności od przyjętych rozwiązań – wykonawcza lub inicjująca	do 2020
<i>Budowa krytego lodowiska w Bydgoszczy</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca Ew. realizacja w partnerstwie	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie sieci osiedlowych przestrzeni integracji mieszkańców w Toruniu</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
Zapewnienie wysokiego poziomu nauczania na wszystkich poziomach edukacji	Samorząd województwa Samorządy lokalne Uczelnie wyższe	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Zapewnienie wysokiego standardu bazy oświatowej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Uczelnie wyższe	Wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój szkolnictwa zawodowego oraz kształcenia ustawicznego	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój i promocja edukacji nieformalnej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój edukacji przedszkolnej	Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Samorząd województwa	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Promocja wykształcenia	Samorząd województwa Organizacje pozarządowe Uczelnie wyższe	Wykonawcza Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
Rozwój edukacji doświadczalnej nauk ścisłych na wszystkich poziomach kształcenia	Samorząd województwa Organizacje pozarządowe Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wykonawcza Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
Rozwój zdolności edukacyjnych szkół wyższych	Samorząd województwa Uczelnie wyższe	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Wprowadzenie systemów stypendialnych	Samorząd województwa	Wykonawcza	2020

Kształcenie kadr dla opieki zdrowotnej dla potrzeb ludności starszej	Samorząd województwa Uczelnie wyższe	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Kształcenie kadr dla opieki społecznej dla potrzeb ludności starszej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Uczelnie wyższe	Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój współpracy międzynarodowej instytucji edukacji formalnej i nieformalnej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Uczelnie wyższe	Wykonawcza Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
<i>Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów nauczania</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Centrum Doskonalenia Nauczycieli</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wprowadzenie Systemu Regionalnych Kół Przedmiotowych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy pn. "Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej"</i>	Administracja rządowa Samorząd województwa	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój funkcji edukacyjnych Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy w Toruniu</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Środowiskowego Centrum Edukacji Doświadczalnej - Centrum Nauki o Człowieku w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny Uczelnie wyższe/Instytucje badawcze	Wykonawcza - w partnerstwie	do 2020
<i>Utworzenie Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej we Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny Uczelnie wyższe/Instytucje badawcze	Wykonawcza - w partnerstwie	do 2020
<i>Poszerzenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszej młodzieży</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020

<i>Opracowanie i wdrożenie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie opracowania systemu Wykonawcza w partnerstwie zakresie wdrożenia systemu	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w zakresie opracowania systemu Wykonawcza w partnerstwie zakresie wdrożenia systemu	do 2020
Poprawa bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Instytucje badawcze Uczelnie wyższe	W zależności od rodzaju zadania: Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój profilaktyki zdrowotnej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	W zależności od rodzaju zadania: Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Promocja zdrowia	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	W zależności od rodzaju zadania: Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój technologii telemedycznych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	W zależności od rodzaju zadania: Wykonawcza Wykonawcza w partnerstwie Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój potencjału medycznego uzdrowisk	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	W zależności od rodzaju zadania: Wykonawcza Wykonawcza w partnerstwie Inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
Dostosowanie systemu ochrony zdrowia dla potrzeb starzejącego się społeczeństwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w zakresie zadań własnych Inicjująca i wspierająca, a w zakresie niektórych zadań – wykonawcza w partnerstwie w zakresie zadań należących do innych zarządców	działanie ciągłe

<i>Stworzenie systemu cyklicznej oceny dostępności do świadczeń medycznych jako podstawy do podejmowania działań o charakterze inwestycyjnym i organizacyjnym</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie programów zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Stworzenie regionalnego systemu informacji medycznej</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie programu kompleksowej opieki medycznej i teleopieki nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Rozbudowa Centrum Onkologii w Bydgoszczy oraz powstanie oddziałów onkologicznych w regionalnych szpitalach specjalistycznych na terenie województwa</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Genetycznego Centrum Opieki w Bydgoszczy</i>	Collegium Medicum UMK	Wspierająca	do 2020
<i>Budowa zakładu radioterapii przy ul. Łęgskiej we Włocławku z uwzględnieniem planów rozwojowych Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki przy ul. Wienieckiej we Włocławku</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wzmocnienie potencjału regionalnego Szpitala Specjalistycznego im. Dr. W. Biegańskiego w Grudziądzu</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rozbudowa Szpitala Wojewódzkiego w Toruniu</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie Centrum Opiekuńczo-Terapeutycznego w ramach rozbudowy Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	do 2020
<i>Utworzenie Centrum Konsultacyjnego dla Seniorów i Osób Niepełnosprawnych w Toruniu</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	do 2020
Cel "Innowacyjność"			
Rozwój badań naukowych	Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca	działanie ciągłe
Poprawa zdolności naukowo-badawczych szkół wyższych	Samorząd województwa Uczelnie wyższe	Wykonawcza w partnerstwie Inicjująca	działanie ciągłe
Rozwój niezależnych instytucji badawczo-rozwojowych	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój współpracy pomiędzy sektorem naukowo-badawczym a gospodarką	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca i wspierająca ew. wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
Stworzenie systemu finansowania badań naukowych	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca i wspierająca ew. wykonawcza w partnerstwie	do 2020

Rozwój instytucji otoczenia biznesu (IOB) ukierunkowanych na rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych	Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Samorząd województwa	W zależności od charakteru zadania: Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój innowacyjnych aspektów i rozwiązań w ramach inteligentnych specjalizacji	Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Samorząd województwa	W zależności od charakteru zadania: Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Pozyskiwanie dla gospodarki regionu przedsiębiorstw działających w sektorach wysokich technologii	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Promocja postaw i rozwiązań innowacyjnych	Samorząd województwa Organizacje pozarządowe Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Rozwój sieci szerokopasmowych służących rozwojowi technologii informatycznych	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
Wspieranie aplikacji produktów innowacyjnych do środowiska międzynarodowego	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wykonawcza w partnerstwie Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Wspieranie i promocja współpracy międzynarodowej instytucji naukowo-badawczych i szkół wyższych	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
<i>Utworzenie Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius w Borach Tucholskich</i>	Uczelnie wyższe Administracja rządowa Samorząd województwa	Inicjująca Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Podjęcie działań na rzecz i wypracowanie modelu integracji uniwersytetów województwa kujawsko-pomorskiego</i>	Uczelnie wyższe	Inicjująca	do 2020
<i>Rozwój Kujawsko-Pomorskiej Agencji Innowacyjności pełniącej rolę centrum badań i transferu innowacji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	działanie ciągłe
<i>Rozwój Bydgoskiego Klastra Przemysłowego zrzeszającego firmy branży narzędziowo-przetwórczej</i>	Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wspierająca	działanie ciągłe
<i>Przekształcenie Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego w Bydgoski Park Naukowo-Technologiczny i Przemysłowy</i>	Inwestorzy prywatni Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Uczelnianego Centrum Stomatologii w Bydgoszczy</i>	Collegium Medicum UMK	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Uczelnianego Centrum Geriatrii w Bydgoszczy</i>	Collegium Medicum UMK	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych

			przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Uczelnianego Centrum Żywienia i Aktywności Fizycznej Człowieka w Bydgoszczy</i>	Collegium Medicum UMK	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych w Bydgoszczy</i>	Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Inwestorzy prywatni Samorząd województwa	Wykonawcza w partnerstwie lub Inicjująca i wspierająca	do 2020
<i>Rozwój projektu EKO-FOOD-MED</i>	Uczelnie wyższe	Wspierająca	do 2020
<i>Utworzenie funduszu na cele zakupów patentów, technologii, zakup usług doradczych związanych z zakupem patentów i technologii</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Stworzenie internetowego mechanizmu wymiany informacji (bazy danych) między jednostkami naukowo-badawczymi i przedsiębiorcami</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie regionalnego funduszu "venture capital"</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Utworzenie regionalnego inkubatora kreatywnych przemysłów</i>	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie lub Inicjująca i wspierająca inne podmioty	do 2020
<i>Rozwój Exea Data Center w Toruniu</i>	Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie lub Inicjująca i wspierająca inne podmioty	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Ośrodka Wspierania Innowacyjności w zakresie technologii ICT w Toruniu</i>	Samorząd lokalny Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie lub Inicjująca i wspierająca inne podmioty	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Rozwój Toruńskiego Inkubatora Technologicznego</i>	Samorząd lokalny Uczelnie wyższe Instytucje badawcze Inwestorzy prywatni	Wykonawcza w partnerstwie lub Inicjująca i wspierająca inne podmioty	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
Cel "Nowoczesny sektor rolno-spożywczy"			
Rozwój badań naukowych w zakresie produkcji rolnej	Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój badań naukowych w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego	Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój doradztwa rolniczego	Samorząd województwa Uczelnie wyższe Instytucje badawcze	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe

Rozwój szkolnictwa praktycznego dla stworzenia podstaw do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego	Samorządy lokalne	Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój produkcji biomasy na cele energetyczne	Inwestorzy prywatni	Wspierająca	działanie ciągłe
Poprawa przyrodniczych warunków realizacji produkcji rolnej, w tym poprawa gospodarki wodnej w rolnictwie	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój bazy przechowalnictwa płodów rolnych	Inwestorzy prywatni	Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Promocja regionalnych produktów żywnościowych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolno-spożywczym	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój produkcji i eksportu żywności ekologicznej	Inwestorzy prywatni	Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój i promocja rybactwa śródlądowego	Inwestorzy prywatni	Wspierająca Wykonawcza w zakresie promocji	działanie ciągłe
Promocja idei spółdzielczości w rolnictwie	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza	działanie ciągłe
Promocja i wspieranie współpracy międzynarodowej w sektorze rolno-spożywczym, szczególnie w celach eksportowych	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza	działanie ciągłe
Rozwój kształcenia ustawicznego, w tym szkolenia i staże za granicą dla przedsiębiorców branży rolno-spożywczej	Samorządy lokalne Samorząd województwa	Inicjująca Wspierająca w zakresie niektórych działań dopuszcza się rolę wykonawczą	działanie ciągłe
<i>Opracowanie i wdrożenie znaku towarowego dla żywności wyprodukowanej na terenie województwa oraz przeprowadzenie kampanii promocyjnej regionalnej żywności wśród mieszkańców województwa</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
Opracowanie i wdrożenie zasad i oznakowania regionalnych markowych produktów żywnościowych	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Identyfikacja strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz ustanowienie zasad jego ochrony</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza – w uzgodnieniu z samorządami lokalnymi	do 2020

<i>Stworzenie Kujawsko-Pomorskiego Klastra Produkcji Żywności Wysokiej Jakości</i>	Inwestorzy prywatni Samorząd województwa Samorządy lokalne	Inicjująca Wspierająca Wykonawcza w zakresie wybranych zadań	do 2020
<i>Utworzenie Regionalnego Centrum Innowacyjności Wsi i Rolnictwa dla rozwoju i transferu innowacji w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rozwój systemów małej retencji</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
<i>Rozwój i odbudowa sieci melioracji</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
<i>Rozwój systemu praktyk zawodowych uczniów szkół rolniczych w nowoczesnych gospodarstwach rolnych</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Utworzenie Regionalnego Centrum Eksportu Bezpiecznej i Markowej Żywności</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
Cel "Bezpieczeństwo"			
Wzmacnianie i promowanie postaw obywatelskich	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Rozwój inteligentnych systemów transportowych (ITS)	Samorząd województwa Samorządy lokalne Zarządcy dróg	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Rozwój badań dotyczących opracowania innowacyjnych systemów identyfikacji zagrożeń i zarządzania bezpieczeństwem	Uczelnie wyższe	Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Kompleksowe zagospodarowanie doliny Wisły (w aspektach innych niż wskazane jako zadania administracji rządowej)	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zależności od charakteru zadania: wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie, inicjująca i wspierająca	działanie ciągłe
<i>Budowa stopnia wodnego poniżej Włocławka</i>	Inwestor prywatny Samorząd województwa Samorządy lokalne	Inicjująca i wspierająca w pewnych zagadnieniach możliwe wykonawstwo w partnerstwie	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Przygotowanie dokumentacji dla realizacji stopni wodnych poniżej Torunia i w rejonie Chełmna</i>	Samorząd województwa Inwestor prywatny	Inicjująca i wspierająca w pewnych zagadnieniach możliwe wykonawstwo w partnerstwie	rozpoczęcie prac – do 2020

<i>Realizacja infrastruktury związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa i ratownictwa drogowego na terenie powiatu aleksandrowskiego</i>	Samorządy lokalne Administracja rządowa	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Budowa i modernizacja urządzeń zabezpieczających przed powodzią</i>	Samorząd województwa Administracja rządowa	Wykonawcza Inicjująca	działanie ciągłe
<i>Stworzenie sieci mobilnych punktów zabezpieczenia operacyjnego akwenów wykorzystywanych turystycznie</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza - w partnerstwie Inicjująca	do 2020
Cel "Sprawne zarządzanie"			
Poprawa jakości funkcjonowania instytucji administracji publicznej	Wszystkie instytucje publiczne	Wykonawcza w zakresie zadań własnych Wspierająca pozostałe podmioty	działanie ciągłe
Rozwój współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza	działanie ciągłe
Promocja i wspieranie współpracy międzynarodowej instytucji kultury, rynku pracy, pomocy społecznej, ekonomii społecznej oraz organizacji sportowych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Rozwój organizacji pozarządowych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Poprawa zarządzania przestrzenią województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Zwiększenie partycypacji społecznej w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Wspieranie rozwoju budownictwa mieszkaniowego	Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Spółdzielnie mieszkaniowe	Wspierająca	działanie ciągłe
Poprawa dostępności mieszkań dla młodych rodzin w największych miastach	Samorządy lokalne	Wspierająca	działanie ciągłe
Rozwój współpracy ponadregionalnej i międzynarodowej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Inwestorzy prywatni	Wykonawcza Inicjująca Wspierająca	działanie ciągłe
Propagowanie zrównoważonego "zielonego" budownictwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Wspieranie rozwoju sieci gazowych istotnych dla zaopatrywania województwa	Samorząd województwa Operator sieci	Inicjująca Wspierająca Możliwa partycypacja finansowa przy realizacji wybranych zadań	działanie ciągłe

Poprawa jakości i ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	Samorząd województwa Samorządy lokalne	W zależności od rodzaju zadania – wykonawcza, inicjująca i/lub wspierająca	działanie ciągłe
Rekultywacja oraz renaturyzacja jezior	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza, inicjująca	działanie ciągłe
Rozwój całościowego systemu selektywnego zbierania odpadów i recyklingu odpadów	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza, inicjująca	działanie ciągłe
Poprawa efektywności energetycznej	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni	W zależności od rodzaju zadania – wykonawcza, inicjująca i/lub wspierająca	działanie ciągłe
Odtwarzanie cennych siedlisk przyrodniczych, w tym nieistniejących i przekształconych	Samorząd województwa Samorządy lokalne Administracja rządowa	W zależności od rodzaju zadania – wykonawcza, inicjująca i/lub wspierająca	działanie ciągłe
Restytucja rodzimych gatunków grzybów, roślin i zwierząt	Samorząd województwa Samorządy lokalne Administracja rządowa	W zależności od rodzaju zadania – wykonawcza, inicjująca i/lub wspierająca	działanie ciągłe
Reintrodukcja i odtwarzanie populacji gatunków zwierząt łownych narażonych na wyginięcie	Samorząd województwa Samorządy lokalne Administracja rządowa	W zależności od rodzaju zadania – wykonawcza, inicjująca i/lub wspierająca	działanie ciągłe
<i>Budowa regionalnej platformy wymiany dobrych praktyk w zakresie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Promocja i wspieranie Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej w Toruniu i Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Stworzenie i wdrożenie modelu pozyskania zasobów mieszkaniowych w największych miastach dla zapewnienia potrzeb mieszkaniowych młodych rodzin, przeciwdziałania ich emigracji i nakłaniania do imigracji z innych województw</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Inwestorzy prywatni Spółdzielnie mieszkaniowe	Wykonawcza w partnerstwie w zakresie opracowania modelu/programu Udział we wdrażaniu modelu/programu zależny od dalszych ustaleń (rola inicjująca i wspierająca lub wykonawcza w zakresie niektórych zadań)	do 2020

<i>Rozwój systemu stowarzyszeń wzajemnej pomocy JST w zakresie likwidacji i ograniczania negatywnych skutków zdarzeń żywiołowych (typu Salutaris)</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza	do 2020
<i>Wykonanie kompleksowej inwentaryzacji i waloryzacji zasobów przyrodniczych województwa</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie projektu wsparcia rozwoju gmin położonych na terenach objętych obszarowymi formami ochrony przyrody w zakresie szeroko rozumianych inwestycji proekologicznych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i realizacja regionalnej koncepcji rozwoju sieci gazowych</i>	Samorząd województwa Operator sieci	Wykonawcza w partnerstwie w zakresie opracowania Wspierająca lub wykonawcza w partnerstwie w zakresie realizacji	do 2020
<i>Opracowanie i realizacja regionalnej koncepcji reelektryfikacji terenów wiejskich</i>	Samorząd województwa Operator sieci	Wykonawcza w partnerstwie w zakresie opracowania Wspierająca lub wykonawcza w partnerstwie w zakresie realizacji	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów w dziedzinie ładu przestrzennego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń eksploatacji kopalin jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju OZE ("Przestrzeń dla OZE") jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa oraz wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wdrożenie projektu "Infostrada Kujaw i Pomorza"</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Cyfryzacja danych państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza Wspierająca	do 2020
<i>Wykonanie diagnozy stanu ładu przestrzennego w województwie</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Budowa regionalnego portalu informacji przestrzennej</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza	do 2020

<i>Utworzenie portalu "Przyjazna przestrzeń"</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Realizacja projektu "Zintegrowane Działania Planistyczne w Przestrzeni"</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Budowa i modernizacja instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych, w tym mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów i recyklingu odpadów</i>	Samorządy lokalne	Wspierająca w szczególnych przypadkach możliwa wykonawcza w partnerstwie	działanie ciągłe
<i>Opracowanie projektu kompleksowego zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w celach energetycznych</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza w partnerstwie	do 2020
<i>Weryfikacja granic i zasad funkcjonowania obszarów chronionego krajobrazu i parków krajobrazowych</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>„Nowe otwarcie Funduszu Wsparcia” - opracowanie i wdrożenie założeń Funduszu Wsparcia dostosowanego do nowych założeń interwencji</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rozwój sieci dystrybucyjnej LNG na potrzeby zrównoważonego transportu regionalnego</i>	Inwestorzy prywatni	Inicjująca i wspierająca w szczególnych przypadkach możliwa wykonawcza w partnerstwie	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne – pożądane do 2020
Cel "Tożsamość i dziedzictwo"			
Budowa tożsamości regionalnej województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza lub/i inicjująca Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Inwestorzy prywatni	Wykonawcza lub/i inicjująca Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe Inwestorzy prywatni	Wykonawcza lub/i inicjująca Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym	Samorząd województwa Samorządy lokalne	Wykonawcza i wspierająca	działanie ciągłe

Promocja marki województwa	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	działanie ciągłe
<i>Podjęcie działań na rzecz budowy marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Wykreowanie flagowych wydarzeń kulturalnych regionu</i>	Samorząd województwa, Samorządy lokalne	Wykonawcza lub/i inicjująca Wspierająca inne podmioty	do 2020
<i>Podjęcie działań na rzecz upowszechniania wiedzy o województwie wśród jego mieszkańców</i>	Samorząd województwa Samorządy lokalne Organizacje pozarządowe	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	do 2020
<i>Opracowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza Wspierająca inne podmioty	do 2020
<i>Rozwój projektu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Realizacja projektu Badań archeologiczno-architektonicznych w miejscu dawnego grodziska i zamku w Bydgoszczy, zakończonych organizacją rezerwatu archeologicznego z pawilonem muzealnym</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmiot odpowiedzialny
<i>Budowa wielofunkcyjnego obiektu (łączącego funkcje kultury, wystawiennicze, konferencyjne i dydaktyczne) na Placu Teatralnym w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rewitalizacja, adaptacja i rozbudowa Gmachu Głównego Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza lub wspierająca – w zależności od formuły przedsięwzięcia	do 2020
<i>Rozbudowa i remont gmachu Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Rozbudowa Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	rozpoczęcie prac do 2020
<i>Rozwój teatru muzycznego w Toruniu</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	działanie ciągłe
<i>Utworzenie Teatru Kameralnego w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza lub wspierająca – w zależności od formuły	rozpoczęcie prac do 2020

		przedsięwzięcia	
<i>Rozbudowa i modernizacja Teatru Polskiego w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza lub wspierająca – w zależności od formuły przedsięwzięcia	rozpoczęcie prac do 2020
<i>Rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu z instalacją służącą do odkwaszania papieru</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	do 2020
<i>Modernizacja i rozbudowa gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza lub wspierająca – w zależności od formuły przedsięwzięcia	rozpoczęcie prac do 2020
<i>Utworzenie Muzeum Kina Niemego w Lipnie</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmiot odpowiedzialny
<i>Utworzenie Muzeum Wojny Polsko-Sowieckiej 1920 roku we Włocławku</i>	Samorząd województwa Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	W zależności od formuły przedsięwzięcia – wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie lub inicjująca i wspierająca	rozpoczęcie prac do 2020
<i>Utworzenie Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Bydgoszczy</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Rozwój Muzeum Wodociągów w Bydgoszczy</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Rozwój Muzeum Techniki i Inżynierii Komunalnej Torunia</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Muzeum Ziemi Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Muzeum Wsi Dobrzyńskiej w gminie Brzuze</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Realizacja muzeum interaktywnego centrum edukacji historycznej i regionalnej w Kruszwicy</i>	Samorząd lokalny Samorząd województwa	Wykonawcza w partnerstwie lub wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Rozbudowa Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	rozpoczęcie prac do 2020

<i>Budowa nowego gmachu głównego Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku</i>	Samorząd województwa	Wykonawcza	rozpoczęcie prac do 2020
<i>Utworzenie Muzeum Jazdy Polskiej w Grudziądzu</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Muzeum Chleba w Spichlerzu w Grudziądzu</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze</i>	Samorząd lokalny Inwestorzy prywatni Organizacje pozarządowe	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Utworzenie „Muzeum Portu na Wiśle” w Toruniu</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Kontynuacja adaptacji historycznej fabryki Weesego na cele „Muzeum Toruńskiego Piernika” jako Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu</i>	Samorząd województwa Samorząd lokalny	Wykonawcza lub wspierająca – w zależności od formuły przedsięwzięcia	do 2020
<i>Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój nowych funkcji centrum kulturowo-kongresowego na Jordankach w Toruniu</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Rewitalizacja XIX-wiecznego pierścienia fortecznego Twierdzy Toruń</i>	Samorząd lokalny	Wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>„Europejski Szlak Megalitów” – rozwój Parku Kulturowego Wietrzychowice</i>	Samorząd lokalny Samorząd województwa	Wykonawcza lub wykonawcza w partnerstwie lub wspierająca	w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Budowa sali widowiskowej we Włocławku</i>	Wskazanie podmiotów odpowiedzialnych oraz roli samorządu województwa – wymaga doprecyzowania i będzie określone na późniejszym etapie Rola samorządu województwa może być – w zależności od formuły przedsięwzięcia: wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie lub inicjująca i wspierająca		w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Budowa sali widowiskowej w Grudziądzu łącząca funkcje targowo-wystawiennicze i sportowo-widowiskowe</i>	Wskazanie podmiotów odpowiedzialnych oraz roli samorządu województwa – wymaga doprecyzowania i będzie określone na późniejszym etapie Rola samorządu województwa może być – w zależności od formuły przedsięwzięcia: wykonawcza, wykonawcza w partnerstwie lub inicjująca i wspierająca		w zależności od działań podejmowanych przez podmioty odpowiedzialne
<i>Wsparcie działań na rzecz ochrony i promocji Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO</i>	Rola samorządu województwa polegać będzie na wspieraniu działań samorządu lokalnego i innych podmiotów – ew. realizacji niektórych		działanie ciągłe

	działań adekwatnie do kompetencji	
--	-----------------------------------	--

MONITOROWANIE REALIZACJI USTALEŃ STRATEGII

Monitoring realizacji Strategii rozwoju województwa będzie powiązany z systemem monitoringu stanu rozwoju województwa i będzie stanowił jego integralną część. Przy założeniu, że Strategia rozwoju województwa jest dokumentem o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju regionu, można dostrzec prostą i jednoznaczną zależność – to stan rozwoju województwa w największym stopniu będzie świadczył o jakości oraz trafności ustaleń Strategii oraz efektywności jej wdrażania.

System monitoringu stanu województwa będzie prowadzony przez Kujawsko-Pomorskie Obserwatorium Rozwoju (czyli regionalne obserwatorium terytorialne), ściśle współpracujące z Instytucją Wdrażającą Strategię Rozwoju Województwa. Rolą KPOR będzie przygotowywanie dla Instytucji Wdrażającej cyklicznych raportów dotyczących stanu rozwoju województwa i jego zmian w wyniku realizacji Strategii, ale także zapewnianie bieżącej informacji (rozwiązywanie bieżących problemów w zakresie dostępu do danych i informacji) na potrzeby IW.

Zadaniem Kujawsko-Pomorskiego Obserwatorium Rozwoju w ramach monitorowania realizacji Strategii, będzie:

- nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z gestorami informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju województwa,
- nawiązanie i utrzymywanie sieci współpracy z partnerami społecznymi – przedstawicielami środowisk społecznych, gospodarczych, sektora pozarządowego, samorządami zawodowymi i branżowymi, itp.
- gromadzenie danych i informacji istotnych dla programowania i monitorowania rozwoju województwa,
- sporządzanie analiz w zakresie wybranych zagadnień,
- koordynowanie analiz prowadzonych przez inne podmioty,
- w pewnych aspektach – zlecanie badań zewnętrznych.

Zakłada się, że realizacja ustaleń Strategii będzie monitorowana za pomocą następujących narzędzi:

- powszechnie dostępnego systemu STRATEG stanowiącego bazę danych, w ramach której są gromadzone informacje na temat wskaźników kluczowych dla monitorowania i programowania polityki rozwoju, utworzonego przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego – co gwarantuje wiarygodność, rzetelność, niezależność, trwałość (poprzez systematyczne zasilanie aktualnymi danymi i sukcesywną rozbudowę bazy) i porównywalność danych (zarówno w ujęciu czasowym, jak i terytorialnym); w systemie zawarto również bogaty zestaw informacji metodologicznych. Ze względu na swój charakter dane statystyczne oddają zazwyczaj szerokie i najczęściej pośrednie skutki podejmowanych działań – będzie to więc przede wszystkim ocena wpływu realizacji ustaleń Strategii na ogólny stan rozwoju województwa,
- za pomocą monitorowania stopnia realizacji poszczególnych przedsięwzięć, uznanych za szczególnie ważne dla realizacji celów Strategii – co jest metodą bezpośrednią i jednoznaczną, pozwalającą na bardzo przejrzystą ocenę stopnia realizacji ogółu ustaleń,
- za pomocą cyklicznie opracowywanych raportów analitycznych, zwłaszcza w zakresie zagadnień o złożonym charakterze, gdzie prosty monitoring wskaźnikowy nie gwarantuje pełnej charakterystyki zmian - tego typu analizy pozwolą przede wszystkim na zindywidualizowane podejście do każdego z badań, a więc także na wykorzystanie indywidualnych i nie zawsze porównywalnych w szeregach czasowych danych, wykorzystanie danych spoza zasobu GUS, realizację pogłębionych badań ankietowych, itp.; do tej kategorii monitoringu można także zaliczyć jednorazowe ekspertyzy zamawiane w celu identyfikacji stanu rozwoju w określonej dziedzinie. W tabeli przedstawiono propozycję zagadnień, które powinny być przedmiotem raportów o takim charakterze wraz z propozycją częstotliwości prowadzenia analiz. Podkreślić należy, że listy tej nie można traktować jako zamkniętej – ze wskazanych analiz nie należy rezygnować, ale dopuszcza się, w zależności od zidentyfikowanych potrzeb, uzupełnianie o kolejne zagadnienia.

Zakres monitoringu, który powinien być realizowany za pomocą raportów analitycznych

Zagadnienie będące przedmiotem analiz	Częstotliwość
Konkurencyjność gospodarki województwa kujawsko-pomorskiego	Raz na rok
Międzyregionalna dostępność transportowa województwa kujawsko-pomorskiego	Raz na rok
Analiza spójności województwa kujawsko-pomorskiego w zakresie transportu publicznego	Raz na rok
Poziom innowacyjności województwa kujawsko-pomorskiego	Raz na dwa lata
Ocena potencjału rolno-spożywczego województwa kujawsko-pomorskiego	Raz na dwa lata
Ocena stanu przygotowania infrastruktury społecznej województwa kujawsko-pomorskiego do potrzeb starzejącego się społeczeństwa	Raz na dwa lata
Ocena bezpieczeństwa powodziowego województwa kujawsko-pomorskiego	Raz na dwa lata
Regionalne badanie tożsamości i więzi regionalnej	Raz na trzy lata

Ze względu na swą specyfikę, poszczególne cele strategiczne mogą i powinny być monitorowane za pomocą różnych instrumentów. Dla tych celów, w zakresie których ograniczona jest dostępność wskaźników statystycznych lub statystyka nie zapewnia pełnej oceny zagadnienia, szczególnie ważne będą raporty analityczne, stanowiące podstawowe źródło informacji o stanie i charakterze zmian. Wymienić tu należy przede wszystkim cele: Tożsamość i dziedzictwo, Sprawne zarządzanie, Bezpieczeństwo oraz pewne aspekty będące przedmiotem celów Dostępność i spójność, Gospodarka i miejsca pracy, Innowacyjność.

Zakłada się prowadzenie monitoringu na czterech płaszczyznach, różniących się celami, którym służyć ma ten monitoring oraz poziomem szczegółowości monitoringu (liczba i szczegółowość wskaźników):

- Pierwsza – ogólna – wskaźniki świadczące o stanie rozwoju województwa. Są to bardzo ogólne wskaźniki, które oddają charakter i są konsekwencją całościowych zmian stanu rozwoju (wartość wskaźnika jest efektem synergii różnych procesów zachodzących na terenie województwa), a więc w najbardziej syntetyczny sposób oddają kondycję społeczno-gospodarczą województwa. Wskaźniki te są podstawą porównywania stanu rozwoju różnych regionów – a więc ich wartość jest ważna dla obiektywnej oceny poziomu rozwoju województwa oraz tempa rozwoju na tle innych województw. Powyższe wskaźniki odnoszą się bezpośrednio do priorytetów rozwoju województwa, a więc pozwalają na ocenę tempa i charakteru procesu modernizacji województwa.
- Druga – szczegółowa – którą będą stanowiły wskaźniki odnoszące się do ustaleń poszczególnych celów strategicznych, a więc pozwalające na monitorowanie stanu/stopnia realizacji tychże celów. Cele strategiczne mają bezpośrednie przełożenie na realizację priorytetów rozwoju województwa, a więc tego typu monitoring pozwala na ocenę, które składowe procesy modernizacji postępują szybciej, a które wolniej – co ma służyć elastycznemu zarządzaniu procesem rozwoju.
- Trzecia – szczegółowa – którą będą stanowiły podstawowe dane i wskaźniki statystyczne, mające na celu możliwie szeroki opis stanu rozwoju województwa. Zakres tematyczny będzie korespondował z poszczególnymi celami strategicznymi, ale zakłada się wykorzystywanie tych wskaźników nie tylko dla monitorowania stanu realizacji Strategii, ale także dla szeroko rozumianej polityki przestrzennej i zarządzania regionem. Zasób ten będzie stanowił bazę wyselekcjonowanych i ukierunkowanych tematycznie danych o stanie województwa. Podstawowym źródłem będą tu zasoby GUS, w tym informacje pozyskiwane przez GUS od innych podmiotów.
- Czwarta – szczegółowa – stanowiąca coroczny monitoring realizacji przedsięwzięć zidentyfikowanych na etapie konstytuowania ustaleń Strategii. Są to przedsięwzięcia, których realizacja – pomimo jednostkowego charakteru każdego z zadań – będzie się wiązała z osiągnięciem istotnych korzyści, rozwiązaniem poważnego problemu lub przyczyni się do aktywizacji społeczno-gospodarczej na dużą skalę. Dla każdego ze zidentyfikowanych przedsięwzięć o takiej randze zostanie przeprowadzona indywidualna ocena stanu realizacji wg następującego schematu (chyba, że określono inne indywidualne warunki monitorowania danego przedsięwzięcia):
 - Realizacja przedsięwzięcia nie została rozpoczęta
 - Realizacja przedsięwzięcia została rozpoczęta – znajduje się w fazie projektowej
 - Realizacja przedsięwzięcia została rozpoczęta – znajduje się w fazie uzgadniania dokumentacji
 - Realizacja przedsięwzięcia została rozpoczęta – wstępna faza procesu inwestycyjnego
 - Realizacja przedsięwzięcia została rozpoczęta – zaawansowana faza procesu inwestycyjnego
 - Przedsięwzięcie zostało zrealizowane

Założenia systemu monitorowania – cztery płaszczyzny odniesienia monitoringu

Poziom monitoringu	Poziom ogólności / szczegółowości	Cel monitoringu
Monitoring ogólnego poziomu rozwoju województwa	Najbardziej ogólny poziom wskaźników stanu rozwoju regionów	Ocena poziomu oraz tempa rozwoju województwa na tle innych województw i na tle kraju
Monitoring realizacji celów strategicznych	Stosunkowo ogólne wskaźniki „branżowe” – adekwatne do tematyki celów strategicznych	Ocena zmian w dziedzinach podlegających interwencji w ramach realizacji celów strategicznych
Monitoring szczegółowych procesów rozwoju i struktur województwa	Szczegółowe wskaźniki stanu rozwoju województwa	Wskaźniki dla potrzeb polityki regionalnej, planowania rozwoju i bieżącego zarządzania (baza wskaźników szczegółowych)
Monitoring realizacji przedsięwzięć zidentyfikowanych w Strategii	Konkretne przedsięwzięcia zidentyfikowane w Strategii	Ocena stopnia realizacji przedsięwzięć imiennie wskazanych w ramach 8 celów strategicznych. Obejmuje większość przedsięwzięć (pominięto przedsięwzięcia, które ze względu na charakter nie są możliwe do monitorowania za pomocą zaproponowanej metody)

Monitoring ogólnego poziomu rozwoju województwa

Wskaźnik	Źródło danych	Stan bazowy dla województwa	Stan dla Polski wg roku bazowego
Dynamika zmiany liczby mieszkańców województwa (w stosunku do roku 2012, pozycja województwa na tle kraju)	GUS - BDL Ludność wg faktycznego miejsca zamieszkania	2098370 (2011) 2096404 (2012)	38538447 (2011) 38533299 (2012)
Stopa bezrobocia rejestrowanego	GUS – BDL (Rynek Pracy – Bezrobocie – stopa bezrobocia rejestrowanego)	2011 – 17,0 2012 – 17,9	2011 – 12,5 2012 – 13,4
Liczba pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie	GUS – Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2012, s. 146	2011 – 107586	
Wartość PKB na 1 mieszkańca	GUS – BDL (Rachunki Regionalne – PKB (CENY BIEŻĄCE) – PKD 2007	2010 – 31107 zł	37096 zł
Udział województwa w krajowym PKB	GUS – BDL (Rachunki Regionalne – PKB (CENY BIEŻĄCE) – PKD 2007; RS WK-P 2012, s. 361 (dane dot. woj.)	PKB ogółem w 2010 – 64379 Udział woj. w krajowym PKB – 4,54%	PKB ogółem - 1416585
Wskaźnik liczby studentów do ludności w grupie 19-24 lata	GUS – Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2012, s. 210 (l. studentów); s. 109 (l. ludności 19-24); BDL – Szkolnictwo wyższe – wskaźniki – Studenci szkół wyższych na 10 tys. ludności w wieku 19-24 lata	Wskaźnik 2011 – 45,1 Liczba studentów w szkołach wyższych w 2011 r. – 81912 Liczba ludności w grupie 19-24 lata w 2011 r. – 181431	Wskaźnik 2011 – 53,0
Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	GUS – BDL – Ochrona zdrowia i opieka społeczna	2011 – 10,9%	2011 – 8,1%
Osoby korzystające ze świadczeń na 10 tys. ludności		2011 r. – 725,9 na 10 tys. ludności	2011 - 523,7 na 10 tys. ludności
Przeciętna dalsza długość życia mężczyzn i kobiet w wieku 60 lat (w latach)	GUS – BDL – Stan ludności i ruch naturalny – Przeciętne dalsze trwanie życia	2011 – mężczyźni 18,3; kobiety 23,3	2011 – mężczyźni 18,5; kobiety 23,8

Monitoring realizacji celów strategicznych

Wskaźnik	Źródło danych	Stan bazowy dla województwa	Stan dla Polski wg roku bazowego
Cel: Gospodarka i miejsca pracy			
Liczba pracujących ogółem	GUS – Rocznik Statystyczny Woj. K-P 2012 s. 146	2011 r. - 683549	
Udział bezrobotnych w wieku 25-34 w ludności w tym wieku	WUP/GUS-BDL	2011 – 11,9% ludności w grupie wiekowej 25-34 2012 – 12,7	2011 – 9,1 2012 - 9,9
Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok w ogólnej liczbie bezrobotnych	WUP/GUS - BDL – Rynek pracy – Bezrobocie – Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy i płci	2011 – 36,9%	2011 – 34,6%
Wskaźnik liczby kobiet, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka na 10 000 mk	Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2012, s. 162	2011 - 81,2 na 10 tys. mieszkańców	
Udział bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej w liczbie ludności w wieku produkcyjnym 55 lat i więcej	GUS -BDL	2011 - 6,1 2012 - 7,0	2011 - 5,6 2012 - 6,5
Liczba podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego	GUS – BDL – Podmioty gospodarcze – Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego – Podmioty wg klas wielkości	2011 – 587 (2,8 na 10 tys. mieszkańców)	2011 – 24910 6,5 na 10 tys. mk)
Cel: Dostępność i spójność			
Liczba pasażerów obsługiwanych przez PLB	PLB	2011 – 279536 2012 - 340024	Nie dotyczy
Łączna długość dróg ekspresowych i autostrad	BDL – Transport i łączność – Drogi publiczne - Drogi ekspresowe i autostrady	2011 – ekspresowe 35,3 km (4,8% ogółu ekspresowych w PL); autostrady 86,1 km (8,0% ogółu autostrad w PL) RAZEM = 121,4	ekspresowe 737,6 km; autostrady 1069,6 km RAZEM = 1807,2
Łączna liczba bezpośrednich połączeń w transporcie publicznym z Bydgoszczy/Torunia do Warszawy, Łodzi, Gdańska, Poznania, Olsztyna	Obliczenia własne na podstawie rozkładów jazdy przewoźników publicznych		Nie dotyczy
Liczba miast powiatowych leżących w zasięgu 60 minutowej dostępności w transporcie publicznym do Bydgoszczy lub Torunia	Obliczenia własne na podstawie rozkładów jazdy przewoźników publicznych		Nie dotyczy
Udział dróg wojewódzkich o złym stanie technicznym - wymagających pilnych działań naprawczych	ZDW + Departament Infrastruktury Drogowej		
Liczba pasażerów przewiezionych w transporcie publicznym pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem	Departament Transportu Publicznego		Nie dotyczy
Cel: Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi			
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	GUS – BDL – Wychowanie przedszkolne – wskaźniki – Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	2011 – 60,4%	2011 – 69,2%
Uśrednione wyniki egzaminów gimnazjalnych w części humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz językowej	Centralna Komisja Egzaminacyjna	2012 r. Język polski – 64 historia i wiedza o społeczeństwie – 59 matematyka – 46 przedmioty przyrodnicze - 49	2012 r. Język polski – 65 historia i wiedza o społeczeństwie – 61 matematyka – 47 przedmioty przyrodnicze - 50
Studenci szkół wyższych na kierunkach matematycznych, przyrodniczych i technicznych na 10 000 mk – rolnicze, leśne i rybactwa; matematyczno-statystyczne; informatyczne; architektura i budownictwo; weterynaryjne; ochrona środowiska; usługi transportowe; biologiczne; fizyczne; inżynierjno-techniczne; produkcja i przetwórstwo	GUS – BDL – Szkolnictwo wyższe – Studenci i absolwenci – Studenci i absolwenci wg typów szkół, trybu nauczania, płci i kierunku studiów (publiczne i niepubliczne)	2011 – 90 na 10 tys. mieszkańców	2011 – 129 na 10 tys. mieszkańców

Studenci szkół wyższych na grupach kierunków: nauka, technika, przemysł i budownictwo oraz rolnictwo na 10 tys. mieszkańców	GUS	2012 r. – 82,9	
Zgony na nowotwory oraz choroby układu krążenia – suma na 10 000 mk	GUS – BDL – Stan ludności i ruch naturalny – Zgony wg przyczyn	2011 – 66,2 na 10 tys. mieszkańców	2011 – 69,0 na 10 tys. mieszkańców
Cel: Innowacyjność			
Liczba studentów studiów doktoranckich na 10 tys. mieszkańców	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI) GUS - BDL	2011 - 5 na 10 tys. (10 pozycja w PL) 2011 - 5,5	2011 - 10,2
Liczba profesorów	GUS –BDL – Szkolnictwo wyższe – Nauczyciele akademicy	2011 – 1163 (5,5 na 10 tys. mieszkańców)	2011 – 23922 (6,2 na 10 tys. mk)
Liczba udzielonych patentów na 1 mln mieszkańców	GUS (dane powinny pochodzić z RSI) – BDL – Nauka i technika – Ochrona własności przemysłowej w PL – Wynalazki krajowe)	2011 – 80 patentów ogółem (38,1 na 1 mln mieszkańców) Wg RSI – 38 (9 pozycja w PL)	2011 – 1989 patentów ogółem (51,6 na 1 mln mieszkańców)
Liczba jednostek z działalnością B+R na 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI)	2010 – 41 na 100 tys. (8 pozycja w PL)	
Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w zakresie działalności innowacyjnej w ogóle przedsiębiorstw	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI)	2010 – 5,6% (11 pozycja w PL)	
Nakłady na działalność innowacyjną (B+R, zakup wiedzy i oprogramowania) na 1 podmiot gospodarki narodowej	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI)	Nakłady budżetowe bieżące na B+R na 1 mieszkańca – 2010 – 22zł – 14 pozycja w PL	
Odsetek przedsiębiorstw otrzymujących zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI)	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI)	2010 – 6,3% (15 pozycja w PL)	
Odsetek gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu	GUS, BDL (dane powinny pochodzić z RSI)	2011 – 59,5% (11 pozycja w PL)	
Cel: Nowoczesny sektor rolno-spożywczy			
Udział województwa w zbiorach krajowych: - Zbóż - Rzepak i rzepiku - Buraków cukrowych - Ziemniaków - Warzyw gruntowych - Owoców	GUS – BDL – Rolnictwo – Uprawy rolnicze – Produkcja roślinna)	2011 Zboża ogółem - 8,6% Rzepak i rzepik - 10,9% Buraki cukrowe - 18, 1% Ziemniaki - 4,9% Warzywa gruntowe - 10,8% Owoce z drzew + owoce jagodowe - 1,1% Owoce z drzew - 1,0%	Nie dotyczy
Udział województwa w krajowym pogłowie zwierząt gospodarskich (przeliczeniowe sztuki duże)	GUS – BDL	2011 - 8,4%	Nie dotyczy
Udział województwa w produkcji żywca rzeźnego	GUS – BDL – Rolnictwo – produkcja zwierzęca – produkcja żywca rzeźnego	2011 – 7,5%	Nie dotyczy
Udział województwa w produkcji mleka krowiego	GUS – BDL – Rolnictwo – produkcja zwierzęca – produkcja mleka krowiego (w tys. litrów)	2011– 7,2%	Nie dotyczy
Powierzchnia nawadnianych użytków rolnych i gruntów leśnych (ha)	GUS – Rocznik Rolnictwa, s. 101	2011 - 2260 ha	2011 - 66463 ha
Cel: Bezpieczeństwo			
Wskaźnik wypadków drogowych na 100 tys. mieszkańców	GUS – BDL – Transport i łączność – Wypadki Drogowe – Wypadki drogowe i ich ofiary	2011 – 63,7 na 100 tys. mieszkańców (1336 ogółem)	2011 – 104,0 na 100 tys. mieszkańców (40065 ogółem)
Wskaźnik ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na 100 tys. mieszkańców	GUS – BDL – Transport i łączność – Wypadki drogowe – Wypadki drogowe i ich ofiary (bezpośrednie wyniki znajdują się w Transport i łączność – Wypadki Drogowe – Ofiary wypadków, wskaźnik)	2011 - 11,15 osób na 100 tys.	2011 - 10,87 osób na 100 tys.

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw	GUS – BDL - Wymiar Sprawiedliwości – Przestępstwa Stwierdzone – Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych	2011 – 70,2%	2011 – 68,7%
Cel: Sprawne zarządzanie			
Powierzchnia chroniona w randze parku krajobrazowego oraz obszaru chronionego krajobrazu	GUS – BDL - Stan i Ochrona Środowiska – Ochrona Przyrody i Różnorodności Biologicznej – Obszary Prawnie Chronione	2011 – 232762,8 ha (Parki Krajobrazowe ogółem) + 334124,2 ha (Obszary chronionego Krajobrazu) RAZEM = 566887	2011 – 2607728,0 ha (Parki Krajobrazowe ogółem) 7078116,6 ha (Obszary chronionego Krajobrazu) RAZEM = 9685845
Udział energii pochodzącej z odnawialnych nośników energii	GUS – BDL - Rynek Materiałowy i Paliwowo-Energetyczny – Rynek Materiałowy – Produkcja energii elektrycznej wg źródeł (udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem)	2011 – 60,5%	2011 – 8%
Liczba organizacji pozarządowych (podmiotów NGO) ogółem; (aktywne fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne)	GUS - BDL – Sektor non profit – Aktywne fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne – Organizacje wg formy prawnej (ogółem)	2011 – 3,9 tys.	2011 – 75,0 tys.
Cel: Tożsamość i dziedzictwo			
Saldo migracji międzywojewódzkich	GUS - BDL	-1321 (2011)	
Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych (w I turze) (%)	Państwowa Komisja Wyborcza; GUS-BDL	2010 - 45,03%	2010 – 47,32%

Monitoring szczegółowych procesów rozwoju i struktur województwa

Uwaga: Monitorowanie w zakresie wskaźników oznaczonych symbolem () uzależnione będzie od prac Głównego Urzędu Statystycznego - rozpocznie się wraz z momentem publikacji danych przez GUS lub udostępnieniem informacji dla GUS przez gestorów tej informacji (wraz z zaistnieniem możliwości pozyskania danych z innych źródeł administracyjnych)*

Wskaźnik	Jednostka miary	Uwagi
WSKAŹNIKI OPISUJĄCE STAN ROZWOJU GOSPODARCZEGO		
Udział bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w wieku 55 lat i więcej w ogólnej liczbie bezrobotnych	%	
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców	liczba bezwzględna	
Liczba kuracjuszy leczenia stacjonarnego w zakładach uzdrowiskowych	osoby	
Liczba kuracjuszy spoza województwa w zakładach uzdrowiskowych leczenia stacjonarnego	osoby	*
Liczba kuracjuszy zagranicznych w zakładach uzdrowiskowych leczenia stacjonarnego	osoby	
Kapitał funduszy pożyczkowych i funduszy poręczeniowych na 1 przedsiębiorstwo niefinansowe	zł	*
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON ogółem	liczba bezwzględna	
Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w sekcji "Przetwórstwo przemysłowe"	liczba bezwzględna	
Liczba nowoutworzonych miejsc pracy	liczba bezwzględna	
Udział nowoutworzonych miejsc pracy w sekcji przemysł i budownictwo w ogólnej liczbie nowoutworzonych miejsc pracy	%	
Przyrost miejsc pracy	liczba bezwzględna	
Pracujący w sekcji "Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo"	osoby	
Pracujący w sekcji "Górnictwo i wydobywanie"	osoby	
Pracujący w sekcji "Przetwórstwo przemysłowe"	osoby	
Pracujący w sekcji "Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę"	osoby	
Pracujący w sekcji "Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja"	osoby	
Pracujący w sekcji "Budownictwo"	osoby	
Pracujący w sekcji "Handel; naprawa pojazdów samochodowych"	osoby	

Pracujący w sekcji "Transport i gospodarka magazynowa"	osoby	
Pracujący w sekcji "Zakwaterowanie i gastronomia"	osoby	
Pracujący w sekcji "Informacja i komunikacja"	osoby	
Pracujący w sekcji "Działalność finansowa i ubezpieczeniowa"	osoby	
Pracujący w sekcji "Obsługa rynku nieruchomości"	osoby	
Pracujący w sekcji "Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna"	osoby	
Pracujący w sekcji "Administrowanie i działalność wspierająca"	osoby	
Pracujący w sekcji "Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe Zabezpieczenia społeczne"	osoby	
Pracujący w sekcji "Edukacja"	osoby	
Pracujący w sekcji "Opieka zdrowotna i pomoc społeczna"	osoby	
Pracujący w sekcji "Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją"	osoby	
Pracujący w sekcji "Pozostała działalność usługowa"	osoby	
Udział pracujących w sekcji przemysł i budownictwo w ogólnej liczbie pracujących	%	
Udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	
Współczynnik aktywności zawodowej	%	
Wskaźnik zatrudnienia	%	
Wskaźnik zatrudnienia osób powyżej 50 roku życia	%	
Udział kobiet powracających do pracy po urodzeniu dziecka	%	*
Liczba centrów logistycznych	liczba bezwzględna	*
Wolumen obrotów centrów logistycznych	zł	*
Przychody z eksportu według rodzaju wyrobów, krajów	zł	*
Udział produkcji przeznaczonej na eksport w produkcji ogółem	%	*
Liczba sformalizowanych klastrów	liczba bezwzględna	*
Liczba parków przemysłowych i technologicznych	liczba bezwzględna	*
Powierzchnia parków przemysłowych i technologicznych	km ²	*
Liczba imprez targowo-wystawienniczych	liczba bezwzględna	*
Liczba pracujących w zakładach lecznictwa uzdrowiskowego według zawodów (lekarze, pielęgniarki, fizjoterapeuci)	osoby	*
Wielkość produkcji biomasy	PJ	*
Produkcja tarcicy iglastej i liściastej (udział w produkcji krajowej)	%	
Liczba przedsiębiorstw prowadzących sprzedaż internetową	liczba bezwzględna	
Liczba uzyskanych patentów w trzech urzędach patentowych: europejskim, amerykańskim i japońskim (EPO, USPTO i JPO)	liczba bezwzględna	*
Udział przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług współpracujących z placówkami PAN i szkołami wyższymi w zakresie działalności innowacyjnej w ogólnej liczbie przedsiębiorstw (%)	%	*
Odsetek nakładów na działalność badawczą i rozwojową z budżetu państwa	%	*
Odsetek nakładów na działalność badawczą i rozwojową przedsiębiorstw	%	*
Odsetek nakładów na działalność badawczą i rozwojową jednostek naukowych PAN i instytutów badawczych	%	*
Odsetek nakładów na działalność badawczą i rozwojową organizacji międzynarodowych i instytucji zagranicznych	%	*
Odsetek nakładów na działalność badawczą i rozwojową pozostałych źródeł finansowania	%	*
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową	tys. zł	
Udział przedsiębiorstw przemysłowych, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych objętych badaniem PNT-02	%	
Udział przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących 10-49 osób, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych objętych badaniem PNT-02	%	
Udział przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących 50 osób i więcej, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych objętych badaniem PNT-02	%	
Udział przedsiębiorstw z sektora usług, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z sektora usług objętych badaniem PNT-02u	%	
Udział przedsiębiorstw z sektora usług o liczbie pracujących 10-49 osób, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z sektora usług objętych badaniem PNT-02u	%	
Udział przedsiębiorstw z sektora usług o liczbie pracujących 50 osób i więcej, które wprowadziły innowacje ogółem w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z sektora usług	%	

objętych badaniem PNT-02u		
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług, które dokonały zgłoszeń znaków towarowych do UPRP	liczba bezwzględna	
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług, które dokonały zgłoszeń wzorów użytkowych do UPRP	liczba bezwzględna	
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług, które dokonały zgłoszeń wzorów przemysłowych do UPRP	liczba bezwzględna	
Liczba przedsiębiorstw przemysłowych i z sektora usług, które dokonały zgłoszeń wynalazków do UPRP	liczba bezwzględna	
Liczba dokonanych zgłoszeń (znaków towarowych, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, wynalazków) do UPRP przez przedsiębiorstwa przemysłowe i z sektora usług	liczba bezwzględna	
Zatrudnieni w działalności badawczej i rozwojowej na 10 tys. osób pracujących	osoby	
Liczba podmiotów nowozarejestrowanych w dziale 01 (uprawy rolne, chów i hodowla zwierząt, łowiectwo, włączając działalność usługową) wg PKD 2007	liczba bezwzględna	
Liczba podmiotów nowozarejestrowanych w dziale 03 (rybactwo) wg PKD 2007	liczba bezwzględna	
Liczba podmiotów nowozarejestrowanych w dziale 10 (produkcja artykułów spożywczych) wg PKD 2007	liczba bezwzględna	
Powierzchnia gruntów klas I-III wyłączona z produkcji rolnej	ha	
Liczba rolników stowarzyszonych w spółdzielniach	liczba bezwzględna	*
Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych	ha	
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha	liczba bezwzględna	*
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 1-15 ha	liczba bezwzględna	*
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 15-30 ha	liczba bezwzględna	*
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 30-50 ha	liczba bezwzględna	*
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 50 ha	liczba bezwzględna	*
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha	ha	
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 1-15 ha	ha	
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 15-30 ha	ha	
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych 30-50 ha	ha	
Liczba gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 50 ha	ha	
Wielkość odłowów ryb	t	*
Powierzchnia stawów hodowlanych	ha	*
Powierzchnia wód wykorzystywanych do chowu i hodowli ryb	ha	*
Wartość dodana brutto wytworzona przez dział produkcja artykułów spożywczych	w mln zł	*
Zbiory zbóż	dt	
Zbiory rzepaku i rzepiku	dt	
Zbiory buraków cukrowych	dt	
Zbiory ziemniaków	dt	
Zbiory warzyw gruntowych	dt	
Zbiory owoców z drzew i krzewów owocowych oraz plantacji jagodowych	dt	
Pogłowie bydła	szt.	
Pogłowie trzody chlewnej	szt.	
Pogłowie drobiu	szt.	
Produkcja żywca rzeźnego wołowego	t	
Produkcja żywca rzeźnego wieprzowego	t	
Produkcja żywca rzeźnego drobiowego	t	
Produkcja mleka krowiego	tys. litrów	
Produkcja jaj kurzych	tys. szt.	
Wielkość produkcji rolniczej przeznaczonej na cele energetyczne		*
Liczba rolników korzystających z instytucji doradztwa rolniczego	liczba bezwzględna	
Liczba produktów rolno-spożywczych z logiem województwa	liczba bezwzględna	
Liczba gospodarstw ekologicznych z certyfikatem	liczba bezwzględna	
Końcowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych	zł	
Towarowa produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych	zł	
Miejsca pracy w nowopowstałych firmach przetwórstwa rolno-spożywczego	liczba bezwzględna	*
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej - obwałowania przeciwpowodziowe, stacje pomp na zawałach o obszarach depresyjnych	%	
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w randze parku krajobrazowego	ha	
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w randze	ha	

obszaru chronionego krajobrazu		
Liczba gmin miejsko-wiejskich w województwie	jd	
Zanieczyszczenia zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych	%	
Udział organizacji pozarządowych (podmiotów NGO) w liczbie krajowej	%	
Powierzchnia województwa objęta obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	ha	
Liczba projektów realizowanych w partnerstwie w ramach ZIT	liczba bezwzględna	*
Liczba projektów realizowanych w partnerstwie w ramach LGD	liczba bezwzględna	*
Liczba organizacji pozarządowych LGD	liczba bezwzględna	
Odsetek klientów korzystających z e-administracji	%	*
Liczba zrealizowanych akcji/projektów promujących województwo	liczba bezwzględna	*
Powierzchnia obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w powierzchni ogólnej województwa	%	
Udział produkcji energii elektrycznej produkowanej na terenie województwa w produkcji energii elektrycznej ogółem	%	*
Udział produkcji energii elektrycznej produkowanej na terenie województwa w produkcji energii elektrycznej wg źródeł	%	*
Suma członkostw osób fizycznych organizacji działających na rzecz rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym (główna dziedzina działalności)	osoba	
Liczba organizacji działających na rzecz rozwoju lokalnego w wymiarze społecznym i ekonomicznym prowadzących działania na rzecz beneficjentów z zakresu: wypoczynku i organizacji czasu wolnego, pracy terapeutycznej, doradztwa i pośrednictwa specjalistycznego, nauczania, szkoleń i kursów	liczba bezwzględna	*
WSKAŹNIKI OPISUJĄCE SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNĄ I PRZESTRZENNĄ		
Liczba miast powiatowych w województwie kujawsko-pomorskim leżących w zasięgu 60 min. dojazdu zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym do Bydgoszczy	liczba bezwzględna	*
Liczba miast powiatowych w województwie kujawsko-pomorskim leżących w zasięgu 60 min. dojazdu zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym do Torunia	liczba bezwzględna	*
Liczba stolic województw, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia lotnicze z Bydgoszczą	liczba bezwzględna	*
Liczba stolic województw, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym z Bydgoszczą	liczba bezwzględna	*
Liczba stolic województw, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym z Torunia	liczba bezwzględna	*
Liczba miast (powyżej 300 tys.) w promieniu 1000 km, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia lotnicze z Bydgoszczą	liczba bezwzględna	*
Liczba miast (powyżej 300 tys.) w promieniu 1000 km, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym z Bydgoszczą	liczba bezwzględna	*
Liczba miast (powyżej 300 tys.) w promieniu 1000 km, z którymi istnieją bezpośrednie połączenia zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym z Torunia	liczba bezwzględna	*
Liczba miejscowości statystycznych w województwie kujawsko-pomorskim leżących w zasięgu 90 min. dojazdu zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym do Bydgoszczy	liczba bezwzględna	*
Liczba miejscowości statystycznych w województwie kujawsko-pomorskim leżących w zasięgu 90 min. dojazdu zbiorowym publicznym transportem drogowym lub zbiorowym publicznym transportem kolejowym do Torunia	liczba bezwzględna	*
Liczba pasażerów odprawionych z Portu Lotniczego Bydgoszcz do lotniczych portów zagranicznych	osoba	
Liczba pasażerów odprawionych z Portu Lotniczego Bydgoszcz do lotniczych portów krajowych	osoba	
Liczba pasażerów przewiezionych transportem samochodowym zarobkowym	tys. osób	
Średnia odległość przewozu 1 pasażera transportem samochodowym zarobkowym w km	km	
Liczba pasażerów przewiezionych komunikacją miejską	mln osób	
Liczba pasażerów przewiezionych transportem kolejowym wewnątrz województwa	tys. osób	
Liczba pasażerów, którzy wyjeżdżali transportem kolejowym do innych województw	tys. osób	

Liczba pasażerów, którzy wyjeżdżali transportem kolejowym za granicę	tys. osób	
Liczba pasażerów, którzy przybyli transportem kolejowym ogółem	tys. osób	
Liczba osób dojeżdżających do pracy drogowym publicznym transportem zbiorowym	tys. osób	*
Liczba osób dojeżdżających do pracy kolejowym publicznym transportem zbiorowym	tys. osób	*
Udział dojeżdżających do pracy w ogólnej liczbie pracujących	%	*
Długość dróg publicznych krajowych o nawierzchni twardej ulepszonej	km	
Długość dróg publicznych wojewódzkich o nawierzchni twardej ulepszonej	km	
Długość dróg publicznych powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej	km	
Długość dróg publicznych gminnych o nawierzchni twardej ulepszonej	km	
Długość zmodernizowanych i nowo wybudowanych linii kolejowych	km	*
Długość ścieżek rowerowych	km	
Praca przewozowa przy przewozie ładunków transportem kolejowym	tonokilometr	*
Praca przewozowa przy przewozie ładunków transportem samochodowym	tonokilometr	*
Praca przewozowa przy przewozie ładunków żeglugą śródlądową	tonokilometr	*
Liczba platform multimodalnych	liczba bezwzględna	*
Przeładunki w platformach multimodalnych		*
Liczba połączeń autobusowych/kolejowych z miejscowości gminnych do miasta powiatowego	liczba bezwzględna	*
Miejscowości statystyczne położone w odległości 30 min. dojazdu do miast powiatowych bezpośrednim transportem autobusowym/kolejowym	liczba bezwzględna	*
WSKAŹNIKI OPISUJĄCE STAN ROZWOJU SPOŁECZNEGO		
Relacja przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto do najwyższego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wojewódzkiego w kraju	%	
Liczba drużyn w najwyższej krajowej klasie rozgrywek ligowych seniorów	liczba bezwzględna	
Zawodnicy zarejestrowani w polskich związkach sportowych (PZS)	tys. osób	
Liczba osób pracujących uczestniczących w kursach ustawicznego szkolenia zawodowego organizowanych przez przedsiębiorstwa	tys. osób	
Liczba korzystających z poradnictwa zawodowego skierowanego do osób bezrobotnych powyżej 50. roku życia	tys. osób	
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-24 lata	%	
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata	%	
Udział osób bezrobotnych długotrwale zarejestrowanych w ludności w wieku produkcyjnym	%	
Udział wybranych instytucji użyteczności publicznej przystosowanych do potrzeb niepełnosprawnych	%	
Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lata	%	
Ćwiczący w klubach sportowych	osoba	
Ćwiczący regionalne dyscypliny sportu	osoba	
Ćwiczący popularne gry zespołowe na 1000 mieszkańców	osoby; (lokata w kraju)	
Korzystający z kompleksów "Moje Boisko - Orlik 2012"	tys. osób	
Liczba zajęć przeprowadzonych w ramach projektu "Animator - moje boisko - Orlik 2012"	liczba bezwzględna	
Uczestnicy imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice	tys. osób	
Odsetek uczestników imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice zlokalizowanych na wsiach	%	
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem trwałym	%	*
Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych	%	
Liczba lekarzy specjalistów geriatryi przypadający na 10 tys. osób w wieku 75 lat i więcej	osoby	
Liczba miejsc w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i w podeszłym wieku	liczba bezwzględna	
Liczba mieszkańców placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i w podeszłym wieku	liczba bezwzględna	
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej	tys. osób	
Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych (Polska=100)	%	
Nominalne dochody do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych na 1 mieszkańca	zł	
Udział szkół podstawowych i gimnazjów wyposażonych w komputery z dostępem do internetu przeznaczone do użytku uczniów	%	
Udział szkół ponadgimnazjalnych wyposażonych w komputery z dostępem do internetu	%	

przeznaczone do użytku uczniów		
Liczba absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych na kierunkach inżynieria, produkcja i budownictwo oraz rolnictwo	osoby	
Liczba absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych na kierunkach nauk ścisłych	osoby	
Odsetek dzieci w wieku 3 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	
Odsetek dzieci w wieku 4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	
Odsetek dzieci w wieku do 3 lat objętych opieką instytucjonalną (w %)	%	
Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	osoby	
Liczba laboratoriów i centrów wiedzy	liczba bezwzględna	*
Liczba korzystających z laboratoriów i centrów wiedzy	liczba bezwzględna	*
Udział ludności w wieku 25-64 lata z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku	%	
Liczba laureatów konkursów przedmiotowych o zasięgu wojewódzkim lub ponadwojewódzkim zwolnionych z obowiązku przystąpienia do egzaminu i olimpiad ogólnopolskich na 1000 zdających uczniów	osoby	
Odsetek doktorantów kierunków ścisłych i technicznych w ogólnej liczbie doktorantów	%	
Odsetek absolwentów kierunków ścisłych i technicznych w ogólnej liczbie absolwentów	%	
Liczba uczniów otrzymujących zasiłek szkolny w szkołach podstawowych, gimnazjach, ponadgimnazjalnych, policealnych i kolegiach	osoby	
Liczba wypłacanych studentom stypendiów w charakterze socjalnym i specjalnych dla osób niepełnosprawnych	liczba bezwzględna	
Liczba studentów cudzoziemców	osoby	
Odsetek cudzoziemców studiujących na uczelniach w województwie w łącznej liczbie studentów cudzoziemców w Polsce	%	
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie osób z wykształceniem wyższym	zł	
Liczba osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem do liczby osób bezrobotnych ogółem	%	
Absolwenci szkół policealnych kształcących kadrę opieki społecznej i zdrowotnej dla potrzeb osób starszych	osoby	
Osoby oczekujące na umieszczenie w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej w których przebywają osoby w podeszłym wieku	osoby	
Liczba miejsc w zakładach stacjonarnych pomocy społecznej w których przebywają osoby w podeszłym wieku	miejsca	
Dochód rozporządzalny na osobę	zł	
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę (Polska=100)	%	

Monitoring realizacji przedsięwzięć zidentyfikowanych w Strategii

Przedsięwzięcia wskazane do corocznego monitoringu ze względu na kluczowe znaczenie dla rozwoju województwa	rynkii azjatyckie
	Inwentaryzacja zasobów turystycznych województwa wraz z przeprowadzeniem analizy SWOT i ustaleniem priorytetów interwencji
Cel strategiczny: Gospodarka i miejsca pracy	Powołanie wyspecjalizowanej instytucji zajmującej się pozyskiwaniem i obsługą "kluczowych inwestorów" dla województwa kujawsko-pomorskiego
Utworzenie biura certyfikacji wyrobów	Opracowanie programu rozwoju gospodarczego województwa jako podstawy kompleksowych działań na rzecz aktywizacji gospodarczej
Opracowanie pakietu działań "Uzdrowisko Ciechocinek"	Realizacja projektu pn. „Kompleksowe zagospodarowanie turystyczne Zbiornika Włocławskiego i terenów z nim związanych”
Wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Ciechocinek"	Rozwój Parków Technologicznych i Przemysłowych, jako przygotowanej przestrzeni do rozwoju firmy (uwaga – monitorowana będzie liczba tego typu parków, zatrudnienie i liczba działających podmiotów)
Opracowanie pakietu działań "Uzdrowisko Inowrocław"	Wykorzystanie obszarów zdegradowanych i terenów przemysłowych na cele tworzenia przestrzeni inwestycyjnych (uwaga – monitorowana będzie liczba tego typu projektów, powierzchnia, zatrudnienie i liczba działających podmiotów)
Wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Inowrocław"	
Opracowanie pakietu działań "Uzdrowisko Wieniec-Zdrój"	
Wdrożenie pakietu działań "Uzdrowisko Wieniec-Zdrój"	
Opracowanie pakietu działań na rzecz rozwoju turystyki rehabilitacyjno-zdrowotnej w oparciu o zasoby Geotermii Grudziądz	
Wdrożenie pakietu działań na rzecz rozwoju turystyki rehabilitacyjno-zdrowotnej w oparciu o zasoby Geotermii Grudziądz	
Identyfikacja produktów turystycznych istotnych dla rozwoju gospodarczego województwa - jako podstawa dla wspierania ich rozwoju i promocji	
Ustanowienie reprezentacji (konsorcjum) województwa kujawsko-pomorskiego w Chinach z oddziaływaniem na	

Rozwój specjalnych stref ekonomicznych (uwaga – monitorowana będzie liczba stref i powierzchnia terenów w strefach, zatrudnienie i liczba działających podmiotów)	co najmniej dwoma portami lotniczymi pełniącymi rolę "hubów" przesiadkowych
Cel strategiczny: Dostępność i spójność	Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu regionalnego transportu publicznego
Realizacja drogi ekspresowej S5	Podjęcie prac studialnych na rzecz realizacji przepraw drogowych w związku z kompleksowym zagospodarowaniem doliny Wisły: - dla przeprawy poniżej Włocławka - dla przeprawy w rejonie Solca Kujawskiego
Realizacja drogi ekspresowej S10	Opracowanie programu poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla dostępności wewnątrzregionalnej
Przebudowa drogi krajowej nr 80	Realizacja programu poprawy stanu technicznego sieci dróg wojewódzkich i powiatowych mających kluczowe znaczenie dla dostępności wewnątrzregionalnej
Przebudowa drogi krajowej nr 15, w tym: - realizacja obwodnicy Inowrocławia, - realizacja obwodnicy Brodnicy - realizacja obwodnicy Kowalewa Pomorskiego	Wdrożenie systemu standaryzacji dróg wojewódzkich
Przebudowa drogi krajowej nr 25	Identyfikacja sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa
Przebudowa drogi krajowej nr 67 z realizacją obwodnicy Lipna i połączeniem z DK10/S10	Rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Maksymilianowo - Koronowo
Modernizacja drogi krajowej nr 91	Rozpoczęcie prac studialnych związanych z realizacją szybkiego połączenia szynowego Bydgoszczy i Torunia ("tramwaj regionalny")
Realizacja obwodnicy Brześcia Kujawskiego w przebiegu drogi krajowej nr 62 i dróg wojewódzkich nr: 270, 265 i 268	Opracowanie koncepcji (z elementami programu) rozwoju lotnisk aeroklubowych dla celów biznesowych i turystycznych
Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Włocławek – Brześć Kujawski	Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu funkcjonowania transportu podmiejskiego ("transport aglomeracyjny") w obszarach funkcjonalnych: - Bydgoszczy-Torunia - Włocławka - Grudziądza - Inowrocławia
Przebudowa drogi krajowej nr 62 na odcinku Strzelno-Kobylniki wraz z realizacją obwodnicy Kruszwicy	Realizacja regionalnego systemu informacji na temat rozkładów jazdy wszystkich przewoźników
Realizacja węzła autostradowego Dźwierzno	Przywrócenie zdolności technicznej do prowadzenia ruchu na linii kolejowej nr 356 na odcinku Kcynia - Gołańcz
Zapewnienie technicznej możliwości realizacji połączeń pasażerskich z prędkością co najmniej 160 km/h na liniach kolejowych nr: 18 131 353 - i co najmniej 120 km/h na linii kolejowej nr 201	Realizacja projektu kompleksowej modernizacji Portu Lotniczego w Bydgoszczy, w tym budowa terminala cargo
Przebudowa linii kolejowej nr 208: - na odcinku Laskowice Pomorskie - Jabłonowo Pomorskie - na odcinku Jabłonowo Pomorskie - Brodnica	
Kompleksowa modernizacja i przywrócenie ruchu na linii kolejowej nr 356 (odcinek Bydgoszcz - Szubin)	Cel strategiczny: Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
Rozpoczęcie prac studialnych dotyczących realizacji linii kolejowej Szubin – Żnin	Rozbudowa Centrum Onkologii w Bydgoszczy
Przebudowa linii kolejowej nr 27 na odcinku Toruń – Skępe	Realizacja oddziałów onkologicznych w regionalnych szpitalach specjalistycznych na terenie województwa (uwaga – monitorowana będzie liczba nowych oddziałów)
Budowa linii kolejowej Trzcinec - Solec Kujawski	Budowa zakładu radioterapii przy ul. Łęskiej we Włocławku z uwzględnieniem planów rozwojowych Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. błogosławionego księdza Jerzego Popiełuszki przy ul. Wienieckiej we Włocławku
Utworzenie platformy multimodalnej w rejonie Solca Kujawskiego - Bydgoszczy Łęgnowa	Wzmocnienie potencjału regionalnego Szpitala Specjalistycznego im. Dr. W. Biegańskiego w Grudziądzu
Przebudowa kompleksu dworcowego we Włocławku w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów	Rozbudowa Szpitala Wojewódzkiego w Toruniu
Przebudowa kompleksu dworcowego w Grudziądzu w celu utworzenia węzła multimodalnego dla obsługi połączeń miasta i sąsiednich powiatów	Utworzenie Centrum Opiekuńczo-Terapeutycznego w ramach rozbudowy Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Toruniu
Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Inowrocławiu	Utworzenie Centrum Konsultacyjnego dla Seniorów i Osób Niepełnosprawnych w Toruniu
Budowa kolejowej platformy przeładunkowej w Laskowicach Pomorskich	Realizacja projektu rozwoju infrastruktury Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy pn. "Wielofunkcyjny kompleks kreatywności artystycznej"
Budowa obwodnicy Grudziądza w przebiegu DK16 oraz obwodnicy Łasina	
Podjęcie prac na rzecz realizacji drogi ekspresowej S16	
Przywrócenie ruchu pasażerskiego na linii kolejowej Inowrocław-Żnin	
Ustanowienie połączeń lotniczych Portu w Bydgoszczy z	

Utworzenie Regionalnego Centrum Rehabilitacji i Wsparcia Osób z Zaburzeniami Psychicznymi	Stworzenie systemu cyklicznej oceny dostępności do świadczeń medycznych jako podstawy do podejmowania działań o charakterze inwestycyjnym i organizacyjnym
Utworzenie Regionalnego Specjalistycznego Ośrodka Szkoleniowo-Rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych wymagających specjalistycznego programu szkolenia i rehabilitacji leczniczej i społecznej	Opracowanie programów zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych
Utworzenie "Ośrodka koordynacji ds. wsparcia rodziny w opiece nad osobami przewlekle chorymi i niesamodzielnymi"	Wdrożenie programów zdrowotnych w zakresie chorób cywilizacyjnych
Utworzenie Genetycznego Centrum Opieki w Bydgoszczy	Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin
Utworzenie Centrum Doskonalenia Nauczycieli	Wprowadzenie systemu stypendialnego umożliwiającego wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji
Utworzenie Środowiskowego Centrum Edukacji Doświadczalnej - Centrum Nauki o Człowieku w Bydgoszczy	Stworzenie regionalnego systemu informacji medycznej
Utworzenie Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej: • we Włocławku • w Grudziądzu • w Inowrocławiu	Opracowanie programu kompleksowej opieki medycznej i teleopieki nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi
Utworzenie Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji na terenie każdego z powiatów ziemskich	Wdrożenie programu kompleksowej opieki medycznej i teleopieki nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi
Opracowanie regionalnych standardów nauczania	Poszerzenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszej młodzieży
Wdrożenie regionalnych standardów nauczania	Budowa krytego lodowiska w Bydgoszczy
Wprowadzenie Systemu Regionalnych Kół Przedmiotowych	Utworzenie sieci osiedlowych przestrzeni integracji mieszkańców w Toruniu
Opracowanie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych	
Wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych	Cel strategiczny: Innowacyjność
Opracowanie regionalnego standardu funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzanie oferty gminnych instytucji kultury	Utworzenie Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius w Borach Tucholskich
Wdrożenie regionalnego standardu funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzanie oferty gminnych instytucji kultury	Przekształcenie Bydgoskiego Parku Przemysłowo-Technologicznego w Bydgoski Park Naukowo-Technologiczny i Przemysłowy
Opracowanie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń	Stworzenie internetowego mechanizmu wymiany informacji (bazy danych) między jednostkami naukowo-badawczymi i przedsiębiorcami
Wdrożenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń	Utworzenie regionalnego funduszu "venture capital"
Powołanie Instytutu Badań nad Rodziną	Utworzenie regionalnego inkubatora kreatywnych przemysłów
Opracowanie Programu Wspierania Rodzin	Utworzenie funduszu na cele zakupów patentów, technologii, zakup usług doradczych związanych z zakupem patentów i technologii
Opracowanie Regionalnego Modelu Usług Opiekuńczych	Utworzenie Uczelnianego Centrum Stomatologii w Bydgoszczy
Opracowanie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast	Utworzenie Uczelnianego Centrum Geriatrii w Bydgoszczy
Wdrożenie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast	Utworzenie Uczelnianego Centrum Żywienia i Aktywności Fizycznej Człowieka w Bydgoszczy
Opracowanie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	Utworzenie Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych w Bydgoszczy
Wdrożenie systemu wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych	Podjęcie działań na rzecz i wypracowanie modelu integracji uniwersytetów województwa kujawsko-pomorskiego
Opracowanie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami	Rozwój Exea Data Center w Toruniu
Wdrożenie systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami	Utworzenie Ośrodka Wspierania Innowacyjności w zakresie technologii ICT w Toruniu
	Rozwój Toruńskiego Inkubatora Technologicznego
	Cel strategiczny: Nowoczesny sektor rolno-spożywczy
	Opracowanie znaku towarowego dla żywności wyprodukowanej na terenie województwa oraz przeprowadzenie kampanii promocyjnej regionalnej żywności wśród mieszkańców województwa

Wdrożenie znaku towarowego dla żywności wyprodukowanej na terenie województwa oraz przeprowadzenie kampanii promocyjnej regionalnej żywności wśród mieszkańców województwa	Weryfikacja granic i zasad funkcjonowania obszarów chronionego krajobrazu i parków krajobrazowych
Opracowanie zasad i oznakowania regionalnych markowych produktów żywnościowych	Opracowanie projektu wsparcia rozwoju gmin położonych na terenach objętych obszarowymi formami ochrony przyrody w zakresie szeroko rozumianych inwestycji proekologicznych
Wdrożenie zasad i oznakowania regionalnych markowych produktów żywnościowych	Opracowanie regionalnej koncepcji rozwoju sieci gazowych
Identyfikacja strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz ustanowienie zasad jego ochrony	Opracowanie i realizacja regionalnej koncepcji reelektryfikacji terenów wiejskich
Stworzenie Kujawsko-Pomorskiego Klastra Produkcji Żywności Wysokiej Jakości (uwaga – monitorowana będzie liczba podmiotów działających w klastrze)	Realizacja regionalnej koncepcji rozwoju sieci gazowych (uwaga – monitorować albo realizację całości koncepcji jako jednego projektu albo monitorować długość realizacji sieci i liczbę podłączonych odbiorców)
Utworzenie Regionalnego Centrum Eksportu Bezpiecznej i Markowej Żywności	Wykonanie diagnozy stanu ładu przestrzennego w województwie
Utworzenie Regionalnego Centrum Innowacyjności Wsi i Rolnictwa dla rozwoju i transferu innowacji w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym	Utworzenie portalu "Przyjazna przestrzeń"
Rozwój systemów małej retencji	Opracowanie regionalnych standardów w dziedzinie ładu przestrzennego
Rozwój i odbudowa sieci melioracji (uwaga – monitorowana będzie wielkość powierzchni wymagającej zmeliorowania)	Wdrożenie regionalnych standardów w dziedzinie ładu przestrzennego
Rozwój systemu praktyk zawodowych uczniów szkół rolniczych w nowoczesnych gospodarstwach rolnych. (uwaga – monitorowana będzie liczba uczniów odbywających praktyki)	Opracowanie przestrzennych założeń eksploatacji kopalni jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa
	Wdrożenie przestrzennych założeń eksploatacji kopalni jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa
Cel strategiczny: Bezpieczeństwo	Opracowanie przestrzennych założeń rozwoju OZE ("Przeźródla dla OZE") jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa oraz wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych
Budowa Policyjnego Centrum Dowodzenia dla województwa kujawsko-pomorskiego	Wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju OZE ("Przeźródla dla OZE") jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa oraz wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych
Budowa stopnia wodnego poniżej Włocławka	Opracowanie projektu kompleksowego zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych w celach energetycznych
Realizacja infrastruktury związanej z zapewnieniem bezpieczeństwa i ratownictwa drogowego na terenie powiatu aleksandrowskiego	Budowa regionalnego portalu informacji przestrzennej
Przygotowanie dokumentacji dla realizacji stopni wodnych: • poniżej Torunia • w rejonie Chełmna	„Nowe otwarcie Funduszu Wsparcia” - opracowanie założeń Funduszu Wsparcia dostosowanego do nowych założeń interwencji
Budowa i modernizacja urządzeń zabezpieczających przed powodzią (uwaga – monitorowana będzie wielkość powierzchni zagrożonej powodzią)	„Nowe otwarcie Funduszu Wsparcia” - wdrożenie założeń Funduszu Wsparcia dostosowanego do nowych założeń interwencji
Stworzenie sieci mobilnych punktów zabezpieczenia operacyjnego akwenów wykorzystywanych turystycznie (uwaga – monitorowana będzie liczba tego typu punktów)	Wdrożenie projektu "Infostrada Kujaw i Pomorza"
Realizacja projektu poprawy wyposażenia Inspektoratu Transportu Drogowego w sprzęt niezbędny dla realizacji zadań na rzecz ochrony dróg, zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony środowiska w ruchu drogowym	
Cel strategiczny: Sprawne zarządzanie	Cel strategiczny: Tożsamość i dziedzictwo
Stworzenie modelu pozyskania zasobów mieszkaniowych w największych miastach dla zapewnienia potrzeb mieszkaniowych młodych rodzin, przeciwdziałaniu ich emigracji i nakłaniania do imigracji z innych województw	Rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu z instalacją służącą do odkwaszania papieru
Wdrożenie modelu pozyskania zasobów mieszkaniowych w największych miastach dla zapewnienia potrzeb mieszkaniowych młodych rodzin, przeciwdziałaniu ich emigracji i nakłaniania do imigracji z innych województw	Budowa nowego gmachu głównego Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku
Wykonanie kompleksowej waloryzacji i inwentaryzacji zasobów przyrodniczych województwa	Rewitalizacja, adaptacja i rozbudowa gmachu głównego Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy
	Rozbudowa i remont gmachu Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy
	Rozbudowa Kujawsko-Dobrzyńskiego Parku Etnograficznego w Kłóbce
	Rozbudowa Ośrodka Chopinowskiego w Szafarni
	Budowa wielofunkcyjnego obiektu (łąiącego funkcje kultury, wystawiennicze, konferencyjne i dydaktyczne) na Placu Teatralnym w Bydgoszczy
	Budowa sali widowiskowej w Grudziądzu łącząca funkcje

targowo-wystawiennicze i sportowo-widowiskowe	historycznej i regionalnej w Kruszwicy
Realizacja projektu badań archeologiczno-architektonicznych w miejscu dawnego grodziska i zamku w Bydgoszczy, zakończonych organizacją rezerwatu archeologicznego z pawilonem muzealnym	Opracowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego
Rozbudowa i modernizacja Teatru Polskiego w Bydgoszczy	Powołanie Regionalnego Centrum Zarządzania Informacją o Kulturze
Utworzenie Teatru Kameralnego w Bydgoszczy	Rozbudowa i modernizacja Teatru Polskiego w Bydgoszczy
Modernizacja i rozbudowa gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy	Wzmocnienie instytucjonalne i rozwój nowych funkcji centrum kulturowo-kongresowego na Jordankach w Toruniu
Utworzenie Muzeum Ziemi Kujawsko-Pomorskiej w Bydgoszczy	Rewitalizacja XIX-wiecznego pierścienia fortecznego Twierdzy Toruń
Utworzenie Muzeum Powstania Wielkopolskiego w Bydgoszczy	Utworzenie Muzeum Ziemiaństwa w Nawrze
Utworzenie Muzeum Kina Niemego w Lipnie	Utworzenie Muzeum Portu na Wiśle w Toruniu
Utworzenie Muzeum Wojny Polsko-Sowieckiej 1920 roku we Włocławku	„Europejski Szlak Megalitów” – rozwój Parku Kulturowego Wietrzychowice
Utworzenie Muzeum Wsi Dobrzyńskiej w gminie Brzuze	Kontynuacja adaptacji historycznej fabryki Weesego na cele „Muzeum Toruńskiego Piernika” jako Oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu
Utworzenie Muzeum Chleba w Spichlerzu w Grudziądzu	
Utworzenie Muzeum Jazdy Polskiej w Grudziądzu	
Realizacja muzeum - interaktywnego centrum edukacji	

Odnosząc się do zaproponowanego systemu monitorowania w kontekście oceny stopnia realizacji celów całej Strategii, należy stwierdzić, że zmiany wskaźników ogólnych mogą być podstawą do weryfikacji całości ustaleń (np. podjęcia decyzji o aktualizacji Strategii), natomiast zmiany wskaźników szczegółowych będą służyły przede wszystkim dostosowaniu i wyborowi optymalnych instrumentów realizacji ustaleń Strategii. Podkreślić należy, że nie ustala się dla pojedynczych wskaźników wartości progowych, których osiągnięcie wyznaczałoby konieczność aktualizacji Strategii. Podjęcie decyzji o przystąpieniu do aktualizacji Strategii powinno być poprzedzone nie tylko statystyczną, ale kompleksową analizą stanu rozwoju województwa (w tym identyfikacji bieżących potrzeb o charakterze strategicznym) i stopnia realizacji ustaleń Strategii oraz adekwatności ustaleń Strategii wobec zidentyfikowanych uwarunkowań. Analiza ta powinna udzielić odpowiedzi na pytanie czy wobec zidentyfikowanego stanu rozwoju województwa i zakresu już wykonanych ustaleń Strategii, pozostaje ona nadal skutecznym narzędziem wyznaczania kierunków rozwoju województwa.

Ustala się szczegółową listę zagadnień, które mają służyć ocenie tempa realizacji Strategii („markery realizacji Strategii”). Są to precyzyjnie określone zadania, które powinny być wykonane do określonego czasu, lub wskaźniki, które powinny być osiągnięte do określonego czasu jako efekt polityki rozwoju. Nie osiągnięcie zakładanych wartości lub brak realizacji wskazanych zadań, świadczy o nieprawidłowym przebiegu procesu realizacji ustaleń Strategii (zagroza realizacji założeń modernizacji województwa) i powinno być podstawą dla weryfikacji założeń systemu wdrażania.

Markery realizacji Strategii

Zadania / wskaźniki do realizacji / osiągnięcia do 31.12.2015 roku
• opracowanie wszystkich nieobligatoryjnych Kujawsko-Pomorskich Programów Rozwoju • opracowanie regionalnych standardów w zakresie: • standaryzacji dróg wojewódzkich, • dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych, • funkcjonowania lokalnych placówek rozwoju społecznego poprzez poszerzanie oferty gminnych instytucji kultury, dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń, • Regionalnego Modelu Usług Opiekuńczych, • nauczania, • systemu współpracy szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami, • odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na obszarach wiejskich – minimum 50% • realizacja węzłów przesiadkowych w ramach systemu 60/90 – minimum 15 węzłów • rozpoczęcie realizacji kolejowych platform przeładunkowych w Inowrocławiu i Laskowicach • utworzenie (lub w trakcie realizacji) minimum 5 terenów inwestycyjnych • utworzenie (lub w trakcie realizacji) minimum połowy Środowiskowych Centrów Innowacyjnej Edukacji • objęcie 100% uczniów w szkołach gimnazjalnych poradnictwem zawodowym

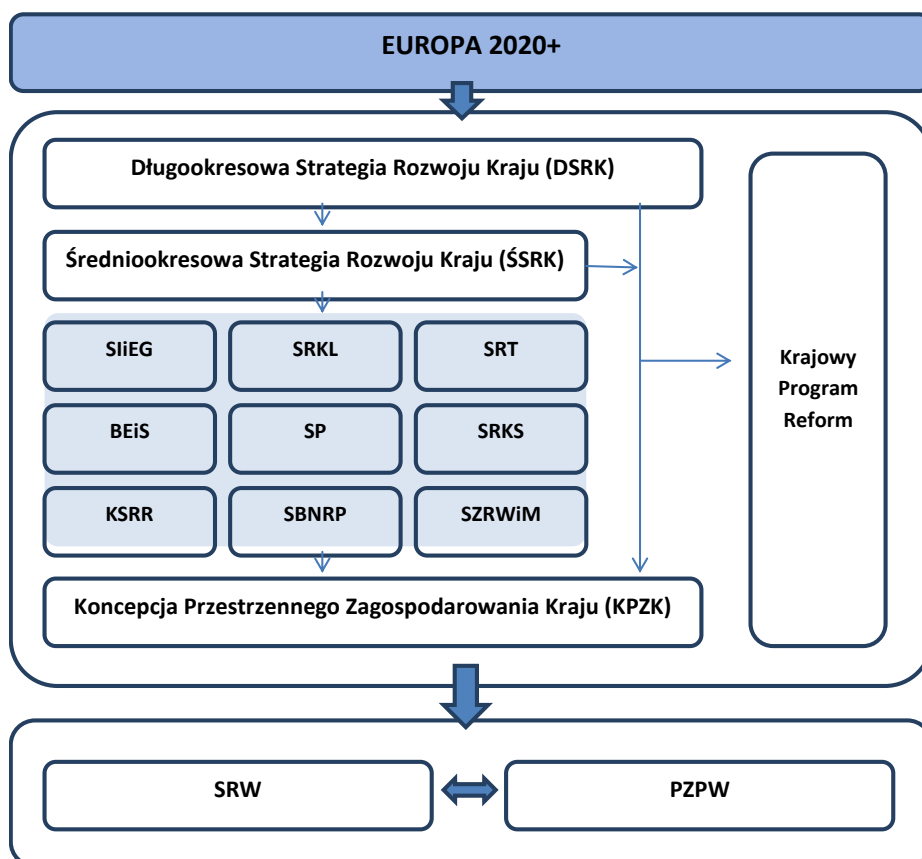
- funkcjonowanie w co najmniej 20 gminach lokalnych centrów kulturalnych - osiągnięcie wskaźnika minimum 70% gospodarstw domowych z dostępem do Internetu - dokonanie identyfikacji sieci dróg lokalnych kluczowych dla spójności województwa - opracowanie i wdrożenie systemu stypendialnego dla najzdolniejszej młodzieży, - opracowanie i wdrożenie systemu stypendialnego umożliwiającego zdobycie na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin - opracowanie i wdrożenie systemu stypendialnego umożliwiającego wykształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji - opracowanie i wdrożenie systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych komunikacją publiczną dla uczniów z obszarów wiejskich i małych miast - opracowanie znaku towarowego dla żywności wyprodukowanej na terenie województwa - rozpoczęcie prac nad identyfikacją strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej - zaawansowane prace nad zintegrowanym systemem „transportu aglomeracyjnego” w BTOM - ustanowienie połączeń lotniczych Portu w Bydgoszczy z co najmniej dwoma portami lotniczymi pełniącymi rolę „hubów” przesiadkowych - opracowanie dla Bydgoszczy i Torunia modelu pozyskania zasobów mieszkaniowych dla zapewnienia potrzeb mieszkaniowych młodych rodzin, przeciwdziałaniu ich emigracji i nakłaniania do imigracji z innych województw
Zadania / wskaźniki do realizacji / osiągnięcia do 31.12.2017 roku
zaawansowane lub zakończone prace nad systemem funkcjonowania transportu podmiejskiego w obszarach funkcjonalnych Włocławka, Grudziądz i Inowrocławia
Zadania / wskaźniki do realizacji / osiągnięcia do 31.12.2018 roku
- zapewnienie dostępności każdego z miast powiatowych (z wyjątkiem Brodnicy) do jednej ze stolic województwa w ciągu maksymalnie 60 minut za pomocą co najmniej 5 par połączeń transportem zbiorowym - funkcjonowanie (lub w zaawansowanej fazie realizacji) minimum 12 terenów inwestycyjnych - funkcjonowanie w co najmniej 60 gminach lokalnych centrów kulturalnych - funkcjonowanie w co najmniej 2 z 5 miast (Bydgoszczy, Torunia, Włocławku, Grudziądzu i Inowrocławiu) Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej („Mini-Koperników”) i zaawansowane prace nad utworzeniem kolejnego Centrum - zapewnienie dla co najmniej 85% mieszkańców obszarów wiejskich dostępności do jednej ze stolic województwa w ciągu maksymalnie 90 minut - osiągnięcie wyników egzaminów gimnazjalnych na poziomie nie niższym, niż 102% średniej krajowej

ZAŁĄCZNIK 1

ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO Z DOKUMENTAMI KRAJOWYMI

Strategia rozwoju województwa (SRW) zgodnie z *Założeniami systemu zarządzania rozwojem Polski* stanowi element szerszego systemu programowania rozwoju kraju przedstawionego za pomocą spójnej hierarchii dokumentów w tym zakresie. W systemie tym zachowana jest spójność celów rozwojowych poprzez ustanowienie zależności między dokumentami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi oraz między dokumentami poszczególnego szczebla. Wobec powyższego SRW jest dokumentem spójnym z innymi dokumentami regionalnymi, w tym z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa (PZPW) oraz z dokumentami krajowymi: Długookresową Strategią Rozwoju Kraju (DSRK); Średniookresową Strategią Rozwoju Kraju (ŚSRK), 9 strategiami zintegrowanymi, strategiami ponadregionalnymi; Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK). Przy czym spójność dokumentów rozumiana jest jako uwzględnienie zarówno celów rozwojowych zapisanych w w/w dokumentach jak i również uwzględnienie wskazanego tam wymiaru terytorialnego. Należy bowiem podkreślić, iż główna tendencja zmian w prowadzeniu polityki rozwoju kraju (a więc i regionów) polega na wdrożeniu zintegrowanego podejścia do terytorium, koncentrującego się głównie na wspieraniu działań zmierzających do wzmocnienia i wykorzystania wewnętrznych potencjałów wszystkich rodzajów terytoriów.

Powiązanie Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego z dokumentami szczebla unijnego, krajowego i regionalnego można zobrazować za pomocą następującego schematu.



Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego wpisuje się w założenia Strategii „Europa 2020”, przyjętej przez Radę Europejską w czerwcu 2010 r. a tym samym oparta jest o nowe zasady, cele i ramy wdrażania polityki spójności na lata 2013-2020.

Cele rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego są spójne z celami wskazanymi w krajowych dokumentach strategicznych: Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju: Polska 2030-Trzecia fala nowoczesności z dnia 9 listopada 2012 r., Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2020 przyjętej przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r., Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjętej przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r., oraz 9 zintegrowanych strategiach rozwoju.

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego jest spójna z projektem planu zagospodarowania przestrzennego województwa (Uchwała Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr VII/91/07 z dn. 23.04.2007 r. o przystąpieniu do sporządzenia PZPW) oraz projektem Regionalnego programu operacyjnego województwa kujawsko-pomorskiego na lata 20013-2020. Władze Województwa przyjęły bowiem zasadę synchronizacji procesu opracowywania dokumentów regionalnych w województwie. Oznacza to, iż trzy najważniejsze dokumenty decydujące o rozwoju województwa (SRW, PZPW, RPO) opracowywane są w jednym terminie, co umożliwi najefektywniejsze wykorzystanie instrumentów polityki spójności do realizacji celów polityki regionalnej wyznaczonych w w/w dokumentach.

Tabela. Spójność celów Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego z celami dokumentów krajowych

DOKUMENT KRAJOWY		SRW KUJAWSKO-POMORSKIEGO
Nazwa	Cele strategiczne/obszary strategiczne	Cele strategiczne
Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki	Gospodarka i miejsca pracy
		Nowoczesny sektor rolno-spożywczy
		Innowacyjność
		Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
	Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski	Dostępność
		Tożsamość i dziedzictwo
	Efektywności i sprawności państwa	Sprawne zarządzanie
Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju	Sprawne i efektywne państwo	Bezpieczeństwo
		Sprawne zarządzanie
	Konkurencyjna gospodarka	Bezpieczeństwo
		Gospodarka i miejsca pracy
		Nowoczesny sektor rolno-spożywczy
	Spójność społeczna i terytorialna	Innowacyjność
		Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
Dostępność		
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej	Tożsamość i dziedzictwo
		Sprawne zarządzanie
		Gospodarka i miejsca pracy
	Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju	Innowacyjność
		Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
		Tożsamość i dziedzictwo
	Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych	Dostępność
		Dostępność
	Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	Sprawne zarządzanie
	Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	Bezpieczeństwo
Sprawne zarządzanie		
Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	Sprawne zarządzanie	

ZAŁĄCZNIK 2

ZAŁOŻENIA REALIZACJI POLITYKI TERYTORIALNEJ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

W nowym okresie programowania na lata 2014-2020 kładzie się szczególny nacisk na wspieranie rozwoju w wymiarze terytorialnym. Podejście terytorialne zakłada w uzasadnionych przypadkach odejście od postrzegania obszarów przez pryzmat granic administracyjnych na rzecz ich indywidualnych potencjałów, barier i wzajemnych zależności (zidentyfikowane obszary geograficzne), celem zwiększenia efektywności wykorzystania środków funduszy unijnych. Warto podkreślić, że nie oznacza to rezygnacji z podejścia horyzontalnego, bowiem duża część działań nadal będzie miała charakter horyzontalny.

W perspektywie 2014-2020 rozwój terytorialny ma być wspierany za pomocą nowych instrumentów zaproponowanych przez Komisję Europejską, do których zalicza się m.in.: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS). Będą one stanowić narzędzie do wdrażania części alokacji zarówno regionalnej, jak i krajowej (w przypadku ZIT miast wojewódzkich) oraz przeznaczonej na wsparcie Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) wynegocjowanych w ramach realizacji kontraktu terytorialnego (identyfikacja OSI w województwie kujawsko-pomorskim – w Załączniku 3). Zastosowanie owych instrumentów rozwoju terytorialnego ma służyć przede wszystkim wzmocnieniu zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepszemu dostosowaniu interwencji wspieranej środkami Wspólnych Ram Strategicznych (WRS) do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów w Polsce oraz wsparciu rozwoju lokalnego. Jednym z instrumentów znanych z już obecnego okresu programowania, którego rola powinna być utrzymana lub wzmocniona, jest kontynuacja szeroko rozumianych procesów rewitalizacji.

Polityka terytorialna województwa kujawsko-pomorskiego będzie adresowana do czterech poziomów funkcjonalnych:

- obszarów funkcjonalnych ośrodków stołecznych województwa
- obszarów funkcjonalnych miast regionalnych
- obszarów funkcjonalnych ośrodków powiatowych
- obszarów wiejskich (których integralną częścią są lokalne ośrodki rozwoju)

Przesłanki identyfikacji właśnie takich płaszczyzn polityki regionalnej wraz z określeniem oczekiwanej wobec nich roli w rozwoju województwa, delimitacją poszczególnych poziomów oraz zakładanych instrumentów interwencji zostały przedstawione w charakterystyce priorytetu „Modernizacja przestrzeni wsi i miast” (Rozdział „Priorytety rozwoju województwa do roku 2020”).

W Kujawsko-Pomorskim Regionalnym Programie Operacyjnym 2014-2020 polityka terytorialna będzie realizowana za pomocą dwóch osi priorytetowych:

- Polityka miejska
- Rozwój kierowany przez społeczność lokalną

W ramach pierwszej z powyższych osi podstawowym instrumentem oddziaływania będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (dla najwyższego szczebla finansowane z udziałem budżetu krajowego, dla pozostałych – z budżetu regionalnego) a w ramach drugiej osi, zgodnie z jej nazwą, podstawowym instrumentem będzie działalność sektora pozarządowego w ramach realizacji idei RLKS/CLLD.

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) są instrumentem dedykowanym dla miast oraz ich obszarów funkcjonalnych (przygotowanym i zarządzanym z poziomu Komisji Europejskiej). Ostateczna forma wdrożenia tego narzędzia w Polsce będzie zależała od wyników konsultacji wewnątrz kraju oraz ostatecznych przesądzeń odnośnie Umowy Partnerskiej i programów operacyjnych. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne jako instrument rozwoju terytorialnego mają przyczynić się do realizacji zintegrowanych strategii rozwoju miejskiego (lub też innych strategii terytorialnych). Za pomocą tego instrumentu partnerstwa reprezentujące miasta i ich obszary funkcjonalne mogą realizować zintegrowane projekty, łączące działania finansowane z EFRR i EFS.

Celem realizacji ZIT w Polsce jest sprzyjanie rozwojowi współpracy i integracji na obszarach funkcjonalnych największych polskich miast, przede wszystkim tam, gdzie skala problemów związanych z brakiem współpracy i

komplementarności działań różnych jednostek administracyjnych jest największa. Istotna jest przy tym realizacja zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy miast oraz ich obszarów funkcjonalnych, a także zwiększanie ich udziału w zarządzaniu programami operacyjnymi.

Zakłada się, że ZIT będą realizowane na terenach obszarów funkcjonalnych miast wojewódzkich (16 ZIT – po jednym na województwo; stanowią one jednocześnie jeden z kluczowych OSI), na obszarach funkcjonalnych innych miast o charakterze regionalnym i subregionalnym, a także na innych obszarach wymagających zintegrowanego podejścia, potrzebujących zachęt do współpracy. Realizacja ZIT w miastach nie będących stolicami województw będzie zależała od woli samorządów wojewódzkich do zwiększenia udziału tych obszarów w podejmowaniu decyzji dotyczących projektów w wybranych osiach priorytetowych czy działaniach RPO. W województwie kujawsko-pomorskim jest wola szerokiego wykorzystania instrumentu ZIT dla zintegrowanego rozwoju miast i powiązanych z nimi obszarów otaczających – na wszystkich poziomach hierarchicznych. Realizacja instrumentu ZIT dla miast stołecznych województwa jest obligatoryjna, a realizacja na poziomach niższych (regionalnym i subregionalnym) jest dobrowolna, uzależniona od woli jednostek samorządu terytorialnego danych obszarów.

Projekty realizowane w ramach ZIT powinny być zintegrowane nie tylko obszarowo, ale też tematycznie, a przede wszystkim zintegrowane na poziomie działań realizowanych w ramach różnych funduszy. W tym kontekście istotna jest realizacja projektów integrujących działania twarde i miękkie, finansowane zarówno z EFRR, jak i EFS. Zintegrowany charakter projektów realizowanych w ramach ZIT powinien być głównym kryterium decydującym o jego realizacji w tej formule.

Wsparcie rozwoju terytorialnego w ramach ZIT będzie się odbywało, jak już wcześniej wspomniano, z wykorzystaniem środków Wspólnych Ram Strategicznych. Za pomocą instrumentu ZIT realizowane będą w ramach RPO określone cele tematyczne, koncentrujące się na określonych kierunkach interwencji. Ostateczne ustalenia w zakresie doboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych do realizacji ZIT (zwłaszcza dla ZIT dla ośrodków wojewódzkich) będą przesądzone na etapie negocjacji kontraktu terytorialnego oraz ustalania zawartości programów operacyjnych, w celu jak największego dostosowania interwencji do potrzeb poszczególnych funkcjonalnych ośrodków miejskich.

Warunkami obligatoryjnymi otrzymania funduszy na realizację ZIT są:

- przygotowanie Strategii rozwoju ZIT – będzie on podstawą dla udzielenia wsparcia z działań/priorytetów realizowanych w formule ZIT w ramach RPO. Stanowił on będzie również podstawę do zaangażowania Związku ZIT w proces zarządzania RPO. Program działań ZIT tworzony zgodnie z zasadą partnerstwa stymulował będzie współpracę wszystkich podmiotów w celu realizacji uzgodnionej wizji rozwojowej na terenie całego miejskiego obszaru funkcjonalnego;
- zawieranie zinstytucjonalizowanej formy partnerstwa (powołanie Związku ZIT) – jest udokumentowaną chęcią JST do współpracy na rzecz realizacji działań w ramach ZIT, mających znaczenie dla całego obszaru funkcjonalnego;
- posiadanie odpowiedniej zdolności instytucjonalnej do zarządzania częścią programu operacyjnego oraz zapewnienie współfinansowania realizowanych projektów;
- podpisanie porozumienia do realizacji ZIT w województwie pomiędzy Związkiem ZIT, a IZ RPO, które następuje po spełnieniu powyższych warunków.

Warunkiem fakultatywnym jest przygotowanie strategii rozwoju obszaru funkcjonalnego miasta, która przewidziana jest w KPZK 2030.

Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS/CLLD – Community Local Led Development) to jeden z instrumentów wspierających rozwój terytorialny w perspektywie finansowej 2014-2020 (obok m.in. Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych). Jest to specyficzne narzędzie stosowane na szczeblu subregionalnym, stanowiące kontynuację oraz rozszerzenie podejścia LEADER. Jego wdrożenie jest dobrowolne, uzależnione od woli partnerów społecznych, prywatnych i jednostki samorządu terytorialnego danego obszaru.

Celem RLKS jest wspieranie oddolnych działań społeczności lokalnych na rzecz rozwoju lokalnego, głównie obszarów wiejskich (choć dopuszcza się również udział miast w tym instrumencie). Rozwój lokalny kierowany jest przez Lokalne Grupy Działania (LGD), składające się z osób reprezentujących lokalne interesy publiczne i prywatne interesy społeczno-gospodarcze, przy czym społeczeństwo obywatelskie i partnerzy z sektora

prywatnego powinni posiadać co najmniej 50% udziału w procesach decyzyjnych, a żadna pojedyncza grupa interesów nie powinna posiadać więcej niż 49% głosów.

Obowiązkiem każdej Lokalnej Grupy Działania jest stworzenie oraz realizacja zintegrowanej i wielosektorowej Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR), spójnej z poszczególnymi programami wszystkich zaangażowanych funduszy unijnych. Stanowi ona dokument, na podstawie którego inwestorzy mogą ubiegać się o wsparcie na realizację operacji (konkretnych projektów) spójnych z celami Lokalnej Strategii Rozwoju. Wybór projektów oraz ustalanie kwoty wsparcia należy do Lokalnej Grupy Działania i odbywa się w drodze głosowania, przy czym co najmniej 50% głosów musi pochodzić od partnerów spoza sektora publicznego.

Finansowanie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ze wszystkich funduszy w ramach wspólnych ram strategicznych ma być spójne i skoordynowane. Ułatwi to Lokalnym Grupom Działania tworzenie wielofunduszowych strategii, lepiej dostosowanych do ich potrzeb, umożliwiając wsparcie obszarów posiadających zarówno problemy terenów wiejskich, jak i miejskich. Państwa członkowskie będą musiały określić w jaki sposób zamierzają wspierać RLKS oraz wskazać w jakich programach i obszarach można ten instrument stosować. Warto podkreślić, że rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest opcjonalny w przypadku EFRR, EFS i EFMR (czyli polityki spójności i rybackiej), natomiast obligatoryjny w przypadku EFRROW (w ramach Wspólnej Polityki Rolnej minimum 5% środków z EFRROW należy przeznaczyć na RLKS). Przewiduje się środki motywujące do stosowania instrumentu RLKS. Przykładowo, gdy w ramach programów operacyjnych cała oś priorytetowa będzie realizowana przez RLKS, maksymalna stawka współfinansowania ze środków EFRR i/lub EFS zostanie zwiększona o 10 punktów proc. Zadaniem, które stoi przed państwami członkowskimi jest również określenie kryteriów wyboru Lokalnych Strategii Rozwoju oraz zapewnienie skoordynowania procedur między funduszami. Termin wyboru i akceptacji wszystkich LSR upływa z dniem 31 grudnia 2015 r.

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego prowadzenie skutecznej i efektywnej polityki regionalnej wymaga zastosowania zasady koncentracji geograficznej i tematycznej. W dokumencie tym zwraca się uwagę, że polityką regionalną objęte jest całe terytorium Polski, jednak dla osiągnięcia celów tej polityki niezbędne jest skoncentrowanie ograniczonych zasobów finansowych i organizacyjnych na wyodrębnionych obszarach geograficznych, na których potrzebna jest zewnętrzna interwencja dla pełnego wykorzystania potencjałów rozwojowych. W związku z powyższym w KSRR wprowadzono nową kategorię obszarów zwanych Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI).

Przedstawione powyżej ramowe założenia polityki terytorialnej będą jednym z paradygmatów polityki regionalnej województwa – wszystkie programy rozwoju oraz bieżące decyzje dotyczące kierunków rozwoju województwa oraz realizacji poszczególnych przedsięwzięć będą uwzględniały podejście terytorialne oraz daleko idące zaangażowanie partnerów społecznych w realizację rozwoju na poziomie lokalnym (RLKS).

ZAŁĄCZNIK 3

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) to obszary tematyczne i przestrzenne, do których będzie w szczególności sposób adresowana polityka regionalna. Obejmują one zarówno podstawowe obszary koncentracji procesów rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów, tj. główne ośrodki miejskie wraz z ich zapleczem funkcjonalnym, oraz obszary poza bezpośrednim zasięgiem oddziaływania tych ośrodków, które wymagają wzmocnienia potencjałów do rozwoju i stworzenia lub poprawy warunków dla zwiększenia absorpcji i rozprzestrzeniania procesów rozwojowych zogniskowanych w głównych ośrodkach miejskich (innymi słowy bieguny wzrostu), a także obszary problemowe, czyli terytoria cechujące się największą koncentracją negatywnych zjawisk rozwojowych o zasięgu i znaczeniu krajowym, lub ponadregionalnym, które wymagają interwencji rządu ze względu na ciężar, którego region sam nie jest w stanie udźwignąć.

W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego wyodrębniono następujące typy terytoriów, które powinny służyć jako podstawa przy identyfikacji OSI przez samorządy województw:

- ośrodki wojewódzkie – miasta wojewódzkie, które od 1.01.1999 r. są siedzibą wojewody i (lub) sejmiku województwa oraz ich obszary funkcjonalne,
- ośrodki subregionalne – miasta średniej wielkości (powyżej 20 tys.), pełniące istotne funkcje w skali sub- i regionalnej oraz ich obszary funkcjonalne,
- obszary wiejskie,
- obszary strategicznej interwencji dla zapewnienia spójności w skali kraju, czyli województwa określone w KSRR oraz podregiony, których poziom rozwoju znacznie odbiega od średniej krajowej,
- obszary o najgorszych wskaźnikach dostępu do usług publicznych,
- obszary przygraniczne,
- obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze,
- obszary o ekstremalnie niskiej dostępności transportowej.

Szczegółowe wyznaczanie OSI odbywać się powinno zasadniczo na poziomie jednostek statystycznych NTS 2 i NTS 3, jednak ze względu na powiązania funkcjonalne może się również dokonywać na innych poziomach statystycznych (NTS 4, a nawet NTS 5). Obszary Strategicznej Interwencji powinny zostać zidentyfikowane przez samorządy województw w strategii rozwoju województwa (SRW) oraz zdelimitowane w przestrzeni w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (PZPW). Tak zidentyfikowane OSI stanowić będą podstawę do uzgadniania Kontraktu Terytorialnego (KT).

W województwie kujawsko-pomorskim zidentyfikowano dziewięć Obszarów Strategicznej Interwencji:

Obszar Strategicznej Interwencji: Aglomeracja Bydgoszczy i Torunia

Zasięg przestrzenny obszaru:

Centralna część województwa kujawsko-pomorskiego zakwalifikowana przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego do Obszaru Funkcjonalnego Bydgoszczy i Torunia

Podstawa identyfikacji obszaru:

Podstawą identyfikacji są dwie płaszczyzny:

- Negatywne konsekwencje intensywnych procesów suburbanizacji w sferze ładu przestrzennego i stanu środowiska oraz jakości życia mieszkańców (w kontekście obsługi w zakresie usług publicznych i transportu publicznego)
- Pełnienie przez ośrodki centralne – Bydgoszcz i Toruń – funkcji ośrodków regionalnych – o podstawowym znaczeniu dla obsługi mieszkańców i gospodarki województwa, rozwijających funkcje metropolitalne (KPZK 2030 zalicza duopol tych miast do ośrodków krajowej metropolii sieciowej), w związku z czym istnieje potrzeba stymulowania ich rozwoju w tych dziedzinach

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Zamierza się prowadzić interwencję w zakresie:

- rozwoju powiązań transportowych o charakterze aglomeracyjnym (dotyczy zarówno rozwoju sieci, jak i organizacji transportu publicznego) w relacjach do centrów Bydgoszczy i/lub Torunia
- rozwoju powiązań infrastrukturalnych w zakresie zadań własnych gmin (zarówno w zakresie infrastruktury technicznej, jak i wspólnej realizacji zadań w zakresie obsługi ludności)
- koordynacji działań z zakresu planowania przestrzennego gmin dla przeciwdziałania rozwojowi chaotycznej zabudowy oraz optymalnego gospodarowania przestrzenią podmiejską
- rozwoju potencjału istniejących oraz stymulowanie nowych funkcji metropolitalnych Bydgoszczy i Torunia – w szczególności w zakresie międzyregionalnej i międzynarodowej dostępności transportowej, rozwoju sektora badawczo-rozwojowego, rozwoju sektora nauki, rozwoju sektora otoczenia biznesu, rozwoju kultury i specjalistycznej ochrony zdrowia
- rozwoju współpracy samorządów dla sprawnego zarządzania.

Obszar Strategicznej Interwencji: Zagospodarowanie Dolnej Wisły i nowy stopień wodny**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Przedsięwzięcie polega na kompleksowym zagospodarowaniu Doliny Dolnej Wisły w granicach województwa kujawsko-pomorskiego, w tym realizacji stopnia wodnego w Wiśle – poniżej Włocławka.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Wisła łączy 4 największe miasta województwa, 2 duże miasta powiatowe i 4 cztery mniejsze miasta. Rozległa dolina jest jednocześnie barierą dla zagospodarowania, jak i wielką szansą dla rozwoju dodatkowych funkcji. Cechuje się dużymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi, ale także bardzo dużym potencjałem gospodarczym, który może być eksploatowany przy podjęciu działań na rzecz jej zagospodarowania (potencjał energetyczny, transportowy, turystyczny).

Realizacja stopnia wodnego poniżej Włocławka ma na celu przede wszystkim zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego w dolinie Wisły oraz ochronę istniejącego stopnia wodnego we Włocławku przed katastrofą budowlaną. Dodatkowymi – bardzo istotnymi korzyściami – będzie produkcja energii elektrycznej, ustanowienie kolejnej przeprawy drogowej przez Wisłę, zabezpieczenie przebiegu przez Wisłę infrastruktury technicznej o znaczeniu krajowym (rurociąg), poprawa zdolności transportowej odcinka drogi wodnej E-40, stworzenie podstaw do rozwoju turystyki wodnej oraz stworzenie podstaw dla realizacji systemu nawodnień dla podniesienia efektywności gospodarki rolnej na Kujawach. Zakłada się także, oprócz korzyści wskazanych powyżej, ogólną aktywizację gospodarczą w rejonie realizacji przedsięwzięcia, co może wpłynąć na ograniczenie problemów społeczno-gospodarczych identyfikowanych w tym rejonie (zwłaszcza niska przedsiębiorczość, wysokie bezrobocie, zagrożenie ubóstwem).

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Realizacja stopnia wodnego z elektrownią. Wykorzystanie powstałego zbiornika do nawodnień rolniczych.

Realizacja połączenia drogowego dróg nr 10 i nr 91.

Kontynuacja działań na rzecz przywrócenia żeglowności na Wiśle, budowa platformy multimodalnej w rejonie Bydgoszczy – Solca Kujawskiego i rozwój transportu w relacjach z portami Trójmiasta.

Dążenie do energetycznego wykorzystania Wisły wraz z wykorzystaniem powstałej infrastruktury energetycznej do celów transportowych (nowe przeprawy dla integracji powiatów prawo i lewobrzeżnych) i gospodarczych (zwłaszcza zagospodarowanie dla turystyki, sportu i rekreacji – w bezpośrednim sąsiedztwie dużych miast).

Obszar Strategicznej Interwencji: Kujawy – wyspecjalizowana strefa gospodarcza dla rolnictwa**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Obejmuje tereny rolne powiatów południowej części województwa: włocławskiego, radziejowskiego, aleksandrowskiego, inowrocławskiego, mogileńskiego, żnińskiego – objęte trwałym deficytem wód opadowych w okresie wegetacyjnym.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Główną przesłanką jest problem środowiskowy - trwały deficyt wody na potrzeby rolnictwa w okresie wegetacyjnym, prowadzący do znacznego obniżenia plonów, a więc uniemożliwiający wykorzystanie w pełni zwartych obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej o bardzo dużej przydatności dla rolnictwa. Problem ten może być w znacznym stopniu ograniczony poprzez realizację systemu nawodnień, przy rozwoju systemów retencji oraz przerzutów wody ze zbiornika na Wiśle, powstałego w wyniku realizacji stopnia poniżej Włocławka (realizacja nowego stopnia wodnego na Wiśle poniżej Włocławka jest niezbędnym warunkiem powodzenia przedsięwzięcia).

Zwiększenie potencjału produkcji rolnej pozwoli na zwiększenie efektywności gospodarki rolnej oraz rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, a więc będzie stanowiło dodatkowy czynnik aktywizacji społeczno-gospodarczej.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Szczegółowa delimitacja obszaru wymagającego nawodnień.

Realizacja systemu nawodnień na potrzeby rolnictwa – wykorzystującego lokalną małą retencję oraz przerzut wody z Wisły.

Realizacja terenów inwestycyjnych powiązanych z wykorzystaniem potencjału rolnego (tereny przedsiębiorczości bazującej na przetwórstwie rolno-spożywczym oraz na rzecz oze) – czyli „stworzenie wyspecjalizowanej strefy gospodarczej, ukierunkowanej na produkcję rolniczą Kujaw”.

Obszar Strategicznej Interwencji: Bory Tucholskie – strefa wykorzystania potencjałów endogenicznych północno-zachodniej części województwa**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Obejmuje tereny powiatów tucholskiego, sępoleńskiego i świeckiego.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Główną przesłanką identyfikacji jest współwystępowanie specyficznych dla wskazanego obszaru potencjałów endogenicznych, związanych z występowaniem szczególnych predyspozycji dla rozwoju gospodarki leśnej i przetwórstwa drewna, rozwoju turystyki zdrowotnej, rozwoju funkcji turystycznej w oparciu o walory przyrodnicze, rozwoju niektórych specjalistycznych dziedzin gospodarki rolnej.

Są to potencjały specyficzne dla powiatów tucholskiego, świeckiego (zwłaszcza jego północnej części) oraz sępoleńskiego – w innych częściach województwa nie występują w ogóle lub występują w znacznie mniejszym natężeniu (wskutek czego nie mogą stanowić podstawy dla programowania rozwoju), brak też możliwości osiągania efektów synergicznych wynikających z ich rozwoju w rejonie o bardzo wysokim potencjale przyrodniczym.

Obszar identyfikowany jako OSI cechuje się niską gęstością zaludnienia i słabym stanem rozwoju infrastruktury (zwłaszcza transportowej) – cechy te są konsekwencją bardzo wysokich wskaźników zalesienia. Wykorzystanie wskazanych potencjałów umożliwi rozwój gospodarczy niezależnie od powyższych barier.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Interwencja powinna polegać na szeroko rozumianym stymulowaniu rozwoju działalności gospodarczych na bazie wspomnianych potencjałów (to znaczy – opracowaniu założeń aktywizacji, wyznaczeniu i urzędzeniu terenów inwestycyjnych, wsparciu przedsiębiorców, działaniach w sferze społecznej związanych z przygotowaniem kadr), przy uwzględnieniu szczególnej pozycji wskazanego obszaru w systemie obszarów chronionych. Niezbędne jest nawiązanie sieci współpracy i integracja działań samorządów lokalnych.

Obszar Strategicznej Interwencji: Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Obszar wymaga szczegółowej delimitacji – przy założeniu objęcia terenów rolnych o najwyższej przydatności dla rolnictwa (gleb chronionych klas I-III oraz dużych powierzchni zwartych obszarów gleb klas IV). W największym stopniu gleby wysokich klas występują na Kujawach, Pojezierzu Chełmińskim, Wysoczyźnie Świeckiej i Pojezierzu Krajeńskim.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Funkcja rolnicza należy do podstawowych działalności gospodarczych województwa i lokuje kujawsko-pomorskie wśród czołowych producentów żywności w kraju. Zakłada się utrzymanie wysokiej rangi gospodarki rolnej oraz rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz sektora energetyki odnawialnej w oparciu o płody rolne, stąd obszary wysokiej przydatności rolniczej stanowią walor o znaczeniu strategicznym dla rozwoju województwa.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Szczegółowa delimitacja obszarów rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz ustanowienie zasad ochrony w dokumentach planistycznych rangi wojewódzkiej.

Obszar Strategicznej Interwencji: Wzrost zatrudnienia**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Cały obszar województwa – w szczególności interwencji wymagają powiaty położone poza ścisłym centrum województwa.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Przesłanką do uznania tego zagadnienia za obszar strategicznej interwencji jest trwale wysoki poziom bezrobocia na terenie województwa. Problem jest szczególnie istotny w powiatach położonych poza ścisłym centrum województwa, jednak interwencją powinno zostać objęte całe województwo, ponieważ część centralna, charakteryzująca się najkorzystniejszymi wskaźnikami rozwoju może stanowić miejsce pracy dla mieszkańców powiatów peryferyjnych.

Z problemem trwale wysokiego bezrobocia wiąże się ściśle niski poziom rozwoju społecznego (zwłaszcza w zakresie niskiego poziomu wykształcenia, małego zaangażowania w sprawy rozwoju lokalnego, braku partycypacji w życiu kulturalnym, braku dbałości o zdrowie) i jakości życia (sytuacji materialnej – powiaty o wysokich wskaźnikach bezrobocia notują najwyższe wartości korzystających z pomocy społecznej). Zaczynam problemem jest również wysokie bezrobocie wśród ludności młodej. Ogół tych procesów pogłębia zjawiska depopulacji na obszarach wiejskich.

Utrzymywanie takiej sytuacji będzie przyczyniać się do pogłębiania dysproporcji w jakości życia mieszkańców na terenie województwa.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Interwencja powinna polegać na:

- rozwoju terenów inwestycyjnych
- rozwoju systemu regionalnego transportu publicznego umożliwiającego dojazdy do pracy do centralnej części województwa
- rozwoju przedsiębiorczości związanej z przetwórstwem rolnym i (w obszarach o sprzyjających warunkach) leśnym
- rozwoju sektora oze
- zwiększaniu zatrudnialności w istniejących podmiotach gospodarczych
- działaniach systemowych na rzecz rozwoju społecznego – zwłaszcza w aspekcie edukacji, w tym szczególnie szkolnictwa zawodowego.

Obszar Strategicznej Interwencji: Przełamanie zapaści społeczno-gospodarczej wschodniej części województwa**Zasięg przestrzenny obszaru:**

Powiaty: grudziądzki, wąbrzeski, golubsko-dobrzyński, brodnicki, rypiński, lipnowski, włocławski i radziejowski oraz miasta Włocławek i Grudziądz.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Przesłanką do uznania tego zagadnienia za obszar strategicznej interwencji jest zidentyfikowana jako jedno z głównych wyzwań rozwoju województwa, konieczność nadania impulsów rozwojowych wschodniej części województwa, zarówno poprzez działania na rzecz głównych ośrodków miejskich (Włocławek i Grudziądz, które powinny pełnić szczególną rolę w stymulowaniu rozwoju społecznego i gospodarczego otaczających powiatów),

jak też wobec terenów wiejskich i pozostałych miast wskazanego obszaru (w tym miast powiatowych). We wschodniej części województwa trudna sytuacja społeczna i gospodarcza doprowadziła do przerwania naturalnych więzi pomiędzy dużymi miastami, a obszarami otaczającymi, co oznacza, że miasta nie mogą czerpać korzyści rozwojowych z obsługi otaczających obszarów wiejskich, a jednocześnie obszary wiejskie pozbawione są stymulującego oddziaływania tych miast, zwłaszcza w zakresie rozwoju społecznego (usługi edukacyjne, kulturalne, ochrona zdrowia) i gospodarczego (miejsca pracy, otoczenie biznesu). We wskazanym obszarze problemy są na tyle złożone i na tyle długotrwałe, że powodują narastanie dysproporcji w jakości życia mieszkańców w stosunku do części centralnej i zachodniej województwa, a skala problemów jest na tyle duża, że obniża konkurencyjność i zagraża podstawom funkcjonowania województwa jako całości.

Obszar Strategicznej Interwencji „Przełamanie zapaści społeczno-gospodarczej wschodniej części województwa” wiąże się ściśle z innymi OSI (zwłaszcza „wzrost zatrudnienia”) jednak jest identyfikowany ze względu na szczególnie złożony charakter problematyki (z naciskiem na konsekwencje niedorozwoju gospodarczego dla jakości życia mieszkańców, ale równocześnie konsekwencje niskiego poziomu rozwoju społecznego dla możliwości aktywizacji gospodarczej) oraz jej podobieństwo w ramach całego rozległego obszaru wschodniej części województwa.

Szczególne wsparcie dla powiatów wschodniej części województwa w polityce regionalnej nie powinno się więc opierać na stosowaniu szczególnych instrumentów rozwoju – odmiennych od planowanych do użycia dla rozwiązywania problemów innych części województwa, ale na priorytetowym zastosowaniu tych instrumentów wobec tej części województwa.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Interwencja powinna polegać na:

- działaniach horyzontalnych z dziedziny rozwoju społecznego, mających na celu przede wszystkim poprawę zdolności mieszkańców do radzenia sobie na rynkach pracy (w tej części województwa potrzeby są największe, dlatego w bieżącej polityce regionalnej interwencja wobec tej części województwa powinna być szczególnie skoncentrowana i silna),
- rozwoju przedsiębiorczości na bazie potencjałów endogenicznych – zwłaszcza w sektorze rolno-spożywczym oraz na bazie przestrzeni inwestycyjnych w rejonie węzłów autostradowych,
- rozwoju systemu regionalnego transportu publicznego, który zapewni swobodny dostęp do ośrodków wojewódzkich,
- działaniach stymulujących rozwój funkcji społecznych i (przede wszystkim) gospodarczych Włocławka oraz Grudziądza, z jednej strony mających na celu tworzenie miejsc pracy, ale jednocześnie eksponujących i wykorzystujących unikatowe walory tych miast, o dużym znaczeniu wizerunkowym.

Obszar Strategicznej Interwencji: Polityka miejska i rewitalizacja miast

Zasięg przestrzenny obszaru:

Dotyczy 52 miast na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Miasta na terenie województwa należą do czterech kategorii funkcjonalnych – są to:

- ośrodki metropolitalne (Bydgoszcz i Toruń),
- miasta średnie (Włocławek, Grudziądz i Inowrocław) o wyspecjalizowanych funkcjach o znaczeniu krajowym, pełniące rolę ośrodków gospodarczych znaczenia regionalnego,
- miasta powiatowe i wybrane ośrodki koncentrujące funkcje powiatowe – odpowiedzialne za rozwój społeczny w zakresie zadań własnych powiatów oraz aktywizację gospodarczą na poziomie podregionalnym,
- pozostałe miasta („małe miasta”) – odpowiedzialne za rozwój społeczny w zakresie zadań własnych gmin oraz aktywizację gospodarczą na poziomie lokalnym (lokalne rynki pracy).

Kompleksowa polityka miejska polegać ma na zaangażowaniu miast wszystkich kategorii w rozwój społeczny i gospodarczy województwa, przy różnicowaniu działań w stosunku do poszczególnych kategorii miast adekwatnie do ich potencjału i oczekiwanej roli w rozwoju województwa. Zakłada się więc opracowanie szczegółowych założeń działań wobec każdej z kategorii miast jak podstawę polityki działań wobec nich.

Kontynuacja procesów rewitalizacyjnych będzie się odbywać na podstawie odrębnych założeń szczegółowych (np. lokalnych programów rewitalizacji).

W województwie kujawsko-pomorskim politykę miejską zamierza się prowadzić z szerokim wykorzystaniem

instrumentu ZIT – zakładającego ścisłą integrację planowania na poziomie miast i obszarów funkcjonalnych. Instrument ZIT obejmie nie tylko Bydgoszcz i Toruń, ale także Włocławek, Grudziądz i Inowrocław. Będzie także promowany w ramach RPO wobec mniejszych miast – gdzie podkreśla się rolę podejścia zintegrowanego i opartego na strategiach rozwoju.

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Delimitacja obszarów funkcjonalnych miast (jako obszarów wsparcia).

Opracowanie i wdrożenie szczegółowych założeń działań wobec poszczególnych kategorii miast.

Obszar Strategicznej Interwencji: Rozwój uzdrowisk

Zasięg przestrzenny obszaru:

Zagadnienie dotyczy trzech uzdrowisk statutowych: Ciechocinek, Inowrocław, Wieniec-Zdrój oraz innych miejscowości, które uzyskają status uzdrowiska.

Podstawa identyfikacji obszaru:

Województwo kujawsko – pomorskie jest regionem o bardzo silnym potencjale uzdrowiskowym, co potwierdzają wskaźniki bazy i liczby kuracjuszy, lokujące województwo wśród krajowych liderów (w większości wskaźników 2. pozycja w kraju, z wysokimi udziałami w całości krajowego ruchu uzdrowiskowego). Jest to więc funkcja, która ma duże znaczenie gospodarcze dla miejscowości, w których jest realizowana oraz duże znaczenie wizerunkowe dla województwa – stanowi więc przewagę konkurencyjną. Ponadto wskazuje się na możliwość dalszego rozwoju potencjału uzdrowiskowego – zarówno poprzez rozwój istniejących uzdrowisk, jak i tworzenie nowych na bazie zidentyfikowanych walorów (mogących stanowić podstawę dla uzyskania oficjalnego statusu ośrodka uzdrowiskowego).

Planowany zakres interwencji wobec obszaru:

Interwencja w tym obszarze ma na celu:

- wzmocnienie potencjału leczniczego uzdrowisk (poprawa zdolności do realizacji zadań statutowych),
- wzmocnienie potencjału gospodarczego uzdrowisk poprzez rozwój działalności stowarzyszonych – ukierunkowanych na obsługę kuracjuszy i kooperację z placówkami lecznictwa uzdrowiskowego,
- poprawa atrakcyjności uzdrowisk dla kuracjuszy zagranicznych,
- ograniczanie kolizyjności innych funkcji z funkcją uzdrowiskową – zagadnienie to dotyczy także likwidacji zagrożeń środowiska (niska emisja), wyprowadzenia ruchu komunikacyjnego, usprawnianie rozwiązań planistycznych.

ZAŁĄCZNIK 4

USTALENIA STRATEGII W ODNIESIENIU DO WYBRANYCH ASPEKTÓW FUNKCJONOWANIA WOJEWÓDZTWA

DROGI WODNE

Zagadnienia dotyczące dróg wodnych zostały ujęte w SRW w aspektach:

- odtworzenia transportowego znaczenia dróg wodnych (zwłaszcza MDW E40), także na ich wykorzystanie turystyczne (zwłaszcza MDW E70),
- kompleksowego zagospodarowania doliny Dolnej Wisły, w celu stworzenia drogi wodnej o wysokich parametrach technicznych,
- współpracy na szczeblu ponadregionalnym i międzynarodowym poprzez uczestnictwo w programach na rzecz rewitalizacji Międzynarodowych Dróg Wodnych E40 i E70 przebiegających przez województwo kujawsko-pomorskie,
- wykorzystania dróg wodnych dla rozwoju gospodarczego województwa – budowa terminalu (platformy multimodalnej) w rejonie Solca Kujawskiego-Bydgoszczy Łęgrowa.

Ustalenia dotyczące dróg wodnych zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Dostępność

Sprawne zarządzanie

Bezpieczeństwo

EDUKACJA

Zagadnienia dotyczące edukacji zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- edukacyjnym – potrzeba podniesienia poziomu nauczania na wszystkich szczeblach edukacji, co jest warunkowane zarówno przez standard bazy oświatowej, jak i kwalifikacje nauczycieli – planuje się działania mające na celu doposażenie placówek oraz wyposażenie w innowacyjne narzędzia i technologie, stworzenie sieci powiatowych centrów wiedzy służących nabywaniu wiedzy praktycznej (nauczanie doświadczalne), podniesienie ogólnych i „cyfrowych” kompetencji nauczycieli,
- gospodarczym – dostosowanie programów nauczania do potrzeb rynku pracy, promowanie nauk ścisłych mających podstawowe znaczenie dla gospodarki regionu (w tym inteligentnych specjalizacji), rozwój szkolnictwa zawodowego kształcącego w dziedzinach szczególnie istotnych dla województwa, kształcenie kadr w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej dla potrzeb ludności starszej,
- społecznym – zapewnienie równego dostępu do edukacji poprzez program stypendiów kierowanych do uczniów zamieszkujących obszary wiejskie i małe miasta oraz do zdolnej młodzieży z ubogich rodzin (refundacja kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych, pomoc stypendialna mająca na celu zniwelowanie dysproporcji w dostępie do edukacji),
- promocji kształcenia – propagowanie idei uczenia się przez całe życie, poczynawszy od upowszechniania edukacji przedszkolnej, zachęcanie wszystkich pokoleń do nauki języków obcych, realizacja programu regionalnych konkursów i olimpiad przedmiotowych (co pośrednio wzmocni również poczucie tożsamości regionalnej),
- edukacji jako narzędzia do kształtowania postaw społeczeństwa obywatelskiego oraz budowania tożsamości regionalnej – przygotowanie zgodnych z podstawą programową materiałów z zakresu edukacji regionalnej dla przedszkoli, szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (opracowanie i wdrożenie regionalnego programu służącego nabywaniu wiedzy o województwie).

Ustalenia dotyczące edukacji zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi – część dotycząca sfery edukacji oraz rozwoju społecznego

Tożsamość i dziedzictwo

INNOWACYJNOŚĆ

Zagadnienia dotyczące innowacyjności zostały ujęte w SRW w aspektach:

- rozwoju badań naukowych, uważanych za źródło innowacyjności oraz stymulacji świata nauki do kreatywnego działania, ułatwienia komercjalizacji badań naukowych młodych naukowców,
- poprawy zdolności naukowo-badawczych szkół wyższych oraz niezależnych instytucji badawczo-rozwojowych w celu uzyskania wysokiego poziomu badań naukowych, w tym konsolidacja wojewódzkich uniwersytetów (wykształcenie Zintegrowanego Kujawsko-Pomorskiego Obszaru Badawczego) i utworzenie m.in. Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius,

Uczelnianych Centrów: Stomatologii, Geriatrii, Żywienia Człowieka oraz Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych,

- zwiększenia transferu nowoczesnych rozwiązań do przedsiębiorstw i instytucji poprzez zbudowanie systemu współpracy między sferą naukowo-badawczą, przedsiębiorstwami i administracją, warunkującego lepsze wykorzystanie infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki,
- otwarcia regionu na pomysły i technologie wykorzystywane poza jego granicami w celu ich wdrożenia w przedsiębiorstwach,
- rozwoju przedsiębiorstw zaliczanych do „inteligentnych specjalizacji”, które będą objęte szczególnym wsparciem w zakresie rozwoju innowacyjnych aspektów i rozwiązań i w dużym stopniu wpływać będą na rozwój gospodarczy województwa,
- wzrostu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki rolnej, poprzez rozwój badań oraz tworzenie wzajemnych powiązań nauki i biznesu (transfer nowoczesnych technologii rolniczych).
- rozwoju sieci szerokopasmowych służących rozwojowi technologii informatycznych.

Ustalenia dotyczące innowacyjności zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Innowacyjność

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

INTELIGENTNE SPECJALIZACJE

Idea „inteligentnej specjalizacji” (smart specialization) stanowi stosunkowo nowy czynnik, który powinien być uwzględniany w dokumentach strategicznych. Koncepcja ta została sformułowana w 2008 r. (DG Research, prof. D. Foray), natomiast po raz pierwszy termin ten umieszczono w dokumencie Komisji Europejskiej pt. „Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu” (w skrócie „Europa 2020”), opublikowanym w 2010 r.

Podkreślić należy, że idea inteligentnej specjalizacji nie jest pojęciem nowym, stanowi jedynie syntezę licznych koncepcji oraz teorii dotyczących polityki naukowej, innowacyjnej, przemysłowej oraz rozwoju regionalnego. Opiera się ona na dwóch podstawowych założeniach: po pierwsze regiony nie są w stanie samodzielnie uzyskać wysokiej doskonałości w nauce, technologii oraz innowacjach, a po drugie regiony powinny promować to, co uczyni wyjątkową ich wiedzę, zasoby i da im przewagę.

W ramach nowej perspektywy finansowej UE (2014-2020) zakłada się eliminację zjawiska rozproszenia środków poprzez koncentrację na określonych priorytetach i osiąganie w większej skali efektów synergii. Odzwierciedleniem tego podejścia jest Strategia Europa 2020, która nakłada na państwa członkowskie (ich poszczególne regiony) obowiązek sporządzenia regionalnych strategii innowacji, jako warunek wstępny (tzw. uwarunkowanie ex ante) do ubiegania się o wsparcie z funduszy strukturalnych. W dokumentach tych należy określić w jakich dziedzinach bądź branżach dany region zamierza się specjalizować, wyznaczając tzw. inteligentne specjalizacje.

Inteligentna specjalizacja oznacza wybór dziedzin gospodarki i połączonych z nimi obszarów nauki, na które zostanie ukierunkowana interwencja. Ma ona na celu rozwój gospodarczy regionu, poprzez radykalny wzrost innowacyjności wytwarzanych produktów i usług oraz stosowanych procesów i technologii, na bazie wdrożonych wyników wysoko zaawansowanych badań. Celem jest zatem radykalne podniesienie innowacyjności gospodarki, która musi konkurować z coraz bardziej zaawansowanymi technologicznie i innowacyjnymi gospodarkami innych krajów. Inteligentne specjalizacje mają być motorami radykalnej modernizacji, rozwoju i wzrostu konkurencyjności całej gospodarki regionu, zgodnie z zasadą inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu określonego w dokumencie Europa 2020.

KULTURA

Zagadnienia dotyczące kultury zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- kształtowania rozwoju społecznego przez lokalne instytucje kultury rozumiane jako baza usług publicznych, przy czym podkreśla się potrzebę poszerzenia zakresu ich działalności o aspekty edukacji oraz integracji społecznej (zagospodarowanie wolnego czasu ludności w każdym wieku – szczególnie na obszarach wiejskich i w małych miastach),
- kształtowania tożsamości regionalnej za pośrednictwem instytucji kultury oraz dziedzictwa kulturowego (budowa marki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego w aspekcie identyfikacji czynników jednoczących regionalną społeczność), w celu zachowania i promocji dziedzictwa regionu planuje się rozwój Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (digitalizacja jak największej liczby zbiorów dotyczących regionu pochodzących z bibliotek, muzeów, od osób prywatnych, itp., w celu wzbogacenia już istniejących zbiorów, których zaletą jest ich powszechna dostępność) oraz rozbudowa gmachu Książnicy Kopernikańskiej z instalacją służącą do odkwaszania papieru,

- promowania i kreowania wizerunku regionu (budowa marki regionalnej województwa) na bazie: dziedzictwa kulturowego regionu oraz wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego (istnieje potrzeba waloryzacji w tym zakresie), flagowych (rozpoznawalnych w kraju i za granicą) wydarzeń kulturalnych, kojarzonych z regionem jako wysokiej jakości, atrakcyjna oferta kulturalna – istotna jest przy tym integracja systemu zarządzania promocją w województwie (współpraca podmiotów zajmujących się promocją i tworzeniem spójnego wizerunku),
- generowania dochodów oraz miejsc pracy przez działalność związaną z kulturą (m.in. turystyka krajoznawcza na bazie walorów kultury, turystyka imprezowa).

Ustalenia dotyczące kultury zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Gospodarka i miejsca pracy

Tożsamość i dziedzictwo

MARKA I POZYCJA WOJEWÓDZTWA

Zagadnienia dotyczące marki i pozycji województwa zostały ujęte w SRW w aspektach:

- wzrostu konkurencyjności kujawsko-pomorskiej kultury, poprzez wykreowanie flagowych, rozpoznawalnych w kraju i za granicą wydarzeń kulturalnych,
- promocji i prezentacji w atrakcyjnej formie dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego regionu,
- wyboru „regionalnych dyscyplin sportu” promowanych w szkołach i wspieranych w klubach sportowych (możliwość specjalizacji województwa),
- współpracy na szczeblu ponadregionalnym i międzynarodowym, zwłaszcza dążenia do aktywnej promocji regionu i partnerskiej realizacji zadań rozwojowych,
- wykreowania marki województwa jako czołowego producenta żywności w Polsce, zwłaszcza poprzez skuteczną promocję regionalnych produktów żywnościowych oraz produkcję markowych regionalnych produktów żywnościowych,
- rozwoju badań naukowych uważanych za czynnik pozycjonujący regionalne ośrodki naukowe wśród ogółu tego typu placówek.

Ustalenia dotyczące marki i pozycji województwa zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Tożsamość i dziedzictwo

Sprawne zarządzanie

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Innowacyjność

MIJESKA PRACY I OGRANICZENIE BEZROBOCIA

Zagadnienia dotyczące miejsc pracy i ograniczenia bezrobocia zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- infrastrukturalnym – tworzenie przestrzeni inwestycyjnych oraz zaplecza infrastrukturalnego dla rozwoju przedsiębiorczości (poza wyznaczaniem nowych przestrzeni zamierza się wykorzystać tereny przemysłowe, powojenne, popegeerowskie i obszary przywężłowe – w tym celu planuje się stworzyć system zachęt dla inwestorów zainteresowanych przywracaniem funkcji gospodarczych na takich terenach),
- społecznym – promocja pracy i zatrudnienia celem zwiększenia aktywności zawodowej ludności, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet, osób młodych i starszych (w wieku 50+),
- gospodarczym – rozwój gospodarczy skutkujący powstawaniem nowych miejsc pracy i ograniczaniem bezrobocia, przy czym wskazuje się na szczególnie korzystne warunki (wynikające z potencjałów endogenicznych) do rozwoju w sektorze OZE (zwłaszcza produkcja biomasy), lecznictwa uzdrowiskowego, „srebrnej gospodarki”, turystyki oraz przetwórstwa rolno-spożywczego, z uwagi na istotne braki zamierza się również wspierać rozwój e-handlu,
- otoczenia biznesu – rozwój tego sektora poprzez promowanie rozwiązań klastrowych, integrację działań inkubatorów przedsiębiorczości, publicznych instytucji wsparcia finansowego oraz instytucji wystawienniczo-targowych.

Ustalenia dotyczące miejsc pracy i ograniczenia bezrobocia zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Gospodarka i miejsca pracy

Ponadto, na tworzenie miejsc pracy i ograniczanie bezrobocia wpływają pośrednio cele dotyczące kształcenia kadr dla rynku pracy, rozwoju placówek badawczych (w aspekcie współpracy z biznesem - transfer nowoczesnych technologii), realizacji inwestycji infrastrukturalnych zwiększających mobilność pracowników (zwłaszcza stworzenie regionalnego systemu transportu publicznego „60/90”).

NAUKA

Zagadnienia dotyczące nauki zostały ujęte w SRW w aspektach:

- rozwoju badań naukowych na wysokim poziomie, uważanych za czynnik innowacyjności, ale także jako czynnik pozycjonujący regionalne ośrodki naukowe wśród ogółu tego typu placówek,
- poprawy zdolności naukowo-badawczych wyższych uczelni oraz rozwoju niezależnych instytucji badawczo-rozwojowych,
- rozwoju współpracy między sektorem naukowo-badawczym, przedsiębiorstwami i administracją warunkującego lepsze wykorzystanie infrastruktury naukowo-badawczej na rzecz gospodarki,
- rozwoju oraz praktycznego wykorzystania badań naukowych w zakresie produkcji rolnej oraz w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego, które przyczynią się do wzrostu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki rolnej.

Ustalenia dotyczące nauki zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Innowacyjność

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA

Zagadnienia dotyczące ochrony przeciwpowodziowej zostały ujęte w SRW w aspektach:

- zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego na wszystkich rzekach stwarzających tego typu zagrożenie, lecz w szczególności na Wiśle, wobec której wskazuje się na potrzebę kompleksowego zagospodarowania doliny,
- prewencji przeciwpowodziowej, czyli realizacji, modernizacji i utrzymywania we właściwym stanie całości infrastruktury składającej się na system zabezpieczeń przed możliwością wystąpienia powodzi.

Ustalenia dotyczące ochrony przeciwpowodziowej zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Bezpieczeństwo

OCHRONA ZDROWIA

Zagadnienia dotyczące ochrony zdrowia zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- zapewnienia dobrej dostępności oraz wysokiej jakości opieki zdrowotnej poprzez działania infrastrukturalne (odpowiednie do wymogów i potrzeb – ze szczególnym uwzględnieniem ludności starszej oraz niepełnosprawnych – wyposażenie placówek ochrony zdrowia) oraz organizacyjne (usprawniające funkcjonowanie systemu ochrony zdrowia, w tym rozwój technologii telemedycznych),
- stworzenia jednego spójnego systemu usług medycznych w regionie, składającego się ze Specjalistycznych Zakładów Opieki Zdrowotnej oraz szpitali powiatowych,
- zapewnienia kompleksowej opieki nad osobami chorymi psychicznie, czemu ma służyć opracowanie i wdrożenie Wojewódzkiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (dostęp do opieki i leczenia psychiatrycznego, zwłaszcza w środowisku domowym, zapobieganie zaburzeniom psychicznym, rozwój badań naukowych i upowszechnianie informacji z zakresu zdrowia psychicznego, itp.),
- zapewnienia kompleksowej opieki nad pacjentami z różnymi zespołami genetycznymi poprzez utworzenie Genetycznego Centrum Opieki,
- rozwoju bazy medycznej służącej onkologii,
- rozwoju domowej opieki lekarskiej nad niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi,
- profilaktyki i promocji zdrowego trybu życia poprzez organizowanie powszechnych badań profilaktycznych oraz prozdrowotnych kampanii społecznych (zwłaszcza w zakresie chorób cywilizacyjnych), w tym również promocja zdrowia psychicznego,
- rozwoju potencjału medycznego uzdrowisk, rozumianego jako zwiększenie ilości i jakości świadczonych usług zdrowotnych.

Ustalenia dotyczące ochrony zdrowia zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi – w części dotyczącej sfery ochrony zdrowia.

ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

Zagadnienia dotyczące odnawialnych źródeł energii zostały ujęte w SRW w aspektach:

- możliwości wykorzystania potencjału województwa, czyli dobrych warunków do rozwoju odnawialnych źródeł energii (zwłaszcza możliwość uprawy roślin energetycznych, wykorzystanie potencjału wód),
- zarządzania rozwojem, którego elementem jest racjonalne zarządzanie przestrzenią zgodnie z szeroko pojętą ideą ładu przestrzennego i wspierania rozwoju OZE dostosowanych do walorów środowiskowych,

- kompleksowego zagospodarowania doliny Wisły, które dostarczy również korzyści o charakterze energetycznym (wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych),
- rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa oraz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego,
- rozwoju przedsiębiorczości związanej z sektorem odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza w dziedzinie biomasy (klastrowanie łańcucha produkcyjnego – produkcja biomasy, jej przystosowanie do celów energetycznych, handel paliwem i systemami grzewczymi, serwis urządzeń grzewczych).

Ustalenia dotyczące OZE zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Gospodarka i miejsca pracy

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Bezpieczeństwo

Sprawne zarządzanie

PRZEMYSŁ (WYTWÓRCZOŚĆ)

Zagadnienia dotyczące przemysłu (wytwórczości) zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- infrastrukturalnym – działania mające na celu rozwój przestrzeni inwestycyjnych i dostosowanie infrastruktury lokalnej do działalności gospodarczej,
- rozwoju innowacyjnych rozwiązań i nowych technologii wykorzystywanych w działalności gospodarczej (m.in. współpraca przedsiębiorstw z placówkami naukowo-badawczymi, zakup patentów),
- specjalizacji regionu poprzez rozwój działalności gospodarczych opartych na zasobach endogenicznych – wskazuje się na szansę rozwoju działalności związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym oraz sektorem OZE, w SRW znajduje się również odwołanie do inteligentnych specjalizacji województwa.

Ustalenia dotyczące przemysłu zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Gospodarka i miejsca pracy

Innowacyjność

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Ponadto, na rozwój przemysłu wpływają pośrednio cele dotyczące aktywizacji zawodowej ludności, kształcenia kadr dla rynku pracy, poprawy zdolności przeładunkowych kolei, rozwoju transportu multimodalnego.

ROLNICTWO

Zagadnienia dotyczące rolnictwa zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- gospodarczym – rozwój działalności związanych z produkcją oraz przetwórstwem żywności (tradycyjne uprawy polowe, produkcja warzywnicza i sadownicza, hodowla zwierząt), w tym rozwój bazy przechowalnictwa produktów rolnych – wskazuje się na szczególnie korzystne warunki dla powiązań klastrowych (planuje się powołanie Kujawsko-Pomorskiego Klastra Produkcji Żywności Wysokiej Jakości), dostrzega się również potencjał województwa w zakresie produkcji żywności ekologicznej, produkcji rolniczej służącej przetwórstwu na cele energetyczne (zwłaszcza produkcja biomasy) oraz lokalnie dobre predyspozycje do rozwoju rybactwa śródlądowego, ponadto zamierza się promować wszelkie działania podnoszące konkurencyjność i efektywność rolnictwa (m.in. promocja idei spółdzielczości w rolnictwie),
- przyrodniczym – stworzenie jak najlepszych warunków przyrodniczych do realizacji produkcji rolnej (działania związane z małą retencją i nawodnieniami – przeciwdziałanie zjawiskom suszy i powodzi), ochrona zwartych obszarów gruntów rolnych przed użytkowaniem pozarolniczym,
- naukowym – wskazuje się na potrzebę rozwoju badań naukowych w zakresie produkcji rolnej, w tym stworzenie Regionalnego Centrum Innowacyjności Wsi i Rolnictwa, duży nacisk kładzie się na rozwój wzajemnych powiązań nauki i działalności rolnej (transfer innowacji),
- otoczenia biznesu – rozwój instytucji doradztwa rolniczego w zakresie specjalistycznego wsparcia edukacyjnego oraz doradczego dla działalności rolniczej,
- promocyjnym – wykreowanie marki województwa jako czołowego producenta żywności (w tym markowej i ekologicznej) w Polsce.

Ustalenia dotyczące rolnictwa zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Ponadto, na rozwój rolnictwa wpływają pośrednio cele dotyczące kompleksowego zagospodarowania doliny Wisły (w aspekcie stworzenia warunków do nawodnień terenów rolniczych) oraz aktywizacji zawodowej ludności.

ROZWÓJ SPOŁECZNY

Zagadnienia dotyczące rozwoju społecznego zostały ujęte w SRW w aspektach:

- kształtowania pozytywnych postaw i zachowań mieszkańców, wzmacniania relacji i więzi społecznych oraz budowy społeczeństwa obywatelskiego o zdrowych relacjach społecznych, opartych na zaufaniu,

- wspierania idei solidarności międzypokoleniowej i międzyludzkiej, tworzenia takich samych warunków rozwoju dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku, sprawności oraz promocji idei ekonomii społecznej,
- wyrównywania szans osób niepełnosprawnych we wszystkich dziedzinach usług publicznych,
- rozszerzania działalności lokalnych placówek kultury (przekształcenie w lokalne placówki rozwoju społecznego), poszerzenia oferty kulturalnej oraz rozwoju amatorskiego sportu i rekreacji,
- rozwoju form opieki skierowanej do ludności starszej oraz niepełnosprawnej,
- wsparcia rodzin w pełnieniu ich funkcji społecznych,
- promocji aktywności fizycznej jako formy zagospodarowania czasu wolnego oraz popularyzacji zachowań prozdrowotnych,
- działań rewitalizacyjnych prowadzonych w miastach i na obszarach wiejskich, w celu odnowy obszarów o dużej koncentracji negatywnych zjawisk,
- promocji samorozwoju, w celu aktywnego udziału mieszkańców województwa w szeroko rozumianym życiu społecznym (prywatnym i zawodowym).

Ustalenia dotyczące rozwoju społecznego zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

SOLIDARNOŚĆ MIĘDZYPOKOLENIOWA

Zagadnienia dotyczące solidarności międzypokoleniowej zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- mentalnym – zauważa się potrzebę kreowania więzi międzypokoleniowych, wyrażających się umiejętnością sprawnego współdziałania oraz tworzenia takich samych, wysokiej jakości warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa, uwzględniając potrzeby wszystkich grup wiekowych,
- infrastrukturalnym – dostosowanie funkcjonowania usług publicznych (zwłaszcza placówek kulturalnych i ochrony zdrowia) oraz przestrzeni publicznych do potrzeb wszystkich pokoleń – działania mające na celu zarówno zwiększenie dostępności poprzez m.in. likwidację barier architektonicznych, jak i dostosowanie oferty usług do potrzeb ludności w różnym wieku, w tym tworzenie warunków do wspólnego spędzania czasu osób w różnym wieku (np. sprawowanie przez ludność starszą opieki nad dziećmi) – w zakresie ochrony zdrowia zwraca się szczególną uwagę na potrzebę rozwoju opieki geriatrycznej oraz innych usług opiekuńczych wobec ludności starszej,
- społecznym – działania mające na celu aktywizację społeczną i zawodową ludności, ze szczególnym uwzględnieniem ludności starszej (zapewnienie jednakowych warunków rozwoju dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku i poziomu sprawności, promocja samorozwoju).

Ustalenia dotyczące solidarności międzypokoleniowej zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Gospodarka i miejsca pracy

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Zagadnienia dotyczące szkolnictwa wyższego zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- edukacyjnym – szkoły wyższe traktowane są jako placówki edukacyjne służące kształceniu kadr dla rynku pracy (współpraca uczelni z pracodawcami celem rozwoju praktyk oraz stażów, system stypendialny umożliwiający wykształcenie kadr w dziedzinie inteligentnych specjalizacji), przy czym szczególnie istotne jest podnoszenie jakości kształcenia,
- naukowym – podkreśla się potrzebę poprawy zdolności naukowo-badawczych szkół wyższych, co realizuje cele związane z podnoszeniem poziomu innowacyjności oraz wzrostem konkurencyjności gospodarki regionu; wśród dotąd zidentyfikowanych przedsięwzięć wskazuje się utworzenie Narodowego Centrum Radioastronomii i Inżynierii Kosmicznej z Radioteleskopem Hevelius, Uczelnianych Centrów: Stomatologii, Geriatrii, Żywienia Człowieka oraz Centrum Rewitalizacji Dróg Wodnych,
- organizacyjnym – wskazuje się na potrzebę integracji wojewódzkich uczelni wyższych w Zintegrowany Kujawsko-Pomorski Obszar Badawczy, co ma zarówno podnieść jakość kształcenia, jak i poprawić zdolności naukowo-badawcze.

Ustalenia dotyczące funkcjonowania szkół wyższych zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Innowacyjność

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zagadnienia dotyczące środowiska przyrodniczego zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- ekonomicznym – ochrona i wykorzystanie walorów środowiska dla rozwoju gospodarczego poprzez racjonalne gospodarowanie przestrzenią (m.in. ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym ochrona przeciwpowodziowa i przeciwdziałanie suszy, rozwój sektora OZE, gospodarcze wykorzystanie kopalin, rozwój turystyki i uzdrowisk),
- społecznym – kształtowanie tożsamości regionalnej i mentalności społeczeństwa na bazie zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego,
- organizacyjnym – racjonalne zarządzanie przestrzenią zgodnie z ideą ładu przestrzennego (wskazuje się na potrzebę weryfikacji granic i zasad funkcjonowania obszarów chronionych w celu zwiększenia ich funkcjonalności poprzez poszerzenie o tereny cenne przyrodniczo oraz wyłączenie z ochrony terenów o małych walorach środowiskowych), zamierza się również dokonać waloryzacji przestrzeni województwa poprzez opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju energetyki bazującej na źródłach odnawialnych („Przestrzeń dla OZE”),
- ochronnym – niezbędnym jest podjęcie działań w zakresie aktywnej ochrony przyrody (w szczególności w odniesieniu do gatunków zwierząt zmniejszających liczebność i narażonych na wyginięcie), utrzymanie różnorodności przyrodniczej i stabilności ekosystemów poprzez restytucję i reintrodukcję do środowiska naturalnego zwierząt pochodzących z hodowli, zwiększenie powierzchni siedlisk, w tym odtwarzanie siedlisk nieistniejących; elementem ochrony przestrzeni województwa jest także opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń eksploatacji kopalin,
- polityki energetycznej – promocja pozytywnych (proekologicznych) postaw i innowacyjnych rozwiązań związanych z poprawą efektywności energetycznej (przedsięwzięcia termomodernizacyjne, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (planuje się opracowanie i wdrożenie przestrzennych założeń rozwoju energetyki bazującej na źródłach odnawialnych „Przestrzeń dla OZE”), propagowanie idei zrównoważonego „zielonego” budownictwa, działania na rzecz likwidacji „białych plam” (rozwój sieci szkieletowej gazociągów).

Ustalenia dotyczące ochrony środowiska zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Gospodarka i miejsca pracy

Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

Bezpieczeństwo

Sprawne zarządzanie

Tożsamość i dziedzictwo

TOŻSAMOŚĆ REGIONALNA

Zagadnienia dotyczące tożsamości regionalnej zostały ujęte w SRW w aspektach:

- budowy tożsamości regionalnej województwa na bazie sportu, aktywności kulturalnej, zasobów przyrody oraz symboliki czytelnej dla mieszkańców całego regionu,
- zachowania oraz promocji dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu,
- skierowania dodatkowych działań do dzieci i młodzieży (działania edukacyjne, rozrywkowe, sportowe).

Ustalenia dotyczące tożsamości regionalnej zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Tożsamość i dziedzictwo

TRANSPORT

Zagadnienia dotyczące transportu zostały ujęte w SRW w aspektach:

- zapewnienia właściwej dostępności województwa w relacjach zewnętrznych, zwłaszcza za pomocą dróg krajowych, linii kolejowych, portu lotniczego, w tym stworzenie możliwości rozwoju szybkich połączeń zagranicznych; ważnym elementem jest zapewnienie powiązań układu wewnętrznego z węzłami autostradowymi i drogami ekspresowymi;
- zapewnienia spójności wewnętrznej, której celem jest prawidłowa obsługa mieszkańców oraz obsługa dla potrzeb rozwoju gospodarczego. Rozpatrywane zagadnienia dotyczą rozwoju sieci drogowej, transportu kolejowego, lotniczego, wodnego i multimodalnego, a także lokalnie dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych
- rozwiązywania problemów transportowych największych miast oraz ich styku z obszarami podmiejskimi, w tym uprawniania ich systemów transportowych,
- budowy obwodnic miejscowości w przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich,
- tworzenia warunków dla budowy i modernizacji dróg lokalnych,
- stworzenia systemu transportu publicznego w wymiarze regionalnym, obsługującego obszar całego regionu w sposób zapewniający swobodne dojazdy w relacjach do Bydgoszczy i Torunia (Koncepcja „60/90”) w celu zapewnienia łatwej dostępności siedzib województw i poprawy sytuacji na rynku pracy

oraz zapewnienia powszechnego dostępu do usług publicznych o charakterze regionalnym; niezbędna jest przy tym specjalna polityka taryfowa ("wspólna karta transportu publicznego w województwie"), realizująca postulat "równego dostępu" (koszt dojazdu nie powinien być ściśle związany z odległością), zakłada się ponadto realizację regionalnego systemu informacji na temat rozkładów jazdy wszystkich przewoźników,

- stworzenia systemu transportu publicznego o charakterze aglomeracyjnym (dla Bydgoszczy, Torunia i ich obszarów podmiejskich), którego główna idea polega na włączeniu gmin podmiejskich w system miejskiej komunikacji publicznej Bydgoszczy i Torunia poprzez działania techniczne i organizacyjne; dla dalszej integracji komunikacyjnej obydwu siedzib województwa rozpoczęte zostaną prace studialne mające na celu docelowe doprowadzenie do realizacji szybkiego połączenia szynowego (realizacja „regionalnego tramwaju”) obydwu miast na północ od Wisły,
- odtworzenia transportowego znaczenia dróg wodnych, połączonego z rozwojem transportu multimodalnego oraz ich wykorzystania turystycznego,
- stworzenia nowych przepraw przez Wisłę,
- zapewnienia bezpieczeństwa transportu poprzez wdrażanie inteligentnych systemów transportowych (ITS) na terenie województwa,
- obsługi transportowej terenów inwestycyjnych,
- dostosowania funkcjonowania transportu do potrzeb wszystkich pokoleń.

Ustalenia dotyczące transportu zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Dostępność

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Gospodarka i miejsca pracy

Bezpieczeństwo

TURYSTYKA

Zagadnienia dotyczące turystyki zostały ujęte w SRW w następujących aspektach:

- infrastrukturalnym – stworzenie warunków dla rozwoju turystyki poprzez m.in. wykorzystanie małych lotnisk oraz odtworzenie transportowego znaczenia dróg wodnych,
- bezpieczeństwa – działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, z uwzględnieniem terenów wodnych wykorzystywanych turystycznie (stworzenie sieci mobilnych posterunków),
- gospodarczym – wspieranie działalności turystycznej generującej miejsca pracy (warunki wsparcia zostaną określone na podstawie waloryzacji przestrzeni oraz produktów turystycznych) – zwraca się uwagę na duży potencjał turystyki zdrowotnej, w tym uzdrowiskowej,
- społecznym – budowanie tożsamości mieszkańców województwa na bazie dziedzictwa kulturowego, zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego.

Ustalenia dotyczące turystyki zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Dostępność

Gospodarka i miejsca pracy

Bezpieczeństwo

Tożsamość i dziedzictwo

UZDROWISKA

Zagadnienia dotyczące uzdrowisk zostały ujęte w SRW w aspektach:

- rozwoju potencjału medycznego uzdrowisk, rozumianego jako zwiększenie zdolności do świadczenia usług zdrowotnych, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym (rozszerzenie oferty leczniczej oraz dalsza poprawa jakości leczenia),
- stworzenia sektora gospodarki uzdrowiskowej, rozumianego jako ogół działalności gospodarczych, miejsc pracy oraz dochodów lokalnych związanych z obsługą kuracjuszy w uzdrowiskach, jak również rozwojem prywatnych usług typu wellness, medycyny estetycznej, rehabilitacji.

Ustalenia dotyczące uzdrowisk zostały zawarte w ramach następujących celów strategicznych:

Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi

Gospodarka i miejsca pracy

ZAŁĄCZNIK 5

ZAŁOŻENIA OPRACOWANIA KUJAWSKO-POMORSKICH PROGRAMÓW ROZWOJU

Podstawowym narzędziem realizacji Strategii będą programy rozwoju, które zgrupowano w trzech sferach: programy związane z rozwojem społecznym, programy związane z rozwojem gospodarczym oraz programy służące spójności województwa. Każda z kategorii obejmuje zarówno programy obligatoryjne, które są wymagane odrębnymi przepisami prawa oraz programy nieobligatoryjne, które zamierza się sporządzić, gdyż uważa się je za niezbędne dla realizacji celów rozwojowych województwa. Większość programów nieobligatoryjnych cechuje się odmiennym, niż dotąd założeniem – tj. horyzontalnym (kompleksowym – dotyczącym wielu aspektów) a nie branżowym rozwiązywaniem problemów. Dzięki temu możliwe będzie całościowe, skoordynowane podejście do określonego problemu i podjęcie wielokierunkowej, a nie punktowej interwencji. Podkreślić należy, że lista programów przedstawiona w niniejszym rozdziale nie jest zamknięta – to znaczy, że dopuszcza się przystąpienie do opracowania programów innych, niż wskazane poniżej, jeśli uzna się, że są one istotne dla realizacji ważnych interesów rozwojowych województwa. Programy wskazane poniżej są jedynie wyrazem potrzeb województwa zidentyfikowanych w okresie sporządzania projektu *Strategii rozwoju województwa*.

W kolejnej tabeli wskazano wszystkie programy wynikające z ustaw szczegółowych, niezbędne do sporządzenia przez samorząd województwa (również te nie realizujące w sposób bezpośredni celów Strategii).

Dla wszystkich programów rozwoju niezbędnych do opracowania i realizacji dla osiągnięcia celów *Strategii*, przedstawiono ich ideę przewodnią, a przy większości również wskazano bardziej szczegółowo minimalny zakres zagadnień, które powinny zawierać. Wskazano także departament lub jednostkę organizacyjną urzędu, której zadaniem będzie koordynacja prac związanych z przygotowaniem i wdrożeniem programu.

Tabela. Programy rozwoju niezbędne do opracowania/wdrożenia dla osiągnięcia celów Strategii

Pakiet programów strategicznych „Społeczeństwo”		Pakiet programów strategicznych „Gospodarka”		Pakiet programów strategicznych „Spójność”	
Znakiem „X” oznaczono programy niezbędne do realizacji celów Strategii i jednocześnie wymagane przepisami prawa (obligatoryjne do sporządzenia)					
Regionalna Strategia Innowacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Strategia na rzecz Rozwoju Inteligentnych Specjalizacji				Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2016	X
Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Społecznego		Kujawsko-Pomorski Plan Działań na rzecz Zatrudnienia	X	Kujawsko-Pomorski Program Kształtowania Ładu Przestrzennego	
Kujawsko-Pomorski Program Polityki Społecznej na lata 2013- 2020	X	Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Przedsiębiorczości		Kujawsko Pomorski Plan Komunikacji Drogowej	
Kujawsko-Pomorski Program na rzecz Ekonomii Społecznej na lata 2013-2020	X	Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Sektora Rolno-Spożywczego		Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	X
Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Edukacji		Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Gospodarczych Specjalizacji Województwa		Kujawsko-Pomorski Program Budowy Tożsamości i Marki Województwa	
Kujawsko-Pomorski Pakiet Programów Profilaktyki i Ochrony Zdrowia		Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju i Promocji Markowych Produktów Turystycznych		Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Terenów Objętych Obszarowymi Formami Ochrony Przyrody	
Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodzin	X				
Kujawsko-Pomorski Program Rozwoju Sportu					

Program Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z Organizacjami Pozarządowymi	X		
Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	X		
Równe Szanse. Program Działania na rzecz Osób Niepełnosprawnych do 2020 roku	X		
Program dla Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2020	X		

Tabela. Programy, do sporządzenia których zobligowany jest samorząd województwa na podstawie przepisów szczególnych

Lp.	Nazwa programu	Podstawa prawna	Podmiot/jednostka odpowiedzialna za realizację programu
1	Program opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2013-2016	Art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2003 Nr 162 poz. 1568 ze zm.)	Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego
2	Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2015	Art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2012 poz. 1356)	Departament Zdrowia
3	Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2016	Art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2012 poz. 124)	Departament Zdrowia
4	Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	Art.2 ust.4 pkt.1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. 2011 Nr 231 poz. 1375)	Departament Zdrowia
5	Program współpracy samorządu województwa kujawsko-pomorskiego z organizacjami pozarządowymi	Art. 5a ust 1 ustawy z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2010 Nr 234 poz. 1536 ze zm.).	Gabinet Marszałka
6	Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	Art. 9 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 grudnia 2010r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 Nr 5 poz 13) oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 maja 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. 2011 nr 117 poz. 684)	Departament Transportu Publicznego
7	Kujawsko-Pomorski Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia	Art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. 2013 poz. 674)	Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu
8	Kujawsko-Pomorski Program Polityki Społecznej na lata 2013- 2020	Art. 16b i 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2013 poz. 182 ze zm.)	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu
9	Kujawsko-Pomorski Program na Rzecz Ekonomii Społecznej na lata 2013-2020	Powstanie programu nie jest wymagane ustawowo, ale obligują do tego Wytyczne Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 maja 2011 r. do przygotowania i realizacji wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu
10	Równe szanse. Program działania na rzecz osób niepełnosprawnych do 2020 roku	Art.35 ust 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2011 Nr 127 poz. 721 ze zm.)	Departament Spraw Społecznych
11	Wojewódzki program	Art.6 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o	Departament Spraw

	przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020	przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 nr 180 poz. 1493)	Społecznych
11a i 11b	nazwy podprogramów, nad którymi prace trwają w ramach przyjętego Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 Ramowy program ochrony dla ofiar przemocy w rodzinie Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	Art.6 ust. 6 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 nr 180 poz. 1493)	Departament Spraw Społecznych
12	Kujawsko-pomorski program wspierania rodzin	Art. 183 pkt. pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2011 Nr 149 poz. 887)	Departament Spraw Społecznych
13	Program dla Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2020	Art. 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2013 poz. 182 ze zm.)	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu
14	Program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018 (obowiązuje w części programu ochrony środowiska)	Art. 17 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Departament Środowiska
15	Plan gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023	Art. 14 ust. 1 i art. 14 a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. 2010 Nr 185 poz. 1243 z późn. zm. – ustawa nieobowiązująca, obecnie art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach Dz. U. z 2013 r. poz. 21)	Departament Środowiska
16	Program ochrony środowiska przed hałasem wraz z prognozą oddziaływania na środowisko dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż autostrady A-1 i linii kolejowych o obciążeniu ruchem większym od 30 000 przejazdów na rok na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, których eksploatacja spowodowała negatywne oddziaływanie akustyczne tj. przekroczone zostały dopuszczalne poziomy hałasu określone wskaźnikami L _{dwn} , L _N na lata 2011-2015	Art. 119 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Departament Środowiska
17	Program ochrony powietrza dla strefy miasta Włocławek pod względem przekroczeń pyłu zawieszonego PM ₁₀ oraz tlenku węgla	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Departament Środowiska
18	Program ochrony powietrza dla strefy miasta Torunia pod względem przekroczeń pyłu zawieszonego PM ₁₀	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Departament Środowiska
19	Program ochrony powietrza dla strefy powiat nakielski pod względem przekroczeń pyłu zawieszonego PM ₁₀	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Departament Środowiska
20	Program ochrony powietrza dla strefy	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo	Departament

	aglomeracja Bydgoszcz pod względem przekroczeń pyłu zawieszonego PM10	ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150 ze zm.)	Środowiska
21	Program ochrony powietrza dla 15 stref województwa kujawsko-pomorskiego ze względu na przekroczenia wartości docelowych benzo(a)pirenu	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska
22	Program ochrony powietrza dla strefy miasto Włocławek pod względem przekroczeń dopuszczalnych dwutlenku azotu	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska
23	Program ochrony powietrza dla aglomeracji bydgoskiej ze względu na przekroczenie poziomu docelowego arsenu	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008. Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska
24	Program ochrony powietrza dla strefy miasto Toruń ze względu na przekroczenie poziomu docelowego i dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska
25	Program ochrony powietrza dla strefy miasto Włocławek ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla benzenu i docelowego dla niklu	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska
26	Program ochrony powietrza dla strefy kujawsko-pomorskiej ze względu na przekroczenie poziomów dopuszczalnych dla pyłu PM10 i benzenu oraz docelowych dla arsenu i ozonu	Art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2008 Nr 25 poz. 150, ze zm.)	Departament Środowiska

Pakiet programów strategicznych „Społeczeństwo”

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU SPOŁECZNEGO

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu podniesienie jakości kapitału społecznego województwa, zbudowanie społeczeństwa obywatelskiego, a także solidarności międzypokoleniowej i międzyludzkiej (stworzenie takich samych warunków rozwoju dla wszystkich mieszkańców województwa, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku i sprawności). Działania te mają służyć osiągnięciu wysokiej jakości życia wszystkich mieszkańców (w tym osób starszych, niepełnosprawnych, rodziców z dziećmi), adaptacyjności do szybko zmieniających się warunków otoczenia i pobudzaniu kreatywności, a także wzrostowi konkurencyjności gospodarki województwa na tle kraju.

Rozwój społeczny jest jednym z największych wyzwań rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego i odgrywa dlań kluczową rolę, bowiem niezbędnymi warunkami powodzenia modernizacji województwa jest zasadnicza zmiana postaw społecznych mająca na celu między innymi zwiększenie poziomu wykształcenia, aktywności i zaangażowania społecznego. Niezbędne jest także rozwiązanie problemu niedostosowania infrastruktury i usług dla poprawy jakości życia wszystkich mieszkańców, ale także mając na względzie prognozowane duże zmiany demograficzne, polegające na znacznym wzroście liczby i udziału osób powyżej 65 roku życia.

Program powinien stanowić dopełnienie dla Kujawsko-Pomorskiego Programu Polityki Społecznej na lata 2013-2020 – tak, by obydwa programy obejmowały całokształt zagadnień istotnych dla modernizacji województwa w sferze społecznej.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- kształtowanie odpowiednich postaw i świadomości społecznej, m.in. w zakresie: edukacji, samorozwoju, osób starszych, kultury, sportu, przyrody, zdrowego trybu życia,
- kształtowanie postaw społeczeństwa obywatelskiego, w tym stworzenie warunków zapewniających pełną partycypację osób starszych w życiu społecznym,
- samorozwój,

- rozwój lokalnych placówek kultury,
- rozwój aktywności społecznej osób starszych,
- kształtowanie przestrzeni publicznych służących integracji społecznej i solidarności międzypokoleniowej i międzyludzkiej,
- określenie regionalnych standardów w zakresie dostępności i funkcjonalności bazy usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- dostosowanie funkcjonowania usług publicznych oraz przestrzeni publicznych dla wszystkich pokoleń,
- wdrożenie regionalnych standardów usług opiekuńczych wobec osób starszych, a także rozwój instytucjonalnych form opieki nad osobami starszymi.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu:
Departament Spraw Społecznych

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM POLITYKI SPOŁECZNEJ NA LATA 2013-2020

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Program ten ma odmienną specyfikę, wynikającą z przepisów ustawy szczegółowej. Jego realizacja będzie następowała m.in. poprzez programy wynikające z innych ustaw, a wchodzące w skład zagadnień polityki społecznej:

- Wieloletni Program Współpracy Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z Organizacjami Pozarządowymi na lata 2011-2015
- Wojewódzki Program Doskonalenia Kadr Pomocy Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego „Profesja”
- Równe Szanse – Program Działania na rzecz Osób Niepełnosprawnych do 2020 roku
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2016
- Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2015
- Program dla Pomocy Społecznej w Województwie Kujawsko-Pomorskim do roku 2020

Idea programu

Głównym celem programu jest zaplanowanie działań mających na celu tworzenie warunków dla rozwoju samodzielności i aktywności mieszkańców w życiu społecznym, poprzez wzrost poziomu jakości życia mieszkańców regionu, zwiększenie dostępności do różnego rodzaju usług społecznych, wzrost poziomu aktywności w życiu społecznym.

Działania realizowane w ramach powyższych celów mają służyć zwiększeniu obszarów włączenia społecznego, ograniczaniu skali występowania i skutków przemocy w rodzinie oraz uzależnień, wzmacnianiu kapitału społecznego mieszkańców regionu, przeciwdziałaniu negatywnym skutkom przemian demograficznych oraz rozwojowi i wzmacnianiu współpracy podmiotów mających wpływ na regionalną politykę społeczną.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM NA RZECZ EKONOMII SPOŁECZNEJ NA LATA 2013-2020

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Ideą programu jest zwiększenie udziału ekonomii społecznej w realizacji regionalnych i lokalnych polityk publicznych w województwie kujawsko-pomorskim.

W obliczu trudnej sytuacji gospodarczej, a w konsekwencji pogarszających się wskaźników bezrobocia i obszaru wykluczenia, należy obok realizowanych przez różne instytucje i podmioty dotychczasowych działań uruchamiać i upowszechniać nowe rozwiązania w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej. Ekonomia społeczna umożliwia realizację polityk publicznych przy współudziale różnych podmiotów, które wspierają

grupy zagrożone wykluczeniem społecznym. Wysoka wartość społeczna ekonomii społecznej i jej lokalnego oddziaływania wpływa na rozwój regionu i zmniejszenia się liczby osób zagrożonych wykluczeniem.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu:
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU EDUKACJI

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu znaczącą poprawę jakości kształcenia w placówkach wszystkich poziomów edukacji. Program łączy aspekty programowania rozwoju oświaty oraz programowania rozwoju edukacji innowacyjnej.

Program ma rozwiązywać problem niskiej jakości i poziomu wykształcenia, odzwierciedlanych przez wyniki testów i egzaminów na poszczególnych etapach kształcenia, a w konsekwencji – małej zdolności społeczeństwa do innowacyjności oraz niskiej konkurencyjności na rynku pracy.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- promocja wykształcenia (działania na rzecz poprawy świadomości uczniów, a zwłaszcza rodziców, w zakresie roli kształcenia w ogólnym rozwoju społecznym oraz powiązaniu poziomu i jakości kształcenia z rynkiem pracy),
- opracowanie i wdrożenie regionalnych standardów nauczania (oraz działania na rzecz zachęcenia szkół do ich implementacji – stworzenie gotowych modeli zapewniających jednolitą jakość kształcenia i funkcjonowania systemu oświaty na terenie województwa),
- podniesienie kwalifikacji kadry nauczycielskiej,
- powszechna nauka języków obcych,
- promocja nauk ścisłych w kontekście istniejącej w regionie sieci 14 obserwatoriów astronomicznych „Astrobaza Kopernik”,
- rozwój regionalnych kół przedmiotów ścisłych,
- rozwijanie regionalnych konkursów i olimpiad przedmiotowych,
- stworzenie i wdrożenie Środowiskowych Centrów Edukacji Doświadczalnej,
- opracowanie i wdrożenie wewnątrzszkolnego poradnictwa zawodowego dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych,
- współpraca szkół ponadgimnazjalnych i wyższych z pracodawcami,
- edukacja regionalna
- określenie założeń rozwoju systemu stypendialnego, obejmującego następujące aspekty:
 - nagradzanie najzdolniejszej młodzieży,
 - umożliwienie zdobycia na terenie województwa wykształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym dla zdolnej młodzieży pochodzącej z ubogich rodzin,
 - kształcenie kadr dla rozwoju gospodarczego województwa w ramach inteligentnych specjalizacji,
 - określenie założeń rozwoju systemu refundacji kosztów dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych
- odniesienia (wytyczne) do organizacji systemu komunikacji publicznej na terenie województwa w kontekście umożliwienia dojazdów do szkół ponadgimnazjalnych i wyższych.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu
Departament Edukacji i Sportu

KUJAWSKO-POMORSKI PAKIET PROGRAMÓW PROFILAKTYKI I OCHRONY ZDROWIA

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu znaczącą poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców, ale także wzrost świadomości społeczeństwa na temat wagi zapobiegania chorobom. Ze względów formalnych (wymogi przepisów) zagadnienia dotyczące profilaktyki oraz ochrony zdrowia będą formułowane jako odrębne programy składające się na pakiet programów.

Programy mają rozwiązywać problem wysokiej zachorowalności i śmiertelności – zwłaszcza na choroby cywilizacyjne.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- rozwój profilaktyki zdrowotnej w szczególności w zakresie chorób nowotworowych, układu krążenia i przewlekłych chorób układu oddechowego,
- promocja zdrowia,
- rozwój technologii telemedycyny,
- rozwój opieki lekarskiej nad ludnością starszą,
- rozwój opieki lekarskiej nad niepełnosprawnymi i niesamodzielnymi osobami przewlekle chorymi,
- rozwój potencjału uzdrowisk,
- stworzenie regionalnego systemu informacji medycznej.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Zdrowia

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM WSPIERANIA RODZIN

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowej polityki prorodzinnej, rozumianej jako zespół działań mających na celu wsparcie rodziny jako podstawowej komórki społecznej oraz przeciwdziałanie różnym jej dysfunkcjom. Program ma na celu także stworzenie zachęt do zwiększania dzietności, jako instrumentu przeciwdziałania problemom demograficznym. Jednym z jego komponentów będzie „Kujawsko-Pomorski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie do roku 2020”.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Spraw Społecznych

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU SPORTU

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań na rzecz rozwoju sportu i aktywności ruchowej. Dotyczy zarówno rozwoju bazy i aktywności sportowej przy szkołach, jak i amatorskiego sportu i rekreacji, a także wybranych aspektów działalności zorganizowanych form aktywności sportowej (klubów i stowarzyszeń sportowych).

Aktywność sportową należy rozpatrywać na kilku płaszczyznach: rozwoju społecznego (współpraca zespołowa i szlachetna rywalizacja), zdrowia, a także budowania tożsamości regionalnej, promocji województwa przez sukcesy sportowe.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- upowszechnianie sportu (sport podstawą zdrowego społeczeństwa i jako element integracji społecznej),
- organizacja wszelkiego rodzaju zawodów, konkursów, np. regionalnych rozgrywek dla dzieci i młodzieży,
- rozwój edukacji sportowej,
- rozwój systemu zawodów sportowych dla młodzieży szkolnej,
- trener – centralna postać systemu szkolenia,
- promocja województwa poprzez sport,
- dyscypliny strategiczne dla regionu,
- inwestycje sportowe strategiczne dla regionu,
- budowa infrastruktury dla rozwoju sportu masowego, amatorskiego i rekreacji,
- budowa „koalicji dla sportu” w obszarach: edukacja, polityka społeczna, bezpieczeństwo.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Edukacji i Sportu

PROGRAM WSPÓŁPRACY SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu rozwój sektora organizacji pozarządowych, zwłaszcza w związku z założeniami przekazania sektorowi NGO realizacji części zadań w ramach polityki terytorialnej województwa – zgodnie z ideą Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS/CLLD).

Program ma na celu wzmocnienie sektora organizacji pozarządowych, zwiększenie jego zdolności do partycypacji w zarządzaniu regionem, a przede wszystkim wpłynięcie na zwiększenie zaangażowania mieszkańców w procesy rozwoju lokalnego. Immanentną częścią programu jest kształtowanie „liderów wiejskich” – animatorów rozwoju społecznego i gospodarczego na terenach wiejskich.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Gabinet Marszałka

PROGRAM OCHRONY ZDROWIA PSYCHICZNEGO DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Zapewnienie wszechstronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej, zwłaszcza prowadzonej w środowisku domowym oraz zapewnienie osobom potrzebującym odpowiedniego dostępu do leczenia psychiatrycznego. Ważna będzie także promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym, rozwój badań naukowych i upowszechnianie informacji z zakresu zdrowia psychicznego, zwłaszcza wśród rodzin osób chorych.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Zdrowia

RÓWNE SZANSE. PROGRAM DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH DO 2020 ROKU

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Głównym celem programu jest wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, umożliwienie pełnego rozwoju w sferze społecznej, a także zwiększenie ich aktywności zawodowej. Istotą jest więc zapewnienie osobom niepełnosprawnym takich samych praw, jakie mają inni obywatele oraz poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych we wszystkich obszarach życia.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Spraw Społecznych

Program strategiczny „Gospodarka”

REGIONALNA STRATEGIA INNOWACJI. WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020. STRATEGIA NA RZECZ ROZWOJU INTELIGENTNYCH SPECJALIZACJI

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu podniesienie poziomu innowacyjności województwa – zarówno w aspekcie rozwoju gospodarczego, jak i rozwoju społecznego. Jest to zagadnienie o kluczowym znaczeniu dla konkurencyjności województwa, dotyczące w praktyce wszystkich aspektów funkcjonowania województwa (program musi więc mieć charakter horyzontalny).

Program ma rozwiązywać problem ogólnie niskiej innowacyjności województwa – wyrażanej między innymi nakładami na działalność badawczo-rozwojową, stosunkowo małą zdolnością do prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, słabym stanem rozwoju sektora instytucji otoczenia biznesu, małą liczbą zdobywanych patentów, efektami działalności badawczo-rozwojowej, niskim poziomem współpracy nauki, administracji i biznesu, niskim poziomem wdrożeń technologii informatycznych w codziennym życiu. Immanentną częścią programu powinien być komponent rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- inteligentne specjalizacje,
- innowacyjne kształcenie na wszystkich poziomach edukacji,
- rozwój społeczeństwa informacyjnego,
- współpraca sektorów naukowo-badawczego, gospodarki i administracji,
- mechanizmy poprawy innowacyjności w gospodarce oraz dla rozwoju społecznego.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Zespół ds. obsługi organizacyjno-administracyjnej Pełnomocnika Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego ds. rozwoju nauki, badań i wdrożeń oraz innowacyjności

KUJAWSKO-POMORSKI PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu zmniejszenie skali bezrobocia w regionie, zwłaszcza wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, tj. kobiet, w tym powracających do pracy po urodzeniu dziecka oraz osób powyżej 50 roku życia, a także zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych (30-).

Celem powyższych działań jest zwiększenie zatrudnienia – zwłaszcza wskazanych problemowych dla rynku pracy, grup społecznych poprzez lepsze ich przygotowanie do wymogów rynku pracy (umożliwienie nabycia doświadczenia zawodowego i kwalifikacji). Program ma również rozwiązywać problem trwale wysokiego bezrobocia spowodowanego niedopasowaniem kwalifikacji siły roboczej do potrzeb zmieniającego się rynku pracy i wymogów modernizującej się gospodarki. Istotnym dla rozwoju regionu elementem Programu jest również wspieranie przedsiębiorczości i samozatrudnienia.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- realizacja instrumentów i usług wynikających z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz formach wsparcia wskazanych w Kujawsko-Pomorskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020. Do grup wymagających szczególnego wsparcia, w tym przede wszystkim kobiet powracających po przerwie związanej z macierzyństwem, osób poniżej 30 roku życia i powyżej 50 roku życia będą kierowane m.in.:
 - pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy (identyfikacja potrzeb osób poszukujących pracy, opracowanie i wdrożenie Indywidualnych Planów Działania, pośrednictwo pracy i doradztwo zawodowe),

- działania na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ich lepszego dopasowania do potrzeb rynku pracy (m.in. szkolenia zawodowe i specjalistyczne kursy ze szczególnym naciskiem na rozwój kwalifikacji uwzględniający potrzeby inteligentnych specjalizacji, sektora rolno-spożywczego, tzw. sektora srebrnej gospodarki, studia podyplomowe i uzupełniające),
- pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego (staże, praktyki),
- wsparcie poprzez subsydiowanie zatrudnienia, wsparcie adaptacyjne w miejscu pracy, doposażenie i wyposażenie stanowiska pracy),
- wspieranie samozatrudnienia (środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej).
- wspieranie mobilności zawodowej (zwrot kosztów dojazdu do miejsca zatrudnienia oraz kształcenia/szkolenia, zwrot kosztów zakwaterowania),
- wspieranie poradnictwa zawodowego na wczesnym etapie wyboru profilu kształcenia (w szkołach), które będzie służyło lepszemu dopasowaniu kwalifikacji do potrzeb regionalnego rynku pracy,
- rozwój poradnictwa całonocnego oraz udostępnianie informacji zawodowej,
- promowanie przedłużania aktywności zawodowej, poprawa kwalifikacji ludności powyżej 50 roku życia,
- wspieranie dialogu na linii instytucje rynku pracy – pracodawcy – edukacja,
- badanie potrzeb rynku pracy,
- doskonalenie kadr instytucji rynku pracy rozumianej jako poprawa jakości usług i w efekcie wzrost skuteczności oferowanego wsparcia.

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych działających na terenie województwa – zarówno poprzez tworzenie warunków dla powstawania nowych podmiotów, jak też wsparcie dla podmiotów już działających. Celem powyższych działań jest zwiększenie zatrudnienia, zwiększenie roli sektora prywatnego w tworzeniu wojewódzkiego PKB, zwiększenie dochodowości przedsiębiorstw, wzrost udziału województwa w krajowym eksporcie, kształtowanie wojewódzkich firm o znaczeniu krajowym (czyli wzrost ogólnego potencjału gospodarczego województwa).

Program dotyczy dwóch aspektów:

- przestrzennego – związanego z tworzeniem i wyposażaniem nowych przestrzeni rozwoju gospodarczego (a więc wsparcia wzrostu przedsiębiorczości poprzez wyznaczenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych; zagadnienie to dotyczy także „przywracania” działalności gospodarczych na terenach poprzemysłowych lub popegeerowskich a więc formalnie przeznaczonych na ten cel, co ogranicza konflikty społeczne i środowiskowe oraz wiąże się z porządkowaniem przestrzeni; tworzenie nowoczesnych przestrzeni biurowych dla rozwoju usług),
- instytucjonalno-organizacyjnego – związanego z rozwojem sektora instytucji otoczenia biznesu (a więc wsparcia wzrostu przedsiębiorczości poprzez rozwój zaplecza instytucjonalnego dla działających oraz nowopowstających podmiotów gospodarczych).

Program ma rozwiązywać problem trwale wysokiego bezrobocia oraz stagnacji przedsiębiorczości na terenie województwa, a także poprawiać konkurencyjność województwa dla prowadzenia działalności gospodarczych.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- założenia zagospodarowania przestrzeni poprzemysłowych i powojaskowych na cele rozwoju działalności gospodarczych,
- założenia zagospodarowania przestrzeni popegeerowskich na cele rozwoju działalności gospodarczych,
- założenia rozwoju terenów inwestycyjnych w obszarach przywęzłowych,
- założenia wsparcia rozwoju terenów inwestycyjnych poprzez wyposażenie w podstawową infrastrukturę techniczną,
- założenia wsparcia rozwoju przedsiębiorczości przez instrument vouchera inwestycyjnego,
- wsparcie dla powstawania nowoczesnych przestrzeni biurowych, jako podstawy dla sektora BPO,
- wsparcie internacjonalizacji lokalnego biznesu,
- wsparcie dla pozyskiwania nowoczesnych inwestycji,
- wsparcie dla nowoczesnego wzornictwa przemysłowego,
- założenia rozwoju sektora otoczenia biznesu, w tym zwłaszcza:
 - integracji inkubatorów przedsiębiorczości w ramach klastra Inkubatory Kujawsko-Pomorskie,
 - integracji instytucji pożyczkowych w ramach klastra Kujawsko-Pomorski Klaster Finansowy,

- integracji instytucji targowo-wystawienniczych w ramach klastra Kujawsko-Pomorski Klaster Wystawienniczo-Targowy.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu
Departament Współpracy Regionalnej i Rozwoju Gospodarczego

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU SEKTORA ROLNO-SPOŻYWCZEGO

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu rozwój sektora rolno-spożywczego, jako jednej z wiodących funkcji gospodarczych województwa, w powiązaniu ze zwiększeniem konkurencyjności województwa oraz znaczącą poprawą jakości życia ludności wiejskiej.

Program stanowi odpowiedź na zidentyfikowany bardzo duży, a nie w pełni wykorzystywany, potencjał rolniczy województwa – związany z wysoką produktywnością rolnictwa i możliwością rozwoju na jego bazie sektora przetwórstwa spożywczego, przy uwzględnieniu rozbudowanego wieloaspektowego wsparcia. Wyjątkowa kompleksowość zagadnienia (zaangażowanie znacznej liczby działalności o różnym charakterze) stwarza podstawy do utworzenia bardzo szerokiego klastra podmiotów współpracujących w ramach sektora rolno-spożywczego.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- poprawa warunków przyrodniczych prowadzenia gospodarki rolnej (poprzez system nawodnień i małej retencji),
- identyfikacja i ochrona strategicznego zasobu rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- badania naukowe w zakresie produkcji rolnej,
- badania naukowe w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego,
- doradztwo rolnicze,
- szkolnictwo praktyczne dla stworzenia podstaw do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego,
- przechowywanie produktów rolnych,
- promocja regionalnych produktów żywnościowych,
- produkcja żywności ekologicznej,
- rybactwo śródlądowe,
- spółdzielczość w rolnictwie.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu
Departament Rolnictwa

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU GOSPODARCZYCH SPECJALIZACJI WOJEWÓDZTWA

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu zwiększenie potencjału gospodarki województwa w oparciu o gospodarcze specjalizacje i wyjątkowo mocne strony regionu, a tym samym doprowadzenie do wykształcenia gospodarczej marki regionu. Program dotyczy wykorzystania kilku najważniejszych przyszłościowych specjalizacji województwa, to znaczy najmocniejszych potencjałów endogenicznych – określonych na podstawie diagnozy przeprowadzonej na potrzeby opracowywania Strategii. Wykorzystanie mocnych stron/potencjałów oznacza wykorzystanie zarówno elementów, które już działają, ale w niewystarczającej formie oraz elementów niewdrożonych w życie, choć potencjalnie dających możliwości rozwoju.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- założenia pakietu działań uzdrowisko Ciechocinek,
- założenia pakietu działań uzdrowisko Inowrocław,
- założenia pakietu działań uzdrowisko Wieniec Zdrój,
- transportowe i turystyczne wykorzystanie dróg wodnych,
- założenia rozwoju turystyki zdrowotnej,
- identyfikacja i promocja regionalnych markowych produktów żywnościowych,
- założenia integracji instytucji w ramach klastra Kujawsko-Pomorski Klaster OZE.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU I PROMOCJI MARKOWYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH

Idea programu

Głównym zadaniem programu jest rozwój i promocja markowych produktów turystycznych, zidentyfikowanych na etapie prac nad *Strategią rozwoju województwa* oraz modernizacja systemu zarządzania rozwojem i promocją turystyki w województwie. Dopuszcza się rozszerzenie listy markowych produktów turystycznych, pod warunkiem spełniania przez nie wymogu generowania istotnej lokalnie liczby miejsc pracy, istotnych dochodów lokalnych lub też posiadania istotnego znaczenia dla promocji lub kształtowania tożsamości województwa.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem:

- identyfikacja i podjęcie optymalnych działań dla wdrożenia markowych produktów turystycznych województwa,
- integracja systemu rozwoju i promocji turystyki w województwie;
- rozwój LOTów i ROTu i zwiększenie roli tych podmiotów w kreowaniu rozwoju turystyki;
- zwiększenie kompetencji i świadomości znaczenia gospodarki turystycznej wśród kadr administrujących rozwojem lokalnym i regionalnym oraz wśród organizacji pozarządowych;
- stworzenie systemu monitoringu rynku turystycznego.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu
Gabinet Marszałka

Program strategiczny „Spójność”

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2013-2016

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Główną ideą programu jest umożliwienie wprowadzenia skutecznych rozwiązań różnorodnych problemów, związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Ważne będzie zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, w tym krajobrazu kulturowego, a także podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Program ma być także podstawą dla rozwiązywania problemów sprzeczności interesów wynikających z potrzeby ochrony dziedzictwa kultury w warunkach dużej presji inwestycyjnej, przy uwzględnianiu konieczności dbania o interes rozwoju gospodarczego województwa.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- zachowanie dziedzictwa materialnego,
- zachowanie dziedzictwa niematerialnego,
- kultywowanie tradycji regionalnych,
- wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego,
- określenie warunków wykorzystania obiektów cennych kulturowo na potrzeby rozwoju społecznego i gospodarczego.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu
Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM KSZTAŁTOWANIA ŁADU PRZESTRZENNEGO

Idea programu

Główną ideą programu jest poprawa zarządzania przestrzenią województwa, celem kształtowania ładu przestrzennego. Do osiągnięcia zamierzonych efektów niezbędne będzie zastosowanie interaktywnych narzędzi informatycznych a także zapewnienie szerokiej i rzeczywistej partycypacji społecznej w procesach planowania przestrzennego.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- założenia koordynacji procesu planowania przestrzennego i zagospodarowania przestrzeni,
- kształtowanie właściwych postaw społecznych odnośnie ładu przestrzennego,
- założenia eksploatacji kopalin jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa,
- założenia rozwoju OZE jako podstawy dla ochrony przestrzeni województwa,
- założenia poprawy efektywności energetycznej budynków oraz termomodernizacji,
- promocja dobrych praktyk w zakresie opracowywania dokumentów planistycznych,
- promocja dobrych praktyk w zakresie nowoczesnych technik projektowania i budowy budynków, tzw. „zielone budownictwo” – konkursy architektoniczne.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Planowania Regionalnego

KUJAWSKO POMORSKI PLAN KOMUNIKACJI DROGOWEJ

Idea programu

Główną ideą programu jest stworzenie systemu zapewniającego prawidłową obsługę mieszkańców województwa zarówno w sferze transportu osobowego jak i towarowego w akceptowalnych standardach, co ma pośrednie przełożenie na warunki życia oraz rozwój gospodarczy regionu. Celem jest więc powstrzymanie dekapitalizacji istniejących dróg, zapewnienie dostępności sieci dróg wyższej kategorii oraz zwiększenie udziału dróg o nawierzchniach nowych i odnowionych.

Program ma rozwiązywać problem niewystarczającej dostępności zewnętrznej oraz słabej spójności wewnętrznej województwa, przy czym w zakresie obydwu zagadnień ważna jest klasyfikacja funkcjonalna dróg a nie własnościowa, dlatego też programem tym będą objęte zarówno wybrane drogi krajowe, jak i drogi wojewódzkie oraz powiatowe (a nawet – w szczególnych przypadkach – wybrane drogi gminne), które mają kluczowe znaczenie dla zachowania spójności. Uwarunkowaniem ewidentnie sprzyjającym realizacji założeń przyjętych w programie jest dośrodkowy układ najważniejszych dróg oraz regularny i zwarty kształt województwa. Niestety stan techniczny dróg często nie pozwala na szybki i łatwy transport osób i towarów, co negatywnie wpływa na jakość życia i utrudnia prowadzenie działalności na terenie województwa. Stan techniczny dróg ma również bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo dlatego cele wyznaczone w programie winny być traktowane priorytetowo.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- stworzenie mapy spójności wewnętrznej i dostępności zewnętrznej – jako podstawy działań inwestycyjnych,
- wskazanie niezbędnych dla organizacji systemu odcinków dróg,
- wskazanie niezbędnych dla organizacji systemu inwestycji drogowych (w szczególności program powinien identyfikować planowane obwodnice miejscowości oraz przedstawiać wykaz planowanych odcinków dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych),
- określenie standardów jakości dróg wojewódzkich.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Infrastruktury Drogowej

PLAN ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU PUBLICZNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Program obligatoryjny

Podstawa prawna: tabela nr 2

Idea programu

Główną ideą programu jest stworzenie systemu obsługującego obszar całego regionu w sposób zapewniający swobodne dojazdy w relacjach do Bydgoszczy i Torunia.

Program ma rozwiązywać problem utrudnionej dostępności lub braku dostępności ośrodków stołecznych z terenu województwa, co ma wpływ na kształtowanie regionalnego rynku pracy, możliwość realizacji potrzeb ludności w zakresie usług o znaczeniu regionalnym, ale także na rozwijanie potencjału funkcji metropolitalnych Bydgoszczy i Torunia poprzez otwarcie regionalnego rynku zbytu na ofertę usługową obydwu miast. Bydgoszcz i Toruń oraz powiat bydgoski cechują się trwale najlepszą, stabilną sytuacją na rynku pracy, znacząco wyższe są także wskaźniki przedsiębiorczości. Prognoza demograficzna dla centralnej części województwa wskazuje na spodziewany znaczący spadek liczby osób w wieku produkcyjnym, co w sposób naturalny „uwolni” znaczną liczbę miejsc pracy, które mogą być „zajęte” przez ludność dojeżdżającą z innych obszarów. Bydgoszcz i Toruń są jedynymi ośrodkami w województwie, które rozwinęły pełny zakres usług znaczenia regionalnego, a istniejąca tu infrastruktura z zakresu szkolnictwa wyższego, ochrony zdrowia, kultury, otoczenia biznesu i innych funkcji regionalnych, cechuje się najwyższym w województwie potencjałem i jakością świadczonych usług. Tym samym stworzenie systemu transportu wyrówna dostęp do tych usług dla ludności całego województwa, a więc stworzy takie same szanse rozwoju społecznego.

Warunki realizacji programu

Idea programu opiera się na następujących założeniach:

- zapewnieniu możliwości dojazdu komunikacją publiczną z każdego z ośrodków powiatowych do jednej (lub obydwu) stolic województwa w maksymalnie 60 minut, a z dowolnej miejscowości na terenie województwa – w maksymalnie 90 minut,
- maksymalnym wykorzystaniu kolei, jako transportu najszybszego i zapewniającego bezkolizyjną dostępność centrów miast; uzupełniające znaczenie transportu autobusowego, obsługującego kierunki, gdzie nie jest dostępny transport kolejowy,
- system będzie „dwustopniowy” to znaczy opierał się będzie na układach lokalnych, z których pasażerowie będą dowożeni do węzłów przesiadkowych oraz sieci dośrodkowej, obsługującej ruch pomiędzy węzłami a Bydgoszczą/Toruniem. Zadaniem węzłów (których powinno być kilkadziesiąt na terenie województwa) będzie transfer pasażerów z układów lokalnych do pociągów/autobusów dowożących pasażerów do Bydgoszczy/Torunia.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- wskazanie niezbędnych dla organizacji systemu elementów sieci kolejowej i drogowej,
- wskazanie niezbędnych dla organizacji systemu inwestycji na sieci kolejowej i drogowej,
- wskazanie działań na rzecz modernizacji dworców kolejowych,
- wybór lokalizacji i określenie standardu wyposażenia węzłów przesiadkowych,
- określenie założeń relacji połączeń,
- określenie założeń rozkładów jazdy,
- określenie założeń polityki taryfowej (w tym systemy biletów zintegrowanych),
- zakup nowoczesnego taboru kolejowego dla połączeń regionalnych na liniach zelektryfikowanych.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Transportu

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM BUDOWY TOŻSAMOŚCI I MARKI WOJEWÓDZTWA

Idea programu

Główną ideą programu jest zaplanowanie kompleksowych działań mających na celu wykształcenie w mieszkańcach regionu poczucia tożsamości i chęci identyfikowania się z kujawsko-pomorskim. Drugim istotnym zadaniem programu ma być wykreowanie rozpoznawalnej marki regionu.

Program ma rozwiązywać dwa główne problemy:

- nierozpoznawalności województwa kujawsko-pomorskiego na zewnątrz, a więc ma przyczynić się do tego, iż region będzie kojarzył się pozytywnie mieszkańcom kraju z konkretnymi miejscami i usługami, np. wysokiej jakości usługi uzdrowiskowe, wysokiej jakości rolnictwo, produkcja zdrowej żywności, itp.,
- braku chęci i potrzeby mieszkańców województwa do utożsamiania się z regionem, a więc ma przyczynić się do zaszczepienia idei patriotyzmu regionalnego.

Przewodniej idei programu posłużą także kompleksowe działania (lub przeciwdziałanie niepożądanym działaniom) na rzecz waloryzacji przestrzeni i dziedzictwa kulturowego regionu – na potrzeby jego promocji i ochrony, a także dla rozwoju społecznego i gospodarczego.

Zagadnienia, które powinny zostać objęte programem

- identyfikacja cech świadczących o regionalnej tożsamości,
- waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu,
- wykreowanie marki województwa,
- kompleksowa strategia promocji województwa,
- identyfikacja założeń i wsparcia flagowych wydarzeń kulturalnych i instytucji kultury.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Promocji

KUJAWSKO-POMORSKI PROGRAM ROZWOJU TERENÓW OBJĘTYCH OBSZAROWYMI FORMAMI OCHRONY PRZYRODY

Idea programu

Celem programu będzie opracowanie i wdrożenie zasad kompensacji ograniczeń rozwojowych wynikających z położenia gmin w systemie obszarów chronionych województwa (w tym zwłaszcza związanych ze zmniejszaniem dochodów własnych gmin, jak też z ograniczeniami rozwoju określonych dziedzin gospodarki). Niezbędne jest zidentyfikowanie gmin, które powinny podlegać kompensacji, jak też określenie zakresu i zasad tej kompensacji – z uwzględnieniem indywidualnych ograniczeń rozwoju, charakterystycznych dla każdej z gmin.

Departament/Jednostka koordynująca prace związane z przygotowaniem/wdrożeniem programu

Departament Środowiska

ZAŁĄCZNIK 6

LISTA POTENCJALNYCH MARKOWYCH PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Tabela. Lista potencjalnych markowych produktów turystycznych bazujących na walorach przyrodniczych i/lub kulturowych, które obejmuje się priorytetem we wsparciu w ramach środków publicznych

Powiat	Produkty
aleksandrowski	Rewitalizacja Krośniewickiej Kolei Dojazdowej
	Utworzenie Centrum Współpracy Wschód-Zachód na Dworcu Kolejowym w Aleksandrowie Kujawskim
	Kompleksowe zagospodarowanie turystyczno-uzdrowiskowe Ciechocinka i okolic
brodnicki	Rozwój produktu turystyki historyczno-religijnej w oparciu o katakumby w Klasztorze Franciszkanów w Brodnicy – Sanktuarium Św. Antoniego
	Pakiet produktów związanych z dziedzictwem Anny Wazówny: Rozwój produktu turystyki historyczno-przyrodniczej „Starościna Brodnicka Anna Wazówna – miłośniczka przyrody i sztuki” Międzynarodowy Jarmark Ekologiczny - „Jarmark z Królową Anną” Dycha Anny Wazówny Muzealne noce z duchem Anny Wazówny
	Górzno – polska stolica geocachingu
	Zagospodarowanie turystyczne lasów i jezior Pojezierza Brodnickiego
	Turystyczno-krajoznawcza wędrówka Doliną Lutryny z elementami edukacji historycznej
bydgoski i miasto Bydgoszcz	Zagospodarowanie turystyczne Wielkiej Pętli Wielkopolski w granicach województwa kujawsko-pomorskiego
	Realizacja szlaku Zabytków techniki Województwa Kujawsko-Pomorskiego z przewodnią rolą Explozeum-Centrum techniki wojennej DAG Fabrik Bromberg, jako unikatowego w skali światowej przykładu dziedzictwa poprzemysłowego wraz z projektowanym Muzeum Techniki i Komunikacji, realizującym postulat budowania tożsamości regionalnej poprzez dziedzictwo industrialne.
	Szlak zabytków techniki Bydgoskiego Węzła Wodnego
	Rozwój produktu turystyki wodnej na bazie Bydgoskiego Węzła Wodnego
	Rewitalizacja i przebudowa toru regatowego Brdyujście
	Stworzenie warunków dla campingu i caravaningu w Bydgoszczy
	Budowa szlaku turystyki wodnej między Bydgoszczą a Zalewem Koronowskim
	Rozbudowa infrastruktury Leśnego Parku Kultury i Wypoczynku
	Zagospodarowanie turystyczne bulwarów nad Brdą
chełmiński	Rozwój produktu turystyki historycznej i militarnej na bazie twierdzy Chełmno
golubsko-dobrzyński	Rozszerzenie potencjału muzealnego, turystycznego i rekreacyjnego zamku w Golubiu-Dobrzyniu
	Rewitalizacja Golubskiej Starówki
grudziądzki i miasto Grudziądz	Rozwój Turystyki Zdrowotnej na bazie potencjału Geotermii Grudziądz
	Rozwój produktu turystyki historycznej i militarnej na bazie twierdzy Grudziądz
inowrocławski	Zagospodarowanie turystyczne Wielkiej Pętli Wielkopolski w granicach województwa kujawsko-pomorskiego
	Realizacja w Kruszwicy interaktywnego centrum edukacji historycznej i regionalnej
	Budowa Ośrodka Szkoleniowego Sportów Wodnych w Kruszwicy
lipnowski	Zagospodarowanie turystyczne rejonu Zbiornika Włocławskiego

mogileński	Rozszerzenie oferty turystycznej na bazie Klasztoru w Mogilnie i działającego w nim Europejskiego Centrum Spotkań „Wojciech Adalbert”.
nakielski	Zagospodarowanie turystyczne Wielkiej Pętli Wielkopolski w granicach województwa kujawsko-pomorskiego
	Zagospodarowanie turystyczne Gąsawki („Rzeka Gąsawka – do serca Pałuk”)
radziejowski	Rewitalizacja Krośniewickiej Kolei Dojazdowej
	Produkt turystyki historycznej na bazie dziedzictwa Bitwy pod Płowcami
	Kompleksowe zagospodarowanie rzeki Zgłowiączki od jej źródła na terenie gminy Topółka aż do ujścia do Wisły we Włocławku
rypiński	Rozwój turystyki kulturowo-religijnej w oparciu o jeden z największych w Europie witraż sakralny „Ostatnia wieczerza”.
sępoleński	Rozwój Turystyki Zdrowotnej na Pojezierzu Krajeńskim – w tym realizacja projektu „Krajeńskie Centrum Rehabilitacji i Terapii w Sępólnie Krajeńskim” jako specjalistycznego produktu turystyki zdrowotnej – w oparciu o infrastrukturę i instrumenty wsparcia osób niepełnosprawnych, potencjał infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz walory środowiska.
świecki	Rozwój Turystyki Zdrowotnej w Borach Tucholskich
	Kompleksowe zagospodarowanie i promocja „szlaków borowiackich”
	Zagospodarowanie i przystosowanie do pełnienia funkcji turystycznych obiektów zabytkowych przy „wiślanej trasie rowerowej” (np. chata w Chrystkowie, zamek w Świeciu, przepompownia Kończyce, grodziska w Grucznie, Topolnie, Wiągu, mury miejskie w Świeciu, stara Fara, zabytki architektury militarnej)
	Utworzenie szlaku zabytków techniki (np. elektrownie wodne, mosty, wieże ciśnień, przepompownia Kończyce)
	Podniesienie atrakcyjności szlaku kajakowego rzeki Wdy
toruński i miasto Toruń	Zagospodarowanie na cele turystyczne i rekreacyjne części nabrzeża rzeki Wisły - odcinek Bulwaru Filadelfijskiego w Toruniu pomiędzy mostem kolejowym a przystanią AZS m.in. budowa mariny przy przystani AZS w Toruniu.
	Wykorzystanie potencjału Twierdzy Toruń do propagowania turystyki historycznej i militarnej – rozwój regionalnego szlaku turystycznego śladem militariów.
	Toruń na nadwiślańskim szlaku rowerowym – scalenie istniejącego systemu szlaków rowerowych w Kujawsko – Pomorskim w jednolity system regionalny i jego promocja oraz Festiwal Kultury Ludu Wiślanego – Flisaków.
	Stworzenie interaktywnego szlaku Śladami piernika w Kujawsko-Pomorskim : od młyna , przez pasiekę, ogród przypraw po Muzeum Piernika w Toruniu.
	Wykorzystanie dziedzictwa Mikołaja Kopernika dla rozwoju regionu z wykorzystaniem posiadanego potencjału tj. Planetarium w Toruniu, obserwatorium astronomicznego w Piwnicach oraz sieci Astrobaz.
	Zagospodarowanie Szlaku Mennonickiego.
	Zagospodarowanie Szlaku Tradycji i Smaku.
	Rozwój i zagospodarowanie sieci dróg rowerowych powiatu toruńskiego
tucholski	Rozwój Turystyki Zdrowotnej w Borach Tucholskich
	Utworzenie parku historycznego poligonu rakietowego „Heidekraut” w gminie Cekcyn
	Rozwój produktu turystyki historycznej i przemysłowej na bazie dziedzictwa kopalni węgla brunatnego w Pile
	Kompleksowe zagospodarowanie i promocja „szlaków borowiackich”

	Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie jako produkt turystyczny o strategicznym znaczeniu dla Województwa Kujawsko -Pomorskiego. <i>Produkt ma być komplementarny z turystyką zdrowotną, stanowiąc jej istotne zaplecze. Produkt ma być też istotny ze względu na funkcję badawczą – jako wzorcowy przykład współistnienia człowieka i natury, będąc zapleczem dla badań naukowych oraz edukacji młodzieży szkolnej i społeczeństwa.</i> Sieć wiosek tematycznych w Borach Tucholskich jako modelowy przykład wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego do rozwoju obszarów wiejskich na bazie ekonomii społecznej. <i>Dynamicznie rozwijająca się sieć wiosek tematycznych w Borach Tucholskich jest ewenementem w skali nie tylko krajowej, już w tej chwili generuje ona znaczny ruch turystyczny, w tym przyjazdy studyjne (w celu poznania dobrych praktyk).</i> Borowiackie szlaki – unikatowa, doskonale oznakowana sieć ponad 600 km szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych), wraz z niepowtarzalnymi szlakami kajakowymi wiodącymi przez Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie. Pakiet programów integrujących lokalne programy rozwoju turystyki gmin powiatu tucholskiego – dopuszcza się realizację lokalnych programów dotyczących wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych oraz rozwój bazy sportowej i rekreacyjnej pod warunkiem stworzenia spójnej koncepcji łączącej projekty poszczególnych gmin i zapewniających osiągnięcie efektu synergicznego.
wąbrzeski	Rozwój turystyki na bazie Muzeum typu skansenowskiego „Chata pod okiennicami” z I poł. XIX w. w miejscowości Stanisławki w gminie Wąbrzeźno Zagospodarowanie turystyczne jeziora Wieczno (Ośrodek Wypoczynkowy w Przydworzu) Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne Góry Zamkowej w Wąbrzeźnie Rozwój turystyki kulturowej – stworzenie oznakowanych szlaków) tematycznych po powiecie i jego okolicy (np. szlak osobistości związanych z Wąbrzeźnem (powiatem wąbrzeskim), szlak wiejskich gotyckich kościołów, szlak zespołów rezydencjalno-parkowych, szlak grodów) Utworzenie parków kulturowych: „Park kulturowy Osieczek”, „Park kulturowy kościół pw. Św. Marii Magdaleny” Odtworzenie zabytkowego wiatraka typu „koźlak” z przełomu XIX i XX wieku w Kurkocinie
włocławski i miasto Włocławek	Zagospodarowanie turystyczne rejonu Zbiornika Włocławskiego i rzeki Wisły Rewitalizacja Krośniewickiej Kolei Dojazdowej Utworzenie muzeum megalitów w Sarnowie z budową Parku Kulturowego Wietrzychowice Odtworzenie grodziska w Zgłowiączce Wykorzystanie zasobów geotermii w Janiszewie Kompleksowe zagospodarowanie rzeki Zgłowiączki od jej źródła na terenie gminy Topółka aż do ujścia do Wisły we Włocławku
żniński	Zagospodarowanie turystyczne Gąsawki („Rzeka Gąsawka – do serca Pałuk”) Zagospodarowanie turystyczne Wełny i Noteci Zagospodarowanie turystyczne Wielkiej Pętli Wielkopolski w granicach województwa kujawsko-pomorskiego Budowa Centrum Sportów Wodnych w Żninie
Projekty wojewódzkie	Kompleksowe zagospodarowanie i promocja szlaków kulturowych: Piastowskiego, Chopina, Popiełuszki, Fortyfikacji, Gotyckiego, Romańskiego, Św. Wojciecha, Św. Jakuba, Bursztynowego Realizacja zagospodarowania Wiślanej Trasy Rowerowej